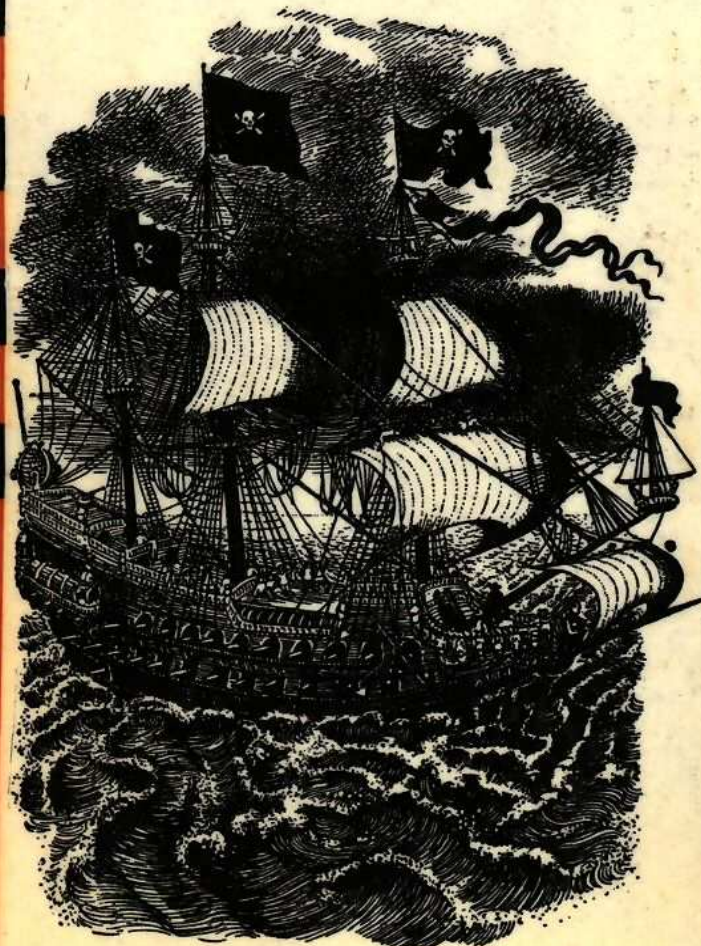

KNIHY ODVAHY

A DOBRODRUŽSTVÍ

SVAZEK 44

M. V. Kratochvíl

**PODIVUHODNÉ PŘÍBĚHY
A DOBRODRUŽSTVÍ
JANA KORNELA**

„Podivuhodné příběhy a dobrodružství Jana Kornela, jak je zažil na souši i na moři, mezi soldáty, galejníky, piráty, Indiány, lidmi dobrými i špatnými, sám vždy věren svému srdci“ — tak zní plný název této knihy.

Příběhy a dobrodružství prostého chlapce z malé středověké vesnice jsou vskutku podivuhodné a neuvěřitelné. Jan Kornel je proti své vůli vržen do ohromného víru, který od základů vyvrátil a zpustošil jistoty, jež měli lidé té doby kolem sebe i v sobě. Tomu víru se v našich dějinách říká třicetiletá válka. Byla nelítostná a krutá jako každá válka, jen o to víc, že trvala plných třicet let. Janu Kornelovi dala zažít a poznat tolik událostí, že v jiné době by to nebylo možné. Prošel nejrůznějšími kraji Evropy, připoután řetězy a vydávaje ze sebe poslední síly plavil se na trestanecké galéře nekonečným oceánem, téměř holýma rukama zakládal jako otrok v neprostupných pralesích tabákové plantáže na jednom z nejkrásnějších a nejbohatších ostrovů světa — na jihoamerické Španěle, dnešním Haiti. Kolik neobyčejných setkání, kolik příhod, kolik náhod utvářelo jeho zvláštní osud! Kolika proměnami prošel! Posuďte sami:

Nejdříve je tu Jan Kornel, chudý vesnický chasník.

Proměna první: císařský voják.

Proměna druhá: dezertér.

Proměna třetí: vzbouřenec.

Proměna čtvrtá: galejník.

Proměna pátá: ztroskotanec.

Proměna šestá: plantážní otrok.

Proměna sedmá: pirát.

Proměna osmá a konečná: hlídač na viničních polích.

V osmi životních proměnách, v ohni a palbě i za tichých přemýšlivých nocí pod milióny hvězd poznáte tohoto člověka. Člověka, který přes všechna dobrodružství, úskalí a nástrahy zůstal „sám vždy věren svému srdci“.

A autor? Jeho jméno čtete na titulní stránce knihy. Ale pro nás (mezi námi) jím je Jan Kornel sám. A to, že tomu všichni pevně věříme, budiž tomu opravdovému (titulovému) autoru největší odměnou za jeho práci.

**PODIVUHODNÉ
PŘÍBĚHY
A DOBRODRUŽSTVÍ
JANA KORNELA**

M. V. Kratochvíl

PODIVUHODNÉ
PŘÍBĚHY
A DOBRODRUŽSTVÍ
JANA KORNELA

*jak je zažil na souši i na moři,
mezi soldáty, galejníky, piráty,
Indiány, lidmi dobrými
i špatnými,
sám vždy věren
svému srdci*

ALBATROS PRAHA

© Miloš V. Kratochvíl, 1974
Illustrations © Milada Marešová, 1974

UVEDENÍ,

*v němž pisatel vykládá, proč začal
vypisovat svá dobrodružství
a jak k tomu přišel bakalář
Václav Donát*

*Vy, které nebaví plané mudrování a kteří čekáte,
aby se už něco dělo, přeskočte tento úvod —
nebudu vám to mít za zlé — a začnete hned
kapitolou první.*

Tak nejdříve abyste věděli, kdo jsem a jak se jmenuji — protože držím na pořádek: Po otci Kornel a při křtu jsem dostal jméno Jan, tak, jak se jmenoval můj otec i děd. Odedávna dávali v našem rodě toto jméno prvorozeným, aby tímto způsobem uctili památku našeho mistra Jana Husa.

Jsem hlídač na vinicích tady u nás na Mělníce, ale vypomáhám také při řezbě, rozvodech rašící révy i při sbírce. Při okopávání a hnojení mohu pouze dohlížet, protože mám jen jednu ruku — naštěstí pravou. Také napadám na nohu, mám totiž prostřelené stehno, a ještě mi chybí dobrá polovice levého ucha. Ale jinak jsem docela pěkný chlapík — sám si to aspoň myslím.

Co bych ještě o sobě řekl? Že mám hodnou ženu Apolenu a dva syny, kolohnáty, kteří jsou již větší než já. A se vším tím nadělením bydlím ve vinařské boudě, která tamhle vystrkuje štít nad révové keře.

Ale abych nezapomněl to hlavní: Pocházím ze starého dobrého rodu, i když nevím, které znamení by příslušelo na náš erb, kdybychom jaký měli, zda vidle, či volská oprat'. Živili jsme se totiž, pokud paměť sahá, vždycky prací na půdě. Nemyslete si však, že si snad dělám šprýmy z urozenosti svých předků! Právě to vše, co jsem zažil a čím jsem prošel, naučilo mě zcela jinak dívat se na urozenost, hodnosti a tituly, s kterými je to přechasto jako s jablky: na povrch jsou krásně červená, uvnitř pak samý červ.

Musím se krotit — má nešťastná povídavost mě stále svádí k úvahám a to, říká náš učený bakalář, do vypravování nepatří a zdržuje děj. Mimoto zvláště nemá rád úvahy toho druhu, jak jsem ji právě pronesl, protože bakalář Donát je mladík velmi opatrný a dbalý svého prospěchu. A on

bude chtít mou škrabanici číst, neboť právě on mě k ní ponoukl.

To bylo totiž tak:

Když jsem se vrátil ze světa tak pěkně zřízený a proděravělý jak řešeto — snad příslušník každého pronároda, co jich zeměkoule chová, aspoň jednou se do mne strefil pistolí, palašem, kopím nebo mačetou — když jsem se tedy vrátil domů a konečně se usadil na znaveném zadku, tak to se ví, každý byl zvědav, vyptával se a »vypravuj, kmotře« a »kdepak jsi nechal ruku, sousede« — nu, a já se nedávám nikdy dlouho prosit, když mám ukázat, že jsem svá ústa neživil nadarmo. Nejednomu vyprávění byl přítomen i bakalář Donát. A jednou mi povídá: »Kmotře Jene, je-li jen polovička z toho, co říkáš, pravda« (a to mi namouduši ukřivdil), »měl bys to sepsat. Je to tak zvláštní, že je věru škoda, aby se o tom dozvědělo jen několik našich sousedů.« A pak na mne vysypal podle svého zvyku celou přehršli latinských průpovědek, které — když mi je přeložil — všechny mluvily o tom, jak je lidem užitečné poznání světa.

Musím se přiznat, tohle na mne trochu zapůsobilo. Přesvědčil jsem se totiž až příliš trpce na vlastní kůži, oč jsem byl víc životem bit v začátcích své nezkušenosti a jak jsem se později přece jen naučil sem tam nějaké ráně se vyhnout. A i když některá dopadla, i pak mi trochu pomohlo, když jsem si aspoň dovedl vysvětlit, proč se tak stalo a proč to nemohlo být jinak. Věřte mi to nebo ne, ale záhlavek ve tmě bolí víc, než když si můžete posvítit na ruku, která vám ho uštedřila, a na příčinu, proč tak učinila.

A Donát pokračoval: »Považ, slova vyřkneš a uletí větrem. Napsané však zůstane, i když ty už dávno ztrouchnivíš.« Brr, nemiluji takové řeči, to hned vidím ponravy a všelijakou žoužel, jak si hraje na schovávačku v mé prázdné lebce! Já jsem tak rád na světě, že to nedovedu ani říci. Dokud je člověk živ, pořád se přece něco zajímavého kolem něho děje a člověk se na to může dívat, zamíchat se do toho. A pak: nikdy není tak zle, aby nemohlo být zase líp; ovšem i hůř, ale je kopa věcí, kterými se člověk může i v té nejhorší mizérii potěšit. Jednou svítí krásně slunce, pak zase spatříš třeba takový pěkný hrozen, jak ti visí tady zrovna před nosem, nebo jednou — to jsem ležel v železech v žaláři — prolétla mřížemi vlaštovka, zakroužila pod klenutím a zase vylétla. Nikdy jsem pak už v životě tak krásného ptáka neviděl!

Z bakalářovy řeči vlastně vyplývalo, že to, co napíše, mě pěkně přežije a bude za mne mluvit, i když už tady nebudu. Takže se přece určitým

způsobem přichytím šosu věčnosti. A to by se mi moc líbilo!

Nakonec mi ten učený mládenec ještě říkal, že je naší svatou povinností neustále napravovat lidi a dělat je lepšími a to že je především úkolem všeho napsaného. Ale tohle mě moc nepřesvědčilo. Zažil jsem, že už leckoho napravila hůl, aspoň na chvíli, ale napsané slovo? Vždyť je to takový chudáček bezbranný, na papíře to vypadá, jako kdyby po něm přeběhl mravenec vyválený předtím v sazích. Zkrátka nevím, to jde nad můj rozum. Snad tomu bakaláříček rozumí líp, když sám je živ jen z knih a písma, a ne špatně. Ovšem podle toho, co všechno povznášejícího už přečetl, musel by být dokonalost sama, a to namouduši není. Na to stačím i já se svým prostým rozumem, abych to poznal.

Ale hrome, teď si přece jen vzpomínám, jak mě jednou opravdu předělala jedna písnička. To bylo tenkrát, když — ale ne, to sem teď nepatří; o tom vám povím až na svém místě.

Když se všechno to přemlouvání milého bakaláře dá dohromady, je vlastně divné, proč jsem tak dlouho otálel ho uposlechnout. Vyprávět — to vypravuji rád. Ani v písmě to nevězelo. Protože i když jsem nikdy do žádné školy nechodil a nemohl chodit, číst a psát jsem se naučil doma už jako malý chlapec. Dodnes vidím, jak každou sobotu večer vytáhl táta z truhly bibli — museli jsme ji mít pěkně schovanou, byla Kralická* — a učil mě. Byl odjakživa prudký a jeho ruka slétla k řemenu, dřív než se kluk nadál, ale v tomhle byl trpělivý jako beránek. Jak byla v sobotu večer kniha, papír a brko na stole, mohl jsem si být jist, že teď se nemám čeho bát, že výprask nebude. »Pamatuj, hochu,« říkal mi, »v Písmu je veliká síla. Také pro tohle se nás kdysi celý svět bál a měl k nám úctu. Bylo to za Husových dob, to přijel do Čech až z Říma jeden moc učený prelát, kardinál to byl; dívá se, dívá a vidí, co lidí i na vesnicích umí číst. I pokřičoval se s údivem a řekl: „V téhle prokleté, peklu zapsané kacířské zemi zná venkovská babka bibli lépe než u nás kanovníci.“«

Vida, zase jsem se už zabreptal. Vraťme se tedy k tomu, proč jsem pořád psaní odkládal, ačkoli mi bakalář domlouval andělsky, ďábelsky, ačkoli sliboval, že mi pomůže, že chápe, že moje ruka, která uvykla vodit pluh a ohánět se mečem, je pro psaní neohebná a těžká — myslel ovšem přítom mou hlavu, a ne ruku — a dokonce že všechno, co napíšeš, po mně urovná a pěkně upraví.

A tady jsme u toho. Právě tohle se mi nelíbilo. Ne z ješitnosti, že bych

* bible českých protestantů

nikoho jiného nechtěl k tomu pustit, ale — Za prvé si myslím, že co napíši, bude stejně jednou číst jen ten, kdo bude chtít; a když se mu to nebude líbit tak, jak to umím sesadit, ať toho spánembohem nechá. Ale s tím, kdo od toho neuteče, s tím chci mluvit přímo, svými slovy a hezky od plic. Já totiž chci psát především pro své děti a to se přece patří, aby pak v napsaném poznaly hlas svého táty a vnuci slova svého děda, ne? A pro cizí to teprve nechci přislažovat kdovíjakou omáčkou.

Druhá příčina je, že vím, jak by náš bakalář napsané upravil. Ne že by nebyl důvtipný a schopný, ale obávám se, že je — schopen všeho. Ještě mu není ani třicet, určitě nedostudoval, za jeho bakalářský titul bych nedal ani trojník, a už je u nás na radnici druhým písařem. Což to samo o sobě žádná velká sláva není, ale pozoruji, jak si připravuje cestičku k stoličce prvního písaře — pan Matyáš je náhodou už jako pára nad hrcem — a přistihl jsem ho, jak si cvičí nový podpis »Venceslaus Donatus, notarius rei publicae Melnicensis« — první písař obce mělnické! I jinak jsem si na něm leccého všiml: Nezavadil by pohledem o děvče, které není z bohatého vinařského domu, a i když se mi zapřísahá, že do smrti nezradí protestantskou víru předků, je na každé ranní mši jako pika. Aby se prý kryl před vrchností a neztratil úřad! Nu, nesudme, abychom nebyli souzeni, ale mně se to právě do krámu nehodí. Poněvadž nemám v úmyslu ve svém vyprávění někomu službičkovat a hrbit hřbet. A když si představím, co všechno budu muset někdy podle pravdy napsat, tak také vím, co by se z toho pod bakalářovými rukama stalo, a kdo ví, co by z toho dokonce mohlo vzejít.

Nakonec však začala ve mně ze všech těch řečí kolem růst čím dál tím větší chuť, až mě naplno popadla, a užuž se třesu, abych se pustil do psaní. Aby se tedy vlk nažral a koza zůstala celá, dohodl jsem to s milým bakalářem tak, že to nejdříve všechno dám dohromady a pak teprve si to přečte najednou. Víím já, jak dlouho to bude trvat, kdy s tím budu hotov a co se do té doby stane? Nač už teď si s tím lámat hlavu! A jen jsem tohle pomyslel, už mě to táhne a žene, a tak házím všechno za sebe — a začínám.

Začínám...

Takovýhle pocit jsem ještě nezažil. Sedím, brko v ruce, a přede mnou leží papír, bílý, ani tečička na něm. A na tuhle neposkvřenou pláň mám ze své ubohé hlavy vyvádět slovíčko za slovíčkem a klást je tam pro věčnost — nevdá, že bude třeba hodně krátká. Nevím, jak to říci, co vše

přítom cítím. Je mi tak nějak slavnostně! A zároveň mám strach.

Pak si říkám: Jdi, ty hlupáku! Co lidí škrábe a škrábe, a ty s tím naděláš! Co se může stát? V nejhorším případě to zahodíš a je to.

Jenže já to nechci zahodit! Cítím, že to bude taková velká zpověď, a tu nevyšlechne nějaký ospalý pan páter jedním uchem sem, druhým uchem ven, ale možná mnoho lidí. A s každým z nich si budu přítom povídat, jako bych ho bůhvíjak dávno znal, jako souseda u stolu, kterého rád vidím a kterému se se vším svěřuji. Ne snad, že bych se styděl; klidně na sebe všechno povím, i leccos nepěkného (jinak by to přece nemělo smysl a mohl bych rovnou psát katechismus), ale ostýchám se z jiné příčiny. Když takhle něco někomu vykládáme, tak to obvykle povídáme tomu, kdo je nám hodně blízký; vždyť se mu tím vydáváme se vším všudy. A já už teď cítím, jak bych měl rád všechny ty, kdo tohle budou číst, jak bych je při čtení pozoroval, jak bych se radoval, kdyby se jim to líbilo nebo kdyby je něco dojívalo. A to je tak divné, přiznat se k téhle lásce, k lásce k tolika cizím lidem! Ale věru, na koho mám vztek, před tím o svých věcech ani neceknu, anebo mu nanejvýš vynadám.

Tak tedy jen pojděte, přisedněte, zvu vás, ať je vám tu jako doma, děti, sousedé, holky, dědci, ať je vás co nejvíc kolem mne, a můžete se mi i chechtat, můžete mi za leccos vyhubovat, ale mně bude dobře mezi vámi, s kterými bych se jinak nikdy a nikde nesetkal.

I. DÍL

*Dobrodružství
Jana Kornela
na souši*

KAPITOLA PRVNÍ,

*kteřá vypravuje, jak byl Jan Kornel
sebrán na vojnu, a o starém mušketýru
Matouši Pětiokém*

Když jsem se narodil, nestály u mé kolébky sudičky, ale válka. Bylo to léta Páně 1626, a to už trvala na osmý rok a nikdo ještě nevěděl, že to dotáhne do třicátky. Ani já netušil, jakou mi bude vytrvalou chůvou, až mě nakonec vyžene ze země.

Měl jsem tehdy jinší starosti; hlavně abych měl hodně co pít; a mléko mé mámy mi chutnalo věru tak dobře jako dnes víno.

Narodil jsem se v chalupě ve vesnici, která má zvláštní jméno: Mlčechvosty. U nás na Podřipsku najdete vůbec podivná pojmenování — Jedibaby, Křivousy, Všestudy, Kostomlaty, Hled'sebe, prý jsou to jména velmi starodávná a nikdo už neví, jak vznikla. Mlčechvosty jsou dvě hodiny chůze odtud, a když se podívám přes Labe a rozběhnu se pohledem po vrcholcích lipové aleje rovinou až k obzoru, tak se mi tam v dálce zabělá břidličná stráň kopce Hebronu a hned vedle u samé Vltavy je naše vesnice. Jenže odsud je zastíněna stromy a nevidím ji.

Nevidím ji, a vidím. Stačí zavřít oči a už ji mám před nosem — jabloňové palouky nad řekou, kruhovou náves se zvoničkou a naši chalupu při mělnické silnici se školkou ovocných stromů. Jenže chudinka vesnice teď už dávno nevypadá tak jako za mých klukovských let. Jednou se přes ni přehnal vojska saského kurfiřta* a dvakrát Švédové, a to si dovedete představit, co po nich zbylo: spálená stavení, vydrancované stodoly, prázdné chlévy — a co je to všechno proti tomu, co zkusili lidé! Zvláště u nás, kde máme do lesů daleko, a když jsme se nestačili včas před soldáty schovat.

Naše rodina z toho všeho jako zázrakem vyvázla aspoň holými životy, otec s matkou a já s mladším bratrem Jakoubkem. Ale hladu, bídy a strachu jsme zkusili, že by to stavilo na kolik životů.

Jenže jsem si předsevzal vyprávět o svých dobrodružstvích ve světě, a tak léta, než jsem odešel z domova, přeskočím, i když je teď, kdy začínám pomalu růst do hrobu, vidím jasněji než leckteré události pozdější. Ale stejně vše, o čem bych mohl z té doby mluvit, prožil každý druhý, válka si nevybírala, a tak byste se nedozvěděli nic, co jste sami také neprožili nebo co neznáte aspoň od svých rodičů.

Tak jsem se tedy stal vojákem.

Bylo to jednoho dne na samém začátku roku 1645. Na ten den do smrti nezapomenu.

A začal tak pěkně.

Z naší chalupy zbývaly tehdy jen stěny, uplácané z hlíny, jeden štít a kus střechy, zrovna tak, že pokrýval jednu světnici. Byla tam pec a v té světnici jsme ostávali. Toho dne byl venku svěží mrazík, ale doma bylo teplo. O dříví nebylo u nás nouze. Nejdřív jsme spálili v peci postupně celou stodolu, protože stejně nebylo do ní co ukládat, pak půl střechy — a ostatně vesnice, která ležela u řeky, vždycky nějaké to dřevo sehnala: plavalo toho pořád po proudu, trámy, ploty, boudy a všemožné harampádí, stačilo přitáhnout si to hákem nebo loďkou. A teplo, věřte, to je půl jídla. S jídlem to bylo už horší. Posledních pět let jsme sice měli pokoj, žádné vojsko přes nás netáhlo, ale i tak to nestálo zanic. Obilí sklidiš, jen když zaseješ, a zrna bylo vzácně, pomalu jako šafránu, a o maso nebylo kde zavadit. Sem tam někdo měl kozu, kterou většinu času ukrýval pod závorou ve sklepě a šetřil ji, dokud dávala aspoň kapku mléka. Orávali

* *Kurfiřti — říšská knížata, která měla právo volit císaře. Bylo jich sedm a jeden z nich byl český král.*

jsme sami: já za pluhem, táta s mámou táhli a Jakoubek pomáhal aspoň zapražen do opratě.

Takhle to vypadalo v celé vsi. A to ještě jsme pro svá políčka ty chvilky jen kradli, protože práci na panském nesměl nikdo vynechat. Zvláště když pánovi tolik lidí ubylo — přes polovinu vesnice bylo prázdné.

Onoho lednového dne, o kterém chci povídat, probudil mě jako obvykle hlad. Ale ještě jsem se ani pořádně neprobral a první myšlenka byla, že mě čeká něco příjemného. A hned jsem se upamatoval: Táta včera rozhodl, že si dnes dáme poslední kousek uzeneho koňského masa, co ještě visel v komíně. Nač prý se máme pořád trást strachy, že nás o ten poklad někdo připraví, z žaludku už nám ho nikdo nevezme.

K tomu masu jsme přišli šťastnou náhodou. Asi před měsícem přiběhl najednou Štípkův kluk, že na Mezníku — to byl kopec nade vsí, přes který vedla silnice — leží kůň. Kdo měl nohy, vybíhal z chalup a honem na Mezník. Opravdu, byl tam. Pěkný hnědý valach, ani žebra mu nebylo vidět, na čele měl bílou hvězdu; byl střelený do hlavy. Jinak byl ještě nedotčený, jen z kýty měl kus masa vyříznutý. Mužští vytáhli nože a hned se dali do díla. Maso odletovalo od kostí a za chvilku na nich nezůstalo ani vláček. Byla to čistá práce. Pak jsme teprve zakopali jezdce, který ležel zabítý vedle koně. Asi ho někdo oddělal pro kožený kapsář, z kterého zbyly jen přerézané řemínky u pasu, a pro ten kus masa z koňské kýty. (Pamatuji se jen, že se otec nad zahrabaným nahlas pomodlil.) Ten den se v každé chalupě vařilo a udilo. A dnes jsme tedy měli sníst poslední zbyteček. Bylo toho každému tak natřikrát do úst, ale chutnalo to líp, než když mi dnes přinese moje Apolena nejšťavnatější vepřovou pečínku — a Apolena umí nějak vařit!

Sotva jsem spolkl poslední sousto — štěstí že už bylo ve mně — zabouchal někdo na dveře. Byl to rychtář. Že prý se mám hned sebrat a jít do Beřkovic na zámek. Potřebují prý honáky na dobytek, oba Kartákoví a Václav Motejl že půjdou také. A nic prý si nemáme brát s sebou, do večera budeme zpátky.

To není špatné, myslil jsem si. Hnát dobytek, to není žádná práce, celý den s třemi dobrými kamarády, a hlavně: jistě nám dají na zámku na cestu kus chleba! Navlékl jsem si kabátek, záplata na záplatě, ale uvnitř byl beránek, vklouzl jsem do dřeváků a šup z chalupy. Kdepak bych si byl tenkrát pomyslel, že odcházím skoro na dvacet let! To bych se byl jinak s našimi loučil než jen tak »sbohem« v kvapu na půl úst. Ba ne, to bych se

vůbec nebyl loučil, to by mě živého nikdo z chalupy nebyl dostal.

Tak jsme si to my čtyři namířili přes Spomyšl, kde se k nám přidali další tři mládenci, a než jsme se pořádně rozpovídali o děvčatech, o masopustě a znova a znova o jídle a jídle, už jsme byli v Beřkovicích. Zavedli nás do poplužního dvora, kde už byli chlapci z Cítova, Jevněvsi a Černoušku, a čekali jsme. Nač? To nikdo nevěděl. Dobytek nikde, ale když už nás to omrzovalo a chtěli jsme se poohlédnout po vesnici, nepustili nás. A jestli prý je nám zima, že můžeme do stodoly. Tak jsme tam zalezli a čekali jsme dál.

Nejdřív jsme si krátili čas písničkami, pak jsme se dohadovali, proč už nám nevyženou dobytek, kam ho asi máme teď v zimě hnát a že se takhle dostaneme domů až za tmy; ale ponenáhlu řeč řídla, jako když zamrzá voda v sudu, až jsme seděli všichni jako zařezaní, jen v hlavách to pracovalo. Začalo se nám to nelíbit.

Ale v poledne opravdu přinesli chleba. Panečku, opravdický chleba! Po vsích se už málokde odvážili odnést zrno do mlýna — bylo to, jako by někdo nesl svítící zlato lesem, kde bylo plno loupežníků. Raději se pšenice a žito rozvářely doma na kaši i se slupkami. A teď jsme hryzali zase jednou skutečný chleba s měkkou střídkou a s vypečenou kůrkou! Hned bylo po špatné náladě.

Za chvíli se rozlétla vrata stodoly.

»Ven! Ven!« křičel panský šafář.

Vyletěli jsme jako hejno vrabců, ale sotva jsme byli na dvoře, zůstali jsme jako zkamenělí.

Stáli tam čtyři jezdcí, kyrusy* na hrudích, přilby, pistole u pasu, a na zádech, s řemenem přes hrud', arkebuzy**.

Tahle podívaná nás odradila, že jsme se všichni hnali zpátky ke stodole, shrnuli jsme se kolem šafáře a švadronili jako včely, když se rojí.

»Co se plašíte, chlapci?« uklidňoval nás. »Půjdete do Roudnice, a to je dlouhá cesta, tihle vás budou chránit, aby se vám nic nestalo.«

»Přišli jsme hnát dobytek! Kde je? Co s námi chcete provést?«

Tu se šafář rozzlobil:

»Co vám mám, chásko, co vysvětlovat? Dostali jste rozkaz hnát dobytek, a kde je, do toho vám nic není. No, kde by byl? V Roudnici

* *Železné pláty, které kryly vojákova prsa (popř. i záda).*

** *krátké jezdecké pušky*

přece! Kníže pán ho chce poslat sem do Beřkovic svému panu synovci. A za to, že pečuje o vaši bezpečnost, odvděčujete se mu dotěrností. To se hned tak někomu nestane, aby ho vyprovázeli knížecí rejtaři lobkovického regimentu.«

A pak se z našeho houfu prodral k jezdcům a povídal jim něco, čemu se dali do hlučného smíchu. Jeden z nich na nás křikl:

»O dobytek se nestarejte, toho najdete v Roudnici dost. A s vámi ho bude ještě víc!« Ale rázem, jako by smích vyplívl, přestal se chechtat a zařval: »Tak se hnete, nebo ne?«

Tak jsme tedy vyšli. Asi dvacet nás bylo. Dva rejtaři vpředu, dva vzadu. Jen cvakot kopyt a klepání dřeváků o zmrázky bylo slyšet.

Nevím, jestli jsme všichni dohromady za těch několik hodin cesty promluvili deset slov. Každý z nás byl sám se svým strachem.

A každý asi přemítal stále jedno a totéž jako já. Říkal jsem si: Snad to nebude tak zlé, jak to vypadá. Podobá se to sice jako vejce vejci, že nás ženou k vojsku, ale že by z nás chtěli nadělat vojáky? To není možné! Vždyť jsme všichni, jak tu jsme, ještě do mundúru nedorostli — komu z nás je dvacet? A pak, vojáci se přece verbují! Kolikrát jsme to už zažili, jak přišel do vsi důstojník s dvěma mušketýry a s bubeníkem svolávali muže. Důstojník se posadil za stůl, ze sáčku vysypal stříbrňáky, aby na ně každý pěkně viděl, a začal slibovat hory doly, jídlo, žold, podíl na kořisti, zkrátka, kdo ho poslouchal, mohl myslit, že ho zve anděl do ráje. A vždycky se dal někdo naverbovat, aspoň dřív. Ne že by jim někdo věřil a dal se těmi řečmi nachytat, ale ještě víc, než lákala důstojníková slova, tlačila bída, tlačila, až vytlačila člověka z chalupy. A tak odcházeli s vojáky jeden, dva, naposled to byl u nás dolejší Vávra; odešel na vojnu i s ženou a s třemi dětmi. Ale ještě nikdo z těch, co se dali naverbovat, se nevrátil.

Tak tedy ne, tohle to nebude. Ale postačí, jestli z nás udělají vozky u pícních vozů nebo honce dobytka a poženou nás s regimentem v takové zimě bůhvíkam.

Bylo to neveselé přemyšlování!

Když jsme došli do Roudnice, zahnali nás na hospodářský dvůr za zámkem. Už náměstí se hemžilo mušketýry a ve vratech dvora stály stráže v plné zbroji. Uvnitř pak bylo přes stovku mládenců, natlačených do houfu a vyjevených jako my.

My jsme přišli asi poslední, protože jsme se sotva stačili

porozhlédnout a na dvůr vešel vysoký hubený důstojník s černým prošedivělým knírem, provázený dvěma mladšími, stoupl si na schůdky, které vedly k čeledníku, a začal k nám mluvit.

Měl křaplavý drsný hlas a dlouho jsme mu nerozuměli, protože mluvil tak podivnou češtinou, že jsme v ní zpočátku ani nepoznali svou mateřštinu. Teprve za chvíli jsme pochytili sem tam nějaké zkomolené slovo a začali jsme si dávat dohromady smysl toho krákání. Nejdříve jsme mysleli, že se ten chlap s důstojnickou šerpou zbláznil! Říkal něco, jako že nás potkalo veliké štěstí, že můžeme sloužit císaři, že jenom voják je opravdový mužský, co všechno nás čeká, jaký krásný život, a peněz že budeme mít a všeho.

Koukali jsme jako vyjevení. Ale než jsme se vzpamatovali, už nás začali mušketýři, kterých bylo najednou kolem nás jako much, postrkovat a řadit po dvou, křičeli na nás, a kdo nevěděl, kam honem stoupnout, tomu pomohla pěst pod žebra.

A už to bylo tady!

Dostal jsem se náhodou do první dvojice, a jak se vojáci rozestoupili, tak jsem to spatřil: dva stoly, za kterými seděli důstojníci a dva písaři,

před sebou lejstra a míšky s penězi — verbíři!

Důstojník za stolem, před který jsem se dostal, ani se na mne nepodíval — snad šetřil své jediné oko, protože druhé měl pod černou páskou — a jen vyštěkl:

»Jak se jmenuješ a z které jsi vesnice?«

Vykoktal jsem odpověď, písař ji zapsal a už hodil důstojník na stůl přede mne zlatku a křikl: »Další!«

Stál jsem pořád jako solný sloup, a teprve když mě kdosi neurvale popadl za rameno, odklopýtal jsem stranou. Slyšel jsem jen jako v mlhách, jak se důstojník ptá na jméno Václava Motejlů od nás.

Byl jsem jako blázen a za chvíli jsem myslel, že se mi to jenom zdá. Probral mě z toho mušketýr, který ke mně přistoupil a něco mi podával:

»Na! Zapomněls to.«

Byla to zlatka. A teprve teď jsem si uvědomil, že to všechno je pravda. Najednou mě popadla taková lítost, že mi vstoupily slzy do očí a začal jsem se třást po celém těle. Obličej mušketýra, který přede mnou stál a zubil se, viděl jsem rozmazaný, jako bych se na něho díval tlustým sklem.

»No tak, chlapče, no tak,« mušketýr mě poplácal po rameni a jeho hlas zněl docela dobrácky. »Už jsi voják, co se dá dělat, ale pro to nebreč, to zažiješ horší věci.«

Byla to sice podivná útěcha, ale už to, že v té hrůze někdo na mne lidsky promluvil, mi pomohlo. Mušketýr byl statný vousáč, mohl být můj táta; jenže jak mě tohle napadlo, hned se mi začalo stahovat hrdlo a musel jsem rychle mrkat, abych rozptýlil slzy. To už vedle mne stál Václav Motejlů od nás také se svou zlatkou v ruce a Štěpán Karták. Jeho bratr Kilián, který se dostal k druhému stolu, stál v jiném houfu naverbovaných. To jsme ještě nevěděli, co tohle rozdělení znamená.

Ale jak nás v houfu přibývalo a cítili jsme se známí pohromadě, strach z nás pomalu opadával, první leknutí zmizelo a místo něho začalo se v nás něco bránit, vzpírat se proti takovému násilí, cítili jsme, že jsme byli zaskočení a že není možné, aby nás sebrali jako padavky do koše. Něco takového se asi dělo v každém, protože se naše hlavy začaly najednou zvedat, očima jsme se dorozumívali a dodávali si odvahy, až se najednou ozvaly na několika stranách hlasy:

»Chceme domů!« — »Pusťte nás!« — »Nechceme na vojnu!«

Jak to z nás najednou vybuchlo, stejně rychle přišla i odpověď.

Mušketýři, kterých byl celý dvůr, vrhli se na nás, a začaly přšet rány pěstmi, násadami kopí, meči v pochvách, že jsme si jen drželi ruce nad hlavou, a na ně i na ramena a záda to bubnovalo jako krupobití.

Jen důstojníci za stoly se ani nehnu a klidně počkali, až naše poučování skončí, a pak hned zase volali, jako by se nic nebylo stalo:

»Další!«

Zkrotli jsme jak psi po výprasku. Snad ještě více hanbou než ranami. Ztloukli nás jak malé kluky! Pak už to šlo hladce.

Když podivné verbování skončilo, zvedl jednooký důstojník hlavu — bylo to poprvé, co se po nás podíval — a zase svým štěkavým způsobem řekl:

»Vy« — a ukázal na náš houf — »půjdete k mušketýřům a vy« — to ukázal na druhé — »k dragounům. Mušketýři budou dostávat půl druhé libry chleba a máz vína nebo dva mázy piva denně a dvacet krejcarů týdně na maso. Dragouni dvě libry chleba a třicet krejcarů na maso. Pít stejně. Žoldu dostanou mušketýři osm, dragouni deset zlatých týdně.«

Dořekl a hned všichni vstali od stolů a odešli.

Stáli jsme jako opaření. Božítku, to to šlo rychle! Nikdo z nás si nepamatoval, co nám tu vlastně řekli. Ale nenechali nám čas na rozmyšlení. Hned se ozvaly povely, a než jsme se nadáli, opět nás obklopili mušketýři, srazili nás do řad a už nás vyváděli ze dvora.

Zase jsme šli po náměstí, sotva jsme věděli, že nás nohy nesou; teď už nás měli v drápech a ukázali nám, že si s námi mohou dělat, co chtějí. Kolem chodili lidé, tamhle stály dvě báby a ukazovaly si na nás a tamhle kráčelo několik roudnických měšťanů, jeden z nich cosi důležitě vykládal, až se ostatní zastavili, aby mu naslouchali, ani si nás nevšimli, pak se jeden ze skupiny oddělil a namířil si to napříč náměstím. Vida, to všichni mohou jít kam chtějí, mohou se zastavit, pěkně se rozhodnout, půjdou-li vpravo, či vlevo, nebo zpátky, a my? Nás se nikdo neptá, nemůžeme už ani krok udělat po svém, vedou nás jako dobytek, který nemá hlas ani vůli. Měl pravdu ten rejtar, když se nám na beřkovickém dvoře vysmíval!

Naše pouť skončila opět v nějaké maštali; poznali jsme to podle kamenných žlabů a stání, kde ještě zůstalo po koních podestlání a hnůj. Alespoň tu bylo obstojně teplo a v rohu byla hromada slámy, na kterou nám jeden z mušketýřů ukázal:

»Ustelte si. Večer vám přinesou chleba a pivo.«

Pak práskly dveře, venku zaklapla závora — byli jsme sami pod zámkem jako ve vězení.

Nejdřív jsme stáli opravdu jak ta dobytčata, která zaženou do chléva a zapomenou je přivázat. Ale pak se celá stáj najednou zaplnila hlukem, jak to z každého z nás vyrazilo. Někdo klel, jiný lamentoval, i mámu někdo volal, a jiní zas chodili ode zdi ke zdi, kopali do slámy, do sloupů klenutí, nebo se zase dva tři seskupili a šermovali rukama a vykládali, přesvědčující každý sám sebe, že přece není možné — co možné bylo.

Ještě navíc jsme si teprve teď všimli, že druhý houf naverbovaných byl odveden jinam; chlapci se sháněli po kamarádech ze své vesnice, Štěpán Karták přišel takhle hned první den o bratra.

Sesedli jsme se s ním a s Motejlem společně na jednu otep slámy. Kdyby nás byl někdo poslouchal, byl by si musel pomyslet, že jsme se snad pomátli. Mluvili jsme všichni dohromady, každý o něčem jiném a jeden druhého neposlouchal. Štěpán vedl pořád svou o bratrovi, jak je mohli tak od sebe odtrhnout, já říkal, že musíme hned zítra utéci domů, že se nám to musí podařit, a Motejl — už ani nevím, co brebentil.

A že nám všem bylo opravdu zle, ukázalo se na tom, že když nám přinesli chleba s pivem, věřte nebo nevěřte, ani nám nechutnalo. Žmoulali jsme krajíce v ruce, a když si člověk i ukousl, ani na to nemyslel, jakou vzácnost jí. A to už bylo co říci!

Bylo už pozdě večer, když se podruhé ozval zvuk závory. Cvakla, dveře se otevřely a do stáje vešel mušketýr, ten vousáč, který mě na dvoře utěšoval. Všichni najednou zmlkli, člověk by byl slyšel stéblo slámy upadnout. Desítky očí se zabodly do přichozího a byl v nich úlek, očekávání i zloba a vztek, vzteku nejvíc. Ale mušketýr jako by neviděl, těžkým, houpavým krokem si to zamířil houfem mládenců, jako by to byl vzduch. V jedné ruce si nesl chleba s kusem uzeneho, v druhé korběl piva. Myslel jsem, že se teď všichni na něj vrhnou, byl přece z těch, co nám tak ublížili, ale nestalo se nic. Chlapík došel až k slámě a pohodlně do ní kecl, zrovna vedle mne a našich chlapců. Pak se rozvázně pustil do jídla a první sousto pořádně zapil. Teprve když po chvíli sklonil džbán — bílá pěna visela chlapovi na vousech — jako by nás přes jeho okraj poprvé spatřil.

»Tak co, mládenci, pěkně vás přivítali?« a zase bylo v jeho hlase něco, co člověku nedovolovalo, aby se na něj pořádně rozzlobil. »To víte, vojna pro jistotu hned napoprvé ukáže zuby, aby každému pěkně srazila hřebínek a naučila ho, že první ctností každého soldáta je poslouchat a ani nemuknout.

Mně se vedlo taky tak, když jsem přišel k regimentu, tenkrát dokonce zbili při cvičení dva mládence tak, že z toho na druhý den umřeli. My jsme ovšem tehda vyváděli víc než vy. V nás byla ještě šťáva! Vy jste už takové výškrabky s mlékem na bradě, které vymetáme z posledních koutů, když už o pořádné chlapy není možno zavadit.« A pak se zase zazubil tím svým dobráckým smíchem. »No na mne nekoukejte, já vás nebil.«

Nevím proč, ale najednou jsme mu věřili. Byli jsme už kolem něho sestouplí; ještě jsme se sice neodvážili na něco se optat — a každý z nás měl otázek a starostí jako much — ale už jsme čekali, co bude mluvit dál. A on hned také pokračoval, jen co si znovu pořádně přihnul:

»Kdepak dneska verbovat tak jako dřív! To bychom sehnali málo soldátů! Teď k nám jdou dobrovolně už jen lidé docela ztracení, kteří se utrhlí od šibenice. Ale jinak si je musíme pochyttat, tak jako pochyttali vás. Vždyť už ty vojny trvají sedmadvacet let, já sám už se v nich potloukám pětadvacet. Nu vidíte, a pořád mám ještě hlavu na krku. Kulek, které letí pánubohu do oken, je vždycky víc než těch, které klepnou do lidí. Vždycky si musíte myslit, že z toho vyváznete, i když to jiné potrefí. Já vím, je to nesmysl, ale pomáhá to.«

Nevím, jak to působilo na ostatní, ale já tomu naráz uvěřil. To se ví, že se nakonec dostanu z vojny se zdravou kůží! Už natruc všem těm chlapíkům, kteří mě zahnali do téhle léčky.

»Tohle jsou všechno jenom plky,« zakončil tuto část svého povídání, »proto jsem za vámi nepřišel. Vy potřebujete slyšet jiné věci, ty, které budete každodenně potřebovat. Tak teď nastavte uši; čím dřív přestanete být zelenáči, tím víc si ušetříte modřin a pochroumaných žeber.

Nemyslete si, dovedu si moc dobře představit, jak vám teď asi je! Před chvílí ještě u mámy a táty, a najednou jako když přiletí luňák a popadne kuře od kvočny. A to si ještě pořád myslíte, že jste ještě jednou nohou doma, že se vám to jenom zdá a že se z toho probudíte. To já znám. Nejhorší je, když si pak člověk uvědomí, že je to všechno pravda. První, co ho napadne, je, že z vojny uteče.

Až to na vás přijde, tak si vzpomeňte, co vám tady říkám: Ne abyste to opravdu udělali! To už si leckterý nováček myslel, že se mu to povede, že se tak dobře schová, že ho nikdo nenajde. To se ví, každý takový zelenáč nakonec zaleze domů a tam si pro něj přijedeme tak bezpečně, že ho potmě nahmatáme. A konec? Provaz na nejbližší větvi. I na dezertýrování musí být zkušenosti!

Od té chvíle, co jste naverbováni, stalo se z vás totiž vzácné zboží, a pan plukovník by moc nerad o vás přišel. Závďavek vám dal, musí vás obléci a dát vám zbraně, protože celý regiment musí postavit z vlastní kapsy.«

Tohle nám nešlo do hlavy a vykulili jsme na mušketyra oči, až se dal do smíchu.

»No, pro vaši krásu si vás nepořídil, to víte, že na vás musí vydělat. To si ho nejdřív císař zavolá a řekne mu: „Tady ti dávám tolik a tolik tisíc dukátů a za to pořídíš pluk pěších knechtů a jízdy se vším všudy a vycvičíš ho.“ Můžete si myslit, jak to pak takového plukovníka dopálí, když mu uteče mušketyrský mundúr, navlečený na dezertéra! Nebo dokonce když mu někdo pláchne s koněm!

Co bych vám měl ještě povědět? O žoldu a stravě jste slyšeli, a jak je to ve skutečnosti, dozvíte se sami tak brzy, že vás to bude mrzet.

Nu tak, synci, nestůjte jako zařezaní, co byste ještě chtěli slyšet?«

»Kdy to skončí, ta vojna?« vylítlo to ze mne, dřív než jsem se vzpamatoval, a podle toho, jak to s ostatními hnulo, poznal jsem, že na to asi myslí všichni.

Tentokrát vykulil oči vousáč na nás. Pak vyprskl v smích, až se jím otřásal. Ale byl to divný smích, vůbec nám nepřipadal veselý a také brzo dohrkotal a najednou byl mušketyrův obličej jako mračno.

»Jak to mám vědět, hlupáku?«

Vyrazil to tak vztekle, že jsme všichni zděšeně uskočili.

Ale to se již jeho tvář začala zase vyrovnávat, několikrát pokývl hlavou a řekl zas už klidným hlasem:

»Zatracepené děti! Já se jim tu snažím vykládat ty nejpotřebnější věci, a oni na mne jdou jako na cikánku, abych jim věštil budoucnost. No, nic ve zlém, vždyť vám rozumím. Sám bych nejraději věděl, kdy tahle mizérie skončí. Ale na to by vám nedovedl odpovědět ani sám císař. Ti, kdo by měli moc válku skončit, to neudělají, protože buď jim prospívá, nebo od ní čekají prospěch. A my, kteří jí máme plné zuby a hnojíme svými těly její bojiště, my zas nemáme k tomu moc. Tak je to. Podejte mi někdo džbán, komu zbylo pivo!«

Hned se našlo několik ochotných, kdo spěchali posloužit, a mušketyr, snad aby nás uchlácholil, přihnul si aspoň od tří. Pak si dlaní utřel vousiska a pokračoval zas už tátovským hlasem:

»Tak zítra dostanete mundúry, meč, mušketu s vidlicí a co k tomu patří: patrony s prachem, kulky a luntý. Ale to vám povídám: Chraň vás pánbůh,

aby vám lunt navlhl! O prach se nestarejte, tomu se v patronách nic nestane, ale lunt musíte uchovat suchý, i kdybyste sami v lijáku nabobtnali vodou jako utopenci. Noste ho pod kloboukem, hřejte ho na prsou jako vzpomínku na své děvče, zkrátka ukryjte ho kde chcete, ale v suchu být musí. Protože jinak jste bezbranní jako novorozeňata: v bitvě nedáte ani ránu a nepřátelská jízda vás přejede a rozdupe vás kopyty na kaši, a to by nebylo ještě nejhorší — rychlá smrt, dobrá smrt. Ale nepřejte si, kdyby vám náš lajtnant na to přišel, jak jste nechali lunt zmoknout. Panečku, to nechci vidět!

Vůbec — na toho lajtnanta si dejte pozor, je to ten jednooký, který vás verboval. Jmenuje se Tajfl, to je po německu čert, a ať se na místě propadne, jestli nedělá čest svému jménu.

Náš plukovník je Vlach, z Neapole. Jmenuje se Pompejo. Však ho poznáte sami, nechci říkat tak ani tak; ale znovu opakují, lajtnantovi se vyhýbejte jako čert kříži.

Na všechno ostatní časem přijdete. Vezmeme si vás do parády a budeme vás cvičit. A pamatujte: Čím vám rychleji ztvrdne kůže, tím líp pro vás. Na vojně se nikdo s nikým nemazlí. Ran, pohlavků a nadávek užijete, že vám budou zpočátku oči přecházet. A k tomu bych vám chtěl říci jedno: Sem tam vás vyplatí mušketýři, kteří dostanou za úkol mořit se s vašimi neohrabanými těly; budou vzteklí, netrpěliví a vy si budete myslet, že to jsou vtělení ďáblů, které na vás pánbůh seslal. Lajtnant Tajfl se vás naproti tomu nedotkne ani konečkem svého bičíku. Ale za každou vaši chybu, kterou pak uděláte, dá lajtnant pověsit na strom za ruce mušketýra, který vás cvičil, a nechá ho viset třeba hodinu, až chlapík omdlí — pak ho dá Tajfl polít ledovou vodou, a když se pověšený probere z mrákot, nechá ho viset dál! Já také jednou takhle visel a pak jsem týden řval bolestí, když jsem musel třeba jenom zvednout mušketu. Tak pozor, abyste věděli, kdo vás vlastně takhle sužuje.

Neříkám, že naši mušketýři jsou nějaká neviňátka nebo že by jinak byli lidumilové. To ne, ale... Víte, když je člověk každou chvíli hnán na porážku a ví, že se zachrání jen mordem, dřív než ho zamorduje ten druhý, když se koupe víc v krvi než ve vodě, když každé stavení, které potká, prohlíží si nejdřív tak, že odhaduje, jak a z které strany by se dalo nejlépe podpálit, když to dělá roky a léta a pořád mu říkají, že je to jeho povinnost a čest a sláva, a když mu to vtoukají karabáčem do hlavy, pak — nu, pak je z něho začas docela jiný chlap, než jaký odešel z máminy chalupy.

Ach synci, válka je nejhorší věc na světě, horší než potopa a mor. Ne

proto, že vypaluje vsi a města a že mění živé lidi v mrtvé, ale protože mění člověka v ďábla a takového pak nechá dál žít a řídit. A tohle z nás tahle válka dělá, protože my sami — my jsme se do ní dostali jako Pilát do Kréda. Vždyť co je nám do ní? Máte například vy proč válčit? Je vám něco do toho, oč se perou císař, německá knížata, Francouzi, Švédové?»

A vousáč mávl rukou, jako by tím již odpověděl za nás. Měl zatraceně pravdu. Ani já, ani Motejl, Karták, ani mládenci ze Spomyšle, Cítova neměli důvod, proč by se prali s těmi korunovanými cizími potentáty.

A tak jsme chvíli mlčeli, až zase mně to nedalo a zeptal jsem se: »Buďte tak hodný, pane mušketýře —«

»Jakýpak pane,« přerušil mě, »vždycky Matouš Pětioký, nic víc, ale taky nic míň, to si pamatuj!«

»Mohli byste nám vyprávět, jaké to bylo, když jste šel poprvé do opravdové bitvy?«

»Do opravdové bitvy?« usmál se mušketýr. »Každá bitva je, synku, náramně opravdová. Ale když chcete, tak vám o té své první povím, tu si člověk taky nejlíp pamatuje. Jen se mi musíte postarat, aby mi nevyschlo v hrdle.«

Když se pak ujistil, že i v pití jsme nováčci a že je po džbánech dost zbytků, opřel se pohodlně do slámy a začal.

KAPITOLA DRUHÁ,

*ve které mušketýr Matouš Pětioký vzpomíná,
jak se jako nově naverbovaný soldát zúčastnil památné
bitvy u Prahy roku 1620 na Bílé hoře*

»Bylo to právě před pětadvaceti lety, co mě sebrali na vojnu. Udělali ze mne kyrysníka. S koňmi jsem uměl z domova a na kyrys jsem měl už zamlada rozložitá prsa, že se líbila vojenským pánům stejně jako děvčatům.

Proti kyrysníkům jsou mušketýři blátošlapové. Byl jsem tehda bůhvíjak pyšný, že se budu vozit pěkně na koni, s helmou a v brnění jako nějaký rytíř, s mečem a bambitkami u pasu. Netrvalo dlouho a naučil jsem se — pěšákům závidět! Ti se starali jen o sebe, o mundúr a zbraně, my jsme se museli nadto starat o koně, a o ty na prvním místě, a teprve když byli nakrmeni, vyhřebelcováni, zkrátka ve všem všudy opatřeni, zbyl čas na nás. A brnění? Těžké jako hrom — jedině na nohou jsme měli vysoké

kožené škorňe — leštit jsme je museli, no práce jsme měli třikrát více než ostatní. Přišla nám draho všechna ta paráda.

Sloužil jsem v regimentu mladého Anhalta ve stavovském vojsku.

Počkat, vždyť já zapomínám, že jste tehda ještě nebyli na světě a že nevíte, co to bylo stavovské vojsko, ani co byli čeští páni stavové.

A proč byste to taky měli vědět? Co je nám do těch hlaváčů, do pánů šlechticů, kteří se odjakživa jen starali, abychom jim robotovali, platili a sloužili! Všecko, co půda rodila na polích, vzdělávaly naše ruce, naše ruce dobývaly rudu, ale oni tím vším vládli a říkali, že jsou pány země. Nebyli jsme pro ně víc než hlína jejich statků a dobytek a nám zas nebylo nic do nich. A právě z toho vzešla ta pohroma, která je potkala, když se urození páni a bohatí měšťané začali prát s císařem o moc v našem království.

Scházeli se na sněmech a byli zvyklí o všem rozhodovat, a to se císaři nelíbilo. Byl to táta nynějšího císaře, Ferdinand II. Říkal, že má právo vládnout sám, začal šlechticům a měšťům šlapat na paty, a protože byl katolík, tak se mu také nelíbilo, že jeho poddaní byli jiné víry, protestantské.

Došlo to konečně tak daleko, že se páni vzbouřili a pustili se do rebelie. Spustili pěkně zhurta: Z oken Pražského hradu vyházeli císařovy místodržící, a to byl začátek vojny.

Nám to bylo jedno. Máme otročit pánům nebo císaři, každý nás jenom ždímal. To už nebyly časy našich předků, kdy za husitských vojen povstal celý národ, pán nepán, a bil společného nepřítele. Pro nás sedláky a chudáky byl vlastní pán stejným nepřítelem jako cizí císař.

Na vojnu nás museli tahat, žoldem nás lákali z naší bídy nebo násilím verbovali a stejně verbovali jiné pronárody, Němce, Uhry, Poláky, kdo se dal; z takové směsice pak stavěli vojska. Jenom žold, naděje na peníze a kořist držela vojáky pohromadě. V císařském vojsku to bylo stejné. A že šlo o víru, o náboženství? K smíchu! To se brzo ukázalo, jak to doopravdy vypadá, když se válka potom rozleza jako mor po celém světě: S katolickým císařem šli protestantští Sasové a katolická Francie zase proti němu na straně evangelických Švédů. Kdepak! Šlo o jediné: o moc, o to, kdo bude vládnout — u nás, v říši, ve světě.

Tohle všecko jsem, to se ví, nevěděl, když jsem si oblékal kyrys. To si člověk teprve pomalu dával dohromady za ta léta, kdy se protloukal bitvami a vším neřádstvem války. Ech, zapijme to, hoši!«

Bylo to podivné povídání, kterým k nám Matouš Pětioký promlouval.

Trochu jsme byli zklamaní. Nevěděli jsme ještě, že nám tu říká důležitější věci, než na které jsme se ptali, a jen jsme dychtivě čekali, kdy začne o bitvě. Chtěli jsme vědět, co nás čeká, nač máme být připraveni, a vše ostatní nám připadalo jako zbytečné stařecké mudrování. Ale nyní se konečně mušketýr dostal k vlastnímu vzpomínání:

»Jak jsem řekl, sloužil jsem u kyrysníků ve vojsku knížete Anhalta. Byl to Němec, ale dal se do služeb českých stavů, jako vůbec mnoho velitelů bylo Němců. Naše armády byly tehda hotovým babylónem jazyků. Roku 1620, bylo takhle na podzim, leželo české vojsko táborem u Rokycan. Bylo u nás tehdy mnoho Uhrů. Od těch zkoušel kraj nejvíce; na svých koních byli jako rtuť, projížděli se okolím daleko široko a země po nich zbyla holá, jako když se přežene hejno kobylek. Začalo už dolézat chladno, a když Uhři padli na vesnici, nezbyly z ní než holé zdi; trhali střechy a všechno trámová z krovů, štítů i stodol odvěkli k táborovým ohňům. Byli to divocí hoši. Jednou dopadli náhodou v jedné hospodě nějakého starého generála z nepřátelské strany, který byl nemocen a jel domů do Bavor. Jeho družinu pobili, generála obrali o všecko, i boty mu stáhli a vítězoslavně ho přivedli do Rokycan, uvázaného na koně a bosého. Tehdy se náš velitel rozzlobil, že prý není možné takhle zacházet s urozeným člověkem, i když je nepřítel; chtěl, aby ho Uhři pustili, ale uherský generál odepřel, dokud nedostane za zajatce výkupné. Jenže zatímco se o něj hádali, stařík umřel. To se zas dopálil uherský velitel, že vojáci s tím Bavorem nakládali příliš drsně a že tím on přišel o peníze.

Tehdy jsem poprvé začal nahlížet, oč každému v té patálii jde. A přišlo mi také na mysl, jak krátce se zatočilo s nějakým chudákem, na kterém se nedalo vydělat. S tím se takové círáty nedělaly, zapíchl se a basta.

Zatím už se blížila císařská armáda a vojska císařových spojenců a ta hospodařila v Čechách snad ještě hůř než my. Císař prý prosil bavorského velitele, knížete Maxmiliána, aby šetřil aspoň statky českých katolických pánů, ale rozeznej katolickou krávu od protestantské! Zvláště když rozeznávat nechceš.

Zkrátka oboje vojska drancovala, loupila, páčila; kdo se jen v nejmenším pokusil hájit svůj majetek, toho zmordovala, ženy odvlékala, kostely i kláštery vybíjela a města se do chudoby vydala, jen aby se proviantem a penězi uchránila od nejhoršího. Ale nejvíc to, toť se ví, odnášeli sedláci. Oloupení, vyhnání z chalup, utíkali do lesů, a když už neměli co ztratit, začali oplácet; nejen vojákům, ale i pánům. Dávali se

dohromady i po několika tisících a šli na panské zámky, vybíjeli je a zapalovali.

Ba, takhle vypadala ta česká vojna!

Začátkem listopadu jsme vytáhli ku Praze, kam měl i nepřítel namířeno. Jen taktak, že jsme ho předběhli. Kníže Anhalt rozložil vojsko na Bílé hoře, to je návrší asi hodinu cesty od města. Dorazili jsme tam v noci ze sedmého na osmý listopad.

Císařští a Bavorští hned v patách za námi. Ráno jsme je viděli, jak překračují potok pod Bílou horou. Kdybychom byli tehdy na ně udeřili, byli bychom je rozbili na kaši. To musel poznat každý voják, který měl jen jednu bitvu za sebou. Jen naši generálové to nevěděli. Nebo věděli, a nemohli se rozhoupat. Něco nebylo v pořádku, bylo to ve vzduchu, každý z nás to cítil. Hned tohle: Když se čeká rozhodující bitva, tak má být u vojska jeho nejvyšší pán!

Čeští stavové si už dávno zvolili proti císaři novým králem falckého knížete Fridricha, ale toho ani nenapadlo, aby se u nás ukázal. Seděl si na Pražském hradě se svou anglickou paničkou, a všecku starost nechal generálům.

My byli utmáčení, nevyspalí, celou noc jsme kopali obranné zákopy a šance pro děla, a teď jsme viděli, jak velitelé sami nevědí, co dělat. Místo aby zaútočili, čekali, až se nepřátelské oddíly dostaly nerušeně přes potok a pohodlně se sešikovaly k bitvě.

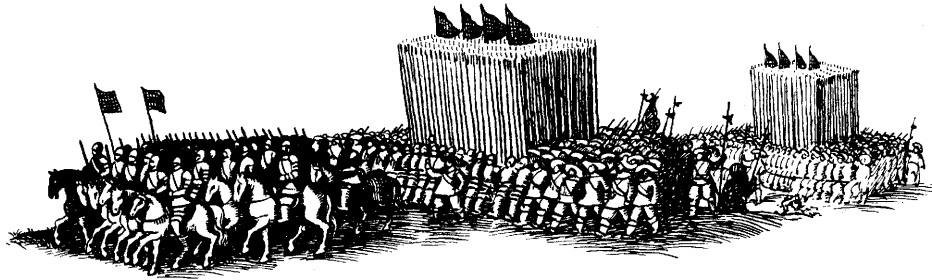
Obě vojska stála proti sobě skoro stejně silná. Nás bylo na pětadvacet tisíc, císařských o něco málo víc, zato však — jak jsme se později přesvědčili — byli vykrmeni a dobře placeni, kdežto my — hanba mluvit!

Skoro celé dopoledne uběhlo a pořád se nic nedělo. Dívali jsme se nečinně, jak se ti naproti řadí do velkých čtverců, kopiníci uprostřed a střelci v prvních řadách i na bocích a kyrysníci a lehká jízda zase ve svých čtvercích před nimi a mezi nimi.

K polednímu to pak najednou spustilo. Proti samému kraji našeho levého křídla vyrazila císařská jízda. Postavil jsem se s ostatními ve třmenech a napínal jsem krk, abych viděl, jak to tam dopadne. Za chvíli jsem spatřil, že císařští byli odraženi, obracejí koně a ujíždějí zpátky. V té chvíli dal komandýr* našeho kyrysnického regimentu, mladý princ Anhalt, syn vrchního velitele, povel a my vyrazili.

* *velitel*

Když poprvé vyjedete do bitky — to je, hoši, pocit, který už nikdy potom nezažijete. Protože nikdy potom už nejste takoví hloupí, ukrutně hloupí zajíci.

Když jsem pobodl koně, bylo to jen proto, že jsem uvykl uposlechnout rozkaz. Ale najednou jsem věděl: kůň se mnou jede a nese mě do bitvy. Tam mě zabijí, jedu si pro smrt, jestli nikdo jiný, já jistě, už teď jsem vlastně mrtvý. Celý jsem byl samý strach, zděšení. Svíralo mě to v břicho a necítil jsem ani uzdu v ruce. Kolem bubnovala kopyta celého jízdního regimentu. A pomalu mi ten rachot kopyt, která tak pevně dupala půdu, a pravidelné houpaní na hřbetě cválajícího koně vracely klid. Strach opadával jako voda z krátké přeháňky. Začal jsem cítit sílu zvířete pod sebou, do očí mi vstoupil hrozivý lesk kyrysů mých kamarádů, pomalu jsem si uvědomoval bezpečnou tíhu železa na vlastní hrudi, vida, držím pevně otěže v ruce, o sedlo pravidelně pleská meč a před mými koleny trčí ze sedlových pouzder oblýskané pažby spolehlivých bambitek — jsem voják, jsem ozbrojen, já řídím a pobodávám koně, ženu se vpřed na nepřítele, běda mu! Mohlo to být jen pár okamžiků a na strach už jsem ani nevzdechl. Sotva jsem stačil nabrat vzduch, jak se mi chtělo zhluboka vdechnout, a měl jsem pocit takové síly, že jsem věděl: teď mě už nic nezastaví! Začala se mne zmocňovat zuřivost, bodal jsem koně ostruhami a vytrhl jsem pravou bambitku z pouzdra. Ví bůh, v té chvíli jsem myslel, že já a jedině já rozhodnu celou bitvu, a samozřejmě vítězně, a byl jsem nedočkavý už narazit na nepřítele, kterého na hlavu potru, samojediný; na smrt jsem vůbec už nepomyslel.

Letěli jsme cvalem po svahu dolů. Teprve za chvíli jsem si uvědomil, že už hezkou chvíli hřmí dělové výstřely. Ale bylo mi všechno jedno. Jen kupředu, kupředu! Jel jsem v prvních řadách, a tak jsem záhy spatřil

čtverec pěchoty, proti které jsme se řítili. Nepřátelští pěšáci opřeli své muškety o vidlice, zahlédl jsem obláčky kouře, které vyskočily před hlavními, ale neměl jsem čas si všimnout, zdali někoho z našich zasáhli. Stěna pěšáků se nám blížila každým skokem koně. Teď mušketyři couvli o dva kroky, aby si znovu nabili, a ostatní nastavili proti nám kopí; jednou nohou je zapřeli a rukama je pevně drželi šikmo před sebe, ve výšce koňských hrudí. Zdálo se mi, že jejich ostré hroty letí přímo proti nám. Ale vtom zazněl známý povel a my, tak jak jsme byli naučeni, strhli jsme koně vlevo v bok a těsně před řadou trčících pík jsme uhnuli a cválali podél nepřátelského šiku. Přitom tak jako ostatní jsem odpálil bambitku do hustého houfu, podle kterého jsem harcoval, a hned jsem stáčil koleno zvíře zpět, abych objel ve velkém kruhu a znovu se obloukem vracel k nepříteli. Neměl jsem čas všimnout si, kdo z našich byl zasažen nebo sestřelen, připadalo mi to jako na cvičišti, kde tolikrát s námi tenhle obrat zkoušeli. Objeli jsme takhle dvakrát kolem a dvakrát jsme cválali těsně podle řad nepřátel. Podruhé jsem vystřelil z levé bambitky a pak jsme se sjeli zase všichni dohromady a teď to šlo v sevřeném houfu čelem proti nepříteli jako řítící se železný beran. To jsme ovšem již nechali bambitky bambitkami, nebyl čas je nabíjet, a vytáhli jsme meče.

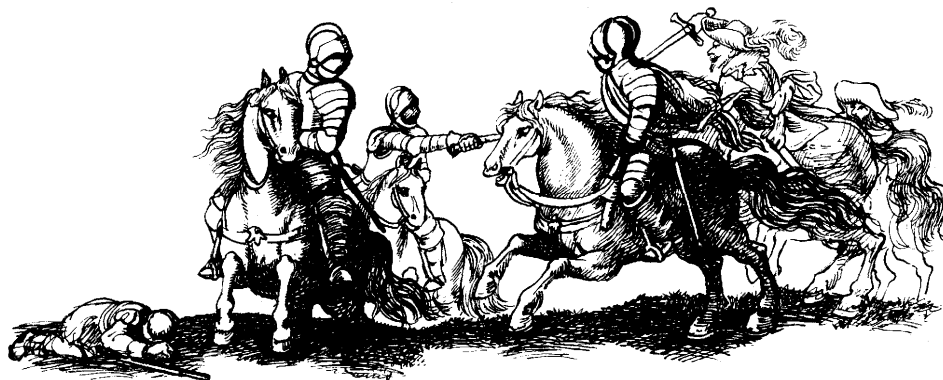
Měl jsem pocit, že jsem nezranitelný, a vskutku jsme uhodili do roje císařských pěšáků jako pěst do vody. Jejich čtverce se drolily pod kopyty našich koní, jako když harcuješ žitným polem. Naše jízda se do nich zařala a probíjela se hloub a hloub. Před očima se mně míhaly blesky mého meče, kyrysy kamarádů a malé jazýčky nepřátelských pík. Bil jsem kolem sebe a patrně jsem křičel, řval, to jsem poznal až potom, že jsem ochraptěním ztratil hlas. Koutkem oka jsem viděl, že pěšáci kolem nás utíkají, hroty kopí se tratily a všude bylo vidět záda, poskakující, padající, uhýbající. Běží! Nepřítel běží! Na okamžik se přede mnou mihla pestrá pera na klobouku prince z Anhaltu; poskakovala bujně nad přílbami kyrysníků. Někdo začal křičet: „Victoria! Vítězství!“ Pak se mi zahryzla ostrá bolest do levé ruky, až mi zemdlela, a uzda mi vyklouzla z ochablých prstů, ale ani na to jsem nedbal, koně jsem řídil koleno a v pravé ruce jsem dál držel meč, i když nebylo již, do čeho bych sekal, neboť kolem mne všude harcovali naši kyrysníci.

Až pak najednou se něco začalo dít. Co, to jsem nevěděl. Jen jako bych rázem vystřízlivěl. Odněkud se blížil křik a byl jiný, než bylo naše válečné heslo. Pak jej mé ucho zachytilo, blížil se; slova „Sancta Maria“ — to byl

bitevní pokřik císařských. V téže chvíli se princova barevná pera před mýma očima propadla, jako by je země pohltila, a již jsem viděl, jak mi po pravici vylítl ze sedla jeden náš kyrysník a vzápětí dva kroky přede mnou najel druhý na píku, která ho vyzvedla z koně jako napíchnutou žábu — do boku nám vpadla bavorská lehká jízda! To — to přece není možné! Snažil jsem se stočit koně proti nečekanému nájezdu, ale vtom se šíje mého zvířete prudce snížila, kůň padl na kolena a převalil se. Přelétl jsem mu přes hlavu, a přestože jsem napřáhl ruce, nestačil jsem uchránit vlastní hlavu před tvrdým dopadem na zem. Co bylo dál, jsem nevěděl. Jen jsem si pamatoval, že jsem se někam po čtyřech hrabal a že to kolem dunělo kopyty, třeskem, jako když jsem uprostřed bouře.

Když jsem se probral — nevěděl jsem, za jak dlouho — ležel jsem přitisknut k mrtvému koni, hlavu schovanou pod jeho nataženou šíjí. Hluk bitvy byl někde daleko, děla už nestřílela. Necítil jsem žádnou bolest, a tak jsem opatrně začal pohybovat údy, abych se přesvědčil, mám-li je celé. Jen v levém rameni to zabořelo, ale jinak jsem mohl i levačkou hýbat, rána tedy nezasáhla ani kost, ani nepřetřála sval. Pomalu, opatrně jsem se zvedl na lokty. Kolem leželi koně i lidé, někteří nehybní, jiní se převalovali nebo se pokoušeli napřímit tak jako já. Pomalu jsem začal i slyšet — dotud mi hučelo v uších — a to pak jsem zaslechl sténání, křik a skučení raněných. Nedaleko se zmítal kůň s přeraženou nohou a táhle řičel. Udělalo se mi špatně a znovu jsem omdlel.

Z mdloby jsem asi přešel v tvrdý spánek, protože když jsem se probudil, byla už tma. Teď jsem se probral už rychle a docela dobře jsem

se mohl posadit, abych se rozhlédl. Také se mi podařilo dát si myšlenky trochu dohromady. Měl jsem jen jednu starost: Kde jsou naši, kam mám jít? Vyhráli a jsou někde vpředu, nebo prohráli a budu se muset hrabat zpátky do kopce? Jen abych nevběhl nakonec do náručí císařským!

Jak se tak rozhlížím, vidím, že se všude mňhají planinou světélka. Bloudí a každou chvíli se sklánějí k zemi. Lidé s pochodněmi! Co tu hledají, kdo jsou! Vstal jsem a opatrně jsem vykročil, tápaje při každém kroku nohou při zemi, abych nezakopl o některého padlého. Tak jsem se dostal poblíž dvou chlapíků, kteří se právě skláněli s pochodní nad jedním mrtvým. Pak jsem viděl, že mu stahují škorně a něco kutí u jeho opasku. Teď už jsem byl doma a šlo jen o to, kdo se to zde shání po kořisti. No, řekl jsem si, to bude těžké, podle mundúru je nepoznám, ani podle řeči, protože u obou armád byly národy všech možných jazyků, a ptát se jich, to jsem se bál, protože já ještě škorně měl, i sáček s nějakými halíčky u opasku, a oni by mě pro jistotu mohli hned oddělat; co jim bude do toho, ke které armádě patřím, když mám na sobě takové vzácnosti? Ale měl jsem i tentokrát štěstí. Ještě na dost bezpečnou dálku jsem zaslechl, že mluví — španělsky. A i když jsme u nás v českém stavovském vojsku měli všemožné pronárody, Španělé u nás nebyli. Byli to tedy císařští. A když se tu mohou tak volně a bezpečně prohánět, tedy jsou tu pány a my — prohráli.

Řeknu vám, bylo mi nepěkně — podejte mi džbáněk! Čerti jedni, co mě nutíte vzpomínat na tak ošklivé věci? Tehda jsem z toho ještě neměl ten rozum, co znamená ta bělohorská prohra.

Brr, pil jsem už lepší pivo, než je tohle roudnické. No, co nemá v síle, musí se dohnat množstvím, kdo má ještě něco u dna?

Děkuji ti, synku, a že jsi takový, a napájíš jako samaritán chudáka starého mušketýra, tak ti něco řeknu: Jestli se pamatuješ, co jsem na začátku povídal — pamatuješ se nebo ne? Já ano, i když už mám pivo v hlavě! Tak jsem říkal, že jsme neměli proč za naše urozené pány bojovat a že nám bylo jedno, kdo vyhraje. Ale řeknu ti, není tak zlý pán, aby nemohl být ještě horší. Když císař nad našimi vyhrál, tak s nimi tak zatraceně zatočil, až z nich třísky lítaly. A když mlátíš pána, odnese si modřiny, ale z poddaného teče krev. Jo, synku, a tak to také bylo.

Nevěřili byste, ale tahle jediná bitva — a netrvala víc než hodinu — rozhodla celou válku. Náš král, ten falcký Fridrich, utekl z Prahy jako kluk po výprasku, ačkoli takové město, když se jen trochu hájí, je skoro

nedobytné. A jeho generálové a naši urození byli bez něho jako bezrucí. Část jich nakvap odešla s králem, jiní se vypravili — vítat vítěze a lítostivě prosit o milost. Teď se ukázalo, zač to všechno u nás stálo. Jednou fouknout a rozsypalo se to.

Vlastně jsem vám to nedopovídal, jak to s tou bitvou bylo. To dělá to pivo, dejte sem ještě doušek, pití se musí zahnat pitím! Tak.

Nás kyrysníky pobili Bavoři. Princ Anhalt byl těžce raněn. Zajali ho. A když to nahoře na Bílé hoře viděli, práskla do bot nejdřív celá uherská jízda. Bez výstřelu. A rovnou dolů k Vltavě a přes ni; většina se jich v ní utopila. A ostatní pluky? Proč by nasazovaly krky? Za žold se ještě jakžtakž slouží, ale umírat za něj? Za takový, který jsme my dostávali? A ještě nám ho vypláceli někdy sotva čtvrtinu, často i měsíce pozadu. Snad si myslíte tedy — pro vlast! Ale co bylo v českém vojsku lidí, kteří měli vlast daleko jinde, a českým soldátům byla vlast panskou macechou.

Z celého českého vojska se bil jediný pluk, složený ze samých Moravanů; bil se se svým plukovníkem v čele a se všemi důstojníky. A skoro do posledního také padli. Leželi tam pak pode zdí obory před Hvězdou jako obilí po žních.

Ech, těžko vzpomínat, zapijme to!

A potom?

Panečku, císař Ferdinand byl důkladnější pašák než naši šlechtici, ten dovedl udělat čistou práci. České protestantské pány pochytil jako králíky v hnízdech a přední rebely ze šlechty a z měšťanů dal popravit. Sedmadvacet jich bylo. Dal je postínat a zvěšet na Staroměstském náměstí. Prý šli všichni na smrt hrdě a se vztyčenou hlavou. Kdyby radši uměli tak hrdinně bojovat, jak dovedli hrdinně umírat! —

A pak to už šlo ráz na ráz: vypovídání ze země, zabavování majetku; tisíce dvorců, panství, vesnic strčil císař do kapsy nebo do nich nasadil Němce, Španěly, Vlachy, všechny své pomahače, kterým takto zaplatil. Na celou zem pak vpustil otce jezuity, aby obraceli pány nepány na římskou víru, a kde se lidé vzpírali, nasadili jim do městeček, vsí a chalup vojáky a ti už dovedli napravit vzpurné hlavy. A kterou nenapravili, tu srazili.

Že pak země byla řádně zpuštěna, muselo se ještě víc robotovat než dřív, víc a ještě víc, až do padnutí. A nejveselejší na věci je, že České království sice doválčilo, ale v Čechách se od té doby válčit nepřestalo, jenže se perou cizí s cizími — na našem hřbetě.

Co například jsem měl dělat já? Když jsem přišel domů — táta býval

porybným na Padrt'ském rybníku u Rokycan — nenašel jsem ani tátu s mámou, ani chalupu. Nakonec mi nezbylo než se vrátit k řemeslu, které mi vzalo rodiče, mládí, smích a srdce. Od té doby je ze mne císařský voják — slyšíte: císařský voják! Pít! Dejte mi pít!

Přítom je mi hořko, synáčkové, hořko a těžko, nemám už kam se vracet, nač se těšit, nevím, proč tu jsem. A když jsem vás tu viděl — vždyť jste zrovna takoví jako já tenkrát! Tak mě chytla lítost nad vámi.

A proto — věřte mi, naposled vám to říkám — naposled...«

A Matouš Pětioký se hluboce nadechl, sklonil hlavu na prsa a my s napětím čekali, co nám chce tak důrazně položit na srdce. Jistě to bude pro nás zvlášť důležité, když se před tím tak zamyslel. Ani jsme nedutali a viseli jsme očima na jeho tvářích, které se teď začaly pomalu nafukovat, plasknout, nafukovat, plasknout...

Matouš Pětioký usnul. Džbán, poslední, který jsme mu podali, vyklouzl mu prázdný z ochablých prstů a skutálel se na slámu k jeho nohám.

KAPITOLA TŘETÍ,

*v níž Jan Kornel se svými druhy
táhne k Sázavě a vyslechne vyprávění písaře
Kryšťůfka o ztracené lásce*

Nikdy už jsme se nedozvěděli, co nám ještě chtěl Matouš Pětioký naposled říci. Neboť hned druhý den zrána nám nastaly jiné starosti. Octli jsme se v jednom kole, že jsme nevěděli, kde nám hlava stojí. Změnit venkovského chasníka ve vycvičeného soldáta není jen tak, a přece s námi dokázali za jediný měsíc, že jsme se naučili pochodovat, sestupovat se do čtverců, střílet z muškety, šermovat, s křikem útočit a zase spořádaně couvat, a vím já, co všechno ještě.

A přitom každá z těch věcí byla pro nás úplně nová a překvapivá, protože jsme dosud nic podobného zdaleka nezažili, a já jen namátkou vzpomínám třeba na svůj první výstřel z muškety, jehož hromové zarachocení a zpětný úder pažby do ramene mě srazily k zemi jako hniličku. Ale řev, rány, pohlavky a kopance našich cvičitelů nás záhy přesvědčily, že vydržíme ještě jinší věci, stejně jako nás naučily snášet hlad, zimu a nepohodlí mnohem víc, než nás k tomu vychovala bída našich

domovů.

Ale všechny tyto zážitky, i když se nám zpočátku zdály jakkoli velké a paměťhodné, vybledly vedle toho, co nám přichystaly události příští.

Po měsíci totiž vytrhl celý náš regiment z Roudnice, kde jsme dosud byli nakvartýrováni v jednotlivých domech měšťanů i v chalupách chudáků k malé radosti jejich utrápených obyvatel. Teď jsme tedy vytáhli do pole a pro nikoho nebylo tajemstvím, že jdeme vyhledat nepřítele, abychom se s ním srazili. Byli to Švédové, které přiváděl do Čech tentokrát generál Torstenson.

Pro nás to znamenalo projít téměř celými Čechami až dolů na jih, neboť Švéd táhl z plzeňské strany a měl namířeno přes Budějovice patrně do Rakous. Byla už druhá polovina února a předjaří si tentokrát přispíšilo. Pro pěchotu není nic horšího než tenhle přechod počasí. V noci ještě mrzne, jen to praští, ráno člověk klopýtá obolavěnými nohama po zmrazcích a ztvrdlých krumpolcích ztuhlého bláta a k polednímu to začne povolovat a za chvíli kloužou kroky v marastu, kde bahno se lepí a váží jako centýř. Takový pochod vám vytahá šlachy a svaly, že je máte večer jako přesekané.

Doufal jsem, že potáhneme pražskou silnicí a že uvidím aspoň kopec Mezník, za kterým jsou schovány naše Mlčechvosty, ale vedli nás jinudy, rovnou k mělnickému brodu. Zato chlapi z Cítova a Beřkovic měli to štěstí, že ještě jednou prošli svými vesnicemi, ačkoli nevím, zdali to štěstí bylo. Protože vidět rodnou chalupu, kam tě to táhne za srdce, spatřit známé obličejе sousedů, a dokonce, jak se to většinou stalo, uvidět plačící tvář mámy, sourozenců, kolem kterých jdeš a nemůžeš než zavolat a mávnout rukou — to přinese víc bolesti než potěšení. A co teprve když některého vyhlíželo a zahlídlo jeho zamilované děvče.

*Když se loučí milý s milou,
tak si řezou srdce pilou.
Když se milý s milou loučí,
tak si pálí srdce loučí.*

Byly to srdceryvné okamžiky!

Praze jsme se obloukem vyhnuli, a to bylo další zklamání. Tolik jsme se těšili, že ji uvidíme, nikdo z nás tam nikdy nebyl, ale nebylo nám to dopřáno. Město sotva stálo o to, pustit si do ulic takovou hladovou

sebranku, jako jsme byli my. Tak si to odnášely vesnice, ke kterým jsme vždy se soumrakem dorazili, a je to lítost, vzpomínat, jak jsme v nich hospodařili. Dnes už mi to všechno splývá v jediný zmatený obraz vyděšených tváří vesničanů, vyrabovaných světnic, vybitých chlévů; starali jsme se jen o slámu, na kterou jsme padli znaveným tělem; na ohni se peklo, co přišlo pod ruku — všechno bylo naše — a hrdlili jsme se, chudáci s chudáky, o každé sousto do žaludku; platilo jedině válečnické heslo: Můj hlad je přednější než tvůj hlad. Vůbec jsme se nedivili, že nás sedláci přijímají se strachem a s nenávisť. Všude náš buben bubnoval:

*Už jdem na vás, bum, bum, bum,
patří nám váš chlév i dům,
tam, kam žoldněř vstoupí,
bere, krade, loupí.*

A pravdu mělo úsloví, které říkalo, že voják nechá ležet jenom mlýnský kámen nebo žhavé železo.

Ale co jsme také měli dělat? »Vojáka, jak krmné prase, musíš cpát každého dne, protože on nikdy neví, kdy ho kdo podřezá nebo probodne.« Jíst jsme museli a zaplatit za to, co jsme si vzali? Čím? Řeknete: Žoldem přece! To však bychom ho byli museli dostat! Zatím nám ho plukovní pokladna zůstávala pořád dlužna. Kde byly sliby, které nám dali při verbování! Teď nás krmili samými těšínskými jablky: že prý žold ještě k pluku nedošel, o nic prý nepřijdeme, jen počkat musíme, a největší ctností soldáta že je trpělivost. Pravda, plukovní štáb a důstojníci dovedli být trpěliví, protože těm docházely platy v pořádku a byly zatraceně větší než

těch našich pár ubohých zlatek, na které jsme stále marně čekali.

Třetího nebo čtvrtého dne po poledni jsme došli do městečka Jílového, kde se valná část regimentu rozložila po domech, chalupách a stodolách, ale náš praporec, v němž jsem byl s Motejlem a starším Kartákem, byl vyslán dál k Sázavě, abychom tam na zítřek zajistili přechod vojska přes řeku. Náš vachmajstr se nám ztratil, zalezl asi obezřetně do hospody, a tak nás vedl zkušený Matouš Pětioký. Jinak jsme byli v oddíle samí nováčci.

»Tak pěkně vykročte,« napomenul nás hned zpočátku, »je to tu samý lesní úval a úvoz, ať tím projdeme ještě za světla.«

Rádi jsme poslechli, i když jsme byli unaveni. Ale poprvé jsme se odtrhli od regimentu a vyhlídka, že půjdeme neznámou lesní krajinou potmě, popoháněla nás líp než co jiného. Bylo nás sice padesát, třicet mušketyrů a dvacet kopiníků, ale dávno jsme již slyšeli, jak v některých krajích přepadají ozbrojené houfy sedláků soldáty, jak se mstí za vypálené vesnice a vybité domovy.

»To bych rád věděl,« povídám Kartákovi, »co bychom si počali, kdyby se tak na nás vyřítily z lesa. Než bych nasypal prach do muškety, opřel ji o vidlici, zapálil a přiložil lunt, to by má dušička už dávno klepala na nebeskou bránu. Mušketa je dobrá věc do bitvy, ale když na tebe někdo vyrazí ze zálohy, to abys ho nejdříve pěkně poprosil, aby počkal, než provedeš všechny pohyby a přípravy, jak nás tomu naučili při cvičení. S tím by tedy nic nebylo; a naše kosinky? Co zmohou proti vidlím a cepu?«

»Já bych na ně vykřikl, že jsem taky z chalupy,« navrhoval Karták.

Motejl, který šel v řadě před námi a slyšel nás, dal se do smíchu a otočil se po nás:

»No, to by je jistě dojalo, ty chytráku, a určitě by ti padli kolem krku! Co myslíš, pro sedláky jsme vojáci a je to. Co máš v ruce? Bič? Oprat? Ne, mušketu! Tak co!«

Motejl byl o dva roky starší než my, nebyl to už takový zajíc. To se ví, měl pravdu. A mně najednou bylo líto, jak je to na tom světě zmatené — možná že nás čeká, že se budeme bít se zrovna takovými, jako jsme my sami, jeden budeme druhému usilovat o život, a proč? Nač?

Krajina, kterou jsme šli, nedodávala nálady. Cesta vedla z kopce, po obou stranách sestupoval les až k jejímu okraji a jen někdy to prosvítlo, když byly stromy vystřídány mlázím, křovím nebo nízkým podrostem.

Každou chvíli se nadto cesta propadala do úvozů nebo do úzkých údolí, zkrátka všechno dohromady vypadalo jako dlouhatánská, protáhlá past,

kudy jsme šli řadou, jako když krysy peláší stokou. Nedalo by žádnou práci zadržnout nám cestu vpředu i za námi.

Konečně začal travnatý chodník stoupat vzhůru, kolem se otevřely paseky a my jsme volněji vydechli. Nám, kteří jsme byli z Podřipska, však připadalo, že jsme v učiněných horách. A kdepak by tady mohla být nějaká řeka?

Ale jako nám na odpověď ozvalo se zpředu:

»Už tam brzo budeme; teď se spustíte tímhle úvozem a jsme u Sázavy.«

Můj ty bože, tenhle hlas jsem znal! To byl přece hlas našeho plukovního písaře! Jmenoval se Kryštof — já nevím jak, ale všichni jsme ho znali pod jménem Kryštůfek, protože byl útlý a bílý jako panenka a na vojnu se vůbec nehodil. Byl to však velmi svědomitý člověk a vedle písařiny byl i účetním a pokladníkem pluku. Poslední dobou s ním nesčetněkrát každý z nás mluvil, když jsme se vyptávali na žold. A přestože nás pokaždé svou odpovědí zarmucoval a odkazoval s výplatou napříště, způsob, jak nám to říkal a jak se na nás přitom díval, způsobil, že jsme se na něj nedovedli hněvat, poněvadž jsme cítili, že on za nic nemůže. Dokonce jsme si ho brzo zamilovali; i proto, že po službě většinou vysedal s námi, ačkoliv by se byl mohl držet důstojníků a jejich kuchyně. Sám toho nikdy moc nenamluvil, ale říkal, že nás rád poslouchá. Nejdřív jsme se před ním ostýchali, měl přece školy a byl to vlastně pán, i když menší než nejnižší důstojník. Ale záhy jsme vyzorovali, že opravdu rád sedává u našich ohnišť, i když jsme nemohli přijít na to, co může na našich hovorech bavit takového studovaného člověka. No, ale to už byla jeho věc.

A opravdu, tak jak řekl, dostali jsme se srázným úvozem záhy k řece. Sázava tu byla sevřena vysokými kamenitými a zalesněnými břehy, její hladina byla zčeřena i vlnami, jak voda narážela o balvany mělkého dna. Mně, protože jsem byl zvyklý z domova na širokou, vážnou a klidnou Vltavu, připadala tahle říčka sice malá, ale divoká a zlá.

»To je Žampach,« povídal Kryštůfek, ukazuje na několik chajd přilepených ke stráni nad řekou. »A tady, kus po břehu, se dostaneme ke Kamennému Přívozu, kde je brod. Znam to tady.«

Tak proto se milý písařík s námi vypravil! (Teprve později jsem se dozvěděl, že měl k tomu i jinou příčinu.)

Ke Kamennému Přívozu jsme podle břehu dorazili za chvíli. Bylo to pár set kroků. Několik chalup, z kamene tam nebylo nic. Než se začalo

šeřit — teď se nám náš chvat vyplatil — vypykali jsme se, že tu je teď bezpečno, žádná nepřátelská předzvědná hlídka tak daleko nezabloudila a o nějakých vzbouřených sedlácích tu také nikdo nevěděl. Byl to kraj řídce obydlený, chudý, že uživil jen dřevaře a dřívě sem tam nějaký mlýn nebo vodní pilu, dnes vesměs opuštěné a zpustlé.

Po hubené večeři z proviantu, který jsme si vzali od regimentu s sebou, dostali jsme chuť využít dávno nebývalé volnosti, když tu nebyl s námi žádný důstojník, a vybrali jsme se s Kartákovým Štěpánem a Motejlem, že se trochu projdeme podle řeky. Byl na pozdní únor nezvykle vlhý večer, už docela jarní; tma byla pomalu jako v ranci, ale že nebylo zima, zdála se přívětivá. Jenom s meči po boku, volní a nikým nekomandováni, bloumali jsme po břehu tak, jako kdysi jsme vycházeli přes humna do sadů nebo do polí. Stačilo si představit, že řeka je trochu širší, a už člověk byl doma u Vltavy; ani žampašské chalupy se potmě nelišily od chalup nad našimi palouky. Šli jsme mlčky, protože každý z nás vzpomínal.

Tu jsme najednou zaslechli někoho zpívat. Byl to mužský hlas a zpíval nějakou táhlou, smutnou písničku, ale byla hezká. A tak jsme se opatrně přibližovali, abychom zpěváka nevyplašili, až jsme slyšeli slova:

*Ach bože můj milý,
jaké mám soužení,
měl jsem dívku milou,
přišla mi k zmaření.
Přišla mi k zmaření,
když jsem byl za lesy.
Už té nevidím, má milá,
kde, ach, jsi?*

Potom však někdo z nás zavadil o kámen, ten zaharašil, a píseň jako když utne. Viděli jsme stín zpěváka, jak vyskočil, a už to zaznělo řízně vojensky: »Kdo tam? — Heslo!«

Bylo po kouzlu večera. Honem jsme o překot volali »Praha — Budějovice, aby nám ten druhý nevpálil někomu kulku do těla, měl-li náhodou bambitku. Potom jsme se šťastně dohodověli, ale nejvíc jsme byli udiveni, že se z osamělého zpěváka vyklubal — náš Kryštůfek.

Teď, když s námi mluvil, měl hlas nějak drsný, jako by se styděl, že jsme slyšeli kus jeho rozbolestněného zpívání, a byl taky na nás nevrlý, jak

jsme u něho nebyli nikdy zvyklí:

»Co vás sem čerti nosí?« osopil se na nás. »Jak se utrhnete od regimentu, tak je po pořádku. Ví o tom Pětioký, že si tu bloumáte okolo?«

Najednou dělal písáříček bůhvíjak přísného a my nevěděli, proč je na nás tak zlý.

Ale i jemu samému to začalo být hloupé, protože ještě chvíli něco brumlal, a pak povídá:

»Tak víte co, braši? Když už jste tady, tak já vám teď něco povím — a zrovna o tomhle domku tady proti nám. Vidíte ho? Škvírami okenic probleskuje právě trochu světla, a kdyby to bylo ve dne, spatřili byste starou vrbu, která se naklání nad vrátky, a vedle ní dřevěný můstek za plotem. Vede přes pramének, který teče zahrádkou do Sázavy.«

Bylo vidět, že to tady dobře zná, ale nevěděli jsme, kam tím vším míří a jak to s ním souvisí.

»Jednou dávno — nebo přednedávnem, co na tom záleží, bydlela v domku dívka. Jmenovala se Markétka. Hezké jméno, co? Moc hezké, kamarádi, zrovna sládne na jazyku. Ale ona byla ještě hezčí. Markéta se po latinsku jmenuje Margareta a to je také jméno kopretiny. Kopretina je věštecká kytká! Otrháváš z její korunky bílý pláteček po plátečku a říkáš: „Má mě ráda, od srdce, věrně, až do smrti, vůbec ne.“

A tehda jednomu mládenci, jak se jmenoval, už nevím, vždycky vyšlo, že ho Markétka má ráda — do smrti!«

Tu se Kryštof na chvíli odmlčel, ale my ani nedutali, zvědaví, co z toho všeho bude.

»Jaké dlouhé řeči,« začal pak znova, »zkrátka měli se rádi. Myslili si, že žádná druhá tak velká láska ani nemůže být na světě. To si zamilovaní vždycky o sobě myslí.

Pluk toho mládence byl v zimních kvartýrech v Jílovém, tak jako teď náš, a on každý den spěchal tou cestou, kterou jsme prošli, sem k tomuhle domku. A každý večer na něj už Markéta čekávala. Jednou mládenec musel s plukovním štábem na týden odjet. Ještě nikdy nebyl tak dlouho bez Markétky. A když se vrátili — regiment byl pryč a milý štáb div nepadl do náručí nepřítele, který zatím zaplavil svými oddíly celý kraj. Štábním důstojníkům nezbylo než vyčkat v lese do soumraku, aby se v noci opatrně vytrahli z nebezpečného území. Ale to nebylo nic pro toho mládence. Sotva se začalo smrákat, opatrně se odkradl od ostatních a už klusal k Sázavě, po břehu a k známé chalupě.

Kolem už bylo tma a ticho, jen vlastní rozbušené srdce mládenec slyšel. A když se kolem nic nehnu, odvážil se a zavolal: „Markétko! Markétko!“ Zdálo se, že celé údolí volá s ním: „Markétko!“ A tehdy se vskutku otevřely dveře — ale v nich nestanula Markétka, nýbrž nějaký hromotluk v helmě s bambitkami v rukou. Za ním se tlačil hned druhý a třetí. Něco začali německy křičet a pro jistotu — bum! bum! — stříleli do tmy před sebou.

Kulky hvízdaly mládenci kolem hlavy. Co mu zbývalo? Musel vzít nohy na ramena, zvláště když se i v ostatních chalupách začali cizí vojáci hýbat.

Od té doby Markétku nespáčil. Bůhví, co se s ní stalo, kam se poděla. Hledej kvítek na louce, kterou podupaly cizí regimenty.

A od té doby se ten mládenec také už nikdy sem nevrátil...«

Až dnes, řekl si každý z nás potichu sám pro sebe, když jsme se za naším písáčkem dívali, jak vstává a se skloněnou hlavou, podivně přihrblý, jako by se zmenšil, pomalu od nás odchází do tmy.

Sám se svou bolestí a smutkem.

Dívali jsme se za ním, dokud jeho stín nesplynul s nocí, a bylo nám ho líto. Ale nikdo z nás se neodvážil něco říci nebo jít za ním.

A to jsme tehda ani netušili, že jeho příhoda bude mít ještě pokračování, že je mu souzeno ještě jednou se s Markétkou setkat, ale že to dopadne ještě mnohem, mnohem smutněji.

KAPITOLA ČTVRTÁ,

*která šťastně začíná na soběslavském náměstí
a špatně končí ve sklepe*

S naším plukem jsme se pak setkali až v Soběslavi.

Je to městečko jak vymalované! Dva bílé kostely má na náměstí a to tehdáž svítilo v prvním březnovém slunci jako nevěsta. Snad proto se nám tak líbilo, že jsme se tam dočkali zázraku: Měli jsme konečně dostat žold; všechno, co nám byl regiment dlužen!

Doprostřed náměstí — proto si je tak dobře pamatuji — přijel vůz pod plachtou obklopený škadronou* po zuby ozbrojených uherských kyrysníků, a ve voze dvě těžce okované truhlice. Nebyly zvlášť velké, ale když je vojáci snášeli, bylo vidět, že mají svou váhu. Tlačili jsme se k té nebývalé podívané, že nás měli kyrysníci co odhánět. Dostal jsem se až

* oddílem jízdy

do první řady a milé truhličky jsem očima zrovna ohledával. Všiml jsem si dokonce, že jedna má malou čerstvou rýhu na boku, jak se asi při jízdě odřela. Kdybych si byl pomyslel, že tohle mrknutí oka mě málem připraví o krk!

Plukovník Pompejo se svým štábem dosud nepřijel, a tak si výplatu vzal na starost náš lajtnant Tajfl.

Nás vojáky ani nemusel sbubnovávat. Při tomhle nikdo nechyběl. Ale to se ví, to by nebylo celé, aby do štěstí nekáplo pelyňku. Lajtnant nám totiž ohlásil, že nám může vyplatit jen polovici zadržného žoldu, protože prý plukovní pokladna víc peněz nedostala. Vojáci sice mručeli, ale celkem každý si počkal, až dostane, co se dostat dá; malé ryby jsou také ryby. A když vyhladovělý člověk ucítí zlatky v dlani, nemůže stejně nejdřív na nic jiného myslet, než jaké jídlo si honem koupí.

Tak to bylo především u nás nováčků. Ale starší soldáti se brzo z první radosti probrali, začali pokřikovat, že tyhle praktiky už znají a že musí dostat, co jim patří.

Lajtnant střílel pohledy na všechny strany, kde by nějakého křiklouna přistihl, ale ti si dali pozor a začali křičet vždy z jiné strany, kam se ten čert právě nedíval. Když se pak ujistili, že je jich dost a že se k nim začínají přidávat i ostatní, spustili řev, tloukli kopími do země, až se zdálo, že celé náměstí hřmí najednou.

Lajtnant Tajfl vyskočil na stůl, u kterého vyplácel, byl vzteky bílý, kousal se do rtů a blýskal okem jako ďábel. Kyrýsníci, kteří přijeli s penězi, natlačili se kolem něho jako ochranná zeď a tasili meče. Ale to bylo, jako když přileje oleje do ohně.

»Zastrčte ty perořízky!«

»Vás se zrovna lekneme!«

»Chceme své peníze!«

Začalo to vypadat hrozně, a tak lajtnant najednou obrátil:

»Soldáti!« vykřikl ostrým hlasem, ale musel to ještě několikrát opakovat, než se náměstí ztišilo. »Jsem voják jako vy. Dobře vím, co jste zkusili a jak jste všechno trpělivě snášeli. Pošlapal bych svou důstojnickou čest, kdybych vám utrl z toho, co jste si poctivě zasloužili. Ale jestli mi přesto nevěříte, tak vás přesvědčím.«

Všichni jsme byli napjati, co teď přijde. Tajfl se naklonil ke kyrýsníkům a tu čtyři z nich se k němu vyškrábali na stůl, táhnouce truhlici, kterou teď otevřenou a prázdnou zvedli nad hlavu a otáčeli se s

ní na všechny strany. Aby ji každý viděl. Jak jsem náhodou stál poblíž, všiml jsem si, že to byla ta s tím malým šrámem na boku.

»A teď druhou!« rozkázal lajtnant.

Kyrysníci slezli a noví čtyři je vystřídali, aby se tam zase otočili s druhou prázdnou truhlicí jako holubi na báni. S druhou truhlou...

Díval jsem se na ni upřeně, div mi oči z důlků nevylezly. To přece snad není možné — viděl jsem dobře?

Viděl. Na boku truhly, na témž místě se bělala malá rýha. Byla to táž truhla, kterou dal Tajfl ukazovat poprvé.

Tak takhle to tedy je!

Byl jsem jako omráčený. Panebože, byl jsem to ještě hlupák zelený! Víte, že mi tenkrát bylo do breku nad takovou lidskou podlostí, že vůbec může být na světě?

Než jsem se vzpamatoval, začali se vojáci pomalu rozcházet. Hlučeli sice dál, a nadávali, ale zřejmě je lajtnant přesvědčil. Rýhy na truhle si nikdo nevšiml a na Tajflovo čarování za hradbou kyrysníků nikdo neviděl.

A já?

Já se styděl, že jsem v prvním ohromení zůstal němý jako dřevo a že jsem nezačal křičet a volat, jak to vlastně bylo. A tak jsem mlčel i dál a každou chvilku se mi zdálo těžké někomu se s tím svěřit. Protože jsem pořád jako jelimánek myslel jenom na sebe, že bych tím prozradil svou zbabělost.

Večer jsem seděl s Pětiokým a Kartákem, peníze jsme měli, a tak jsme měli i jídlo, ale já jsem každé sousto do sebe zrovna soukal jako krmená husa. Přes všechn hlad mi nechutnalo, jen jsem pořád civěl před sebe a v hlavě mi to šlo neustále dokola: Zbabělče! Zbabělče!

Druzí dva však byli naštěstí tak zabráněni do jídla, že si toho nevšimli. A Pětioký byl samá řeč:

»Vsadím se s vámi, oč chcete,« funěl mezi jednotlivými sousty, »že vám na chlup předpovím, co teď přijde. Lépe než cikánka. Víte, proč nám poslali jen půl žoldu? Protože do dvou do tří dnů dojde k bitvě.«

»A proč,« zarazil se Karták v jídle, nemile vytržen tak nepřijemnou předpovědí, »jak to můžeš vědět?«

»Můj ty světe, jste vy ale holobrádci nezkušení,« ušklíbl se mušketýr pohrdlivě. »To snad dá rozum! Přece v bitvě hodně vojáků padne, ne? Nu, a tak pěkně zůstane plukovníkovi a jeho štábu za každého mrtvého

soldáta půl žoldu. Druhou půlku dostanou potom zaplacenou jen ti, kdo bitvu přežijí.«

Tak vida, to, co mne tolik pohoršovalo, všichni staří a zkušenější vojáci předem vědí. Trochu se tím mému svědomí ulevilo. Ale ne nadlouho, protože Pětioký vzápětí pokračoval a hned zhurta, divokým zaklením:

»Hrom aby do toho — jsou všichni stejní!« a když jsme vzhledli, překvapení jeho nenadálým výbuchem, dodal: »Totiž tohle, co jsem vám říkal, zažil jsem nesčetněkrát. Jen jediný plukovník nám nikdy tuhle špinavost neprovedl — Pompejo. Je ras na lidi, ale ještě nikdy vojáka neokradl. Kdyby nám lajtnant nebyl ukázal obě truhlice prázdné, byl bych dal hlavu za to, že tu zlodějnu udělal on. A to by mu pak nebylo prošlo. Je tu mezi námi sám a bezmocný jako mravenec v mléce, a to by konečně jednou splatil, co všechno má na svědomí, pes jeden.«

Tak, a už jsem v tom byl zase až po krk. Já jsem byl vinen, v mé moci bylo otevřít vojákům oči, mou zbabělostí zůstane nepotrestán zloděj všech zlodějů nejhorsí, neboť okrádá nejubožejší chudáky. Protože jsem se včas neozval, napěchuje si Tajfl kapsy penězi; každý mrtvý mu přispěje svými zlatkami. Čím víc nás bude bradou vzhůru, tím bude Tajfl bohatší.

Jak se Pětioký v řeči dostal na našeho lajtnanta, nevěděl, kdy přestat. A dnes zvláště, netuše, že mi přitěžuje každým slovem, rozpovídal se o celém růženci nelidskostí, které Tajfl napáchal na soldátech. A tohoto člověka jsem dnes já — zachránil svou zbabělostí!

Té noci jsem nemohl spát. Převaloval jsem se na slámě jak na řeřavém uhlí a zoufale jsem čekal, že se Karták nebo Pětioký probudí a že se mě zeptají, co mě trápí, a já jim to pak řeknu. Řeknu. — Řeknu! Řeknu!!

Najednou jako by mě popadla zimnice, hrozná a zas tak divně rozkazující, sám jsem nevěděl, co dělám, když jsem se rázem posadil a popadl mušketýra i Kartáka, kteří spali vedle mne, za ramena, a vytrásl jsem je ze spánku. Ani jsem nečekal, až se pořádně proberou, a začal jsem ze sebe chrlit, jak nás Tajfl podvedl, Pompejo že o ničem neví, že jsem viděl, jak dává lajtnant ukazovat stále touž prázdnou truhlici, jak jsem ji poznal a bál se to říci nahlas, zkrátka řekl jsem všecko.

Najednou mi bylo tak lehce a dobře, jako by mi kámen spadl ze srdce.

A pak jsem čekal. Nejvíce ovšem na to, co řekne Pětioký. Mušketýr — viděl jsem ho v přítomnosti, jak seděl, hlavu zabořenou v dlaních — dlouho mlčel; jen dech mu funivě vycházel zpod knírů. Trvalo to příliš dlouho

na mou trpělivost, a tak jsem vyhrkl:

»Zítřka to řeknu všem soldátům.«

Teprve teď se Pětioký ozval:

»Zítřka bude pozdě. Než jich deset obejdeš, Tajfl se to dozví a jedenáctému už to nepostačíš říci. Dnes příležitost byla, a jaká! Taková, že se už podruhé opakovat nebude. Bože můj, to byla příležitost! — Nu, propásl jsi ji, co se dá dělat. Zkrátka jsi ještě hůdě. Teď se už nedá nic dělat.« Viděl jsem, že ve tmě mávl beznadějně rukou. A pak dořekl unaveně: »Spí a nech nás spát.«

Tohle bylo horší, než kdyby mi byl nadal nebo natloukl. Nic jsem si svou zpovědí nepomohl, teď už i starý Matouš bude mnou pohrdat, i Karták — i když se vůbec neozval — a doma se od něho dozvedí... Připadal jsem si jako prašivý pes. Zkrátka počínal jsem si jako dítě.

Naštěstí — či vlastně naneštěstí — bylo tu se mnou ještě druhé dítě a to byl právě Karták. Ten mi rozuměl, protože byl stejně nezkušený zajíc jako já, začal mě těšit a pak mi navrhl věc, nad kterou jsem radostí ustrnul. Tohle byl nápad! Div jsem nezavýskl a byl bych ho nadšením objal. A potom jsme začali špitat a šeptat, horlivě, jeden přes druhého, jak jsme rozvínovali a domýšleli to, nač připadl, a brebentili jsme takto potichoučku skoro až do svítání, kdy byl konečně náš plán hotov. Pak jsme teprve — téměř uprostřed věty a snad oba najednou — blaženě usnuli netušíce, že jsme si právě upletli oprátku pro své nebohé krky.

Ráno nás bylo vidět, jak si vykračujeme, hrdí a sebevědomí, napříč soběslavským náměstím rovnou k domu, kde byl ubytován lajtnant Tajfl.

Trvalo dlouho, než jsme se přesvědčili strážce a jejich vachmajstra, že nás musí panu lajtnantovi ohlásit. Už ani nevím, co jsme všechno nalhali, ale nakonec jsme se přece jen octli ve světnici, kde se Tajfl ještě povaloval v posteli.

»Co vás sem čerti nesou?« houkl nevrle.

»Pane lajtnante,« hlas se mi sice chvěl jako pápěrka ve větru, ale byl jsem odhodlán mluvit a mluvit a ničím se nedat zastrašit, »včera při výplatě žoldu to nebylo tak, jak to mělo být« — teď jsem se přece jen na okamžik zarazil, jak po mně blýsklo Tajflovo jediné oko. Ale nadechl jsem se a odvážně jsem pokračoval — »totiž vojáci, kteří nám ukazovali prázdné truhly, asi se spletli a poobakrát ukázali touž a druhou, tu plnou, zapomněli ukázat.«

Tak, teď to bylo venku. Byl jsem náramně pyšný, jak jsem to

vymyslí, že jsem to řekl tak, aby Tajfl věděl, že víme, jak to doopravdy bylo, a přece aby se mohl z toho dostat. To se ví, že mi nešlo o něj, ale o to, abychom my nedoplatili na svou smělost. A nejdůležitější ostatně bylo, že se vojáci takto dostanou k svým penězům.

Ale Tajfl odpověděl, žel, docela jinak, než jsem čekal:

»Co mi tu žvaníš, ty blázne?« zavrčel.

»Já, prosím uctivě, říkám pravdu. Já tu truhlu poznal. Má na boku šrám a —«

»Tak tys ji poznal?« tohle řekl lajtnant tichým hlasem, ale myslil jsem, že v té chvíli slyším syčet hada. »Vida, vida. A nezmýlí ses?«

»Přisámboh, že ne,« odpověděl jsem, jak jsem dovedl nejpřesvědčivěji.

Tajfl pomalu spustil nohy z postele, povstal a teď se k nám blížil svým houpavým rejtarským krokem. Jako když se dravec blíží k jehněti. Zastavil se na krok přede mnou, zkřížil ruce na prsou a procedil mezi zuby:

»Kdepak jsi nakvartýrován, synku?«

Nepřipraven na tuto tak nevinně vypadající otázku, pleskl jsem odpověď dříve, než jsem pocítil Kartákovu varovnou šťouchnutí loktem.

»A komu všemu jsi vyprávěl o tom, cos viděl?« pokračoval stále stejně tiše Tajfl.

Teď jsem věděl, že je zle. V hlavě mi to pracovalo jako v mlýnici — mám říci, že kromě nás dvou prozatím o tom ví jen Pětioký? Ne, to by byl náš konec. Musím — ano, to bude to pravé! Odpovím tak, že zachráním nás a lajtnanta poděším:

»Celý regiment už o tom ví, pane lajtnante. Hned za svítání jsme obešli všechny kvartýry.«

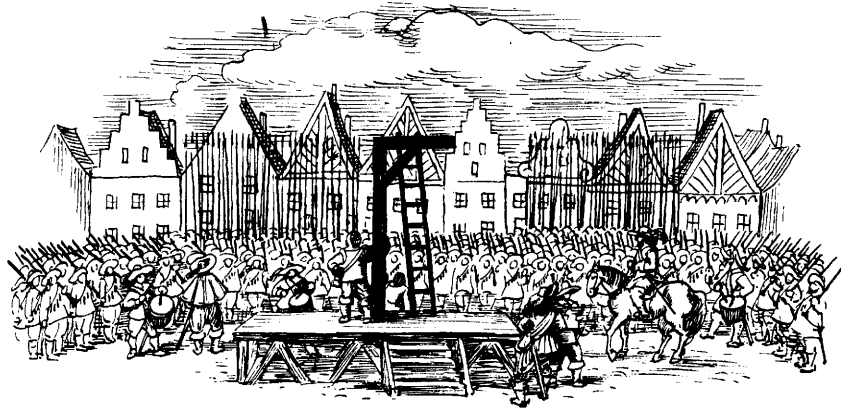
Tak, a teď ať si něco zkusí! Neodvází se, když bude myslit, že —

Na okamžik se zdálo, že se opravdu zarazil. Chvíli jeho pohled, který stále na mne upíral, vypadal prázdný a nepřítomný. Ale pak se začal usmívat tenkými rty, zle, výsměšně, že by se mléko pod takovým pohledem srazilo.

»Tak celý regiment, říkáš?« Pomalu přešel k oknu a přelétl zrakem náměstí. »To je divné, a nikde se nic nehne. Páni soldáti se potloukají kolem, jako by se nechumelilo. A ono« — teď začal slova odsekávat jako nožem — »se opravdu nechumelí, moji tak prozíraví a spravedliví soldáti!«

Pak prudce tleskl do dlaní. Rázem tu byli dva kyrysníci. Tajfl jim cosi ostře nařídil — bylo to maďarsky — a než jsme se vzpamatovali, byli jsme ze dveří venku. Jen Tajflův zlý smích jsme ještě za sebou zaslechli. A pak to šlo ráz na ráz. Z ruky do ruky jednomu kyrysníku za druhým dolů po schodech, pak bylo najednou kolem tma a za zády cvakla závora. Byli jsme zavřeni ve sklepe!

KAPITOLA PÁTÁ,

*kde se líčí, jak Jan Kornel hrál v kostky
o svůj život*

Ted' jsme aspoň měli dost času uvažovat o tom, jací jsme byli hlupáci a jak bláhově jsme se domnívali, že toho jednookého přitiskneme ke zdi. Zatím všechno snadněounko prokoukl. To se ví, poznal ihned, že o celé věci nikdo neví; jinak by byl měl celý regiment už pod okny. Také na Pětiokého jsme myslii a každou chvíli jsme čekali, že k nám přibude do sklepa.

A vskutku se najednou otevřely dveře, jenže jimi nevstoupil starý Matouš, nýbrž uherští kyrysníci. Vyvedli nás po schodech ke dveřím a už se před námi otevřel pohled na náměstí.

Ale jaký to byl pohled!

Kolem náměstí stál v ohromném čtverci v několika řadách celý regiment a uprostřed náměstí stála — šibenice!

Nohy nám zdřevněly a nemohli jsme udělat ani krok. Tu nás kyrysníci popadli, spíš nás vyvlekli, než vyvedli ze dveří.

S vytřeštěnýma očima jsem zíral na šibenici, která se ke mně přibližovala každým krokem. Vedle ní stál plukovní kat se svými pacholky a lajtnant Tajfl s knězem a písařem.

To — to je tedy smrt! Je tady, před mýma očima, a za chvíli už

nebudu živ, nebudu chodit, dýchat, vidět tento svět. Ale tu nevím, jak se to stalo, rázem ze mne spadl všechn strach a zmocnil se mne tak hrozný vztek a hněv nad tak velikou nespravedlností, že jsem se najednou cítil silný jako nikdy a ke všemu odhodlán. Dobrá, teď už nemohu nic ztratit, teď vykřičím před celým regimentem, jaké sprosté podlosti se Tajfl dopustil.

Jenže i proti tomu se ten ďábel zajistil. Najednou začaly rachotit bubny, všichni plukovní bubeníci roztančili své paličky na bubnových blánách, že to znělo jako souvislé hromobití. Kdepak tohle překřičet! A tak i tahle poslední naděje se zhroutila.

Když nás dovedli pod šibenici, bubny sice ustaly, aby mohl písař přečíst ortel, jenže v téže chvíli stáli již za mnou a za Kartákem dva kyrysníci s bambitkami v rukou a s očima visícíma na Tajfloví. Ten satanáš myslil zkrátka na všechno. Poznali jsme, že sotva bychom otevřeli ústa, dal by pokyn a měli bychom kulku v těle. Tak se mu přece jen podaří, že své tajemství vezmeme s sebou na onen svět; až nám oprátka zadrhne krk a hlas, nebude se muset Tajfl bát, že jeho krádež vyjde najevo. Byli jsme bezmocní.

Zatímco nějaký písař četl rozsudek — to se ví, bylo tam, že jsme rebelové a že jsme byli přistiženi při pokusu o vzpouru — zatím tedy, co kokrhal všechny ty nesmyslné lži, viděl jsem, jak se jedna strana čtverce uprostřed rozestupuje a mezerou vjíždí na náměstí plukovník Pompejo se svým štábem. A rovnou si to namířil k nám.

Lajtnant Tajfl mu vykročil vstříc, vzdal mu čest a pak jsme viděli, jak plukovníkovi něco horlivě vykládá a ukazuje na nás. Také Pompejo se na nás díval a začal se zle mračit. No, pozdrav bůh! Teď nás místo oběšení dá rozčtvrtit!

Ale stalo se jinak.

Pompejo se vztyčil v sedle a spustil svým hlučným křaplavým hlasem:

»Soldati! Rebelia é peccato, grandissimo peccato, muset trestat. Přísně trestat. Tak« — a přejel si rukou hrdlo — »morte! Ale škoda mladý voják a questi soldati sono ancora come fanciuli. Proto dát jeden milost. Jeden — uno! Jeden libero, druhý morto!«^{*}

^{*} *Vojáci! Rebelie je hřích, největší hřích. Musí se trestat, přísně trestat! Tak — smrtí! Ale škoda je mladých vojáků a tamti mladí vojáci jsou ještě jako děti. Proto dám jednomu milost. Jeden bude svoboden, druhý zemře.*

Tajfla v té chvíli jako když píchne. Hned začal něco plukovníkovi drmolit, ale ten se na něj najednou rozkřikl a něco nařizoval, co jsem nerozuměl, bylo to italsky; jen jsem viděl, že Pompejo rudne, Tajfl bledne, pak plukovník ukázal na jednoho bubeníka, ještě jednou zaklel a Tajfl se už neodvážil ani ceknout. A teď se stala nejpodivnější věc, jakou jsem kdy zažil. Přivolaný bubeník postavil před nás buben a kat vytáhl z mošny dvě kostky. Každému z nás dal jednu a řekl:

»Sami si vylosujete buď život, nebo smrt. Každý hodí svou kostku. Komu padne víc, vyhraje. Druhého pověším.«

Postavili nás naproti sobě a měli jsme hrát o své krky. I Pompejo pobídl svou kobyly, aby se podíval na napínavou hru. Cítil jsem, jak se na nás zvědavě dívají štábní důstojníci, Tajfl, kat. Ale ze všech pohledů nejvíc mě pálil pohled Kartáka, který se na mne díval — bože, co všechno bylo v tom pohledu! Lítost, že tu budeme hrát proti sobě právě my dva, kteří jsme si byli nejbližší, od dětství kamarádi, a výhra jednoho bude pro druhého znamenat smrt. Byla v těch očích i naděje a touha vyhrát — a kdo by to mohl vyčítat — i zas předem prosba o odpuštění, jestliže snad kostka padne v jeho prospěch.

A snad tohle všechno bylo i v mých očích.

»Avanti!«* vytrhl nás Pompejův rozkaz ze strnulosti.

Tu se zvedla Kartákova ruka; viděl jsem, jak se třásla, a kostka z ní vypadla na buben, poskočila jednou, dvakrát a pak si lehla čtyřkou navrch.

Teď byla řada na mně. Čtyřka — to mám dvě možnosti, že vyhraji, a tři že prohrají. Byl to podivný pocit vědět, že v příštím okamžiku rozhodne o mém životě ta mrtvá dřevěná krychlička, kterou jsem svíral ve zpotené dlani. Zavřel jsem oči a hodil jsem ji na buben. Vzápětí se kolem mne ozval křik. Otevřel jsem oči: Na bubnu ležely obě kostky vedle sebe a na obou — čtyřka!

»Tak znova!« pobídl horlivě kat. Teď se už všech, co nás obstoupili, zmocnilo rozčilení jako při opravdové hře v kostky.

Pro nás to ovšem znamenalo, že musíme ještě jednou protrpět to strašné napětí, které člověku svíralo srdce, že již jen od toho div nezemřel.

A tak znovu hodil Karták a tentokrát mu padla — pětka. A já, nemaje již sil zdržovat neodvratné, hodil jsem hned po něm. Ani nevíte, co všechno stačí člověku proběhnout hlavou v tom kratičkém okamžiku, než se

* *Kupředu! Spusťte!*

rozhodne o jeho životě. A já byl pevně přesvědčen, že tentokrát prohrají, neboť Kartákovi padlo příliš vysoké číslo. Snad, než kostka dopadla, přeběhl mi před očima celý můj život. Ale to již cvakla kostka na bubnovou blánu, poskočila, ukázala navrch trojku, ještě jednou poskočila, teď to byla dvojka, naposled se rozkolébala a už se položila a zůstala ležet — k nebi se černalo šest jejích bodů. Vyhrál jsem.

První pocit byla hrozná úleva, ale vzápětí jsem pohlédl na Kartáka. Stál s hlavou sklopenou, jako by se celý do sebe zhroutil.

Kolem nás se hned rozproudil hovor, zatímco kat s pacholky rychle popadli mého nešťastného druha a vlekli ho pod šibenici. A vězte mi, měl jsem přitom pocit, že to dělají se mnou, že jdou pověsit mne.

Kněz začal latinsky drmolit modlitby. Pompejo obrátil koně, nechtěl se na popravu dívat, a o mne se už nikdo nestaral.

Ale nedovedl jsem se hnout z místa, musel jsem přece do poslední chvíle zůstat nablízku svého kamaráda, aby věděl, že je mezi těmi hrdlořezy u něho někdo, kdo ho má rád. A že u něho věrně zůstává, i když mu nemůže pomoci. A slíboval jsem mu v duchu, že ho pomstím, a v srdci mi rostla tak strašná nenávist proti Tajfloví, že se mi až dělalo černo před očima.

Chudáka Kartáka už zatím vyvlekli do půle žebříku, ruce měl spoutané a jeden z katových pacholků již si sedl obkročmo na příční trám šibenice, aby tam upevnil oprátku.

Vtom se do vzduchu zařízl hlas trubky a řadami pěšáků vyrazil na náměstí jezdec na zpěněném koni. Už zdálky křičel: »Nepřítel! Nepřítel!«

Najednou vjel do všech život. Řady vojáků se zavlnily jako obilí, do kterého se opře vítr. Pompejo zarazil koně a začal křičet na důstojníky, kteří k němu přibíhali ze všech stran.

A Tajfl?

Ten křičel na kata: »Dělej rychle! Pospěš si!«

Ale kupodivu, Pompejo, ačkoli dával rozkazy na všechny strany, na šibenici nezapomněl! Prudce se otočil na Tajfla a zařval:

»Nechat toho! Každý soldato teď dobrý, každý potřebovat do bataglia* . Nic všet!«

A tak netrvalo, než bys řekl švec, a už jsme se s nejmilejším Kartákem drželi kolem krku a z očí nám tekly slzy jako hrachy. Ale dlouho nebylo na

* bitvy

lítost i radost čas, protože vzápětí se nám sesypaly na hlavy rány, zprava, zleva, nestačili jsme uhýbat. To si Tajfl na nás zchlazoval vztek, když jsme mu Pompejovým zákrokem uklouzli.

»K praporci! K praporci!« řval na nás lajtnant a v jeho oku blýskala taková nenávist, že šel mráz po zádech. Pelášili jsme náměstím, hledající svůj oddíl, a pro mne aspoň bylo jasné, že ještě dávno nemáme vyhráno a že jednooký bude mít na nás spadeno, aby se nás co nejdříve zbavil.

U našeho praporu, kde nás kamarádi s jásotem přivítali, když jsme se opravdu téměř utrhlí ze šibenice, našli jsme k svému překvapení Matouše Pětiokého zcela v pořádku. Nic se mu nepříhodilo, jen prý mu před kvartýr přišli dva kyrysníci a postavili se na stráž s příkazem, že nikoho nesmějí z domu pustit. A tak měla celá rodina, kde byl mušketýr nakvartýrován, i on sám, domácí arest, což zaboha nemohl pochopit. Až teď jsme mu vysvětlili, jak si i jeho Tajfl zajistil a jak ke všemu došlo.

»Máte víc štěstí než rozumu,« zabručel, ale jak po mně mrkl, viděl jsem, že jsem si to zas u něho spravil, když jsem se odvážil k Tajfloví, ačkoli to samo o sobě byla nehorázná hloupost.

Všecko bylo vlastně náhoda na náhodu. I zpráva o blížícím se nepříteli ukázala se předčasná. Naše hlídky narazily někde na švédské špehy a z toho vznikl celý ten zmatek, který zachránil Kartákovi život.

Ovšem teď už to byla jen otázka dní, kdy se octneme tváří v tvář nepřátelské armádě. A pro nás tři byly tyto dny ještě o to napjatější, že jsme co chvíli čekali, že nám Tajfl něco provede. Zasvětili jsme do věci Kryšťůfka, aby nám včas hlásil, kdyby jednooký na nás něco chystal u štábu, a sami jsme se dokonce střídali v nočních hlídkách, aby nás nedal snad ve spánku zamordovat, protože jsme věděli, že je všeho schopen.

Ale páni důstojníci byli teď příliš zaměstnáni. Zprávy o blížícím se nepříteli se množily a poblíž Tábora jsme se s ním skutečně setkali. Bylo to u Jankova.

KAPITOLA ŠESTÁ,

*kteřá vypráví, jak se Jan Kornel poprvé
dostal do bitvy*

Na 6. března onoho pětáctýřicátého roku do smrti nezapomenu. Byl to můj křest ohněm.

Dva dny předtím vyrazil náš pluk ze Soběslavi spěšným pochodem na jih, aby se spojil s ostatními císařskými regimenty a s bavorským vojskem, které přivedl na pomoc císaři generál Werth. Všech dohromady nás bylo pak na šestnáct tisíc. To byla náramná armáda, větší nežli měli Švédové.

Jako mohutná řeka valili jsme se k jihu: eskadrony kyrysníků, celých v železe, v přilbách se sklopeným hledím, s dlouhými bambitkami v sedlových taškách, korouhve mušketýrů v širokých »švédských« kloboucích, s táhlými puškami a podpěrnými vidlicemi, do kterých zapřeli muškety při výstřelu, a zase oddíly lehkých jezdců jen s opancéřovanou hruďí a s krátkou puškou, arkebuzou přes plece, pak velké čtverce pěších kopiníků s kopími pět metrů dlouhými, kteří spolu s mušketýry byli jádrem armády, za nimi rachotilo dělostřelectvo s těžkými, krásně vykovanými bronzovými kanóny, taženými třiadvaceti koňmi, i zase s lehkými a pohyblivými falkonetami, které utáhly pouhé dva páry. A za touto armádou, nad níž trčely smrtonosné zbraně, vlekla se armáda druhá, ještě

větší. V jejím čele vozatajstvo, pícní vozy pod plachtami i s žebřinami na seno a slámu, těžké selské vozy, káry i ruční vozíky, to vše provázeno a následováno pestrými houfy manželek vojáků s dětmi nejrůznějšího stáří i svobodných vojaček, a s invalidy, mrzáky a raněnými.

Nejvyšším velitelem císařských byl generál Götz. Rozkázal nechat všechny pícní vozy a zásoby pod Tábořem, neboť pospíchal s vojskem k Budějovicům, odkud se nám již hrnul naproti nepřítel.

Tři míle na jih od Tábora jsme se ocitli v pahorkaté krajině, plné lesů a velmi nevýhodné na rozvinutí bitevních šiků. Proto poručil generál Götz obsadit několik vyvýšenin, poněvadž jsme nevěděli, odkud na nás nepřítel vyrazí.

Jízda se rozložila po volných údolích; zabrat zalesněné kopce připadlo nám, pěchotě. A první šli, to se ví, mušketyři, protože kopiníci se svými dlouhatánskými zbraněmi byli mezi stromy nemožní. Každý z nás odepjal ze závěsníku dřevěnou patronu s prachem, zpředu vrazil kuli do hlavně a zapálil pomalu hořící lunt; pak jsme vzali do rukou muškety a vidlice, a držíce v prstech lunt po větru, vkročili jsme do okrajového mlází.

Tak často jsem chodíval u nás doma do lesa na houby a vždycky jsem měl přitom jako kluk takový zvláštní pocit: jako bych vstupoval do nějaké ohromné jeskyně. Nad hlavou se sklenuly větve a zastřely nebe svým tmavě zeleným stropem. Kroky se staly neslyšnými na měkkém mechu

anebo lehce praskaly na uschlém jehličí. I světlo bylo v lese jiné, takové tajemné, a ticho — nejvíc působilo ticho. Jedině v lese je ticho slyšet! A všechna tajemství a strašidla pohádek se zdála v tom lesním tichu číhat.

Tentokrát, když jsem v řadě ostatních mušketýrů vstupoval do lesa, nehrozil žádnými příznaky dětských pohádek. Připadal mi naopak až příliš skutečný, čekal jsem, že za každým kmenem vyskočí Švéd a propíchně mě nebo mi vpálí kulku do těla. Vzpomněl jsem si, jak nám vyprávěl Pětioký, co cítil, když šel poprvé do bitvy, ale prozatím jsem z toho pociťoval jen strach, který mi svíral břicho a škrtil dech. Ovšem jízdni útok, to je jistě něco jiného, to tě strhne s sebou a letíš jako v horečce. Kdežto pěšák se pohybuje pomalu na vlastních nohou a není nic, co by tě rozohnilo; naopak pořád tě něco zdržuje a dá ti rozvažovat nad každým krokem, máš-li ho udělat smrti vstříc.

Těsně vedle mne šel Štěpán Karták, Pětioký kráčel o kus dál. Občas vyhledaly mé oči pohled Štěpánův, ale nic mě to neposílilo, měl chudák oči vyvalené — já asi také — byl bledý a ústa měl pevně semknutá.

Záhy jsme prošli nízkým mlázím a vstoupili do vysokého lesa. Připadalo mi, že se vystavujeme jako živé terče a že to Švédové každou chvíli do nás pustí. Ale před námi se nikde nic nehnilo. Les vypadal prázdný, ačkoliv výzvědné hlídky hlásily, že je

obsazen nepřítelem. Pomalu jsme stoupali do kopce a já jsem pořád vyhlížel, kdy se skrze větve ukáže nebe. Ale víte, jak tohle v lese klame: Už si myslíte, že jste na vrcholku, ten však zůstává pořád daleko před vámi.

Když se stále nic nedělo, začali jsme se pomalu ukolébávat nadějí, že snad budeme mít štěstí a vůbec na nepřítele nenarazíme. Vtom prásk! prásk! V tu chvíli jsem myslel, že je po mně, a hrozně jsem se divil, že stojím dál na nohou a nic necítím. Někde vpravo jsem spatřil slabý obláček dýmu, ale ani jsem nevěděl, zdali to vystřelili do nás nebo někdo z našich. A mušketyři kupodivu stoupali stále stejně dál do kopce, jako by se nás to netýkalo. Pak se ozvalo ještě několik ojedinělých ran, ale to už bylo z větší dálky. Tak už jsem tedy přežil první výstřely, říkal jsem si, a honem jsem odhodil lunt, který mi uhořel až k prstům a začal mě pálit. Zažehl jsem nový a vykročil jsem už trochu klidněji. Za chvíli proběhla našimi řadami zpráva, že jsme narazili na ojedinělé hlídky, které však hned vzaly do zaječích. Tak se jen trochu střílelo pánubohu do oken.

Vida, utěšoval jsem se, tak ono to snad nebude ani tak zlé. Možná že v té chvíli Švédové utíkají. Jistě se také dozvěděli o našem počtu a poznali, že jsme silnější!

Vskutku jsme pak dorazili na temeno kopce, aniž jsme koho potkali. Uhasili jsme lunt a na místě jsme se svalili na zem — teprve teď se nám roztrásla kolena.

Pětioký přisedl k nám.

»Nu, jak je vám, hrdinové?« povídá.

Vlastně to, co jsme měli za sebou, byl náš první útok a — a nic na tom nebylo. Tak jsme se začali chvástat, že takové procházky si dáme líbit, že je to lepší než cvičení a z těch několika výstřelů že jsme si nic nedělali.

»To vám věřím,« zašklebil se Matouš, »proti stromům se dobře útočí. Ale až přijde do tuhého, chlapci,« dodal vážně, »všímejte si, co já dělám, a dělejte to po mně. A jenom neztrácejte hlavu. Ne abyste se z leknutí někam splašeně rozběhli, určitě byste letěli do nejhoršího. Když člověk běží bez cíle, není v bezpečí o nic větším, než když stojí. Nejdřív se člověk musí poradit s hlavou a pak se teprve svěřit nohám.« —

Zrovna příjemně se takové řeči neposlouchaly. Vypadalo to, jako bychom měli ještě něco zažít.

Tu k nám přistoupil desátník a rovnou ukázal prstem na mne:

»Vidíš tamhle mezi borovicemi ten vysoký dub? Sundej si škorně a

vylez na něj. Snad uvidíš odtamtud do údolí.«

Vylézt na strom, to bylo něco pro mne. Šplhal jsem jako veverka. Pořád při kmenech, z větve na větev, šlo to jako po žebříku. Nekoukal jsem vpravo vlevo, jen jsem se snažil dostat se co nejvýš. Teprve skoro při samém vrcholku jsem zvedl hlavu. Přehlédl jsem přes vrcholky borovic celé úbočí až dolů a tam — div jsem nespádl leknutím! Celé údolí bylo zaplaveno jediným hnědým proudem; i na tu dálku se dalo uhadnout, že jsou to švédské klobouky. A z hnědi to blýskalo kovem zbraní. Hrůza pohledět! Přitiskl jsem se ke kmenech a srdce mi tlouklo a stoupalo až do hrdla. To jsou oni!

Ale pak do mne vjel spěch. Byl jsem dole jedna dvě a už zdálky jsem vykřikoval, co jsem viděl. Desátník se hned rozběhl za důstojníky, a než jsem se dostal zpátky do škorní, už tu byl rozkaz: Klusem z kopce dolů doprava! Lunty nezažítat, až na povel.

Najednou bylo kolem dupotu, jako když sta bubeníků bubnuje na samý kopec. Běžel jsem velkými skoky, tvrdě jsem dopadal na paty. Do kopce jsme šli dlouho, dole jsme byli hned. Vpadli jsme zrovna do boku našim kopiníkům, kteří nastupovali do soutěsky u paty kopce. Všude bylo plno křiku, údolí bylo těsné a najednou bylo ucpané. Naši důstojníci na nás křičeli, poddůstojníci nás bili meči a kordy v pochvách, až jsme se s nouzí a bídou protlačili před šiky na sebe natlačených kopiníků. Pak se teprve dal celý ten píkami a mušketami naježený had do pohybu.

Všichni nás pobízeli k spěchu, abychom se dostali co nejrychleji z nepříhodné soutěsky. Klopýtali jsme se Štěpánem po hrbolatém drnu, strkání a pošťuchování ze všech stran. Po tom, co jsem z dubu viděl, bylo mi jasné, že jdeme teď přímo proti čelu nepřítele. Tím větší bylo překvapení, když se konečně před námi otevřelo údolí a bylo — prázdné!

Ale v těžce chvíli to začalo z lesa z obou stran práskat a hřmít, jako když kroupy bijí do obilí. Neměl jsem čas ani na strach, ani na rozhlížení. Mušketýr, který šel přede mnou, najednou rozhodil rukama, zatočil se dokola a složil se mi k nohám, takže — jak jsem byl tlačěn zadním — jsem přes něj padl, a již jsem cítil, jak se další těla kácejí na mne. Snažil jsem se vyprostit, ale někdo mi šlápl na ruku, až jsem myslel, že mi kosti rozdrtil. Pak se zas celá vlna těl hrnula zpět; to se mi již podařilo povstat. Mušketu jsem vzal do levačky a dal jsem se nést, kam se tlačili jiní. Jenže teď člověk téměř necítil půdu pod nohama, nestačil překračovat padlé. A pořád práskaly výstřely bůhvíodkud a pořád padali mušketýři přede mnou,

vedle mne, kam se člověk podíval.

Konečně mne nový náraz prchajících vtiskl do protější zalesněné stráně. Střely teď pleskaly do kamenů a já viděl Pětiokého, jak skáče od stromu ke stromu, aby se kryl. A tak jsem to dělal po něm. Jen jednou jsem se odvážil ohlédnout a tu jsem viděl, jak se údolím ženou přes mrtvé a

raněné švédští jezdci, vítr jim ohýbal okraje širáků a palaši mávali nad hlavou.

Jistě jsem předtím neseběhl z kopce tak rychle, jako jsem teď vyběhl na tenhle. Myslil jsem, že mi hrudník praskne.

Střelba se vzdalovala a tady se ozvaly povely, jimiž nás svolávali.

Setřel jsem si pot z obličeje a horlivě jsem vyhlížel, neuvídím-li Štěpána. Ale první, koho jsem spatřil, byl Václav Motejl, který přece patřil do zcela jiného praporce. Byli jsme nějak všichni pomícháni.

Ale ani jsem neměl čas si uvědomit, co jsem vlastně zažil a co se dělo, když nás — jakžtakž seskupené — hnali dál, po hřebenu protáhlého kopce na druhou stranu.

Teprve když jsme hezkou chvíli dusali mezi stromy, uvědomil jsem si bolest v pravé ruce, na kterou mi šlápli, a tím celý svůj nedávný zážitek. Vždyť to bylo poprvé, co jsem byl v nebezpečí života, poprvé, kdy každý okamžik mohl být mým posledním, poprvé, kdy byl před mýma očima zabít člověk! A ne jeden. A přece jsem neměl čas ani na hrůzu, ani na strach, jako by se všechny síly těla i mysli upjaly na jediné: na potřebné kroky, pohyby, zkrátka na to, co bylo právě nutné a užitečné udělat. Vlastně bych si byl měl o sobě myslet, že tedy jsem hrdina? Ale dobře jsem cítil, že jsem nebyl hrdinou, protože jsem právě neměl čas ani na hrdinství, ani na zbabělost. Tak mi ty všechny dojmy přelétly před očima skoro neskutečné a bezbarvé, že ani teď jsem necítil jejich velikost a novost, ani bázeň z nich.

Bylo to ovšem asi i tím, že jsem zase musel myslet dopředu. Protože tam, kam nás vedli, nemohlo nás čekat nic dobrého. Teď jsem měl čas i naslouchat těžkým ranám děl. Ozývaly se ze všech stran. Bitva asi pokračovala po kopcích i v údolích kolem a míchala přítele i nepřítel.

Když jsme vyšli z lesa, octli jsme se na dosti rozlehlé rovině, která byla vroubena lesy a kopci. Hemžila se již jezdci i pěšáky, kteří se seskupovali do eskadron a praporců.

Z našeho praporce chyběla nejméně třetina, a tak k nám přidali několik desítek bavorských pěšáků. Nejdříve se zformovaly čtverce kopiníků a my mušketyři jsme je obstoupili po jejich bocích i na čele v trojitě řadě. V tomto uspořádání byl pak praporec připraven k pochodu a k boji. Jak jsme se stavěli do řad, v poslední chvíli vedle mne vklouzl Štěpán Karták. Byl bych ho objal radostí, ale vzápětí jsem se zarazil, když jsem se na něj zadíval. Byl smrtelně bledý a měl takový divný pohled, nejistý, uhýbavý a

zase strnule nepřítomný. Začal jsem se ho vyptávat, co s ním bylo. Dlouho neodpovídal, pak řekl trhaně: »Vylezl jsem na strom, schoval jsem se. A všechno jsem viděl pod sebou.«

Víc jsem z něho nedostal, ale stačilo to. Chudák Štěpán, ten měl čas pozorovat, dívat se; měl čas — na strach. A vjelo mu to pořádně do těla. I Pětioký si toho všiml:

»Mládenče, seber se, ať nevyvedeš nějakou hloupost!«

Vtom kolem nás přejela eskadrona arkebuzírů a my dostali zároveň povel k pochodu.

Rovina nebyla dlouhá a zatáčela se záhy opět mezi kopce. Měli jsme sotva pět set kroků za sebou, když jízda před námi se rozkřičela a dala se do cvalu. To již za ohbím spatřila nepřítel.

Přidali jsme do kroku. V té chvíli nás předjel plukovník Pompejo s několika důstojníky. Na okamžik se k nám otočil, povstal v třmenech, a mávaje kordem nad hlavou, křičel:

»Avanti! Avanti!«

Dali jsme se do klusu — a už jsme byli v záhybu. Tam se nám otevřel nečekaný pohled. Údolí se tu opět rozšířilo v planinu skoro kruhovitou. Při jednom jejím okraji jsme viděli naše arkebuzíry — ale co to tam dělají? Neslyšeli jsme ani rány jejich arkebuz, ani jsme je neviděli zápasit s nepřitelem, nýbrž s něčím docela jiným. Padli totiž na zásobovací švédské vozy. Viděli jsme je, jak se mezi nimi prodírají, na koních i opěšalí, rozpárají plachty, rozsekávají palaši pažení a jak se jich nejvíce sesypává na důstojnické karety*, kde se nejspíš daly tušit — peníze! Řev, skřípot tříštěného dřeva, jekot pobíjených stráží, ržání koní, vše hlučelo v nevýslovném zmatku. A již si arkebuzíři přivazovali na sedla ukořistěné kabáty, koberce, prádlo, konvice, sedla, řemení, kdo co sebral, tu se tři rvali o nějaký sáček, jinde arkebuzír zapřahal svého koně do lehké důstojnické kolesky, třetí se honil za jezdeckým koněm bez sedla, zkrátka místo útoku se dali páni arkebuzíři do plenění.

Přitom si nevšímali ničeho jiného a neviděli, co viděl Pompejo a my, několik eskadron švédských kyrysníků, které se řítily z druhé strany údolí.

To už jsme běželi, abychom dostihli naši rozvrtačenou jízdu, a první do ní vpadl Pompejo. Slyšeli jsme ho, jak na arkebuzíry křičí, bije je plochým kordem a pak, když nic nepomohlo, začal bodat a sekat doopravdy. Ale co

* *lehké vozíky*

to bylo plátno, když arkebuzíři byli rozlezlí mezi vozy a on mohl dosáhnout vždy jen dva tři.

Naši velitelé nás zatím rychle sešikovali. Čtverec vedle čtverce jsme stáli připraveni zarazit útočící, kteří se k nám řítili každým okamžikem blíže a blíže. Již jsme rozeznávali jednotlivé jezdce, kteří byli obrnění mnohem lehčeji než naši, měli toliko pancíř na hrudi a kovovou helmu, zato vedle bambitek byli vyzbrojeni krátkou puškou a ovšem mečem. Teď přidali do cvalu a teď také se k nám vrátil na uštvaném koni i Pompejo, v ruce kord zbrocený krví. Věděli jsme, že to je krev našich vojáků, ale nelitovali jsme je, nelitovali jsme ani, že je švédská jízda smete nepřipravené a bezbranné. Nelitovali jsme je proto, že nás nechali napospas útočícím, stržení chtivostí po laciné kořisti.

Sotva k nám Pompejo doharcoval, dal rozkaz připravit se ke střelbě. Lunt jsme již měli zapáleny a teď jsme zabodli vidlice do země a opřeli o ně nabitě muškety. Až budeme moci rozeznat bělmo v oku blížícího se nepřítele, vypálíme. To bylo staré pravidlo, kterému nás učili. Z boků našich praporců se mušketyři rovněž nastavili do mezer mezi čtverce a tak tu trčela přes celou planinu trojí řada puškových hlavních, připravená vypálit v dané chvíli sta kulí.

Když stojíte v šiku seřaděných vojáků, přestanete myslet na sebe. Děláte vše, co dělají ostatní, všechny pohyby nabíjení, míření a výstřelu konáte tak, jako by je ve vás dělal někdo jiný. A tak, když se v našich řadách rozruchotily výstřely, přiložil jsem i já lunt k prachu a vystřelil jsem. Ještě jsem si stačil všimnout, že rána šla do vzduchu, a už jsem naučeně ukročil zpátky a mezi námi vykročili do první řady zase kopiníci, sklonili svá pětimetrová kopí, jeden konec přišlápli k zemi rozkročenou nohou, hrot pak nastrčili šikmo před sebe, podpírajíce držadlo kopí o koleno druhé nohy. Tak se před námi ježila hráz dlouhých ostnů, namířených do výše koňských prsou. My mušketyři jsme si zatím znovu nabíjeli své muškety.

Švédská jízda však útočila jinak, než to dělali naši, císařští.

Nehnali se na nás v hustých čtvercích, ale rozjeli se ve volném řetězu a pak prováděli týž manévr, o kterém nám kdysi vypravoval Matouš Pětioký. Přední řada udělala několik kroků před nastrčenými kopími půlobrat vpravo a vlevo, a harcujíc podle našich řad, začala pálit z bambitek. Jenže švédští kyrysníci byli sešikováni do hloubky v několika řadách, a tak dojížděli před kopiníky vždy noví a noví a výstřely téměř

nepřestávaly. Že pak v našich hustě nakupených houfcích téměř vždy zasáhly cíl, bylo samozřejmé. Co chvíli klesalo kopí za kopím z rukou muže, který byl sražen švédskou kulkou, a než jsme znovu nastoupili s nově nabitými mušketami, ležely již desítky našich v krvi na zemi.

Ale než jsme položili muškety do zabodnutých vidlic, švédská jízda se obrátila a cválala zpět. Nevím, co nás napadlo, zdali snad někdo vystřelil a ostatní to strhlo, nebo zdali opravdu dal někdo povel k opožděnému výstřelu, zkrátka znovu to zarachotilo z našich řad, ovšem tentokrát již zcela bez účinku. Snad právě na tohle Švédové čekali, nebo snad že měli své bambitky vystřílené, zkrátka v témže okamžiku obrátili své koně, viděli jsme, jak je řídí jen koleny, neboť odhodili uzdy a sňali ze zad své krátké pušky. A již se řítily na nás jako záplava, neboť teď se už nemuseli bát našich mušket.

Ustoupili jsme sice znovu mezi kopiníky, ale těch již hodně ubylo a zbylí se jen váhavě a nepravidelně stavěli dopředu.

A právě teď se to stalo se Štěpánem. Již předtím, pokud jsem měl na to čas, jsem si všiml, jak je rozrušen; neobratně nabíjel a zdálo se, že vůbec nemyslí na to, co dělá a kam se staví. Najednou mě popadl za rameno, a ukazuje na harcující kyrysníky, vykřikl:

»Už nebudu! Nechci!«

A než jsem ho mohl zadržet, prodral se před kopiníky a rozběhl se napříč plání, trochu šikmo k lesu, jako by ho, bláhový, mohl včas dostihnout.

Všichni jsme strnuli, neboť jsme věděli, co přijde. Železná vlna kyrysníků se valila blíž a blíže a Karták byl sotva na půl cestě k okraji roviny. Ještě deset kroků a přejedou ho.

Pompejo za ním řval, volal ho, nadával, ale Štěpán neviděl, Štěpán neslyšel.

Bál jsem se podívat, ale nemohl jsem odtrhnout oči. Jezdci byli již na pět, na tři, na dva kroky od stále bezhlavě utíkajícího Kartáka. A již zmizel pod kopyty koní, přední řada přes něj přejela jako přes slepičí pírkó a za ní druhá, třetí, další...

Můj bože, tak ho nešťastná náhoda marně zachránila před soběslavskou šibenicí!

Než nebyl čas na lítost. Dávno jsme ještě nebyli hotoví s nabíjením mušket a už vpadli švédští kyrysníci mezi nás. Nahustili se do mezer, kde chyběli kopiníci, a již se rozjížděli uprostřed šiků do stran; tu nebyly již

nic platné dlouhé násady kopí, naopak překážely, a nic nebyly platné nenabitě muškety. Rychle jsme odhazovali nepotřebné zbraně a rvali meče a kordy ze závěsníků. Ale kyrysníci byli rychlejší, bili do nás z koní a sráželi nás jejich kopyty.

Pot mi oslepoval oči; slyšel jsem se obklopen křikem, sténáním, ržáním, třeskem kovu, cítil jsem pach koňského potu, vím jen, že jsem bil přeraženým mečem kolem sebe, pak se mi zahryzla ostrá bolest do hlavy a já kamsi padal, ale nedopadl, neboť mě popadly něčí ruce a vlekly mě z místa, přes které vzápětí přeharcovala celá skupina švédských kyrysníků.

»A teď nohy na ramena!« křičel mi do ucha ochraptělý hlas Matouše Pětiokého. »Za mnou! Nesmíš omdlít! Rychle!«

Ví bůh, proč síla, která ve mně zbyla, přece jen ještě stačila, abych klopýtal za mušketyrem, jenž nepouštěl mé rameno. Sice se se mnou celý svět houpal a já padal co chvíli přes čtvíco, snad to byli mrtví a ranění nebo to byli koně, nevím. Někdy mě Matouš strhl k zemi, to se kolem zase hnali nějakí jezdcí, zkrátka pořádně jsem se probral teprve v nějakém roští na okraji lesa, kam mnou Matouš spíš smýkl, než posadil. A jen jsem se trochu probral, už jsem také — a teprve teď, když jsem na to měl chvíli a možnost — už jsem také doopravdy a hluboce omdlel.

KAPITOLA SEDMÁ,

*v které se Jan Kornel setká podruhé s lajtnantem Tajflem
a spolu se svými druhy se stane dezertérem*

Ač jsem o sobě nic nevěděl, najednou se mi zdálo, že má hlava je meloun a kouká ze země mezi listy na naší zahrádce. Přitom jsem věděl, že je to hlava, ale zároveň jsem se na ni díval. Tu přišel do zahrady náš soused Šimral a začal za milý meloun rvát, chtěje ho utrhnout. Snažil jsem se na něj křičet, aby toho nechal, že mě to bolí, ale ani hlásek jsem nevydal a on škubal a škubal, až — až jsem se probрал k vědomí. V hlavě mi to opravdu škubalo, ale spočívala na koleně Matouše Pětiokého, který ji právě ovazoval nějakým dlouhatánským hadrem. Spatřil jsem, že mám mušketýrský kabát zalitý krví shora až k pasu a hned mi zase bylo nanic, ale Matouš — asi viděl, jak jsem znova zezelenal — začal mi hned chlácholivě domlouvat:

»To nic není, chlapče. Děkuj prozřetelnosti, o kousíček dál stranou a

měl jsi hlavu vejpůl. Takhle ti švédský kord ukousl jen dolní kus ucha. Také krk ti mohl přeseknout, ale asi se zarazil o límec kabátu. Můžeš mluvit o velkém štěstí, člověče. Pěkně se teď posad', zhluboka dýchej a dělej, ať můžeme odsud pryč. Tady to pořád zavání čertovinou.«

Posadil jsem se poslušně jako natahovací panák. V hlavě mi zahučelo, ale mrákoty se brzy rozptýlily. A pak jsem spatřil mezi keři před sebou planinu, kde se před chvílí tak urputně bojovalo. Teď tam byl klid. Byl to však klid hřbitova, jenže hřbitova nepohřbených nebožtíků. Leželi tam, chudáci, vedle sebe, přes sebe, s rukama rozhozenýma i všelijak skrčení jako v pohodlném spánku, zkrátka jako když vichřice rozmetá snopy po strništi. Jenže žádné pole nevydalo tak hustou úrodu. Padlých bylo bezpočtu a skoro všichni měli císařské nebo bavorské šerpy nebo pásy, jen málo Švédů leželo mezi nimi.

Nevím proč, snad že jsem z venkova a mám rád zvířata, nejdřív mi bylo líto koní. Taková krásná zvířata a co jich tu leželo! Lidé se navzájem zabíjejí aspoň pro něco, přinejmenším za to dostanou zapláceno, ale koně? Jak ti k tomu přijdou? — Ale pak jsem si vzpomněl na Štěpána, na to, jak skončil a jak jsem ho viděl do poslední chvíle, a rázem jsem na všechno ostatní zapomněl.

»Neměli bychom zkusit najít Kartáka?« obrátil jsem se na Matouše.

Ten jen mávl rukou:

»Zatímco jsi spal, už jsem se za ním vypravil, ještě dřív než přišli Švédové paběrovat.«

»A nenašel jsi ho?«

»Našel. Ale raději to nechtěj vidět.«

A tak jsem se víc neptal, protože jsem si to dovedl všechno představit.

»Můžeš už vstát a jít?« naléhal mušketýr.

»Půjdu!« Ne, nemělo smyslu trudit se tady nad nenapravitelným. S Matoušovou pomocí jsem vstal a při troše sebezpřemáhání jsem docela dobře šel.

Šli jsme samým okrajem lesa, takže jsme dobře viděli na rovinu v údolí. Mušketýr mi to vysvětlil: abychom včas uviděli, kdyby se zas něco blížilo. Mělo to však i další důvod: Matouš potřeboval pro nás sebrat aspoň nějaké bambitky a kordy, abychom nebyli tak zcela bezbranní.

To nedalo velkou práci. Bojištěm sice již prošli švédští obírači mrtvol, ale ti o zbraně nestáli, když byly jen obyčejné, soldátské. Sbírali spíš mundúry, které nebyly příliš poškozené ranou, také škorně, ale hlavně se

pídili po opascích a jejich obsahu.

»Podívej se!« zarazil mě najednou Matouš a ukazoval na padlého, který ležel při samém okraji lesa. Byl bez jezdeckých bot, bez kabátce, beze zbraní, ba i košili mu kdosi stáhl; takto nahý, jen v jezdeckých spodcích tu vychládal — plukovník Pompejo.

»Tak dobojoval — a dotýral nás i sebe,« řekl Matouš, a to byla celá pohřební řeč nad naším divokým velitelem. Byla pod ním zlá vojna, ale alespoň byl rovný chlap, stejný na sebe jako na jiné. A ty nejhlopější surovosti mu byly přece jen proti srsti — vděčně jsem si vzpomněl na Soběslav. V tu chvíli jsem si byl najednou jist, že Tajfl v jankovské bitvě nepadl. Hned jsem se na to ptal Pětiokého, ale ten o Tajflovi nic nevěděl. Bohužel nevěděl nic ani o Motejlovi, který se nám ztratil bůhví kde a kdy.

Odpolední slunce se už hezky naklánělo a já pořád šel tupě za Matoušem, věčně s tou hroznou plání před očima, kde tolik lidí vydechlo naposled. A zase jsem nemohl nemyslet na Štěpána, na to krátké štěstí, které měl v Soběslavi — a tak jsem začal přemýšlet, že kdybych znal každého z padlých tak jako Štěpána, že by mi bylo všech právě tak silně líto, a to by asi nebylo možno snést. Tak je to; lidé se neznají, a proto se tak snadno smiřují s lecčím, co postihlo ty druhé, cizí.

Mušketýr mě vytrhl z myšlenek:

»Teď musíme hloub do lesa, d'as ví, kterým směrem jsou naši a kam až všude našli Švédové. Že bychom to byli my vyhráli, to se namouduši nezdá.«

Ale jak jsme zabočili dál mezi stromy, zase jsme nacházeli mrtvé. Byli všude — leželi přes kořeny, opírali se o kmeny, viseli mezi větvemi keřů. Začínala mi už z toho třeštit hlava.

Teď jsem tedy pořádně poznal, co je válka. A to jsem zažil teprve první bitvu! Nadto největší hrůzy války se odehrávaly jinde než na bojištích, ale o tom jsem tehdy ještě nevěděl.

Už jsme byli hodně utrmáceni, když jsme konečně vyšli na lesní cestu, která byla dosti vyježděna, takže slibovala přivést nás k nějakému obydlenému místu. Pustili jsme se po ní a bylo nám už jedno, zdali vandrujeme třeba rovnou Švédům do náručí.

Netrvalo dlouho a narazili jsme vskutku na překážku, jenže na jinou, než kterou jsme čekali: Uprostřed cesty stála totiž lehká důstojnická kareta a kolem ní několik vojáků, zřejmě raněných, kteří se hádali s někým, kdo stál pod stříškou vozíku. Když jsme docházeli blíž —

protože jsme poznali císařské odznaky na kabátcích raněných soldátů — pochytili jsme i příčinu sporu: Soldáti zadrželi karetu a chtěli svézt, aby se co nejrychleji dostali z nebezpečných končin, a nadto sami byli svými ranami na nohou i ostatním těle zesláblí a báli se, že zanechání svému osudu už nebudou mít sil dostat se zpět k pluku, nebo aspoň k nejbližší vsi.

Ale majitel vozidla byl jiného mínění: Kareta patří jemu, je důstojník a má důležité poslání!

Můj bože, jak bychom tento hlas nepoznali po prvních slovech! Vždyť je to hlas našeho lajtnanta Tajfla!

Hned nám to dodalo chuti zamíchat se do sporu.

Bylo to zvláštní: Dokud jsem nic nezažil, měl jsem před Tajflem strach a dal jsem se od něho také snadno zastrašit a přelstít. Teď však, když jsem měl za sebou svou první bitvu, scvrkl se najednou v mých očích tolik obávaný Tajfl v obyčejného ničemu, kterého je třeba potrestat. Nejen za podvod, kterého se svou krádeží žoldu dopustily na vojácích, nejen za to, že mě pak chtěl umlčet nespravedlivým odsouzením k smrti, ale teď navíc i za to, že mu jeho krámy, které si naložil na vůz a které byly jistě také uloupené, byly důležitější než vojáci, kteří za něj poctivě nasazovali životy. Najednou mi vyvstaly před očima ty stovky mrtvých, kolem kterých jsme šli, a z toho mi k hlavě stoupal nepřítelný vztek na tohoto bídáka, který se jistě před bojem ztratil a dbal jen o to, co by kde ukořistil.

»Teď, pane lajtnante, spolu zúčtujeme!« vykřikl jsem a hrnul jsem se k vozu, kde jsem zahlédl a na první pohled poznal onu truhlu, která mě mohla stát krk.

»Hoši, tu truhlu dolů z vozu! A všechen ten brak, který je na voze za ní! My si tady s Pětiokým vezmeme na starost pana lajtnanta.«

Nemohl nic dělat. Poskakoval na voze jako skřeček, když mu pod nohama ujížděly koberce, rance a nakonec truhlice, jak to vojáci postupně vyvlékali.

Když truhlice dopadla z výšky na zem, rovnou na roh, její strany povolily a z rozestouplých dřev se vyřinul proud zlatek jako obilí z roztrženého pytle. V té chvíli Tajfl skočil z vozu rovnou do vysypaných peněz a už sahal k pasu po zbraní. Ale naše kordy ho svými hroty hladce odtlačily k vozu; tam jsme ho drželi jako brouka na zdi — jen ho přibodnout.

Zatím si vojáci cpali kapsáře, sypali si peníze za kabáty, křičeli, Tajfl řval, no, byl to velký rámus a spěch.

Pak vojáci nastoupili do vozu — šlo to těžce, protože byli vycpáni zlatkami, že vypadali jako nafouklí — my ještě odvedli zuřícího Tajfla stranou, kde ho pro jistotu Matouš přivázal k jednomu stromu, a pak hup za ostatními a vzápětí se rozjel lajtnantův kočárek, tažený docela pěkným koníkem.

Ještě dlouho zněly za námi hrozby a kletby potrestaného lajtnanta.

»Udělalí jsme to špatně,« povídal po chvíli Pětioký, »měli jsme ho umlčet nadosmrti. Zastavte a počkejte na mne, za chvíli tu budu zpátky.«

Ale mně se to nezdálo. Nic nebylo platné, že totéž chtěl udělat Tajfl mně, ale abych já dal zabít bezbranného nepřítele? — A s Tajflem jsem měl účty jen já, ne Matouš.

»Jak myslíš,« řekl nabručený Pětioký, »je to tvoje věc. Ale kdybys měl mé zkušenosti, věděl bys, že neškodný nepřítel je jen mrtvý nepřítel.« Tehda jsem ovšem nemohl vědět, jak velkou pravdu mi tu starý mušketyr říká a jak hrozně na to jednou doplatím, že jsem ho neuposlechl.

Zatímco Pětioký řídil koně, já se staral o raněné. Teprve teď jsem měl čas si je obhlédnout. A víte, koho jsem mezi nimi objevil? Našeho Václava Motejla, který se mi hned na začátku bitvy někam ztratil.

»To byla doba, než sis mě všiml,« zubil se. »Já zatím dělal pokladníka. Polovina toho, co jsem si nabral, je tvoje.«

Měl poraněnou levou ruku, ale celkem lehce, a tak jsme měli oba velkou radost ze shledání.

Ale hned jsem si vzpomněl ještě na někoho a úsměv mi zhasl v tváři jak sfouknutá svíčka.

A tu povídá Václav:

»Já vím, Štěpán.«

Tak on to tedy také věděl. Seděli jsme vedle sebe a dívali jsme se přes hřbet klusajícího koně dopředu na cestu, jen abychom se očima nesetkali. Poněvadž to bychom se byli jistě rozbřečeli.

A věřte si to nebo nevěřte, ale kvečeru jsme narazili na zbytky našeho pluku. Teprve teď jsme se dozvěděli plnou pravdu o výsledku bitvy. Byla strašná! Vytáhlo nás šestnáct tisíc, vrátilo se jich sedm tisíc i s raněnými.

Všichni ostatní zůstali na bojišti nebo v zajetí — mnohem víc než polovina. Snažil jsem si představit, kolik vesnic by zůstalo bez mužů, kdyby z nich devět tisíc odešlo, většinou navždy. Ale nedovedl jsem to spočítat. Víím jenom, že by jich byla sta a sta. V duchu jsem je viděl odcházet z chalup, od pluhů, od žen, od dětí, vzdalovali se, jako by šli do mlhy, a ta je pohltila. Tohle je tedy válka!

Večer jsme našli s Pětiokým a Motejlem jakžtakž obstojné přístřeší v jednom polorozbořeném statku. V jediné světnici, která měla ještě strop, rozdělali jsme na podlaze oheň a všichni jsme do něho mlčky civěli, nikomu z nás nebylo do řeči.

Pak mi ještě Pětioký pořádně převázal ránu — ano, půl ucha bylo v pekle — a také na Motejlovu ruku se podíval, ale to nic nebylo, a chystali jsme se, že si lehneme, když tu k nám vtrhl jako velká voda Kryštůfek.

Má prý štěstí, že nás našel, začal a spustil udýchaně: Je zle! Lajtnant Tajfl se vrátil. Je prý rozlícen a všude po ležení se po nás shání. Že tu jistojistě jsme, a až nás dopadne, že nás rozčtvrtí, oběsí a kolíkerou smrtí nám prý hrozil. Kdyby nás dopadl, tak nás nic a nikdo nezachrání, zvláště když už není mezi živými plukovník Pompejo, ke kterému by bývalo možno se utéci o pomoc a všechno mu říci.

Podíval jsem se na Pětiokého. Neříkal nic, jen si začal poklidně svazovat plášť do rance; váček s penězi, který mu dal Motejl jako podíl na Tajflově kořisti, zavěsil si na prsa za košili a pak povídá:

»Hoši, jdeme! Z toho nic nekouká, jediné šibenice, a na tu nejsem zvědav. Císaři už nezbude, než že se bude muset obejít bez nás. Muškety tu nechte, ty by vám jenom překážely, popadněte mundúr a kord a začneme sloužit sami sobě.«

Trochu nás to přece jen zarazilo, přišlo to příliš náhle, a přece jen utéci od pluku, dezertovat — vždyť právě před tím nás nejvíc varoval.

Ale když jsme se ozvali, Matouš řekl:

»Jestli kdy, tak právě teď je na to chvíle. Máte štěstí, že jdu s vámi. Mám totiž i v tomhle také už sem tam nějakou zkušenost. Ostatně nikoho nenutím, kdo tu chce počkat na Tajfla, může.«

To rozhodlo. V mžiku jsme byli připraveni. A já první přistoupil ke Kryštůfkovi, abych mu poděkoval a rozloučil se s ním. Za mnou mu podali ruku ostatní.

Když jsme vyšli, zůstal stát v polorozpadlých dveřích a díval se za

námi. Jediný člověk, který s námi lidsky dovedl promluvit — musel jsem se po něm znovu a znovu ohlížet.

Tu jsem najednou viděl, jak se za námi rozběhl. Když nás dostihl, zastavil Pětiokého a povídá:

»A víte co? Půjdu s vámi. Já už toho mám taky dost. Až se dostanete ven z ležení, přijďte tudy k malému lesíku. Tam na mne počkejte, doběhnu si pro své věci.«

A tak jsme té noci vyšli z ležení čtyři.

Stali se z nás zběhové, dezertéři!

KAPITOLA OSMÁ,

*kde se mluví o hvězdách
a kde erfurtský pasíř vypravuje, jak vyvázl
se svou ženou z dobytého města*

Namířili jsme si pro jistotu přes hranice do Rakous. Naštěstí nám počasí přálo, jaro si tentokrát pospíšilo a březem se vydařil mírný a vlahý. A taky se teprve teď ukázalo, jak bylo dobré, že jsme měli s sebou Matouše s jeho zkušenostmi.

Jak často nás zachránil, kdy bychom byli sami bývali padli do rány některému císařskému oddílu, jak dovedl jít bezpečně neznámou krajinou v noci — a většinou jsme ve dne spali někde zalezlí a teprve s večerem jsme se dali na pochod — a hlavně jak se dovedl snadno dohovřit s lidmi, které předtím v životě neviděl. Nejenže uměl obstojně německy, ale dovedl si získat důvěru i tam, kde jinde před soldáty utíkali nebo se na ně vrhali s vidlemi a motykami.

Záhy jsme zjistili, že tak jako my už bloudí nesčetně zběhlých soldátů. Chodili ve dvou i ve větších skupinách a byli většinou

postrachem vesničanů. Věčně hladoví, otráskaní a vychovaní válkou, bloudili jako vlci samotáři krajinou za kořistí, jako vlci přepadali bezbranné a jako vlci bývali ubíjeni, kde narazili na jakžtakž ozbrojenou přesilu.

O tomhle našem putování, které trvalo přes celé léto až do podzimu a které nás z Rakous zavedlo až do Bavor a z Bavor zas nahoru Horní Falcí, Duryňskem do Saska, jen o téhle bludné pouti by se dala napsat celá kniha. Ale její stránky by byly neutěšené, jedna od druhé k nerozeznání.

Jediné, co na tom bylo dobré, že jsme my čtyři spolu za tu dobu srostli jako rodní bratři, vlastně jako táta — a tím byl Matouš — s třemi syny. I Kryštůfek, »pan pisař«, jak jsme mu žertem říkali, byl jako jeden z nás. Stal se také časem hovornějším a často, když jsme odpočívali, vyprávěl nám z knih, které četl, i o tom, nač přišel, když někdy nemohl spát a přemýšlel.

Poslouchalo se to jako pohádky, ale nebyly to pohádky, a právě proto jsme vydrželi poslouchat, ať mluvil sebeděle. Dodnes si většinu z toho pamatuji, ale aspoň o jednom takovém večeru vám chci vyprávět.

Bylo to takhle v srpnu, země byla vyhřátá a my leželi na zádech poblíž lesa, kde bychom se mohli rychle schovat, kdyby nám hrozilo nebezpečí.

Srpen je měsíc, kdy padají hvězdy, a jak jsme leželi s obličejí obrácenými k obloze, zahlédli jsme občas takovou létavici, která padala nebem jako bledá jiskra, až zhasla a zmizela.

Když se člověk dívá na hvězdné nebe, tak ho za chvíli přejde řeč. Je to krásné a přitom to trochu nahání bázeň, je to takové — takové tajemné a najednou by ses chtěl ptát na moc věcí o tom tam nad hlavou a přitom vlastně ani nevíš, na co a jak se ptát. Zkrátka — divný pocit.

A tehdy začal Kryštůfek mluvit:

»Když má člověk nějaké velké trápení nebo bolest, až myslí, že ji ani neunese, pak mu připadá tak ohromná, že mu zakrývá celý svět. Diví se, jak mohou kolem být lidé, kteří si žijí dál svými všedními starostmi, kteří se smějí... a nemůže pochopit, že není svým neštěstím div ne středem světa. A pak se podíváš takhle na noční nebe — vidíš hvězdy, vznešené, k nespočítání je jich nad tebou a každá ta hvězdička je ve skutečnosti velká jako naše země nebo slunce nebo ještě větší. A někde za nimi, kam už nedohlédneš, jsou zase další hvězdy a slunce, některé hoří, některé

jsou vychladlé a všechny, všecičky krouží, otáčejí se, stojí od věků do věků. Milióny let před námi už opisovaly své dráhy a milióny let po nás budou jimi probíhat dál, pořád, věčně. Jistě na mnohých z nich je také život, nějakí tvorové, rostliny nebo něco, co se rodí a umírá a čemu bychom ani nedovedli dát jméno.

A přitom bereme naše strasti a osudy nesmírně vážně, panovníci válčí a sejí zkázu a smrt, aby na pár let urvali cíp cizí země, které za chvíli zas jiný vladař dobude zpět, i každý z nás si myslí, že se zboří svět, když — když třeba ztratí svou milou — « tu jsem si vzpomněl, co nám písáříček vykládal na břehu Sázavy — »A zatím: Co je celá naše zeměkoule v tom nekonečném hvězdném prostoru? Prášek, zlomeček prášku. A co je náš život v nekonečnosti času? Tisícina vteřiny. Vlastně to vše, s čím se lopotíme od kolébky do hrobu, není nic než jedno mávnutí křídél jepice. Jepice si taky myslí, když se ráno vylíhla, že je středem světa a že její život, který dohasne týž večer, je nesmírně důležitý a bůhvíco vše způsobil. A s lidmi je to nejinak.«

Bože, byla to divná řeč! Tak zcela jsme jí sice nerozuměli, ale cítili jsme, jak z ní zaznívá beznadějnost a smutek. Bylo nám úzko a nevěděli jsme, co si s tím vším v hlavě počít. Taková strašná marnost z toho čišela.

Proto jsme byli rádi, když se ozval chraplavý hlas starého mušketýra:

»To jsi na tom, chlapče, dobře. Když tě začne bolet zub, že ti hlava div nepraskne, stačí, když se podíváš na hvězdičky a když si řekneš: Copak je to proti věčnosti a vesmíru? To byl u nás v regimentu tambor a mohl jsi mluvit o kterémkoli člověku, co udělal dobrého nebo zlého, vždycky řekl: „Stejně umře.“ Ty totiž máš i nemáš pravdu. To všecko, cos říkal, tak je a mnohým lidem by to neškodilo, kdyby si hodně často uvědomili, že nejsou nevímjak velkými pány, jakými sami sebe vidí. Je správné, aby byl člověk pokorný, protože příroda a ty milióny let, po které život pracuje na zemi, to jsou náramné a úctyhodné věci a člověk má znát svou míru, která mu v tom náleží. A není pravda, že by člověk měl proto složit ruce do klína a říci: „Mouchy, snězte si mě, protože můj celý život je stejně jen štipecem vteřiny na věčnosti a moje země a celá zeměkoule jsou jen jediným zrníčkem v ohromné pískovně vesmíru.“ — Já vím, že je, ale mládenče, právě že se nám lidem dostává jen takového ždíbíčku života, tak ho musíme co nejlépe využít a vymačkat z něho všechnu šťávu jako z hroznu vína, který nám osud uštedřil. Což,

kdybychom ho měli na sudy, to by byla jiná! Ale vždyť je to jen několik polknutí, a tak s tím musíme hospodařit.

Druhá věc, chlapče, že právě nežijeme mezi hvězdami, ale na zemi, a tady právě nás bolí zub, zarmoutí nás děvče, ale jindy nás zase potěší, a vůbec. Vždyť nemáme na vybranou! Jsme tady a musíme brát život, jak je, hezky zblízka se s ním dostáváme do křížku a je dobře, když v něm něco dobrého pořídíme.

Na jedno totiž zapomínáš, když jsi tak bloudil těmi milióny let: Říkáš — a v tom máš pravdu —, že je člověk na světě vlastně malý zlomeček okamžiku. Ano, ale vždyť to tím jedním človíčkem nekončí! Po něm přijde druhý, třetí, desátý, stý, milióntý — vidíš, to jsou zase moje milióny. Ty milióny kratičkých lidských životů, ty dají také dohromady věčnost! Myslíš si, že za jeden život se toho moc neudělá, když je to jen taková vteřina — ale za milióny životů! Panečku, každý udělá něco, někdo víc, někdo docela malinko, ale jedno k druhému, věř mi, najednou je z toho kupa nového. Škoda že neumím číst, ale vím, že jsou knihy, kde je psáno, jak lidé žili před mnoha sty lety. Jednou mi jeden kněz vyprávěl, že byla doba, kdy lidé neznali třeba železo, ba dokonce, že nějaký pohanský pánbůh je teprve naučil rozdělovat oheň. To se ví, že je to pohádka, ale jistě někdy někde se tomu nějaký člověk musel poprvé naučit. A řekni, jak by se ti tehda žilo? Ještě hůř. A víš, jak bude vypadat tenhle svět třeba jenom za pět set let? Co se lidé všechno naučí dělat, co si vymyslí?

Když už jsi začal o hvězdách a nebi, tak si představ — to zas vím od jednoho námořníka — že lidé dříve věřili, že země je taková velká placka, oblévaná mořem, a kdo dojede na konec toho moře, tak z okraje sklouzne a spadne rovnou do pekla. A dnes už lodi jezdí se zbožím kolem zeměkoule do Indie, do Ameriky... Byl to nějaký Talián, Colombo se jmenoval, ten když poprvé řekl, že objede zeměkouli k protinožcům, tak se mu smáli a říkali, že žádní protinožci nejsou, protože kdyby byli na druhé straně zeměkoule, že by museli být hlavou dolů a že by spadli.

To všechno říkám proto, abys viděl, že se lidé pořád pokoušejí dělat věci, které by byly pro ně dobré a prospěšné, přemýšlejí a vymýšlejí a každou chvíli přijdou na něco nového. A tohle budou také dělat milióny let a pořád jdou takhle za lepším. To nezastaví ani války, a mohou trvat třeba desítky let jako tahleta.

Vidíš, proto mi vůbec ty tvé hvězdičky nevadí. Naopak, chlapče,

naopak!«

Ještě nikdy jsme neslyšeli Pětiokého takhle mluvit. To bylo učiněné kázání, jenže lepší než v kostele. Bylo mi po jeho slovech tak dobře, že jsem teď už docela vesele mžoural na hvězdičky, které tam shora na mne také třpytivě pomrkávaly.

Ovšem prozatím jsme — abych si vypůjčil slova ze začátku Matoušovy řeči — v těch dnech ze všeho nejvíc pociťovali »bolení zubů«, totiž staré nepříjemnosti a každodenní utrpení, které se nám nepustily z pat. Peníze nám už došly a stejně se za ně dalo málo koupit; všechno bylo dvacetkrát až padesátkrát dražší než dřív. Kdybyste viděli ty trosky vydrancovaných vsí, pobořená městečka, zpustlá neobdělávaná pole, prázdné chlévy a vyhořelé stodoly, pak byste teprve pochopili, jak bylo těžké sehnat nějaké sousto, ať už jste měli peníze nebo ne.

Jednoho dne, lépe řečeno jedné noci, blížili jsme se k nějakému většímu městu. Na jméno se již nepamatuji. Městům jsme se vždy raději vyhýbali, protože tam obyčejně ložirovalo vojsko, a nám, zběhům, bylo »naše« císařské vojsko stejně nebezpečné jako vojsko nepřátelské.

Viděli jsme, že je do rozednění již nestačíme obejít, a tak jsme vyhlíželi, kde přes den přespát. Několik kroků před sebou jsme spatřili menší kamenný domek, a když jsme se k němu opatrně přiblížili, zjistili jsme, že je vzduch čistý — nikde nebyl přivázán vojenský kuň ani o zed' opřena nějaká zbraň.

Zabušili jsme na dveře. Ale nic se neozývalo, i když jsme v klepání neustávali. Už jsme si chtěli vynutit vstup násilím, když tu bylo konečně slyšet kroky a kdosi se za dveřmi ozval mužským hlasem. Pětioký rychle ze sebe vysypal, kdo jsme, co jsme a hned ujišťoval, že se nás domácí nemají co bát, že jsme sice vojáci, ale zběhlí, a že ze skutečných vojáků máme sami strach. Nato se někdo za dveřmi dlouho radil, jak jsme slyšeli, pak zavolal, že máme mít chvilku strpení, a konečně nám po chvíli otevřel nějaký muž středních let, ale zcela bílých vlasů.

Viděli jsme na něm, jak je nedůvěřivý a že se nás bojí a také že všechny ostatní příslušníky rodiny před námi uklidil do bezpečí. Ale Pětiokému se brzo podařilo zbavit tohoto dobrého muže obav, takže nám dokonce sehnal v domě trochu chleba a nanosil slámu na spaní.

Ale dříve než jsme ulehli, dal se s námi při jídle do řeči a najednou se rozpovídal víc, než nám bylo při naší únavě milé. Bylo však vidět, jak

vítá příležitost vypovídat se z prožitých strastí, a věru byly nemalé.

Byl pasířem a pracoval ve městě, ale s rodinou se na čas tajně uchýlil do tohoto opuštěného domu, kde byl bezpečně chráněn před nevídanými návštěvami, neboť dům nebyl nic jiného než — katovna. Nám to ovšem nevadilo, zvykli jsme již na jinší věci.

A proč se svou rodinou občas vyhledával tento úkryt, to souviselo právě s tím, co předtím prožil a o čem nám teď začal vypravovat:

»Myslím, že jsme byli jediná rodina z celého Erfurtu, která se zachránila, aniž ztratila některého svého člena. Když si vzpomenu, co jsme prožili a co se dělo kolem nás, považuji to za zázrak. Už jen co jsme zkusili, když měli město obsazeno Švédové! Ale to vše nebylo nic proti tomu, když Erfurt oblehli císařští a když ho dobývali a dobyli.

V poslední chvíli vyhnali Švédové všechny muže na hradby a museli jsme jim pomáhat město hájit. Přišlo tam našich o život bezpočtu. Pak se však císařští dostali na hradby, i jednou bránou prorazili, a to každý z nás utíkal domů, aby byl u svých a chránil je, neboť jsme věděli, co přijde.

Celý uřícený jsem přiběhl do dílny a dílnou do komory, kde seděla žena v koutě jako kvočna se všemi šesti dětmi, které se třásly strachem a usedavě plakaly, protože zvenčí sem doléhaly rány z děl a křik z ulice.

Věděl jsem, že žádné dveře, závory a petlice nás nezachrání, až se císařští vojáci rozběhnou po městě a začnou drancovat. Žena už předem pamatovala na nejhorší a každému z dětí, kromě dvou nejstarších, připravila uzlík s troškou šatstva a s chlebem. Sama, když se musela starat o nemluvně a o dvouletou Grétku, nemohla nést nic, a proto vzala k sobě jen trochu peněz, co jsme mívali doma. A tak jsme byli přichystáni, že buď přečkáme bouři, co se teď přežene městem, někde schování doma, nebo kdybychom museli utíkat, že zachráníme aspoň to nejnnutnější.

Byli jsme, to se ví, rozhodnutí opustit domov jen v nejkrajnějším případě.

Venku se zatím rozpoutalo hotové peklo. Rány z mušket a bambitek třaskaly ustavičně, do toho zněl křik, nářky, rány do dřeva a skřípot vylamovaných oken a vrat.

Než jsme se nadáli, zabouchalo to neurvale i na naše dveře. Vyběhl jsem dílnou ke vchodu, protože jsem doufal, když dobrovolně otevřu, že to bude lepší a že bych stejně ničemu neušel, neboť vypáčit naše dveře bude pro vojáky hračka.

Sotva jsem zvedl závoru, odhodilo mě to na zeď, jak vpadla do dílny horda císařských vojáků. Hned mě popadli a obstoupili mě: „Sem s penězi!“

Bez řeči jsem jim dal kapsář, kde jsem nosil všecku svou tržbu, a ujišťoval jsem vojáky, že nikde už nic víc nemám. Nebavili se však se mnou a já sotva stačil koukat, jak dovedou dělat čistou práci. Rozběhli se po dílně, strkali si za kabáty spony, pásy, hotové i rozdělané dílo i lesklé plíšky přichystané k práci — snad si mysleli, že je to zlato — pak vpadli do komory, a nedbajíce vyděšeného křiku dětí, namířili rovnou k truhle a ke skříním a již jim létaly nad hlavou šaty, prádlo, plátna, zkrátka vše, nač přišli. V mžiku si každý omotal kolem pasu, co mu přišlo pod ruku, a už se zas řítily ke vchodu, křičíce, že si musí pospíšet, aby si vyhlédli nějaký bohatší dům, dřív než je ostatní předběhnou.

Přehnali se jako smršť a spoušť po nich zůstala.

Věděl jsem ovšem, že tohle je jen začátek a že to, co přijde, bude horší. První drancovníci spěchají za snadným úlovkem, aby se jím nezdržovali, ale ti, kdo přijdou po nich, vezmou to už důkladněji a dá jim také více práce, aby si přišli na své z toho, co zbylo po prvních.

A tak jsem se rychle rozhodl. Poručil jsem ženě, aby se s dětmi schovala na půdě mezi starým harampádím, a sám jsem popadl sekeru a šel jsem rozštípat dveře, jedno okno jsem vyrazil z rámu, v dílně jsem urazil stolu nohu, v komoře jsem povalil jednu skřín a u druhé vysadil jedno křídlo dveří; pak jsem natrhl dvě peřiny a rozházel peř po zemi, zkrátka podařilo se mi, že dům vypadal vydrancovaný a vybitý. Doufal jsem, že takto ztratí příští návštěvníci chuť ještě se tu s něčím zdržovat.

Víte — já měl moc rád svou práci, a nejen dílo, ale i vše, co k němu patří. Své nástroje, kovadlinky, taviči pícku, zkrátka všecko jsem měl vždy ve vzorném pořádku. A protože jsem v našem domku bydlel od svatby a všech šest dětí se nám tu narodilo, srostl jsem s každým kusem nábytku a každou drobnost našeho zařízení jsem měl rád. A teď jsem bez váhání porážel a kazil všecko, nač jsem dřív sahal jen s láskou a pečlivostí. Když jde o krk člověku a jeho blízkým, najednou vidí, že i nejmilejší věci jsou nakonec jen neživé kusy a že záleží na jediném — na životě.

Právě jsem dokončoval své ničivé dílo, když k nám vskutku vpadli další nevítaní návštěvníci. Byli to čtyři mušketýři, kteří mluvili nějakou cizí řečí, které jsem nerozuměl. Když viděli tu spoušť kolem, nechali sice

nábytek na pokoji, ale obořili se na mne s tasenými kordy a křičeli na mne jediné německé slovo, které znali: „Geld! — Geld!“* Myslil jsem, že udeřila má poslední hodina, protože jsem už opravdu nic neměl, co bych jim mohl dát. A tu mě popadli, vlekli mě do komory, do špižírny, kde sebrali vše, co tam bylo od jídla, a pak mě táhli a zároveň špicemi kordů postrkovali dolů do sklepa (myslil jsem, že mě tam chtějí oddělat), a když tam nic nenašli, tak nahoru — na půdu! Marně jsem se snažil jim v tom zabránit, mým zapřísaháním nerozuměli.

Na půdě zpozorovali mou ženu a hned se na ni vrhli s týmž křikem: „Geld! — Geld!“

Řekl jsem jí, aby jim vydala peníze, které měla u sebe, ale bylo toho málo a vojáci byli rozzuřeni hubeným výsledkem svého úsilí. Snad by byli ve vzteku mou ženu i mne na místě zabili, kdyby se nebyly naše děti roznaříkaly, až uši zaléhaly. Plakaly, prosily, objímaly nohy vojáků, až to přece na ně začalo působit, a oni trochu vystřízlivěli ze své zuřivosti.

A tak mě nakonec pustili a obrátili se k odchodu, klejíce a láteříce, neboť vyšli celkem s prázdnem.

Viděl jsem, že nemá smysl čekat si tu na smrt. Protože ti, co odešli, jistě nebyli poslední, a kdoví, zda by se ti příští ještě nad námi ustrnuli. Jenže člověk je jako hlemýžď: nechce a nechce se mu z jeho domku. Ať hrozí jakékoli nebezpečí, má člověk dojem, že to je přece jen nejbezpečnější doma: snad proto, že to tam všechno důvěrně zná a že doma se mu nikdy nic nestalo. Ale když jsem na to šel s rozumem, musel jsem uznat, že tentokrát to neplatí. Jenže jak se odhodlat a vyjít do ulic, kde císařští vojáci řádí a mordují jako zběsilí? Tak i tak se zdálo, že nás zkáza nemine. Avšak zatímco jsem takto v úzkostech uvažoval, rozhodl za mne osud a našťěstí správně.

Tento osud přišel do domu v podobě staršího soldáta, který vypadal jako pravý loupežník: rudý, pijácký obličej, divoké našedlé kníry a oči pichlavé jako uhlíky. Šla z něho hrůza. Myslil jsem si, že ten bude jistě ze všech nejhorší. To jsem pořád ještě byl u svých na půdě a ani jsem nevěděl, že nový návštěvník zatím dole všechno prolezl, protože najednou vystoupil po dřevěných schodech jako zjevení a už stál proti nám, kteří jsme se shlukli v jednom ustrašeném houfu.

Prohlížel si nás, očka mu svítila jako kočce ve tmě a jen funěl. Tasený

* *Peníze! — Peníze!*

kord v pravici naháněl jen ještě víc hrůzy. Mušketýr mlčel a my si netroufali ani se pohnout a byli jsme tiší jako pěny. Tu — nevím, co ji k tomu přivedlo — zvedla se naše dvouletá Grétka a začala se batolit rovnou k vojákovi. Strnul jsem leknutím. Děvčátko se zastavilo až těsně před kolohnátem, zvedlo k němu hlavičku, jako by se dívalo na vysokou věž, a povídá tenkým hláskem, jako když ptáček zacvrliká: „Strejdo!“

Holka koukala na mušketýra nahoru, mušketýr na holku dolů a pak se najednou dal do smíchu, odhodil kord, popadl dítě a zvedl je až nad hlavu. Děvčátko se chechtalo nad vousatým obrem a já najednou poznal, že je vše dobré, že jsme zachráněni.

Pak jsme se dohovořili rychle.

Mohli jsme máloco nabídnout, ale přece se ještě našlo trochu nějakých šatů, které si mušketýr vzal. Za to nám slíbil, že nás vyvede z města a že nás přes nejhorší dobu schová u sebe ve stanu.

„Jenže musíte chvíli počkat,“ řekl nakonec. „Ještě nemám žádnou kořist a moje žena by mě pěkně přivítala, kdybych se vrátil z vydrancovaného města s prázdnou. Až někde něco seženu, vrátím se pro vás.“

Marně jsme naříkali, že nás tu mezitím mohou jiní přepadnout a zabít, v tomhle s ním nebyla řeč. Pořád si vedl svou, že bez kořisti nesmí žene na oči. Zřejmě z ní měl strach. Ještě jednou nám slíbil, že se určitě vrátí, a pak odešel.

Nevím, jak dlouho jsme čekali, ale vím, že mi to připadalo nejdelší dobou, kterou jsem kdy prožil. Každou chvíli mohla k nám vniknout smrt a také jsme nedůvěřovali, že soldát své slovo splní, když přece ví, že z toho už nemůže mít užitek: a pak kdoví, zda si náš dům zapamatuje a trefí-li zpátky.

Ale stal se div a voják se vskutku za nějakou dobu vrátil. Nesl na zádech nevelký, ale těžký ranec a tvářil se docela spokojeně. Nic jsme nedbali, že má kabátec postříkaný krví — i když jsem poznal, že je čerstvá — a bez dlouhého loučení jsme vykročili za ním jako procesí nešťastníků.

Teprve když jsme se dostali ven, viděli jsme, co všechno se ve městě dělo! Snad jediný dům v naší ulici neměl celé dveře a okna, dva stály v plamenech, dlažba byla pokryta rozbitým nábytkem a poházenými věcmi, každou chvíli jsme při zdech nebo na prahu domů spatřili mrtvé — ani jeden z nich nebyl voják — poznal jsem mezi nimi i dva sousedy.

Ulicemi pak neustále probíhali soldáti, vbíhali do domů a vyvlékali z nich malé i velké rance, stříleli z bambitek po oknech, ze sklepů vyvalovali soudky, kterým prostřelili dno, a pak si lehali k otvoru, z něhož prýštilo víno, jinde vlekli nějaké zajaté nebo na píkách nesli ukořistěné slepice, husy, kozy a křiku a rámusu bylo pořád k ohluchnutí. Naše město mi připadalo jako na porážce rozpárané dobytče, jemuž byly vnitřnosti vyvrženy. Viděl jsem, že má žena je bledá a raději hledí k zemi, aby unikla té strašné podívané.

Občas se stalo, že se kolem nás sesypali potulující se soldáti, ale těch se náš mušketýr rázně zbavil, když vždy prohlásil, že my jsme jeho zajatci, které si odvádí, protože za ně bude žádat výkupné.

Konečně jsme se s naším průvodcem prodrali kamením a dohořelými trámy městské brány a octli jsme se v ležení císařských, kde nás mušketýr odvedl do svého stanu; tam jsme se také setkali s jeho ženou.

Při pohledu na ni jsem se už nedivil, že se bál ukázat se před ní bez kořisti. Vskutku se také nejdřív ze všeho vrhla na ranec, který mušketýr složil z beder, a teprve když důkladně prohlédla jeho obsah, všimla si nás. A hned vzápětí se pustila do svého muže, co že ho to napadlo přivést neužitečné hladovce, za které přece žádné výkupné nedostane. Hubovala a hartusila zle, až jsem myslil, že nás vyžene. Ale přece to byla ženská a naše děti ji nakonec obměkčily.

Tak jsme zůstali v mušketýrském stanu tři dny; byli jsme aspoň v bezpečí a o jídlo se s námi spravedlivě dělili. Mušketýr většinou nebyl doma, pořád „pracoval“ v městě, jak tomu říkal, a co chvíli přitáhl něco domů. Tak jsem se dokonce setkal i s jednou ze svých prací, když mušketýr přinesl tepaný pás, který jsem kdysi vyhotovil pro pana městerského kancléře. Kdoví, jestli je nositel pásu ještě mezi živými.

Drancování ustalo teprve tehdy, když císařští město zapálili. Hořelo ze všech stran a záhy se plameny slily nad jeho střechami v jediné ohnivé moře. Byl to pohled, na který nezapomenu — někde tam hořel i můj dům, dílna, kde jsem tolik let pracoval, hořel tam celý můj minulý život.

Když se pak císařští dali na pochod, rozloučili jsme se s mušketýrem a jeho ženou s mnohými díky. Ať byli jací byli, k nám se zachovali dobře a vděčili jsme jim za své životy.

My jsme se pak vydali na dlouhou pouť. Skončila v městě, které vidíte před sebou. Mám tam starého strýce, také pasíře, a znovu mohu pracovat. Ale vždy, když se v městě položí posádkou některý pluk, stěhujeme se do téhle katovny, abychom tu přečkali, než vojáci odtáhnou. Žena a děti jsou ještě příliš vyděšeny tím, co zažily, a pohled na vojáky — i když třeba nehrozí nebezpečí života — je vždy znovu rozrušuje.

Ted' víte, proč jsme se vás tak lekli a schovali se před vámi. A ted' také víte, že válkou netrpíte jen vy, soldáti, ale my ostatní stejně, ne-li víc.«

KAPITOLA DEVÁTÁ,

*v níž se vypravuje, jak si paní Apolena
dala předčítat Janem Kornelem, co napsal,
i co k tomu řekla; taktéž je tu vylíčena příhoda
s lakotným mnichem františkánem*

Jestli znáte ženy, víte, že máloco ujde jejich pozornosti. A zvláště si hned všimnou, když si mužský sám pro sebe něco kutí. Tak netrvalo také dlouho a má dobrá žena začala nenápadně kolem mne obcházet, pokukovat, až se už nemohla udržet a jednou se zeptala, co že to v jednom kuse píše.

Nu co, ptáš se — proč bych ti to neřekl?

Tak povídám: »Píše to a to.«

»Hm,« řekla žena, »a proč?«

Kdo řekne A, musí říci B. A tak jsem jí i na tohle dal odpověď. Už jsem se předem kasal, jak budu hájit svůj výtvar, protože jsem čekal, že se mi vysměje, nebo — jak už jsou ženské ostré na všechny zbytečnosti —

že mě začne hubovat.

Ale místo toho si Apolena zničehonic sedla vedle mne na lavici a řekla jen tak na půl úst: »Přečti mi kousek, chceš-li. Ráda bych to slyšela.«

Všecko jiné bych byl čekal než tohle. Byl jsem najednou zadržán v rozpacích. Tak se to ve mně začalo střídat: trochu radosti i pýchy, a zase stud, i namouduší špetka zlosti, že mi tady někdo druhý — i když je to má žena — nakukuje pod pokličku mé kuchyně. Neznám lidí, kteří doopravdy píšou vážné věci, ale myslím, že nakonec nikdo takové výzvě neodolá.

Navrch zkrátka vyplave lidská ješitnost, a než si to člověk uvědomí, skočí do toho jako do studené vody a začne plavat, totiž číst.

I já začal. Nejdřív, to se ví, s přemáháním, skoro jsem neotvíral ani pořádně ústa, spíš jen tak drmolil pro sebe, ale za chvíli jsem zapomněl na všecko kolem a už jsem nechal volně mluvit všechny ty lidi, co jsem na papíře znovu stvořil, beřkovského šafáře, Tajfla, Matouše Pětiokého, Kryšťůfka a ostatní.

Než jsem se nadál, měl jsem dvě kapitoly za sebou. Teprve teď jsem se vzpamatoval a pomrkávám po Apoleně, co řekne. Ale ta nic; jen prý čti dál.

A tak jsem četl a četl, až jsem dočetl do poslední řádky, kterou jsem dosud napsal.

Pak bylo chvíli ticho. Hezkou chvíli.

Najednou cítím, že se Apolena na mne dívá. Dodám si kuráže a podívám se na ni taky. A co vám nevidím? Ona vám to ta holka bere vážně! Prohlíží si mě, jako by na mě měla něco objevit, a vůbec se ani nevysmívá, ani nemračí. Tohle mnou hnulo víc než co jiného.

A proto povídám už také docela opravdově:

»Tak co tomu říkáš?«

Bylo vidět, že důkladně přemýšlí, než odpoví. »Řekl jsi mi na začátku,« povídá pak, »že to píšeš především pro své děti.«

»No, i pro děti jiných lidí a vůbec —,« dodal jsem rychle.

»Tak měj na paměti, že nebudou tak moc zvědaví na to, co si ty myslíš a o čem mudruješ, jako spíš na to, co ti tvoji lidé prožili a co udělali.«

Vida, řekl jsem si, trefila do černého. Ale Apolena ještě nebyla hotova:

»A potom, nezapomínej, že jste zažili jistě i nějaké veselé věci. Když jsi začal, myslila jsem nejdřív, že to budou samé pěkné věci pro zasmání, tak to na počátku vypadalo, ale pak jsi četl dál a bylo to čím dál tím vážnější a smutnější. Začalo mi být všech těch lidí líto.«

»Já vím, ale to máš těžké, ženo,« dal jsem se s ní do řeči jistě opravdověji, než by mě například bavilo mluvit o tom s naším bakalářem. »Když ono to všechno, co jsme prožili, bylo po čertech těžké. Šlo často o krk, o čest, o to, aby vůbec člověk vydržel zůstat člověkem, a smíchu bylo při tom jako vzácného koření.«

»Já ti rozumím,« povídá Apolena, »a ono vůbec neškodí ukázat život takový, jaký doopravdy je. Naopak, tohle je v pořádku. Zvláště proto, že ne každý ho dovede vidět. Ale přesto na jedno nezapomínej: Smíchem se dá často říci víc a líp než s nejmáňší tváří. I uhodit se jím dá, bojovat. A to přece chceš?« A s těmi slovy se zvedla a ani nečekala na odpověď. A právě její poslední věta mě div neporazila. Odkud ta holka tohle ví? Vždyť když jsem k sobě upřímný, tak sám jsem si neuvědomil, že tím, co píše, vlastně opravdu chci bojovat! A chci. To se ví, že chci. Zač? Inu, jak bych to řekl, aby se ti, kteří přijdou po mně, měli líp než já. A proto jim chci povědět vše, co vím a co jsem viděl, aby — no, aby tím byli lépe připraveni na život.

Díval jsem se za Apolenou jako tumpachový. Trochu jsem si najednou připadal hloupý.

A vlastně mi ani neřekla, zdali se jí to líbilo!

Ale — jakpak neřekla! Cožpak by byla se mnou jinak takhle mluvila? A nakonec se přece usmála a položila mi lehce dlaň na mou ruku.

Počkat! Abych se nepřechvátil: Vlastně se jí asi líbilo prozatím to, že chci psát a proč chci psát. Teď jde o to, abych to dobře napsal. Tak hurá do toho!

Pořád mi vězelo v hlavě: Co nejdřív už do toho dostat něco veselého! Ale kde vzít a nevymýšlet si?

Rychle jsem probíral v hlavě, co se vše událo, když jsme na druhou noc vyšli z katovny a vandrovali dál. Ale na nic rozmarného jsem přitom nepřišel; byly to samé trudné věci.

Ale vida, přece něco! Docela bych byl zapomněl na naše dobrodružství s mnichem františkánem, a to se mi věru teď hodí do krámu.

Byli jsme už celí zmalátnělí, když jsme poslední dobou nemohli sehnat nic k snědku; ale pak jsme opět poblíž jednoho města narazili k ránu na rozbořený mlýn. To by v tom byl čert, aby se tu nenašlo trochu mouky! Mlýn nebyl vypálen a pohroma ho stihla zřejmě teprve nedávno. Prolézali jsme komory s propadlými stropy, mlýníci, zkrátka každý kout; Motejl se nám někde mezi těmi troskami ztratil, slyšeli jsme ho jenom rámusit s trámy, a jak páčil prkna. Právě jsme už celí utrmácení nechali hledání, když se milý Motejl odkudsi vynořil, zuby mu svítily, jak se smál, a vítězoslavně nesl dřevěný truhlík a v něm opravdu trochu mouky. Byla pokryta prachem a promíšená pískem a třískami, ale byla to mouka.

Hned jsme udělali ohníček pod plochým kamenem a pekli jsme placky. Bez omastku a bez soli, ale chutnaly nám, jako kdyby to byla vepřová pečeně. A pořád jsme házeli na rozpálený kámen nové a nové kusy těsta.

Už jsme se tak pomalu nasycovali, když jsme spatřili, jak se k nám po pěšině blíží nějaký mnich. Ruce měl zasunuty do rukávů, kapuci spuštěnou, jak mu bylo zima. Uviděl nás, až když byl těsně před námi.

Kristepane, ten se lekl! Až se Pětioký dal do smíchu:

»Neboj se, otče, my tě nesníme! Jsme právě po obědě. Jestli chceš, přisedni a pojez s námi. Vidím, že také cestuješ světem jako my.«

Mnich se na nás podíval zpod své kapuce jako slepice z kukaně. Zřejmě nevěděl, co udělat. Asi se nás bál, a zase měl strach, aby nás neurazil.

»Bůh vám žehnej za vaše pozvání, milí pánové, ale spěchám, spásná slova roznáším po lidech, duchovní posilu, té je všude nyní třeba.«

»Ale teplého sousta do žaludku také, otče,« domlouval mu dobrácky mušketýr, »a tobě je, vidím, zima jako psovi na ledě. Tady máš, vezmi.« A již mu podával placku, která se právě dopekla.

Mníšek si tedy opatrně sedl na jeden z trámů a vzal podávané jídlo. Div se nespálil a chvilku musel přehazovat placku z ruky do ruky, než si ukousl. Ale sotva to udělal, stáhl se mu obličej odporem tak, že jsme vyprskli v smích. Totiž my mladí; mušketýr se naopak zamračil:

»Nějak ti nejede, co? Jsi asi zvyklý na lepší. To víš, nám vaří hlad, a to je nejlepší kuchař.«

Do mnichova pohledu se vrátil strach. Najednou měl řeči jako vody: že je žebravého řádu, františkán, že zná nouzi a bídu moc dobře, ty že jsou jeho mučednickou korunou, že je živ jen z almužen, zkrátka začal naříkat a bédovat, až uši zaléhaly, a přitom se nezapomněl chválit, jak ho blaží dělat dobré skutky milosrdenství, v které obrací vše, co vyžebřá, a kde nemůže

pomoci jinak, že pomáhá spásitelným slovem. Čím víc mluvil, tím míň se nám líbil.

»Počkej,« přerušil ho Matouš, »říkáš, že almužny, které dostaneš, obracíš v dobré skutky. Hádám, že přicházíš z města, které je tamhle vidět?« A když mnich přikývl, mušketýr pokračoval: »Podívej se, jistě jsi tam nějaké milodary dostal. Jsme chudí vojáci a přejeme je těm, kterým je rozdáváš. Dáváš jistě potřebným. Ale my už tři dny pořádně nepojedli. To sousto, které jsi nakouzl a právě nenápadně upustil na zem a zakryl je sutanou, to byla pro nás posvícenská pochoutka. Až přijdem do města, bude nám ještě hůř, protože tam možná uvidíme leccos, co si může koupit ten, kdo má pár grošíků. Zařaď nás mezi potřebné, které poděluješ, a dej nám aspoň po jednom penízi, máš-li. Věř, že uděláš dobrý skutek.«

Pětioký to všechno říkal dobrácky domlouvavě, ale mnicha jako když bodne střechek. Vyskočil a začal brebentit, že on jako člen žebravého řádu nesmí přijímat peníze, jen chléb, a i toho že dostal málo, tak málo, že tím jen sám utišil hlad. Přitom si tiskl pravici křečovitě na prsa a jen mrkal očima, kudy by mohl upláchnout.

Pozoroval jsem Pětiokého. Z jeho tváře zmizela najednou všechna dobráckost a také on sledoval mnichovu ruku, podivně sevřenou na záhybech na jeho hrudi.

»Co se plašíš, otče?« řekl potom podivným klidným hlasem. »Když ty, služebník boží, říkáš, že nemáš peníze pro chudáky, tak nemáš. Snad nemyslíš, že jsme takoví neznabozi, abychom tě prošacovali?«

Tu se najednou milý františkán naježil:

»Smrtnelný hřích byste si uvalili na duši! Já vám tady na místě přísahám, že nemám u sebe žádný mrzký kov. A jestli lžu, ať se v tu ránu propadnu!« Přitom levačkou tloukl do svého hábitu i do kapsáře, nechávaje stále pravici zaťatou v záhybech svého hábitu na prsou. »Ani nevíte, jak mě srdce bolí, že vám nemohu pomoci.«

»Proto se asi také za srdce stále držíš,« ušklíbl se mušketýr a mnich po těchto slovech kupodivu najednou zbledl a teprve teď nechal pravou ruku sklouznout k boku.

»To se tedy nedá nic dělat,« povzdychl Pětioký, »věříme ti. Ale počkej,« zadržel františkána, který se už chystal vykročit, »v jednom nám můžeš pomoci, právě že jsi služebník boží a že pánbůh má jistě v tobě zvláštní zalíbení. Když jsme všichni takoví nebožáci, klekni si s námi a společně se pomodlíme, aby nám dobrotivý bůh pomohl. Když ty budeš u toho, možná

že nás pán vyslyší a udělá zázrak.«

A mušketyr se hned sám spustil do kolenou a zadíval se tak hrozivé na mnicha, že se neodvážil neuposlechnout. Já sám vůbec nerozuměl, proč to Pětiokého napadlo, ale řídil jsem se jeho příkladem; a poklekl i Motejl a Kryštůfek, který asi něco tušil, protože se potutelně usmíval.

»Milostivý bože,« začal mušketyr, »vidíš nás tu, čtyři lazary, chudé jako kostelní myši a hladové až hanba. Učiň v své dobrotě zázrak, ať máme zač si koupit trochu slušného jídla. — Modli se!« houkl nakonec na františkána.

A mnich se modlil, jako by měl placeno od kusu, brebentil latinsky, konec to nemělo, my ostatní jsme toho už dávno nechali a vstali a on pořád nepřestával.

»Stačí,« přerušil ho Pětioký a v jeho hlase už nebylo ani stopy obvyklé dobráckosti. »A teď se podíváme, zdali nás pánbůh vyslyšel. Pojd' sem, mošničko, zdalipak ses naplnila?« A přitom obrátil svůj kapsář naruby, ale shledal, že je prázdný stejně jako dřív.

»Teď se podívej, zdali na tobě neudělal bůh zázrak,« vyzval mne a já jsem ovšem ve své mošně našel právě jen staré žmolky prachu, jak se mi tam usadily, dlouho již nerušený ničím jiným. I ostatní se prošacovali s tímž výsledkem.

V té chvíli mžikem přiskočil mušketyr Matouš k františkánovi, a než se mnich vzpamatoval, vylovil mu z řasnatého hábitu baculatý míšek, který měl františkán zavěšený na hrudi.

»Ejhle zázrak!« křičel mušketyr. »Tenhle chudý mnich se právě zapřísáhl, že nemá u sebe ani groš, a vizte tento pěkně napěchovaný sáček! To dá rozum, že když bůh chtěl učiniti zázrak, že si k tomu z nás vybral člověka nejzbožnějšího a nejpoctivějšího.«

Ještě to ani nedořekl a mnich prudce přetrhl šňůrku na krku a už jsme viděli, jak mu paty pleskají do zadku, když od nás pelášil.

»Pěkný služebník boží,« uplivil si Pětioký, ale pak se usmál: »Tak se mi zdá, že se tyhle peníze teprve teď dostaly z bezbožných rukou do spravedlivých.«

KAPITOLA DESÁTÁ,

*kde císařští zběhové padnou do zajetí
a znovu se stanou vojáky,
jenže u zcela zvláštního vojska*

Na své další pouti dostali jsme se do Durynska. To již přituhovalo a k hladu se přidala zima. Také kraj tu byl zpustošený, že jsme takovým ještě snad neprošli. Zbytky zdí a kupy rozhozených nepálených cihel a ohořelých trámů označovaly, kde stávaly větší vesnice; menší dřevěné osady byly spáleny na prach. Nikde nebylo vidět jediné pasoucí se dobytče a z vyhublých slepic a kohoutů stala se nová polní zvěř, jíž však rychle ubývalo přičiněním lišek a tchořů, kteří se nesmírně rozmnožili.

Nebylo divu. Více než jinde se tu právě hemžilo po cestách a silnicích vojska, a tak jsme se drželi ponejvíce v lesích, kterých tu bylo naštěstí

požehnaně. Jinak nám připadala krajina jako vylidněná, a když jsme se poprvé setkali s lidmi, bylo z toho pořádné leknutí na obou stranách. Bylo to jednou v noci při měsíčku, když jsme narazili na pole nesklizené krmné řepy. Po poli se však míhaly podivné stíny, které se pohybovaly po čtyřech, ale na zvířata kupodivu těžce a neohrabaně. Nejdřív jsme mysleli, že jsou to divoká prasata, která tu ryjí, ale najednou se jeden stín zdvihl, vykřikl a vzápětí byly i ostatní stínové postavy rázem na nohou a daly se na útěk — ne po čtyřech, ale čile po dvou. Byli to zkrátka sedláci, kteří tu vyhrabávali ze země hořké řepné kořeny, aby se nuzně nasýtili tím, co jindy předhazovali dobytku. Právě že jsem byl z vesnice, padl na mne z toho veliký smutek nad těmi nešťastnými lidmi.

V nastávající zimě začala být čím dál tím větší obtíž s noclehy. Nebylo ani pomýšlení najít stodolu nebo stoh se slámou. Všechno bylo spáleno. Tak jsme si v lese dělali oheň z klestí a přikrývali se jedlovým chvojím. Co však bude, až opravdu uhodí mrazy, nedovedli jsme si představit. Netušili jsme, jaká podivná příhoda nás zbaví těchto starostí.

Bylo to již v listopadu, když jsme přišli v jednom lese na přístřeší, jaké jsme už dlouho neměli: na prostornou jeskyni v pískovcové skále; měla sice široký a zcela otevřený vchod, ale obrácený k jihu, a tak chráněný před větrem. Týž den jsme chytili zajíce, kterému seděla na zádech lasice, zahryznutá do jeho hrdla; dopotácel se nám přímo do náručí. Tak jsme si ho upekli, byla to panská večeře, i když bez soli a chleba, a najedení a zachumlaní do chvojí usnuli jsme po dlouhém čase opět jednou hlubokým spánkem.

Byl, žel, až příliš hluboký!

Když jsem se probudil, cítil jsem, že se nemohu pohnout. Otevřel jsem oči a první, co mi padlo do očí, byla zář louče, kterou někdo v jeskyni držel. Rozeznal jsem několik chlapíků, kteří nad námi stáli a o něčem se radili. Záhy jsem poznal, že ani mí druhové se nehýbají, jistě byli — jako já — svázáni pevně provazy jako cestovní zavazadla.

Tak, to bylo pěkné!

Pak jsem slyšel Pětiokého, jak německy nadává, až uši zaléhaly, ale chlapi na něj nedbali a vedli si stále svou, pochopitelně také německy.

Potom nás však popadli, vynesli z jeskyně a pustili se s námi lesem, jako když si odnášejí lovci složeného srnce. To jsem si je mohl již lépe prohlédnout. Byli podivně vystrojeni: selské nohavice, roztodivné potrhane kabátce, některé byly zřejmě vojenské, jiné zase vesnické

kožíšky, na hlavách beranice nebo dragounské helmy a v rukou cepy i píky, kosy i halapartny. Hned mě napadlo, oč jde: Jsou to sedláci, kteří se ozbrojili sebranými nebo ukořistěnými zbraněmi soldátů a dali se dohromady na výboj a odboj.

V duchu jsem dělal nad námi kříž, protože jestli měl někdo vojáky v nenávisti — a to vším právem —, byli to sedláci. A v jejich moci jsme se nyní octli.

K těmto černým myšlenkám se přidružila i řezavá bolest od provazů, kterými jsem byl spoután, zkrátka, bylo to cestování neutěšené. Naštěstí netrvalo dlouho. Záhy jsem spatřil v dálce mezi stromy velké ohniště a kolem se to rojilo postavami právě tak vystrojenými, jako byli naši nosiči.

Sedláci nás přivítali řevem, hrozili nám pěstmi a zbraněmi. Leželi jsme bezmocní jeden vedle druhého jako jitrnice při zabijačce.

Když největší hluk přešel, ozval se náš Matouš, a místo aby prosil a škemral, pustil se do sedláků s tak rozzlobeným křikem, že jsem čekal, že nás za to na místě propíchnou. To se ví, že z obličejů sedláků, kteří se nad námi nakláněli, začala za chvíli ustupovat zlost a nenávist a místo toho se ten i onen začal usmívat, pak smát, až se to kolem rozřehtalo jako na nejveselejším posvícení. A hned se ti nejbližší dali do rozvazování našich pout a za chvíli jsme byli volni!

Když jsem se později ptal Pětiokého, čím tenhle zázrak způsobil, odpověděl mi:

»Jakýpak zázrak! Nadával jsem na soldáty víc a líp než oni a řekl jsem jim, že jestli nám něco udělají, budou tím jen hrát vojákům do ruky, protože ti mají pro nás už připravenou šibenici; vy dva že jste z ní právě utržení. A hlavně, hochu, nadával jsem jako sedlák a tím jsem to vyhrál.«

Opravdu jsme se pak rychle se sedláky dorozuměli, starý mušketýr a Kryštůfek němčinou a já s Motejlem — rukama.

Vyprávěli nám, že jsou asi z osmnácti vesnic a jen na dvě stě že z nich zbylo. Drancovaly je snad už armády všech válčících národů, Bavoři, Sasové, Rakušani, Francouzi, Švédové, nu, co bych to vypočítával, a jak byl jen trochu oddech od vojska, přihlásila se jejich vrchnost a snažila se z ubohých trosek jejich majetku vyspravit vlastní pošramocenou pokladnu. A tak jednoho dne, když už neměli co ztratit, sebrali cepy, kosy, vidle, nože a sekery a vypravili se na zámek. Ten byl, panečku, celý; uvnitř, jak se později přesvědčili, byl sice také pěkně probrán, moc nábytku v něm

nezbylo, ale přece jen páni měli střechu nad hlavou, a nejnutenější ve sklepech a v kuchyni. Měli asi čím se vykoupit, když na ně přihartusili vojáci. Když člověku umírá dítě hladem a nemáš kousek slámy, na kterou bys uložil ženu v horečce, tak těžce snášíš pohled na pár zahálčivých lidí, kteří si žijí v suchu, teple a u dobré mísy. Mimoto říkali sedláci, že jejich vrchnost byla zvláště podařená. Nešlo o dávky, berně, roboty, tělesné tresty, to bylo všude, ale tady, měli sedláci vedle bídy ještě peklo. Z celého výčtu stížností se pamatuji na jedno: O posledních žních museli sedláci ovšem sklízet nejdříve na panském, jenže bylo tak špatné povětrí, že se žně protáhly a na selská políčka nebyl čas; obilí se již pokládalo, drotilo, pak navlhlo a hnulo. A když konečně měli po práci a spěchali zachránit, co se ještě zachránit dalo, povolala je paní hraběnka a museli jít sbírat šnečí domečky, aby na ně mohla milá paní v zimě dát — navíjet vlnu!

Každý může vědět, s jakými asi pocity se hrnuli věrní poddaní na zámek. Urozené pány sice nedopadli, ale aspoň si zchladili žáhu na správci. Účet jeho hříchů byl dlouhý; bičování, zavírání do klád, věšení za ruce na strom i horší trestání, jako vypíchnuté oko a uťatá ruka. Protiúčet sedláků byl naproti tomu krátký: Když odcházeli, mohli ještě na míli vidět, jak se za nimi milý správce dívá, protože visel na trámě na nejvyšší věžičce zámku. Ta věžička pak zůstala ze všech stavení jediná celá, neboť při odchodu sedláků se teď panský zámek navlas podobal jejich rozbořeným vesnicím.

Po tomhle si mohli ovšem na prstech vypočítat, že pan hrabě na ně pošle vojáky. Proto se sebrali s ženami i dětmi — nic víc stejně neměli — odešli do lesů a tam od té doby žili. Nevedlo se jim přitom o nic hůř než v jejich domovech, které dávno přestaly být domovy, a nadto — byli svobodni! Žádného pána nad sebou neměli, a když se bili, bili se za svou věc. Tomuhle jsem rozuměl víc než dobře. Právě proto, že jsem byl už tak dlouho vojenským otrokem.

Sedláci pak vyprávěli, že jejich hrabě opravdu na ně poslal vojáky, ale v lese je sedlák třikrát silnější než ve vsi za humny. Tady znali každý kout, byli obratní a pohybliví jako lesní kuny a nejvíc je posiloval jejich hněv. Od té doby se nejednou utkali s menšími vojenskými oddíly a odtud byly jejich zbraně i části mundúrů.

Když se potom Pětioký zeptal, co jako bude s námi, řekli, že by nás sice mohli hned pustit, že však chtějí počkat, až se vrátí jejich hejtman, ten prý o všem rozhoduje.

Kdo prý to je?

Ale co záleží na jméně, to prý bychom si stejně nepamatovali, je takové divné, že se ani nedá pořádně vyslovit, ale prý to je znamenitý husita.

Tohle slovo div mi nevzalo dech. Cože? Slyšel jsem dobře? Tady v Durynském lese, uprostřed německých sedláků..., a přece mě sluch neklamal, řekli to!

Podíval jsem se po ostatních a Kryštůfek stejně jako Motejl také vyvalovali překvapením oči.

Jen Pětioký začal hned dotírat otázkami a pak nám odpovědi sedláků překládal:

Že prý dobře vědí, kdo byli husité. To že byli sedláci v Čechách, kteří bili pány a kněze, aby všichni byli jako bratři a spravedlnost aby vládla na světě. Ať si jen nemyslíme, že tohle neznají. Už od otců a od otců svých otců. Však tehda, když husité válčili s celým světem, mnoho německých sedláků k nim přebíhalo a před sto lety za velkých selských bouří, které se rozrostly po celé říši, znovu památka husitů ožila. Však se jim právě jejich hejtman něco o nich navypravoval.

Nevím, jak dlouho bychom se ještě byli probírali z údivu, kdyby se nebyl objevil u ohniště chlap jako hora, kterému teď sedláci začali o překot o nás vykládat.

Ale hromotluk stál jako zařezaný a nespouštěl oči z Matouše Pětiokého, který se najednou zvedl, jako by ho hejtmanův pohled přitahoval, pak udělal dva skoky a — už si leželi s hejtmanem v náručí!

»Šimone!«

»Matouši!«

Z tohoto jsme byli už docela vyjevení, ale vzápětí se nám dostalo vysvětlení.

»Hoši,« povídá Pětioký, »nesetkávají se hory s horama, ale lidé s lidmi. Smrti bych se byl spíš nadál, než že se tu sejdeme se starým kamarádem. Dobře se na něj podívejte, je to Šimon Zejtratomů, jako kluci jsme se spolu právali, byl ze sousední vesnice; z Klapého pod Házmburkem.«

A teď teprve začalo povídání! Oba staří přátelé mluvili jeden přes druhého, my jsme se přidali se svými otázkami a sedláci kolem výskali radostí, když poznali, že se tu sešli staří známí. Teď teprve jsme byli opravdu jejich a dokázali to tím, že odkudsi vylovili sice malou, ale jistě od srdce danou bečičku vína.

Kdybych vypsál, co všechno jsme našvadronili, zchromla by mi ruka.

Stačí říci, že všichni kolem už dávno spali a my pořád vedli svou.

Ukázalo se, že Šimon Zejtratomů nás předešel v dezertérství o tři roky; nejdřív se protloukal podobně jako my a pak se přidával k sedlákům všude tam, kde se houfovali a ozbrojovali proti svým pánům a proti vojákům.

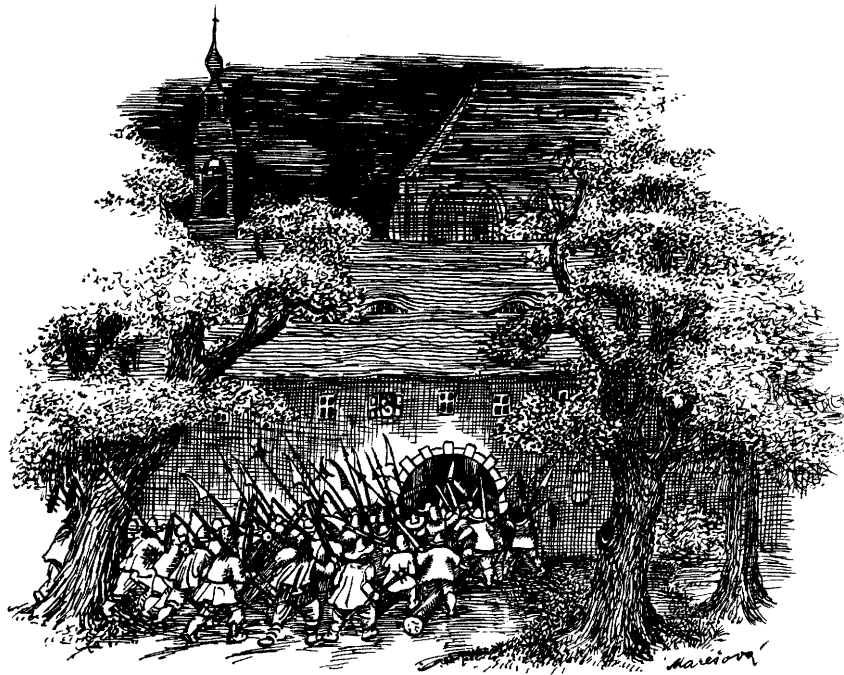
»To je jediná vojna, která má smysl,« povídal, dívaje se zamyšleně do řežavých uhlíků dohasínajícího ohniště, které větévkou prohraboval. »Totiž, něco vám řeknu. Jsem vyučený voják a trochu tomu rozumím. Tihle všichni nakonec prohrají. Není to jinak možné. Nemají peníze, nemají kanóny, střelivo, nejsou vycvičení. Ale pořád je to lepší, než kdyby se dali trpně udolat hladem a týráním. Aspoň za tři rány vrátí jednu a nedají svou kůži zadarmo. Jsem rád, že teď válčím pod správnou korouhví, a vy — vy byste měli zůstat s námi. Potřebujeme zkušené lidi. Hodně jsem jich už potkal mezi selskými oddíly.«

»Platí,« vpadl bez váhání Pětioký, ale my mladí jsme přece jen váhali s odpovědí.

Zejtratomů se usmál:

»Vím, nejraději byste šli domů, ale to budete muset ještě chvíli počkat, nedá se nic dělat. Já zrovna mám jméno, že bych se hned podle něho zařídil. A také doufám, že se toho „zejtra domů“ dočkám, ale do té doby...«

Tak jsme jeden po druhém přikývli a podali si se Šimonem Zejtratomů ruce. A měl jsem při tom pocit takové vážné přísahy, jak jsem to nezažil, ani když jsem kdysi skládal slib na plukovní prapor před celým regimentem.

KAPITOLA JEDENÁCTÁ,

*kteřá líčí, jak sedláci dobyli kláštera v lese
a jak potom byli obklíčeni vojskem,
i co z toho pošlo pro Kornela a jeho druhy*

Se sedláky jsme přečkali zimu rozhodně lépe, než kdybychom se byli sami potulovali krajem. Vojna si jako vždy pod sněhem zdřímala, vojska byla v zimních kvartýrech a teprve na jaře bojiště znovu oživila: To nastal i pro selské oddíly konec zimního spánku.

Čím dál víc se jich dávalo dohromady; Šimon Zejtratomů měl do léta pod sebou na dva tisíce ozbrojených mužů, kteří už sem tam měli i muškety, arkebuzy, bambitky, vlastně jenom děla jim chyběla a dostatek střeliva. S tím to bylo nejhorší.

Často jsem vzpomínal, jak Zejtradamů nevěřil v budoucnost selské rebelie, ale nedával navenek nic znát a dělal, co mohl, aby síly sedláků zvětšil a utvrdil. Lopotil se, aby je vycvičil zacházet se zbraněmi, v čemž jsme mu pomáhali my a další potulní zběhové, kdykoli se k nám přidali, posílal posly po kraji, aby přiváděli posily z vesnic a burcovali k povstání, zkrátka byl neustále činný a sám se v nejmenším nešetřil.

Netrvalo dlouho a pověst o velikosti a síle našeho houfu se šířila krajem, podpírala malomyslné a přitahovala dosud nerozhodné. Ale obrátila na nás i pozornost těch, kterým jsme byli trnem v chodidle, pánů šlechticů. A šlechtici byli i všichni generálové a vyšší důstojníci, a to jak u císařských, tak i u nepřátelských armád. V tom jediném byly obě válčící strany zajedno, že houfy rebelů je třeba potírat, ať na ně přijde kdo chce. Žádnou z obou stran dokonce ani nenapadlo použít velkých selských oddílů proti druhé straně. Proč? Inu, sedlák, který se odváží povstat proti vrchnosti, je nebezpečný každé vrchnosti, a proto je ho třeba potřít jako nepřítele.

Když hejtman Šimon viděl, jak se nad námi stahují mraky, rozhodl se, že je třeba připravit se na nejhorší. A poněvadž se nedostávalo především mušket a střeliva, přemýšlel, jak to napravit. V těch dnech rozposílal zvědy na všechny strany a jednou svolal vůdce vesnických všechny vojáky, co nás tu bylo, a oznámil nám:

»Dozvěděl jsem se, že nedaleko odsud v lese nad řekou je cisterciácký klášter, kde je uložena spousta střeliva a zbraní. Hlídá to tam nevelká posádka. Připravte se, vyrazíme před půlnocí.«

Tak jsme šli navštívit řádové otce, z jejichž zastrčené samoty patrně některý císařský regiment udělal zbrojní skladiště. Šli jsme asi dvě hodiny lesem za svitu pochodní, pak jsme je zhasli a dál jsme museli klopýtat potmě, ale to jsme již přišli na širokou vozovou cestu, která vedla ke klášteru. Jestli někdo dovede jít tiše lesem, je to právě sedlák. Dostali jsme se takto až ke klášterním budovám, aniž o nás někdo věděl. Šimonovi zvědové nás provedli velkým obloukem kolem hospodářských stavení, aby nás psi nezvětili, a pak jsme namířili přímo ke klášteru, který se ve tmě tyčil mohutný a rozlehlý jako pevnost. Ale nikde světýlka ani živáčka.

Několik sedláků přineslo odněkud dvě klády, popadli je do rukou, stojíce ve dvou těsných řadách, rozhoupali a hej — hej — prásk! A už zaduněla hromová rána na vrata kláštera, jak obě klády do nich udeřily jako beran. Při třetí ráně vrata s praskotem povolila a my vpadli přes jejich

vyložená prkna a štěpiny jako prudká vlna do průjezdu, kam právě vbíhalo několik vyplašených vojáků. Než se vzpamatovali, bylo pozdě. Sedláci neměli v běhu ani čas se po nich ohnat, jen je porazili a utíkali přes ně. Sta nohou. Měli rychlou smrt.

Teprve pak zahouklo několik výstřelů z koutů nádvoří i z ochozu v patře, ale to už jsme se vlamovali do všech dveří, ke kterým jsme se rozběhli, a záhy celý náš zástup vnikl do všech křídel kláštera i do kostela, jako když voda proniká každou škvírou a otvorem. Bylo nás při tomhle přes tisíc, a tak jsme zaplnili klášter do posledního sklepení.

Mnichy, kteří vyběhli ze svých cel, nahnali sedláci do refektáře* a tam je dal Zejtratomů střežit, když z nich celkem snadno vytáhl, kde si vojáci zřídili skladiště. Sedláci měli sto chutí vyřídít si s klášterníky staré účty, protože církevní vrchnosti dřely vymáháním desátků vesnice bez nože, ale Zejtratomů nedovolil, aby na ně někdo vztáhl ruku, protože věděl, že by to skončilo v krvi.

Zbraní, prachu i kulek jsme opravdu našli s dostatek. Každý ze sedláků měl nyní mušketu nebo arkebuzu; halaparten a pík jsme si ani nevšimli. Dokonce dvě malá děla se našla na zadním dvorku kláštera, ale Zejtratomů rozkázal ucpat jejich hlavně koudelí a jilem a tak je učinil neupotřebitelnými, poněvadž si netroufal ze svých lidí vycvičit dělostřelce. Najednou z nás byla skutečná armáda. Žel, jen desetina uměla se získanými mušketami zacházet a bylo psáno v knize osudu, že ti ostatní se tomu již nenaučí. Ale každý měl ze své zbraně dětinskou radost a myslel, že teď nás už nikdo nepřemůže.

Také klášterní spíži jsme důkladně vybrali, ale nebyla tak bohatá, jak jsme čekali. Válka trvala už příliš dlouho, takže došlo i na ty, kdo byli vždy zvyklí pořádně se najíst a napít. Což o to, zásoby tam byly úctyhodné na těch třicet klášterníků, ale na nás, kterých bylo tisíc, to byla kapka do moře.

I tak byli naši jako podroušení. Ale to rozhodně nezpůsobilo klášterní víno, z něhož připadl nejvýše jeden hlt na každého desátého, jako spíš vědomím, že dobyli klášterní pevnosti a že jsou pány tam, odkud jim dřív rozkazovali a okřikovali je.

Vzpomínám na obraz, který jsem spatřil, když jsem náhodou zabrousil do kostela. Z bývalé nádhery zbyly jen trosky, oltáře byly rozštípany,

* velké místnosti v klášteře, určené pro shromáždění mnichů (jídelna)

obrazy roztrhány, rozbité sochy se válely po zemi; jeden chlapík si se smíchem vykračoval v mešním ornátě a druhý kutálel lebku z nějakého svatého ostatku po chrámové dlažbě jako v kuželníku.

Tohle mě trochu zarazilo a řekl jsem to Kryštůfkovi, který byl se mnou. Přece jen tolik pěkného díla takhle svévolně zničit! Ale Kryštůfek se usmál a povídá:

»Snad nebudeš, můj milý, pochybovat, že bych neměl rád krásné obrazy a sochy. Mám je rád a obdivuji se každé kráse, ať ji stvořila příroda nebo člověk. A mnohé z toho, co tu teď kolem leží rozbito a zničeno, bylo opravdu krásné a půvabné. Dokonce toho vsuktu lituji. Ale přesto nemohu odsuzovat ty, kdo všechnu tuto zkázu způsobili. Řekneš: Zbytečně to rozbili. Ale přemýšlej! Jsou opravdu oni vinni? Proč myslíš, že to udělali? Udělali to proto, že všechna ta krása, všechno to umění nebylo uděláno pro ně! Nevím, jak bych to řekl, abys mi rozuměl: Oni zkrátka byli vždy z tohoto světa krásy vylučováni, všechno umění sloužilo jen těm, kteří sedlákům vládli. Ti si je objednávali, ti je požitkářsky vychutnávali, ti se jím oslavovali. Snad namítneš: Ale vždyť poddaní také přicházeli do kostela! V tom máš pravdu. Přicházeli a hleděli na tyto obrazy a sochy. Ale tyto obrazy a sochy, mramor a zlato měly jediný účel, jediné poslání: oslnit věřící poddané, ohromit je nádherou, zastrašit, srazit na kolena, aby zpokorněli a maličtí ztratili poslední zbytek sebevědomí a sebedůvěry. Takových chrámů, jako je tento, je na sta, na tisíce, a všechny byly jen pyšnými paláci mocných, kam poddaný lezl po kolenou a uvědomoval si svou bezmocnost a nicotnost. To byl pravý smysl tohoto umění, ať již bylo jakkoli krásné. I z boha učinili hrozného vládce, který byl jedna ruka s mocnými tohoto světa a byl strašným vladařem vystrašeného lidu.

Proto se nediv, když shodili otrocká pouta, že ničí i tato díla, jež byla jen prostředkem, kterým jejich vrchnost je srážela k zemi a udržovala v bezmocné povolnosti.«

Když mi to Kryštůfek takto vysvětlil, nemohl jsem než mu dát za pravdu, ať mi již bylo sebevíc líto těch poničených krásných děl.

Když jsme se vrátili z klášterního refektáře, zastihli jsme našeho hejtmana v pilné práci. Necháпали jsme, co se děje; vybíral vojáky, kteří k nám zběhli, a ty ze sedláků, kteří uměli zacházet se stělnou zbraní, a spěšně uděloval rozkazy, kam mají jít: k bráně, do chodeb, které mají okna obrácená ven na ohoz, do věží, nařizoval zabarikádovat všechny vstupy do

kláštera, kázal roztopit pod kotli s vodou, zkrátka samé přípravy, které vypadaly náramně podezřele. Sotva nás zahlédl, hned nás také volal na pomoc. Na klášter táhne nějaký regiment, vysvětlil nám krátce; kdo to jsou, neví; snad ti, kdo sem uložili střelivo, snad jiní, kdo se dozvěděli, že sedláci vytáhli z lesů. Poslal nové zvědy. Dokud se nevrátí, musíme se připravit na všechny případy.

Ale nečekali jsme dlouho. Za chvíli nás dal Zejtradamů zavolat od brány, kde jsme ji pomáhali zatarasovat. Když jsme přiběhli celí udýchaní do refektáře, viděli jsme, že si Zejtradamů k sobě povolal jen bývalé vojáky. Hejtmanova tvář byla zachmuřená, ale odhodlaná a tvrdá.

»Jde na nás tisíc saských mušketýrů,« začal a jeho hlas zněl klidně, jako by nám oznamoval nejvšednější věc. »Hlavní proud jde cestou, menší oddíly obkličují klášter ze všech stran. Kdo a jak nám je pošval na krk nevím a asi se to už nedozvíme; ostatně na tom teď nezáleží. Zkrátka: Odtud se už včas nedostaneme. Proto se tu budeme bránit. Proti tisíci vyškolených vojáků máme sice o něco víc mužů, ale z těch sotva dvě stě umí střílet. Mimoto Sasové mají s sebou dvě děla. Můžete si na prstech spočítat, jak to může dopadnout, ale aspoň prodáme svou kůži co nejdražší. Ostatně zbývá jediná naděje, protože máme v moci těch třicet mnichů, že za ně v nejhorším případě vyměníme volný odchod. Ale na tohle moc nespolehám. Tak, hoši, do toho, rozejděte se po nejdůležitějších místech, pomáhejte, radte, povzbuzujte. Heslo: Svoboda!«

Rozběhli jsme se, jako když do nás střelí. A jistě nikoho z nás ani nenapadlo myslit na beznadějnost našeho postavení. Každý myslil jen na to, jak nejlépe provést, co se vůbec udělat dá.

Mnoho toho stejně nebylo. Jen jsme každá vrata, dvířka i bránu zavalili kameny a trámy a střelce jsme rozestavili stejnoměrně do všech stran. Sedláky, kteří neuměli střílet, jsme vyzvali, aby se ozbrojili vším, co se dalo uzvednout rukou, a udeřit tím, ať to byla železná tyč, trámek nebo cokoli jiného. Kotle s vařící vodou jsme vynesli nad bránu a pak — pak jsme tedy čekali, co se na nás přihrne.

Nejhorší bylo, že mezi klášterem a lesem byla mýtina menší než dostřel z muškety; takže mohl nepřítel prát do oken celými salvami, i když špatně ve tmě viděl, my pak jsme neměli nejmenší naději mezi stromy ho zasáhnout z našich dvou set mušket a arkebuz. Z jedné strany pak přiléhaly až těsně ke klášteru hospodářské budovy a odtamtud se mohli útočníci dostat zcela ukryti až k našim zdem.

Brzo jsme slyšeli hlasy, křik a dupot blížících se mušketýrů. V té chvíli zrovna jako naschvál zalezl měsíc za mrak. A když se za hodnou chvíli zase vyhoupl na čistou oblohu, zarazil se nám dech: Na cestě, zrovna proti bráně, vyjeli Sasové s dělem, a to teď proti nám trčelo svým zlověstným jícnem. Honem jsme tím směrem začali střílet, ale pochybuji, že jsme tím mnoho pořídili.

Vtom prořízl vzduch ostrý zvuk trubky a nato kdosi začal na nás křičet, abychom se vzdali, jinak že nás všechny pověsí. Co by však s námi udělali, kdybychom se vzdali, to nám neřekli, ale dalo se to domyslit, a tak jsme na to odpověděli jediným možným způsobem — střelbou.

Hned nato zahouklo dělo a žuchlo rovnou do barikády v bráně. Jinak se však nic nedělo, než že na nás z lesa stříleli; na mýtinu se asi nikomu z mušketýrů nechtělo. Sedláci vedle mne si něco rozčileně vykládali a byl bych rád věděl, co si říkají, jenže jsem jim nerozuměl. Proto jsem zavolal na Pětiokého, který stál o kus dál a jistě je také slyšel, zdali snad si nesmlouvají, že toho nechají? Dal se do smíchu:

»Kdepak! Hádají se, co kdo udělá prvnímu mušketýrovi, který se jim dostane do rukou.«

V duchu jsem je za své podezřívání odprosil. Později jsem se přesvědčil, že měli opravdu pro strach uděláno. Dovedli se sice rvát, protože je život naučil divoce nenávidět. Žel, to všechno nestačilo proti vycvičeným vojákům, jak se záhy ukázalo.

Zatímco dělo a několik mušketýrů vytrvale stříleli na bránu, a to bez valného účinku, stáhla se většina Sasů k zadní straně kláštera, kde prolezli stodolami a sýpkami až k hradní zdi, kterou snadno prostříleli druhým dělem z blízkosti několika kroků.

Pak, pálice z mušket a bambitek, vylámali široký otvor a již se hrnuli do chodeb a na dvůr. Než jsme se mohli seběhnout na ohrožené místo, bylo jich uvnitř jako mravenců; stříleli, bili pažbami, a píchali kordy jako divočí. Já sám jsem snad neviděl jediného sedláka, který by se byl dal před nimi na útěk — oháněli se sochory a tyčemi, holýma rukama šli útočníkům po hrdle, mlčky, bez hlesu, jen každý stál a bil kolem sebe, dokud nepadl. Ale kulka i kord jsou vždy mrštnější než těžkopádný kyj, který je třeba před každou ránou vyhoupnout nad hlavu. A tak, byť se dost vojáků zhroutilo pod ranou dřeva nebo železa, sedláků padalo mnohem víc, klesali, chudáci, na zem jako podřáté klasy o žních. Za chvíli nebyl na nádvoří jediný, který by ještě stál na nohou.

K nám, co jsme byli nad bránou, v ochozu a patře, přiběhl v té chvíli posel od Zejtradamů, že se máme stáhnout do refektáře. Tam se také probjovaly některé další skupiny z ostatních částí kláštera. Když jsem všechny přehlédl, sevřelo se mi srdce: mohlo jich být nejvýš sto padesát. Z víc než tisíce! A ještě větší bída byla, že mezi nimi bylo nejvýš — třicet střelců. Sestoupili jsme do nejzazšího kouta, my s mušketami jsme se postavili do první řady, zajatí mniši se krčili za námi. Tak jsme vyčkávali poslední útok.

Nikdo nepromluvil, jen náš rychlý dech tiše šuměl pod vysokou klenbou. Zdola, ze stran sem doléhaly výstřely, výkřiky a temné pády těl — to Sasové čistili chodby a schodiště kulemi a ocelí. Ještě dva tři sedláci vpadli v poslední chvíli do refektáře a doběhli k nám, pak pomalu hluk kolem slábl, až utichl docela. Věděli jsme, co to znamená. Že ze selského vojska jsme zbývali naživu již jen my —

Pak jsme slyšeli kroky — muselo to být spousta lidí —, jak se blíží k velikým dveřím vchodu. Vzápětí se obě dveřní křídla rozlétla, v témže okamžiku se vysypalo sklo z oken, která byla před námi, a ze všech těchto otvorů se proti nám zvedly desítky a desítky hlavních, připravených k výstřelu. To byl tedy konec.

Tu se ozval chraplavý hlas našeho hejtmana, který nás takto naposledy oslovil:

»Ted' už nemá smysl se bránit. Kdyby jediný z vás vystřelil, pustí se do nás a je amen. Skloňte zbraně, udělám poslední pokus.«

Po těchto slovech si utrhl kus košile, nastrčil ji na mušketu a vykročil z našeho houfu prázdným sálem proti hrozivým hlavním. Teprve na tři kroky před nimi se zastavil:

»Chci mluvit s vaším velitelem,« křikl na Sasy.

Nikdo mu neodpověděl. Teprve když otázku opakoval, prodral se mezi mušketéry menší zavalitý chlapík, škaredý jako noc, a vyštěkl:

»Musí ti stačit, že mluvíš s vachmajstrem. Jaké máš poslední přání před smrtí?«

»Jsem velitelem a nechci dát zbůhdarma své lidi pobít. Vzdávám se vojákům a jako voják žádám, aby byli za to zachováni při životě. Sám za všechno zodpovídám, oni mne jen poslouchali. Proto si se mnou udělejte co chcete.«

»To také uděláme,« uchechtl se vachmajstr. »Umíš ještě jinou písničku?«

»Zajali jsme třicet mnichů. Vydáváme vám je bez úhony; ani vlas na hlavě jsme jim nezkřivili.« Zejtrademů mluvil stále klidně, jako by neviděl, jak drze a výsměšně si saský poddůstojník počíná.

Ten se teď dal do smíchu, až se prohýbal:

»Vida je! To máte tedy náramnou zásluhu. Ani vlas nezkřivili papežencům, Římanům! A to si myslíš,« zasípal najednou vztekle, »že vám to přičteme k dobru, ne? My Sašové jsme pravé protestantské víry, chlapečku!«

Tohle všechno mi Pětioký, který mi stál po boku, překládal, a už jsme mysleli, že je s námi konec, když tu vstoupil do refektáře nějaký vyšší saský důstojník, ke kterému vachmajstr hned uctivě přiskočil a tiše mu něco vysvětloval.

Důstojník pokývl krátce hlavou, pak, aniž si všiml našeho velitele, obrátil se k nám.

»Kdo z vás je bývalý voják, ať vystoupí!« Měl suchý velitelský hlas, ale nijak se nerozčiloval, ani nesoptil.

Mrkl jsem po Pětiokém, co udělá; ten chvilku váhal, ale pak vykročil dopředu. Nemohl jsem se dělat chytřejší, a tak jsem to udělal po něm, ačkoli mi Motejl zuřivě domlouval, abych nebyl blázen, vojáky že jistě potrestají na hrdle, kdežto sedláky pustí, snad po nějakém výprasku, ale co jinak s nimi? Přesto jsem však zůstal po boku Pětiokého, kdežto Motejl se vtláčil zpět mezi sedláky. Jeden z nás má pravdu, řekl jsem si, a tak aspoň ten jeden z nás se snad zachrání. Za mnou pak vystoupilo ještě asi patnáct bývalých vojáků. Kryštůfek mezi nimi.

Důstojník klidně čekal, až se seřadíme, pak řekl přes rameno jen tak na půl úst:

»Spoutat a do sklepení.«

Ve mně hrklo. Tak jsem tedy vsadil na špatnou kartu. Ale teď se už nedalo nic dělat.

Zatímco nás mušketýři poutali, rozkázal důstojník:

»Všechny ostatní,« teď okamžik zaváhal a pak dodal, »vyvést na vzduch. A toho zvlášť,« a přitom ukázal na našeho hejtmana.

Avšak Zejtrademů, domnívaje se, že nám vojákům, kteří jsme byli již spoutáni, hrozí horší osud, nechtěl opustit své druhy a ozval se:

»Jsem také voják.«

Důstojník ho chladně přelétl očima a řekl:

»Vím. To se pozná,« a pak se otočil ke svým: »Jak jsem řekl.«

Potom se obrátil na podpatku a už se hrnuli do refektáře další mušketyři. Nejdřív vyvedli sedláky a mnichy, ještě jsem zahlédl Motejla, který mi aspoň na pozdrav stačil pokývnout hlavou. Vložil jsem do svého pohledu všechny poslední pozdravy, které jsem chtěl, aby vyřídil doma, jestli se tam jednou šťastně dostane; a věru, že jsem mu to v té chvíli ze srdce přál. Ať aspoň on...

Popadli nás, spoutané, a vedli nás dolů, pořád dolů, až jsme vklopýtali do tmy nějakého sklepa.

Byla to dlouhá noc. K nepřechánání, a zase příliš krátká, když jsme se připravovali na náš poslední den.

Když začalo svítat, uslyšeli jsme kroky stráží, které přicházely pro nás — brr, to byl ošklivý pocit! Ale každý z nás si v duchu řekl, že neukážeme ani stín strachu a že svou poslední cestu projdeme zmužile.

Byli jsme připraveni, že spatříme na nádvoří šibenici nebo popravčí stělnice, ale nic z toho tam nebylo. Bylo prázdné, i těla padlých byla odklizená, jen půda byla všude krvavá.

Vyvedli nás bránou a na cestě jsme spatřili pluk, připravený k odchodu. Zařadili nás na konec, před pícní vozy, a za chvíli se ozvala trubka, mušketyři vykročili a my s nimi. Jen provazy nám nechali na ruku.

Tu se v nás přece jen začala probouzet naděje, sice malá a pípala sotva jako kuřátko, ale přece jen naděje.

Ale již po několika krocích byla zkalena hrozným pohledem: Podle cesty na stromech viselo sto dvacet sedláků, všichni, které dal včera důstojník »vyvést na vzduch«. Na to hrozné stromořadí nezapomenu do poslední chvíle života; zvláště pořád vidím před sebou Václava Motejla. Václava, dobrého chlapce od nás, z naší vsi, s kterým jsem prožil klukovská léta a vyšel s ním onoho tisíckrát proklatého dne do Bečkovic. Ach bože, bože! Za sedláky pak viselo — všech třicet cisterciáckých mnichů. (Jak jinak my s nimi zacházeli!) A na stromě posledním, nejvyšším, až u samého vrcholku: Šimon Zejtratomů! Tak mu přeci jen jeho jméno, v které tolik věřil, nebylo nic platné.

Oči se mi zamžily a hledal jsem aspoň pohledem posilu u Pětiokeho. Ale ten hleděl k zemi a po tvářích se mu kutálely slzy jako hrachy.

KAPITOLA DVANÁCTÁ,

*kde dojde k dvěma podivuhodným setkáním
a k stejně podivuhodnému hovoru
a kdy se ozve jedno z nejzáračnějších slov
lidské řeči*

Měli jsme štěstí, že jsme nepadli do rukou císařských vojáků. Ti by nás byli hned pověsili; ale Sasům, i když byli v té době právě císařovými spojenci, houby záleželo na tom, že jsme porušili přísahu svému vladaři. Viděli možnost doplnit si námi své řady a konečně — od nich jsme přece nezběhli.

Tak si nás dovedli až do svého ležení a tam nás postavili před plukovníka, který nás nejdříve zasypal nejhoršími nadávkami a pohrozil nám kolíkerou smrtí, ale nakonec se nás zeptal, co si vybereme: zda šibenici, anebo vstoupit do saského regimentu. Můžete si pomyslit, že jsme nebyli na rozpacích. A tak z nás byli ještě téhož dne saští mušketýři a jediný trest, který nás postihl, byl, že jsme neměli dostávat žold. A to nebylo nic tak strašného, neboť u našich jsme ho nedostávali, protože se vymlouvali, že nemají peníze, a tady z trestu. Pro útěchu nám plukovník řekl, že všechno, co ukořistíme, můžeme si nechat tak jako každý druhý řádný voják.

Bylo nám opravdu jedno, pod kterým praporem sloužíme, a i kdyby to byl třeba švédský, protože ani náš císařský nám nic neznamenal. Vždycky, ať tak, či onak, jsme nakonec sloužili — svému nepříteli. Jedinou výjimkou bylo právě naše válčení po boku selských rebelů, ale to trvalo krátce a skončilo nešťastně.

Saský regiment byl zrovna takový jako kterýkoli jiný, ani jsme si nemuseli zvykat, zvláště když i kůže nás mladých zatím jak náleží ztvrdla. Třetí den pak jsme tu nadto našli pomoc, nečekanou a jako z nebe spadlou. Právě když jsme udělali přestávku na pochodu, osedlávala vedle nás lehká jízda. Všiml jsem si při tom jednoho dragouna, který mi byl nějak povědomý, jenže ne a ne si vzpomenout, zvláště proto, že chlapíkovu tvář navždy zkfivila dlouhá jizva, která se mu táhla od spánku až k hornímu rtu. Pořád jsem se po něm ohlížel a lámal si hlavu, kde jsem ho už viděl. Rozluštil to však on sám, když se náhodou otočil a všiml si, jak ho pozoruji. Až jsem se lekl, jak najednou zařval a hrnul se ke mně. Nebyl to nikdo jiný než — Kilián Karták, kterého tehda v Roudnici odtrhli od bratra a odvedli k dragounům. Teď z něho byl saský dragoun.

Bože, to bylo hned řečí jako vody, o překot jsme si vypravovali, co kdo z nás zažil, jak se sem dostal a Kiliánovy osudy nebyly o nic méně pestré než moje. Nemohli jsme ze sebe oči spustit a drželi jsme se za ruce jako děti. Až najednou, jako když utne. To tehdy, když se milý Kilián zeptal na svého bratra Štěpána. Nezbylo mi než po pravdě říci, jak Štěpán našel smrt, a bylo malou útěchou, že to byla smrt rychlá, rychlejší, než si snad mohl sám uvědomit.

Kilián Karták seděl pak dlouho mlčky s hlavou skloněnou, snad abych mu neviděl do obličeje. A když konečně promluvil, byl jeho hlas chraptivý, tichý, jako vyloupený. Ani slovem se již nedotkl ničeho z toho, co jsem mu řekl, ale začal mluvit o naší vesnici, o Mlčechvostech, o našich doma a připadalo mi, že se tak utěšuje a uklidňuje, jako dítě, když se mu něco zlého stane, vždycky nejraději utíká domů.

A ještě k jednomu podivuhodnému setkání došlo v saském táboře. Ale o tom jsem se dozvěděl až o několik dní později, když jsem si všiml — a nemohl jsem si nevšimnout —, jak se najednou Kryštůfek změnil. U Sasů už ovšem nebyl písařem, nýbrž mušketýrem tak jako každý z nás. A jak s námi pochodoval, připadlo mi, že je nějaký docela jiný, a to z jednoho dne na druhý. Včera ještě takový, jak jsem ho vždycky znal, nazítří jako zkamenělý. Jeho oči hleděly tvrdě před sebe, šel celý nějak ztuhle napjatý,

slov neutrousil, dokud nebyl osloven, zkrátka šel z něho mráz a chlad.

Několikrát jsem se ho přímo zeptal, co že se s ním stalo, ale jen vždycky mávl rukou.

Až jednou vyzval velitel našeho praporce, kdo se chce dobrovolně přihlásit na výzvědnou hlídku, která se měla vypravit daleko dopředu a pokusit se obejít Švédy, které jsme tu někde tušili. Byla to vlastně výprava do týlu nepřítele, věc nadmíru odvážná, a jak byla nebezpečná, bylo vidět z toho, že plukovník sám slíbil pět zlatých každému, kdo se z toho dobrodružství vrátí. A první se přihlásil Kryštůfek. Marně ho Pětioký varoval, aby si nezahrával s životem, nic plátno. Jen se tak podivně usmál a — šel.

Šel a — vrátil se. Vyšlo jich patnáct a vrátili se tři. Kryštůfek mezi nimi. A zase s tou nehybnou, uzavřenou tváří a sevřenými ústy. Tu noc jsem špatně spal, a tak mě probudil tichý hlas, který jsem zaslechl nedaleko své hlavy. Když jsem se probral, poznal jsem, že to mluví Pětioký a že právě domlouvá Kryštůfkovi:

»Nelíbíš se mi, chlapče. Vidím na tobě — řeknu to rovnou — že vyhledáváš smrt. Býval jsi jiný, nerozumím tomu. Měl bys mi říci, co se stalo. Něco se muselo stát. A ty mlčíš a mlčíš. Přitom — a řekni, že ne — bys to tak rád ze sebe vyklopil, co tě tíží. Tak jen do toho, člověče, vždyť jsem teď vlastně jako tvůj táta.«

»Ano, ve všem máš pravdu,« přisvědčil Kryštůfek krátce a zase dost, jako když utne.

Pětioký chvíli čekal, pak povzdechl, ale ještě se daleko nevzdával:

»Tak já ti pomohu. Je v tom zkrátka — láska, co?«

»Je.«

Myslil jsem, že se teď Pětioký začne Kryštůfkovi pošklebovat, že mu bude chtít pomoci tím, že se vysměje takové mládenecké bolesti. Ale starý mušketyr se vůbec nesmál a pokračoval docela vážně:

»Hm, to není lehká věc. Vůbec ne. Moc lidí by ti řeklo, co se tak říká v takových případech, že pro jedno kvítí slunce nesvítí, že všechno přebolí a kolik děvčat se ti ještě bude líbit. No, tohle ode mne neuslyšíš, protože většinou je to sice všechno pravda, ale někdy ne. A ty máš asi tu smůlu, že u tebe tohle všechno bylo nějak tuze doopravdy. Totiž — smůlu, štěstí máš! Ne, jen se nediv, říkám: štěstí. Protože při opravdové lásce člověk tolik toho velikého prožije, že o tom jiný nemá ani zdání a většina lidí se nikdy nedozví, co může být také na světě. A to se ví, když pak člověk takovou

lásku ztratí, tak to bolí stejně silně, jak to předtím bylo silné v radosti. — Ty jsi tedy asi o svou lásku přišel ?«

»Tak,« kývl Kryštůfek.

»Anebo si to jen namlouváš. Jakpak jsi ji ztratil?«

»Tím, že jsem ji zase našel.«

Tohle byla zvláštní odpověď a Matouš také zavrtěl hlavou: »Počkej, chlapče. Mluvíš trochu moc učeně na mou prostou hlavu. Řekni to pěkně po lidsku.«

»Máš pravdu, je to příliš prosté. Měl jsem rád jednu dívku. Tam v Čechách. Byla taková...«, na okamžik se zarazil, snad hledal slova, ale ta chvilka stačila, aby jeho hlas zase začal chladnout a teď už byl skoro zlý: »Samozřejmě že pro zamilovaného blázna je každá nejmenší panenka Marií.«

»Já tě, mně se zdá, přestanu poslouchat,« okřikl ho mušketýr. »Mluv pořádně a nestyď se, že tě bolí srdce. Takovými slovy to nezakryješ.«

A kupodivu Kryštůfek zkontroloval a teď mluvil najednou klidně jako sám k sobě:

»Byla milá, hodná, krásná a čistá jako květina, po které nosila jméno Margareta, bílá kopretina. Válka nás na léta roztrhla a nedávno — nedávno jsem se s ní setkal.«

»Tady?«

»Tady, v táboře mezi ženami saského regimentu.« Pětioký pokývl a začal opatrně: »A byla vdaná za jiného ?«

»Ne. Není ničím a — je všech.«

Slyšel jsem, jak se mušketýrovi zastavil dech. A tentokrát pokračoval Kryštůfek v řeči a ani nečekal na pobídku. Začal mluvit tiše, ale rychle, jako by se nejraději všech slov, která mu vystupovala na rty, chtěl co nejrychleji zbavit:

»Zatoulal jsem se jednou dozadu mezi vozy a lidi, kteří táhnou za plukem. Na nic jsem nepomyslel a najednou jsem spatřil, jak přede mnou sedí na otepi slámy žena, která cosi spravovala. Seděla ke mně zády, a přesto — okamžitě jsem ji poznal. Byla to ona, Markétka. Pocítil jsem tak šílenou radost, takový příval štěstí, že se mi až zatmělo před očima. Ani jsem nevěděl, že ji volám.

Ohlédla se. Ano, byla to ona a — nebyla to ona. Nebyla to ona, nebyla! Vůbec ne. Nebyla to moje Markétka, byla to Markétka změněná, jiná, strašně jiná.

Dopotácel jsem se k ní. Hrozně zbledla, když mě poznala. Jak se na mne dívala, tisíckrát se její pohled změnil: od překvapení, přes dojetí, najednou zas k nenávisti a nakonec k smutku, takovému ubohému, opuštěnému smutku.

Nemluvil jsem, nemohl. Jen mé oči se asi ptaly.

Mluvit začala Markétka. Myslím, že vypravovala všechno, co zažila od té doby, kdy jsme se sobě ztratili, čím vším prošla a co se s ní stalo teď. Ale to všechno jsem vlastně ani neslyšel, jen jsem se na ni díval a vyčetl to mnohem lépe a přesněji z jejích očí a zubožených tváří.

Snad mi v tom nebudeš rozumět, ale věř mi: Začal jsem ji prosit, aby mlčela, že nechci vědět nic, co bylo. Zapřísahal jsem ji, aby sama na to nemyslela, aby na to všechno zapomněla, jako by to nikdy nebylo. To zlé, čím prošla, to že nežila ona, to prožil někdo jiný, ona skutečná a pravá že byla Markétka ze sázavského domku na Žampachu — pak léta nebylo nic — a teď že je teprve zase skutečná a živá u mne, v mé lásce, kterou nikdy neopustila, zatímco ta druhá, cizí, s kterou nemá přece nic společného, bůhví kde žila. Ale co je nám dvěma do ní? Teď se ztratila, zmizela, vlastně nikdy nežila, teď jsme tu zase jen my dva jako kdysi a věčně tak spolu budeme.

Nevím, co jsem všechno ještě napovídal. Mluvil jsem jako v horečce, protože — protože jsem bojoval o svou lásku. A i teď, i teď věřím, že jsem říkal pravdu a že jsem — měl pravdu!

Dlouho jsme hovořili. Vlastně já.

Večer přešel v noc a já pořád nebyl u konce svého přesvědčování a zapřísahání. Snad jsem mluvil dokola jedno a totéž. Nechala mi svou ruku v mé, byla studená jako u mrtvé. Na všechno mi pak řekla jen několik slov:

„Věřím ti, můj milý, ty můj muži v srdci zaslíbený, můj živote. Nech mě, prosím, teď o samotě. A zítra ráno — přijď...“

„A nikdy se pak už nerozloučíme,“ vpadl jsem prudce.

„Zítra ráno...“ řekla spěšně, pak se zvedla a dala se do běhu pryč ode mne.

Ještě jednou jsem zaslechl, že zavolala mé jméno „Kryštofe!“, ale nevím, snad se mi to jen zdálo. A od té doby jsem ji nespátřil.

Hledal jsem ji, pátral, vyptával se. Jako by se zem nad ní slehla. A to je vše.«

V té chvíli jsem se strašně zastyděl, že jsem vyslechl tuto bolestnou

zповěď. Ale vlastně jsem za to nemohl. Nikdy nesmím Kryštůfkovi dát najevo, že o tom vím. Stejně bych mu nemohl pomoci, protože na to, co tu vypravoval, nedá se nic říci.

Ale Matouš Pětioký přece něco řekl a bylo to takové, že jestli jsem ho do té doby měl rád, tak potom jsem si ho vážil, že se to nedá ani vylíčit:

»Kryštofe, buď do smrti vděčen osudu, žes poznal Markétku; žes poznal takovou moudrou a krásnou lidskou bytost. To snad víš, že nemyslím na krásu tváří, očí a tak. Ano, je to znamenitá žena přes všechno, co má za sebou, přes všechno, co zavinila nebo neunesla. A právě že je taková, odešla. Věř mi, i kdyby vaše láska byla sebesilnější, to, co ses dozvěděl, byste neunesli, právě že vaše láska byla a je silná.

A teď se vraťme k tobě, synu: Jsi nevděčný k Markétčině památce, když usiluješ naběhnout smrti na kosu. Ano, tohle si Markétka nazasluhuje, protože tě nepřestala nikdy milovat. Tos přece poznal. A dokázala to tím, že utekla.

U všech d'áblů, myslí přece trochu! Nač máš hlavu, a studovanou k tomu? To ti mám říkat já, mušketýr, který neumí ani číst?

Měli jste se rádi? Měli. Byla to láska? Byla. Říkáš, že byla velká, krásná a já nevím jaká! A ta je, i když se už nikdy nesejdete. Je v tobě, Kryštůfku, v tobě je! Pořád. Tak, hrom a peklo, cožpak nejsi bohatý? Copak nenosíš v sobě poklad, že se ho hned tak nedostane možná ani tisíci mu člověku? Tak ho buď hoden, ty blázne, nos ho a on tě ponese! Kolik lidí myslíš, že se toho tolik dovědělo o kráse života? A ty ano a nikdo ti to už nevezme a nemůže vzít! A to všechno ses dozvěděl láskou, člověče, láskou, a tu si teď neseš dál v sobě. Rozdávej ji, uč jí lidi, a čím ji budeš víc dávat kolem sebe, tím míň ti bude ubývat. Nehledej smrt, ale žij! Žij, ty bohatče jeden!«

A pak plácl mušketýr Kryštůfka svou medvědí tlapou do zad, až bývalý písař zakolísal, a už jenom na něj zavrčel:

»A teď jdi chrnět, i když vím, že neusneš, ale máš aspoň o čem přemýšlet.«

Nu, a věřte mi nebo ne, od příštího rána se začal Kryštůfek pomalu měnit, jeho obličej ztrácel nehybnou strnulost, do očí se znenáhla vracel život a neuplynul ani měsíc a byl zas takový, jak jsme ho znali dřív.

Ba ne, docela takový nebyl. Byl mužnější, ráznější a někdy se zdálo, že není nic, čeho by se lekl, a že byl ochoten s celým světem se pustit do křížku. A pak se stal největší zázrak: jednou při pochodu začal — zpívat.

Ale ne tu svou »Ach můj bože milý, jaké mám soužení«, nýbrž tuhle:

*Až já s regimentem pomašíruju,
tak si na svůj prapor srdce vyšiju.
Pak se už ničeho nemusím bát,
pod tímhle praporem
s tím mým rudým srdcem
nic se mi nemůže stát!*

A protože jsem tuhle písničku ještě nikdy od nikoho neslyšel, tak si myslím, že si ji milý Kryštůfek dokonce — sám složil!

»Až já s regimentem pomašíruju ...«

Nuže, se saským regimentem jsme se ještě namaširovali dost a dost. A co jsme všechno ještě zkusili a zažili?

Dalo by se říci, že to bylo pořád totéž. Ale stejně je pravda, že to pokaždé bylo jiné, i když to naoko vypadalo stejné. Žádná bitka, rána, bolest, hladovění, útoky i útky, obléhání, bránění, a nevím, co bych ještě vyjmenoval, nikdy se neopakuje v téže podobě. A už i z tohoto výčtu je vidět, že těch zlých věcí byla většina.

Aby pak té trpkosti byla vrchovatá kopa, dozvídali jsme se, že zatímco my se tu tlučeme křížem krážem německou zemí, Čechy znovu navštívil Švéd, a dokonce že se jal dobývat Prahy. Mně přitom hned napadlo, že švédské vojsko zase asi táhlo přes mé Podřipsko, již tolikrát válkou navštívené.

Už vrcholilo léto r. 1648, když jsme byli právě daleko na severu na území münsterského biskupství, kterým se táhne obrovský Teutoburský les. Měli jsme už lesů plné zuby, a tak jsme uvítali, když se náš plukovník s námi vydal na dlouhý pochod, kterým jsme ten zalesněný horský hřbet měli obejít. Ale srpnové slunce na nekryté cestě pořádně topilo. Šťastně jsme konečně viděli, jak zalesněný pruh, který se zdál nás věčně po našem boku provázet, pomalu se zužuje, řídne, až jsme se mohli stočit na sever.

A jednoho dne — dne, na který rovněž do smrti nezapomenu — právě jsme vstávali po polední přestávce ze země, s klením a s odřenýma, rozpálenýma nohama, abychom se zase dali na pochod, když tu se přihnali tři jezdci na koních, kteří byli pod jednou pěnou. Křičeli po plukovníkovi, a když jim ho vojáci ukázali, zamířili k němu rovnou mezi řadícími se

mušketýry, nic nedbajíce, že muži jim stěží v poslední chvíli uskakují z cesty.

Mysleli jsme nejméně, že chytlo moře, které už nebylo daleko, a že je máme pospíšit hasit.

Přesto, když jsme viděli, že aspoň na malou chvílku je pochod zastaven, praštili jsme sebou, každý jak stál, rovnou na zem.

Ale vzápětí jsme byli na nohou.

Ne že by nám byl plukovník dal povel, nýbrž proto, že nás zvedlo slovo, o kterém jsme mysleli, že už dávno není na světě.

Plukovníkův pobočník, který dychtivě nahlížel svému veliteli přes rameno do listu, jež ti tři jezdci přinesli, napřímil se najednou v sedle, div se nezapotácel, a zařval z plných plic:

»Mír! Byl uzavřen mír!«

KAPITOLA TŘINÁCTÁ,

*kde Jan Kornel provází muže,
který se mu zalíbí a s nímž pak hovoří o věcech,
na které už nikdy nezapomene*

Mír znamená pro každého vojáka totéž jako: domů! A to je silné slovo, zvláště když se člověk tolik let potloukal po bojištích, kdy každý den mohl být jeho poslední.

Dovedete si představit, jak nám zpráva zatočila hlavami. Byli jsme jako opilí. Vrátime se domů, shodíme ze sebe ten nenáviděný vojenský mundúr, zase uvidíme — — — Jenže co uvidíme? Kdo z našich zůstal naživu? Jak vypadá naše vesnice? A tak s radostí se hned ruku v ruce hlásily starosti, protože nikdo z nás neměl po všechen ten čas žádné zprávy o domově.

Matouš Pětioký měl co nás uklidňovat:

»Chlapci, neblázněte! Budete muset mít ještě ztrápeně dlouho strpení, než vás vojna pustí. Připravte se, že to ještě nějaký týden bude trvat, ale

jedno je na tom dobré: Teď aspoň ubude příležitostí, kdy byste přišli o krk. Je konec s bitvami, a pokud si něco nezavaříte, co by vás přivedlo před plukovní soud, tak teď už opravdu máte naději, že vyváznete. A právě proto vám to říkám, abyste si zachovali všech pět pohromadě a na samém konci neprovedli nějakou nepředloženost. Především se nepokoušejte teď zběhnout a rozběhnout se domů na vlastní pěst. To by se vám mohlo špatně vyplatit.«

Jako vždy měl starý mušketýr bohužel i tentokrát pravdu a my ji naštěstí nahlédli, i když jsme měli sto chutí praštit mušketami a trará, rovnou si to namířit domů.

Když se pluk po té ohromující zprávě jakžtakž uklidnil, dal plukovník rozkaz k dalšímu pochodu, lajtnanti a vachmajstři se rozběhli po oddílech a za chvíli jsme maširovali tak jako včera, především a kdykoliv dřív.

Jenže přece jen to bylo jiné. Teď jsme věděli, že nejdeme vstříc žádnému útoku, střelbě, zkrátka ničemu — jak říkal Matouš Pětioký —, kde člověk může přijít o hlavu. A to se šlo o hodně veseleji.

Jen jsem si všiml, že náladu, kterou měli řadoví vojáci, nikterak nesdíleli páni důstojníci. Naopak. Jeli na svých koních většinou zakabonění, mrzutí, a bylo to pochopitelné, protože pro ně znamenal konec vojny i konec pěkných příjmů, a hlavně kořisti, která z největší části a právě z té nejlepší, vždy připadla jim. Ale ví bůh, že nikdo z nás je nelitoval. Teď skončila jejich — panská vojna!

Pouze mladší z nich měli radost jako my; ti se na nás smáli a byli samý žert.

Cíl našeho pochodu byl Osnabrück, nevelké, ale pěkné výstavné město, které zůstalo kupodivu válkou ušetřeno. Utábořili jsme se před ním a udivilo nás, jak všechny silnice a cesty, které k němu vedly, jsou neustále zaplněny téměř nepřetržitým proudem vozů, jezdců i chodců, kteří se k němu blížili ze všech stran.

Jednou v nás hrklo. Kolem našeho tábora přejížděl v plné zbroji velký oddíl Švédů! Na krásných těžkých koních, s vlajíci chocholy na přilbách a jen v lehkém brnění, které krylo hrud', ve vysokých hnědých botách, které byly pod koleny přehrnuté širokou manžetou, z níž převisovaly bílé krajky, nesli se kolem hrdě, nevšímavě, ani na nás nepohlédli. Ještě před několika dny by se byli na nás vrhli a bili do nás meči a stříleli bambitkami, i my do nich, teď jsme se mýjeli, jako by oni pro nás a my pro ně byli jen vzduch.

Byl to divný pocit a napadlo mě, proč to takhle nemohlo být dřív? Proč muselo nejdřív padnout tolik set tisíc lidí a kolik miliónů jich pomřít hladem a morem. Když přece žádný jednotlivý Švéd nebo Francouz neměl sám o sobě vůbec nic proti jednotlivému Čechovi, nebo Němci. A přece se po třicet let zabíjeli, pronásledovali a vraždili. Vím, že to byly dětské otázky, ale nemohl jsem se jim při pohledu na Švédy ubránit, i když jsem odpověď dávno znal a sama válka, ta cizí válka vládců tohoto světa, válka korunovaných, mocných a bohatých, mě této odpovědi naučila.

A ještě něčemu mě ti praví strůjcové tohoto hrozného třicetiletého vraždění naučili. Naučili mě nenávisi. A protože to byla nenávist k nim, byla dobrá a usadila se pevně v mém srdci, kde žije dodnes. Ne, nezkazila mi srdce, naopak, učinila je silnější a lepší. Čím víc jsem se naučil nenávidět ty, které je třeba nenávidět, tím víc jsem se naučil milovat ty, kteří lásky potřebují — trpící, porobené, utlačené, využívané. Z nich jsem byl, k nim patřím a pro ně i tohle všechno pší.

Tak a ať náš mělnický bakalář Václav Donát třeba pukne, až to bude číst.

Náš pluk byl poctěn mimořádným vyznamenáním: aby konal strážní službu v Osnabrücku a kolem něho po dobu mírového jednání. Každá z dosud válčících a nyní vyjednávajících stran dodala k tomu jeden regiment.

Tato pocta měla ovšem jednu velmi stinnou stránku. Znamenala, že se naše služba pěkně prodlouží. Jinak nebyla těžká. Nebylo již žádného harcování z místa na místo, stát na stráži nebylo namáhavé, poprvé, co jsem byl vojákem, jsme dostávali pravidelně žold a ani o jídlo nebyla starost, protože i když nedostatek a bída s válkou nepřestaly, v městě mírových porad bylo o zásoby postaráno.

Stráže samy netrvaly dlouho, často se střídaly, a tak jsme najednou měli dost volného času pro sebe.

Tehda jsem měl příležitost se setkat se soldáty z nejrůznějších končin světa a všech možných národů. To se ví, že nám v seznamování dělala řeč obtíže, ale člověk sem tam přece už nějaké to cizí slovo pochytil, někdy vypomohl kamarád, který tlumočil, no, a někdy člověk hovořil — až ho ruce bolely.

Tak jsem se záhy přesvědčil, jak švédský mušketýr, francouzský lehký jezdec, rybář od Baltu v mundúru pomořanského pluku, zkrátka, jak jsme si my všichni — kterými páni vedli svou vojnu — blízcí a příbuzní,

protože máme stejné starosti, trápení a touhy, a tohle poznání bylo myslím velmi poučné a užitečné.

Tady jsme se také poprvé něco dozvěděli o své vzdálené vlasti. Zpráva o míru zastavila Švédy doslova uprostřed Karlova mostu v Praze. Měli již dobytý Hrad i Malou Stranu a pokoušeli se právě vpadnout přes Vltavu na pravý břeh.

Tak vlastně skončila válka tam, kde začala, v Praze. Jenže co znamenalo těch třicet let mezi tím! Tady v Osnabrücku, kde se sešli zástupci tolika zemí, vyslanci, poselstva, státníci, generálové, scházely se zprávy z celého světa a řeč neudržíš ani nejpevnějšími dveřmi zasedacích síní. Zprávy prosakovaly ven, přes dvořany, kurýry, písaře, lokaje a rychle se šířily po městě i ve vojsku. I když byly často zveličeny nebo všelijak pokrouceny, leckdy na nich zůstalo mnoho pravdy a to, co jsme se dozvídali o Čechách, bylo smutné.

Naše krásná zem se prý podobá poušti, kde jen sem tam nějaký zastrčený kout zůstal ušetřen, sta vesnic bylo pobořeno, vypáleno nebo vůbec zmizelo z povrchu zemského, města zchudla drancováním i hroznými dávkami, které na nich vymáhala vojska přátel i nepřátel, mor se kolikrát rozmáchl krajem, dobytka téměř není, hráze rybníků byly prokopány, pole leží ladem, neboť je nemá kdo obdělávat, a lidí — lidí prý zbyla v celém Českém království čtvrtina! Ze čtyř miliónů obyvatel jen jeden milión! Bylo hrozné pomyslit, že jen každý čtvrtý zůstal naživu. Utěšovali jsme se, že právě ti naši zůstali mezi ušetřenými a že přece nikdo ještě nemohl lidi spočítat, když byli třeba rozprchlí a teprve začas se vrátí.

Česká protestantská šlechta skoro vesměs odešla ze země do vyhnanství a za ní valná část českých lidí z měst. Na jejich místa pak zasedli cizinci a ti prý teď vládou naši zemi spolu s jezuitou, kteří prý vyhánějí a vykuřují z hlav a srdcí památku Husa, husitů a všecko, jak oni říkají, kacífství.

Bylo to na samém počátku našeho pobytu v Osnabrücku, když jsem se sešel s člověkem, který mi už nikdy nevyimí z paměti. Jednoho dne jsem dostal ještě se dvěma Sasy příkaz, abychom se ozbrojili a zásobili jídlem na tři dny, že máme vyprovodit kus cesty jednoho vzácného cestujícího; je to prý nějaký duchovní.

Když jsme byli připraveni, zavedl nás náš vachmajstr před bohatý měšťanský dům, kde byl ubytován vůdce švédského mírového poselstva, Oxenstjerna, syn švédského královského kancléře.

Před domem stál již připravený kočár, obklopený deseti švédskými

kyrýsníky; nám bylo poručeno, aby si jeden sedl na kozlík vedle kočího, my dva ostatní pak na stupátko za koženou korbou kočáru.

Za nějakou chvíli otevřeli sluhové dveře domu a z nich vyšli dva muži: jeden mladší v šlechtickém obleku, druhý starší v černém splývavém kněžském plášti. Ten první byl zřejmě pán domu, Oxenstjerna — poznali jsme to podle pokorných pozdravů služebnictva i důstojníka švédské hlídky —, ale druhý mě hned zaujal. Byla to krásná tvář s velkýma, hlubokýma očima, z nichž na první pohled vyzařoval takový zvláštní klid. Bylo mu asi přes padesát, protože vlasy, které mu splývaly na ramena, měl již silně prošedivělé; takový byl i knír, který se spojoval s dlouhou rovnou bradkou. Byl bledý a trochu připomínal sochu — tak se zdál ušlechtilý a pevný.

Všiml jsem si, jak se s ním Švéd uctivě rozloučil, a pak mi náš cestující zmizel pod střechou vozu. V té chvíli pobídl kočí své čtyřspřeží a my vyjeli.

Cesty po kraji dávno ještě nebyly bezpečné; z četných zběhů se během války stali silniční lupiči, kteří se seskupovali v tlupy a živili se tím, čemu je vojna naučila. Proto byl dán cestujícímu doprovod švédské jízdy a my byli přidáni, abychom pomáhali dorozumět se s německým obyvatelstvem; se mnou v tom náš vachmajstr zrovna nepochodil.

Nejeli jsme rychle, ale zato bez přestávky. Až v poledne jsme na chvíli zastavili, abychom pojedli, ale cestující zůstal při tom ve voze. Teprve kvečeru, když jsme zastavili v kterémsi městečku na hospodě, zase jsem ho uviděl. Když vystoupil, vlídně se po nás podíval a pak podal vojákům něco peněz na přilepšenou k jejich večeři. Potom si vyžádal na hostinském, aby ho zavedl do jakékoli světnice, jen aby tam mohl být sám — protože prý musí ještě v noci pracovat. Koupil si od něho také tři svíce.

Tak se mi líbil, že jsem se pokoušel něco o něm vyzvědět. Obrátil jsem se na Oxenstjernaova kočího, který našťěstí mluvil trochu německy. A tak jsem s nouzí a bídou přece jen něco z něho dostal. Náš cestující je prý nějaký vyšší kněz, snad biskup nebo co, ale protestantské církve; jak se jmenuje, kočí nevěděl, ale švédský pan vyslanec prý si ho nesmírně váží, poněvadž je to dobrý přítel jeho otce, švédského kancléře. Byl dlouho Oxenstjernovým hostem a také se státnickými jednáními měl asi co dělat, protože posílal spoustu listů, jejichž adresáti byli často velice vysoce stojící osobnosti, a taktéž od nich hojně dopisů dostával. A teď prý jede někam do Polska.

Víc nevěděl a to, co tu krátce vypisuji, trvalo mezi námi hezky dlouho, když jsme si pořádně nerozuměli. Nakonec se mě kočí ptal, jaké že jsem národnosti. Když jsem mu řekl, že Čech, tak užasle vyvalil oči a řekl:

»Tak je to tedy tvůj krajan!«

»Kdo?« ptám se nechápavě.

»Nu ten, na koho se ptáš.«

Tohle bylo překvapení! Celou cestu si mořím hlavu, koho doprovázím, a těžce ždímám z kočího zprávy, na které jsem se mohl přímo zeptat. Mohl — no, nemohl, samozřejmě! Nemohu přece oslovit takového důstojného pána, i když tak přívětivě vyhlíží. Je asi hodný a — a to by snad přece jen bylo možné, když se v tomhle cizím poblázněném světě dva krajané sejdou... Ale zase jsem hned tak smělý nápad zavrhl. Jenže mi to ne a nedalo pokoj. Chodil jsem jako ovce s motolicí a vyšel jsem dokonce po špičkách po schodech až před jeho světnici. Zpod prahu zlátlo úzkou škvírou žlutavé světlo. Asi tam píše.

Dlouho jsem tak stál, až jsem se konečně rozhodl, že to přece raději nepodniknu. Jen bych ho rušil v práci, a on by si myslil, že to dělám ze zvědavosti. A jak mu vyložit, že to u mne vůbec zvědavost není, že bych s ním chtěl mluvit z opuštěnosti, proto, že cítím, že je moudrý a laskavý a že by mi snad mohl říci právě to, co potřebuji, i když jsem do té chvíle nevěděl, nač bych se ho vůbec chtěl ptát.

Jak tak stojím a přemýšlím, otevrou se najednou dveře a on se objeví na prahu.

Celý jsem zdřevěněl.

On byl však klidný, snad myslel, že tu stojím stráž, a začal mi něco vlídně říkat po švédsku.

Vrtěl jsem hlavou a rozhodil bezradně rukama, jako že nerozumím. Tak to zkusil německy a trochu jsem z toho zachytil něco o hostinském a večeři.

A tu ze mne vylétlo:

»Já jsem Čech!«

Mužovo obočí se překvapeně povytáhlo, jeho pohled zjihl.

»Vida, krajan! To jsem rád — chtěl jsem tě požádat, abys mi vzkázal pro večeři, ale když je to tak, objednej dvě a pojíš se mnou.«

Začal jsem se omlouvat a zpěčovat se, ale můj hostitel se usmál:

»Nikterak mě nebudeš zdržovat. Při jídle nemohu psát, a tak si aspoň spolu pohovoříme. Jak se jmenuješ a z kterého jsi kraje?«

»Z Podřipska.«

Pokynul hlavou, když jsem odpověděl. »To je krásný kraj a úrodný.« A pak prostě dodal: »Já jsem Komenský, biskup jednoty bratrské, teď, žel, v exilu.«

A tak jsem za chvíli seděl za jedním stolem s tímto bratrským knězem.

Nikdy jsem do té doby o něm neslyšel, ale netrvalo dlouho a připadal mi tak známý a blízký, jako bych ho znal kolik let. Také se mi zcela volně hovořilo, když se mě vyptával, jak jsem se dostal na vojnu a co jsem všechno zažil. Ovšemže se pak řeč dostala na jednání o mír. Od té chvíle mluvil povětšinou on a já poslouchal napjatě a zbožně, aby mi ani slovo neuniklo.

»Milý bratře — neboť jsi synem téže matky země jako já — jsi ještě mlád a věřím, že ji brzo spatříš. Mně již veškerá naděje na návrat zapadla, jako když se slunce nachýlí k večeru. A vím, že jitra se již nedočkám. Neboť mír, o kterém právě jednají, nepřinese spokojenost a klid. Jedněm dává, co druhým vezme, a nemůže z něho vzejít nic než větší chtivost u prvých a trpkost a touha po odvetě u druhých. Neboť, synu, je to mír dravců, kteří se rvou o kořist.

Národ náš pak, který vykrvácel a zeslábl hned na počátku velikého zápasu, nemá již dostatek silného hlasu, aby byl slyšen.

Dobří jsme byli německým protestantským knížatům, když jsme se vzepřeli císaři, dobří jsme byli Švédům, když naši synové bojovali a krváceli v jejich řadách, ale dnes, v okamžiku vítězství, jim nejsme ničím, jako pleva bez zrna, kterou smetou ze svého kabátce. Jak si lačně rozdělují říši, odkud vypudili císařskou moc, jak tvrdě tam zakládají svou vládu, kníže vedle knížete, vévoda vedle vévody, a Švédové při Baltu jako Francouzi na Rýně rozvírají ústa, aby zhlkli co největší sousto.

Což kdo z nich vzpomene naší ubohé země, která jim kdysi sloužila za odraziště velkého zápasu? Dokud nás potřebovali, zahrnovali nás sliby, dnes naše připomínky neslyší a pro naše žaloby jsou hluchí. Co jim záleží na tom, že náš národ upadl do otroctví, jen když oni získali a zvětšili svou moc. Bloudí! Zapomínají, že naše proba jednou ohrozí i jejich svobodu. Neboť lepší je slunce, jež ve dne svítí všem, než svíce svítící jednomu pánu. Ale oni se radují u svých svéc a nedbají temnot, jež vždy a znovu se vyřítí proti světlu, dokud jim bude ponechán jediný kout. Jednoho jest zapotřebí: bojovat za svobodu obecnou, chceme-li chránit svobodu

vlastní.

Ó, zaslepenosti lidské. Jako nevědomí blázni jen o to usilují, aby bojem a krví dočasně zvětšili svá území a naplnili své pokladny. Zapomínají přitom na proměnlivost osudu, kdy národové ve světě brzy se povznášejí, brzy klesají, brzy šťastní, brzy bídní jsou. Spíš by lidé měli zkoumat, proč se tak děje, jak vždy spravedlivost vynáší jednotlivce a národy a nectnost je sráží, jak pracovitost nad nedbalostí, moudrost nad tupostí vítězí.

A tak já dnes, kdy mému národu byly vyraženy zbraně z ruky a kdy byl vypuzen od stolu vládců a státníků, zaslíbil jsem se víc než kdy jindy vykovávat pro něj i pro všechno trpící lidstvo zbraň účinnější nad ocel a zlato. Chci mu sloužiti a vésti na cestě moudrosti a ctnosti.«

Poslouchalo se to jako kázání, ale věru to působilo zde, v šeré hospodské jizbě, vznešeněji než v kostele. Neboť tady mluvil muž bojující, který se tu vyznával, nedbaje, zda mu naslouchají stovky posluchačů. Dobře jsem cítil, že mluví vlastně sám k sobě — jako by tu právě skládal velký slib.

Když umlkl, trvalo to dlouhou chvíli, než si uvědomil, kde je a že tu kdosi sedí za stolem proti němu. Jako by se také teprve vracel z vlastního nitra na tento svět.

Tu nabyla jeho tvář, před chvílí zpřísněná do velké vážnosti, opět vlídného a měkkého výrazu. Usmál se na mne:

»Odpusť. Myšlenky mě unesly.

Ale vraťme se k tobě. Nevím, budeme-li mít ještě někdy příležitost k hovoru, a tak bych ti chtěl říci několik slov. Budou to jen chudá slova, ale podávaná od srdce. Snad některé z nich ti utkví v mysli a bude ti někdy ku pomoci.«

Jal se mluvit pomalu, jako by chtěl každé jednotlivé slovo zvláště vložit v mou paměť.

»Jsi voják a léta, která jsi právě prožil, obklopila tvé mládí hrůzou, krví a smrtí. Já pak jsem proti tobě starý muž, který viděl totéž kolem sebe a nadto jsem prohledal do lidských niter a našel tam sobectví, zvířeckou chtivost, zradu i netečnost. Přesto ti říkám: stojí za to žít — žít, abychom vykonali něco, co stojí za život. Kráčeť však životem s očima otevřenými, jako poutník na cestách, aby ti svět byl neustále školou.

Važ si přitom času a nenech ani chvíli uplynout bez užitku, ať již pracuješ, nebo se učíš, neboť jen činný život je pravým životem, zahálka je pohřeb zaživa. Na své pouti světem opírej se o dvě berly: o rozum a srdce.

Rozum ti nejprve ukáže svět, jak se ukazuje tvým očím, později ti pomůže odhalovat, jaký je a proč takový je, až tě dovede k samé jeho podstatě, pokud ji člověk může poznat. Avšak mnohé pochopíš jen srdcem, anebo to, co jsi již poznal rozumem, cit ti prohloubí.

Nad jiné važ si pak lásky. Teprve láskou je člověk člověkem, bez ní živoucí mrtvolou, obíleným hrobem. Je tak mocná, že již sama stačí tě vést, neboť je opakem zla a směřuje toliko k dobru. I bolesti si važ, která nerozlučně lásku provází. Byť sebevíc jsi trpěl, dostane se ti od bolesti vzácného daru: Otevře tě do větších hloubek, kam tvůj duch v dobách štěstí neprohlédal.

Služ dobru a budeš sloužit lidem a věř v svůj cíl, jak ho má každý člověk na této zemi.

Každý z nás se dopustí za svého života četných poklesků, křivd a hříchů. Necht' tě však nezatíží jako balvany klesající loď, ale každý ať se ti změní v příkaz vykonat ještě větší dobro.

Abys to vše mohl konat, jedno ti kladu na srdce nad jiné: Buď k sobě upřímný a poznej především sebe sama. Oklameš-li jednoho člověka, dopustíš se jednoho hřichu, oklameš-li však sám sebe, oklameš zároveň všechny, s kterými se kdy setkáš, a dopustíš se hříchů tisíce.

A nyní — pokoj s tebou, synu!«

KAPITOLA ČTRNÁCTÁ,

*kde se vypravuje, jak přišel Jan Kornel
o dva své kamarády a jak se potřetí a naposled
setkal s lajtnantem Tajflem a jak to skončilo*

Po tomto podivném večeru, kdy jsem dlouho nemohl usnout, přišel den, kdy končila naše služba průvodců a my se měli vrátit, neboť další ochranu převzal jiný oddíl, který již na vzácného cestujícího čekal ve vsi, ke které jsme k polednímu dorazili. Byli to lidé z jiného švédského regimentu.

Komenský opět obědval ve voze, ale když mu velitel hlásil, že ho dál již provázet nebudeme, a když předstoupil velitel eskorty další, vyklonil se Komenský z okna vozu a zavolal mě jménem. K velkému údivu ostatních mi podal ruku a pak mi řekl:

»Bůh tě opatruj, bratře, a pozdravuj mi českou zemi!«

Já sám jsem nebyl schopen slova. Jen jsem mu hleděl pevně do očí a potom jsem se dlouho díval za kočárem, jak se vzdaloval po hrbolaté cestě.

A celou dobu, co jsem šel zpátky, téměř jsem nepromluvil. Neustále se mi vracela na mysl slova z předešlého večera a měl jsem pocit, že si odnáším s sebou vzácný poklad. Jak vidíte, nezapomněl jsem je.

V Osnabrücku mě znovu čekala strážní služba, pohodlná, ale jednotvárná, ať byla v našem táboře, ať v některé městské bráně, nebo před radnicí, kde zasedali míroví vyjednávači. Jen dvě věci, pro mne velmi důležité, se udály a obě mě připravily o lidi, kteří se mi stali tolik blízkými. O jednoho jsem přišel docela a o druhého napůl.

Kilián Karták, který byl výborný jezdec, byl vybrán, aby jel s depeší do Vídně, a za to mu bylo slíbeno, že ho na zpáteční cestě v Čechách propustí z vojska. Jel tedy, šťastlivec, vlastně skoro rovnou domů. První z nás! A zrovna z mé vsi... Kdyby si byl pamatoval jen desetinu mých vzkazů a pozdravů, které jsem mu položil na srdce, měl co vyřizovat. Hlavně jsem ho pak prosil, aby vyhledal nějakou možnost po někom mi poslat zprávu, co je s našimi a vůbec, jak je u nás doma. Předpokládal jsem, že zůstanu v Osnabrücku ještě několik měsíců a z Prahy sem jistě každou chvíli nějaký posel pojede.

Všechno mi svatosvatě slíbil, objali jsme se bratrsky, a přestože jsem mu záviděl, byl jsem rád, že aspoň takto se zase sblížím se svým domovem.

Druhý, kdo nás opustil, byl Matouš Pětioký. Ovšem ne daleko, jen se dostal z našeho ležení do hospody U růže na osnabrückém náměstí. Zkrátka se nám tu oženil.

To bylo tak: Matouš znamenitě rozuměl trunku a záhy přišel na to, že ze všech osnabrückých hospod je U růže nejlepší. Jakmile to zjistil, začal tam pravidelně vysedávat. Ale v té hospodě byly růže dvě: jedna vytepaná z kovu na vývěsním štítě a druhá, živá a kyprá, co tam čepovala. Hospoda totiž patřila jakési vdově, která byla, jak se říká, v nejlepších letech a přitom ženská opravdu úhledná a milá, ale hlavně veselá. A protože Matouš, když byl v dobré náladě, také nebyl žádný morous, našli ti dva v sobě zalíbení a kupodivu rychle se shodli. Že pak k Růži chodilo hodně pánů důstojníků, podařilo se vdovičce, která byla nadto zřejmě velmi obratná, že vymohla — světe div se —, že milý Matouš Pětioký směl abdikovat*.

A záhy jsme ho pak viděli vykračovat si do kostela s paní šenkýřkou,

* *odejít z vojska, být propuštěn*

celou štěstím omládlou. Mne s Kryštůfkem si totiž vybral za svědky. To šel naposled v mušketýrském. Odněkud si vypůjčil nový bandalír* a klobouk, kord mu trčel bojovně od boku a s nakrouceným knírem, byť již zcela šedivým, vypadal jako švihák.

Při svatební hostině se pak nahodilo, že jsem seděl vedle něho. Byl veselý, samý šprým a vypadal šťastný. Ale přece jen jsem si všiml, jak občas po mně pokukuje, jako by ho pořád něco svrbělo na jazyku, s čím se mu nechce ven.

A bylo to až po několikátém džbánku, když se najednou ke mně otočil a povídá:

»Já nevím, ale myslím, že ty si myslíš —,« jazyk už neměl zrovna nejohobnější, »že jsem zradil. Že tu zůstanu. Nu, jen se přiznej!« A než jsem mu mohl odporovat, pokračoval: »Víš, synku, stárnu a jsem už unavený. Vojna mě unavila, po všech čertech mě tahala a teď tady najednou — lidská duše milá se chce o mne starat, hodná je a poznala, že nejsem špatný chlap. Když si porozumějí dva starší lidé — nu, jsi mládě, ty tomu nerozumíš, ty jen oheň v srdci a hořet. To je také v pořádku. Já zase chci tak v poklidu doutnat. Ne žár, ale klidné teplo. Na jedno jsem za ta léta přišel a to ti taky říkám: najít člověka, to je velká věc! A já si myslím, že jsem ho našel. Nu, a myslíš, že to bude špatné, až si tady lidé budou říkat — a je jich tu z celého světa — vida, tenhle znamenitý a řádný šenkýř je z Čech?«

Jak se později ukázalo, začali to lidé říkat velmi brzo. Milý Matouš po boku své vdovičky zrovna omládl, točil se mezi hosty, jako by odjakživa šenkoval, a Růže se stala ještě vyhledávanější než dřív. A co bylo zvláštní, od té doby, co zastával toto nové místo, pil velmi střídmě, tu a tam si jen s někým připil, ale nikdy už nepil tolik jako o své svatbě. Jednoho krásného dne se pak na hospodě objevil nový štít: *U mušketýra s růží*

»Snad se ti to nezdá,« řekl mi jednoho dne Kryštůfek, »ale náš Pětioký je vzácný a moudrý člověk. Má srdce i rozum.« Dobře jsem porozuměl, proč o něm takhle mluví právě Kryštůfek, ale neodvážil jsem se prozradit, odkud vím, jak bývalý písař k tomuto náhledu přišel.

A zase znovu a znovu jsem měl stráž v bráně, kde bez přestání mījely před očima stále nové cizí obličejy pod nejrůznějšími klobouky a helmami a v ústroji všech možných armád. A neustále znovu se mi před očima

* *závěsník pro meč*

rozvírala nejrůznější kurýrská pověření, cestovní pasy a propouštěcí listy.

Až jednoho dne — budiž tisíckrát proklet! — zarazil jsem se překvapeně nad cestovním pasem, který mi nedbale nastavila pod nos nějaká ruka s krajkami pod manžetou důstojnického kabátu. Na pase stálo: Lajtnant Tajfl. Zvedl jsem prudce hlavu a tak upřeně jsem se zadíval na důstojníka, až si toho všiml. Chvilku opětoval můj pohled a pak mu svitlo v paměti, jeho jediné oko se zalesklo a tvář se stáhla v zlém úšklebku.

»Á, staří známí!« řekl suše, ale zaskřípalo to až v zádech.

Pak jsem si všiml, jak si prohlíží pásku na mém rukávu, která označovala můj pluk, ještě snad chtěl něco říci, ale potom si to rozmyslil, pomalu složil svůj cestovní pas, a aniž mi již věnoval pozornost, vykročil do města.

Od té chvíle jsem se nemohl zbavit takového hloupého tísnivého pocitu. Nu bože, co na tom! To se ví, že pan lajtnant má proč mě mít v žaludku, když toho tolik na něj vím, ale teď se už neválčí a staré vojenské věci, kdo by se o ně staral? Avšak již to, jak jsem si to vše musel znovu rozkládat a sám v sobě vymlouvat, přesvědčovalo mě, že vůbec nejsem klidný, jako bych věřil nějakou čertovinu.

Ale nic se nedělo. Mínulo poledne, po lajtnantovi nikde ani stopa a za chvíli už jsem měl být na stráži vystřídán. Vskutku netrvalo dlouho a nová stráž se blížila. Jenže s ní šla ještě další čtyři chlapiska a vachmajstr s nimi; ale náš to nebyl, i když byli také ze saského regimentu.

Těch pět počkalo, až stráž odevzdám, a pak ke mně přistoupil cizí vachmajstr a vyzval mě, abych mu odevzdal meč. Nezbylo než poslechnout a vzápětí mě ti čtyři vzali mezi sebe, ale nevykročili se mnou ven z brány k našemu ležení, nýbrž do města a rovnou přes náměstí k radnici. To už ve mně pořádně hrklo, protože to nemohlo znamenat nic jiného — než co to skutečně znamenalo: V nejbližší chvíli za mnou zapadly dveře městského vězení.

Seděl jsem tam na slámě a hlava mi šla z toho kolem. Prokristapána, copak jsem provedl? Svědomí jsem měl čisté, a ne a ne na nic přijít, až najednou mi blesklo hlavou: lajtnant Tajfl! Jak a proč jsem nevěděl, ale skálopevně jsem cítil, že to má jen on, a právě, on na svědomí.

Nejdříve mě to vyplašilo, měl jsem s ním už své zkušenosti, ale pak jsem se pomalu uklidňoval. Teď není tehda, a nadto podléhám stále svému plukovníkovi, a co jsem byl u Sasů, nic jsem neprovedl!

Ale ať tak, nebo tak, zavřený pod zámkem jsem byl, to se nedalo popřít. A jak už to bývá, od té doby se nikdo o mne nestaral. Vždycky za dlouhý čas

se otevřely dveře a nějaký mlčenlivý chlap postavil na zem džbán s vodou, k němu položil kus chleba a vypitý džbánek pak odnesl. Zkoušel jsem s ním promluvit, ale neodpověděl.

Tohle se mi přestalo líbit a začal jsem přemýšlet, zdali až příště vejde, bych se neměl pokusit dostat se ven po zlém. Rána džbánkem na omráčení stačí. Jenže jak se pak dostat schodištěm, chodbami — ne, to všechno je nesmysl!

Jednou, když mi byl zase přinesen džbán a chléb, sotva jsem smočil rty; pohlédl jsem překvapeně na žaláříka, který tenkrát zůstal stát ve dveřích — ve džbáně bylo pivo! A tu se chlapík usmál — bylo to spíš zašklebení — a povídá:

»Od Růže.«

Srdce mi poskočilo radostí: Matouš o mně ví a stará se. Opravdu pak záhy přišlo, ukryto ve chlebu, kus uzeneho a příště malý složený lístek od Kryštůfka. Stálo v něm: »Neboj se, postaráme se o tebe.«

I žalářík se stal trochu vlídnějším a hovornějším, ale to mi moc neulehčilo, protože první z věcí, které mi řekl, bylo:

»Jsi zavřen pro dezerci a vzpouru. Víš, co za to je.«

To jsem tedy věděl. Tak přece na mne vytáhl lajtnant Tajfl ty staré věci! A jistě si to bude umět s důstojníky u soudu zařídit, aby mu nechali volnou ruku, a dá se mnou udělat krátký proces.

Několik dní nato přišel do mého sklepení nějaký vojenský písař a jednoduše se mne zeptal, jestli se k oběmu přiznávám. Dezerci jsem nemohl zapřít, ale nařčení ze vzpoury jsem se bránil a začal jsem horlivě vykládat, jak to vlastně bylo. Ale písař mě brzo přerušil a řekl:

»To první stačí.«

Pak zase uplynulo několik dní, až jednou přišel žalářík, tentokrát s velkým korbelem piva a s masem nikterak neskryvaným. Položil to přede mne a zamručel zpod vousů:

»Zítřejší máš popravu.«

To už mi zašla chuť! Už potřetí od té doby, co jsem uvázl ve vojenském mundúru, měl jsem se dostat katovi do spárů. A i když to bylo potřetí — podruhé jsem si to myslel, když nás zajali Sasové, tak přece jsem si na to nezvykl. Což potvrzuje, že nemá pravdu přísloví, které říká, že si člověk zvykne i na šibenici. To mohou tvrdit jenom lidé, na které nikdy doopravdy oprátka nezakývala.

Čas jsem měřil podle jídla, protože jinak bylo v kobce pořád tma. Tohle

tedy byla večeře a po ní přijde noc a pak —

Chvílemi jsem pobíhal úzkou kobkou jako pomínutý, chvílemi jsem zase seděl na slámě nehybný, tupý a nic jsem necítil.

Nevím, jak to trvalo dlouho, když tu se otevřely dveře a do mého vězení vstoupil kněz, aspoň jsem tak soudil podle pláště, který osvětlovala žalářníková pochodeň. To jsou nebývalé věci, blesklo mi hlavou, jindy se o poslední duchovní útěchu odsouzeného vojáka nikdo nestaral. Inu přece jen je vidět, že už je mír!

Kněz, který měl tvář zakrytou vyhrnutým límcem a kloboukem vtačeným do čela, vyzval žalářníka, aby zabodl pochodeň do zdi a nechal nás o samotě. Hned při prvních slovech jsem nastražil uši; to je přece hlas, který znám!

A vskutku! Sotva žalářník vyšel, strhl domnělý kněz klobouk a přede mnou stál — Kryštůfek!

Ale nedal mi čas na žádné otázky a vysvětlování. Zpod kabátu vytáhl druhý plášť a klobouk a rychle mi vysvětloval, jak to chce provést se žalářníkem. Mám se postavit těsně vedle dveří, a až ho zavolá, tak mu převrhnou plášť přes hlavu a pomohu ho Kryštůfkovi spoutat. Provazy a roubík do úst přinesl s sebou. Měl je právě v ruce, když jsme zaslechli blížít se kroky a nějaké hlasy. V poslední chvíli měl Kryštůfek čas vše ukrýt a já odhodil plášť a klobouk na slámu a sedl si na něj.

A kdo myslíte, že se ve dveřích objevil? Lajtnant Tajfl!

Nebyl však sám. S ním šel další hubený chlap, obličej kost a kůže, orámovaný jako uhel černými vlasy a černé byly i jeho oči a knír na tmavé, žlutavé tváři. Na první pohled jsem poznal Španěla. Inu pěkně se k sobě hodili ti čerti!

Španěl nebyl v důstojnickém. Měl cestovní šaty a jenom kord.

Tajfl po mně mrkl okem, ale pak se s překvapením podíval na »kněze«, který se vší mocí snažil udržet ve stínu.

»Kněz? K vojákovi?« ušklíbl se Tajfl. »Co je to za nesmysly?« Pak najednou prudce přiskočil ke Kryštůfkovi, strhl mu klobouk a zarval za plášť, který se pootevřel.

»A podívejme se, mušketýr!« Takhle by asi mluvili hadi, kdyby byli nadáni lidskou řečí. Zamrazilo to až do kostí.

Tajfl se zřejmě náramně na náš účet bavil, protože zajisté si dal dohromady, co se tu chystalo, a věděl, že teď i my víme, že on to ví. Tu se obrátil na Španěla:

»Měl jsem pro vás, seňore, jeden kousek a koukám, že se nám rozmnožil. Bude vám to; doufám, jen milé. Tohohle druhého vám přidám za poloviční cenu, není tak silný.«

Španěl přistoupil ke Kryštůfkovi, neostyšně ho popadl za rámě a prohmatával mu svaly a ruce. Potom však odmítavě zavrtěl hlavou.

Tajfl povzdechl:

»Dobrá, za třetinu. Protože potřebuji spojit příjemné s užitečným, a kdybych ho za trest pověsil, nebudu z toho mít vůbec nic.«

Pak se obrátil na nás a řekl hlasem sladkým jako otrávený med:

»Jste zřejmě nerozluční kamarádi, kteří jsou ochotni jeden pro druhého všechno postoupit, jak jsem se právě přesvědčil. Nuže, dám vám příležitost; vymyslel jsem pro vás něco lepšího, než je šibenice. Na té je smrt příliš krátká. Proto jsem se pro vás postaral o delší, mnohem delší a krutější umírání, které vás stejně bezpečně dovede k smrti. Tento vzácný pán,« a ukázal na Španěla, »vám hodlá poskytnout plavbu na moři. Nutně potřebuje veslaře pro své krásné lodě. Víte, co znamenají — galeje? To se tedy dozvíte, a důkladně!«

Nato se otočil a v příštím okamžiku jsme byli opět sami.

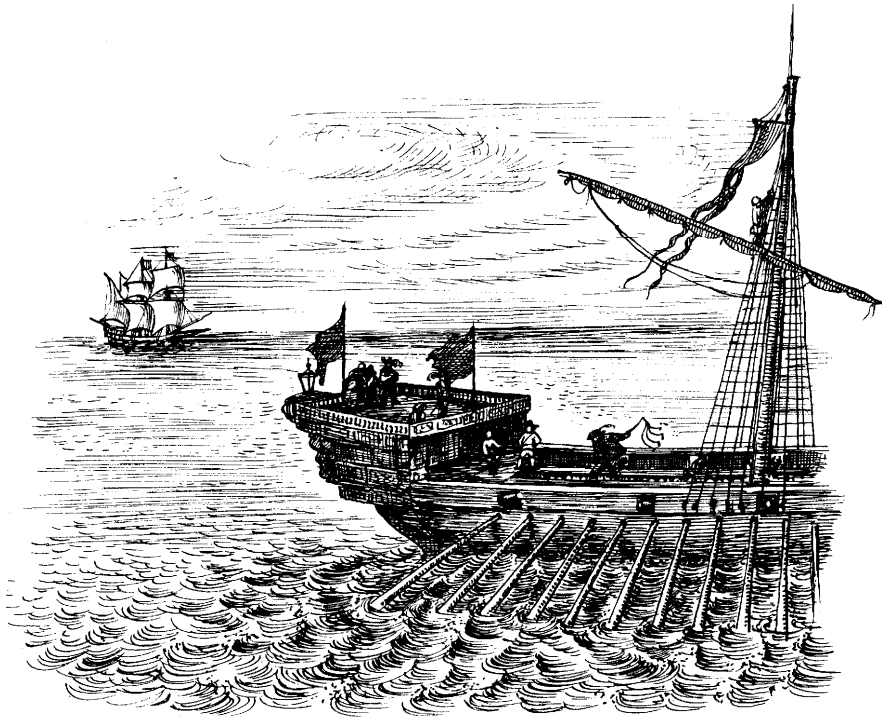
Nemohl jsem si pomoci, ale — ulevilo se mi. Všechno lepší než zítra oprátka. Ale Kryštůfek byl bledý jako stěna:

»Nevíš, z čeho se raduješ, milý Jene,« řekl, »já o galejích slyšel...«

II. DÍL

*Dobrodružství
Jana Kornela
na moři*

KAPITOLA PRVNÍ,

*v níž se Jan Kornel dostane s Kryštůfkem na galeje
a stane se svědkem příhody, která ho poučí o tom,
kdo mu nadále bude vládnout*

Druhý den, hned zrána, byli jsme v poutech vyvedeni na nádvoří radnice, kde již čekal těžký vůz přikrytý plachtou, do kterého byly zapraženy dva páry koní. Několik vojáků nám do něho pomohlo, jak se asi »pomáhá« bednám, když se nakládají. Potlučení a odření jsme přistáli na dně vozu, kde jsme našli už pět dalších mužů, podobně spoutaných a

zřízených jako my. Potom jsme čekali skoro půl dne, až k nám přibyli ještě dva nešťastníci. Teprve pak jsme slyšeli zapráskání biče a kola vozu se rozkodrcala, aby nás vezla k neznámému cíli.

Společnost ve voze nebyla utěšená a způsob cestování nikterak nepřispěl k zlepšení její nálady. Bolesti údů, způsobené špatnou pohyblivostí v poutech, otřesy vozu, když jsme leželi nebo seděli na tvrdých prknech jen řídce posypaných slámou, tíseň prostoru, rychle se kazící vzduch pod hustou plachtou a vztek nebo zoufalství, které zmítaly každým z nás, to vše nás rychle měnilo v ubohé živočichy, kteří by byli ochotni při své bezbrannosti vybit svůj hněv jeden na druhém. Ze jídla bylo málo a že bylo špatné, není třeba podotýkat, a nejhorší bylo, že po celou dobu jízdy nám nedovolili opustit vůz — kromě polední a noční zastávky — ani když toho vyžadovaly tělesné potřeby.

Byla to vpravdě mučírna, která nás otloukala svým hrkotáním kolik dní; zdálo se nám, že jsme věznění ne dny, ale týdny. Jediné, co jsme poznali, bylo, že jedeme směrem na jih. Jeden čas jsme slyšeli venku lidi mluvit francouzsky, později španělsky.

»Ted' už můžeme vjet nejvýš do moře,« vtipkoval trpce Kryštůfek. Do moře jsme sice nevjeli, ale jen proto, že jsme zastavili těsně před ním. Jednoho večera jsme totiž konečně dorazili k cíli své cesty, do kteréhosi španělského přístavu, jehož jméno jsme se nikdy nedověděli. Poněvadž s námi nikdo nemluvil, a i kdyby byl chtěl, nebyli bychom jeho španělštině rozuměli. Abychom si snad nezvykli na lepší prostředí, zavlekli nás z našeho vozu rovnou do »bagna«*, to jest do vězení, kam byli zavíráni všichni galejní otroci, pokud právě nebyli na lodích.

Zažil jsem už různá uvěznění, ale taková zkušenost mi přece jen chyběla. Nelze to jinak říci: žumpa s lidskými červy. V jedné trochu větší kobce bylo nás napěchováno padesát a byl tu celý babylón národů: Turci, Arabové, černoši — to byli většinou zajatci z námořních bitek s tureckými loděmi — a běloši z nejrůznějších zemí, vesměs odsouzení ke galejím. A jejich zločiny? Všechny, na které si možno vzpomenout: od měšťana, který se ve Francii odvážil konat doma protestantskou pobožnost, až po vraha.

V tomto vězení lidé vskutku nežili, tam jen byli, a že vůbec dýchali a nezemřeli, stačilo zaměstnat všechny jejich síly. V neustálém pološeru

* *bagno*, vyslov: *baño* — »*baña*«

seděli tu vězni se zády opřenými o zed' nebo s nohama zkříženýma a s tělem bezvládně předkloněným, neteční, vyčerpaní, otupělí. Z šedi hadrů a temné pleti trupů, obnažených nebo prosvítajících z cárů, rýsovaly se jen jejich hlavy, podobné tykvím plujícím na špinavé hladině zátoky. A byly to hlavy podivně upravené: Všichni, kdo tu byli z trestu, měli je ostříhané dohola, zajatci pak byli jinak označeni — buď měli vyholený pruh mezi vlasy od čela do týlu, nebo měli vlasy kolem ostříhány a zbytek sčesan do chocholů, podvázaných tkanicí jako Mongolové. To všecko proto, aby každý, komu by se podařil snad útek, byl ihned poznán jako galejník.

Člověk nikdy neodhadne, co všecko vydrží. Myslíš si: tohle a tohle bych nepřežil! A pak dřepíš kolik dní v zápachu a v hnoji, hltáš pomyje, že bys je ani vepřům nepředložil, ani jednou se nemůžeš pořádně vyspat, poněvadž není místa, kde by ses položil, a přece žiješ, i když ani vlastně už nerozeznáváš, co je život a co smrt. Tvůj duch otupí, potácí se někde v mlhách, ale tvé srdce pořád ještě bije, tvé plíce dýchají a krev obíhá.

Mně pak nejvíce pomáhalo, že ve světlých okamžicích, kdy jsem přicházel k plnějšmu vědomí, měl jsem starost o Kryštůfka. Měl sice už kůži hodně ztvrdlou zkušenostmi — a to víte, že nemyslím kůži tělesnou —, přece jen to byla jemnější duše, a když jsem si vzpomínal, jak ho dovedlo zkrušit to nešťastné setkání s Markétkou a jak si uměl dělat zbytečné starosti i pod hvězdami, měl jsem strach, že skutečné utrpení a neštěstí ho tím víc srazí k zemi. Ale v tom jsem se kupodivu dožil překvapení: Kryštůfek snášel namouduši všecku tu hrůzu, co byla kolem nás, dokonce lépe než já! A někdy dokonce on posiloval mne. Dlouho jsem to nemohl pochopit. A nakonec jsem nutně přišel k dvěma závěrům: Snad že Kryštůfek, který toho ví o tolik víc než já, je tím silnější, nebo že ty skutečné útrapy, které nás tady stíhají, jsou vlastně menší než ty, které člověk prožívá a musí překonávat sám v sobě. Oba ty závěry byly asi pravdivé a já jsem se rozhodl, že se vynasnažím co nejvíce se od Kryštůfka naučit, protože je jisté, čím víc člověk ví, tím má nějak víc zbraní proti všemu, co mu osud chystá a co na něj pustí.

Jenže byly chvíle, kdy všechny takovéhle úvahy nebyly nic platné a kdy jsem propadal strašlivému zoufalství. Viděl jsem se na provlhlé a znečištěné slámě, jak jsem spoután, jak horečka hryže na mém těle, jak jsou kolem jen vlhké stěny, jak svět, který je někde za těmito zdmi, mne vyvrhl, jak je daleko, hrozně daleko slunce, domov, možnost osvobození

a návratu, a tehdy jsem byl samý nářek, i když jsem neproléval slzy a plakal nějak uvnitř do sebe.

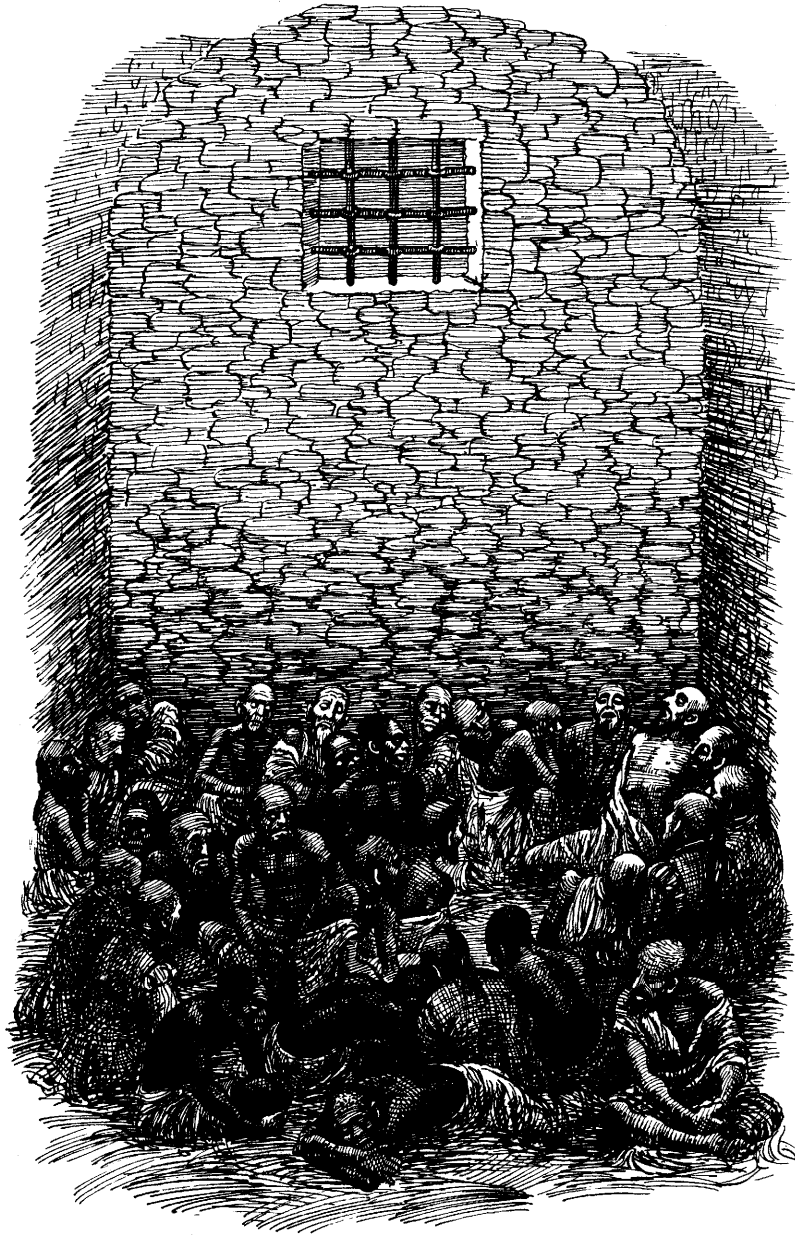
Naštěstí jsem ve svém postavení vůbec neměl možnost svůj život ukončit, jinak bych to byl jistě udělal.

A v jedné takové chvíli, kdy jsem toužil po smrti víc než po čemkoli jiném, ozvala se z rohu naší kobky — píseň. Jejím slovům jsem nerozuměl, poněvadž ji zpíval nějaký Arab. Arabské písně jsou zvláštní a nezvyklé pro náš sluch; nemají nápěv, který bychom si zapamatovali, zdají se stoupat a klesat libovolně, připadá nám při nich, že si zpěvák počíná zcela podle okamžitého nápadu a nálady a že je to jen směs lkaní a zas touhy hrozně ohnivé a silné, a nejdřív si člověk při tom vzpomene na pláč a na zoufalství. Ale pak ho to strhne a najednou mizí tma kolem i zdi a začnou se otvírat dálky obzorů nad pouště, její volnost i žár, sám oheň a vášně znějí z takové písně a je to, jako by sám život zpíval, život, který nikdy nikdo neuvězní, který může zahynout v jednotlivcích, ale dál roste a rozrůstá se ve všem, co pučí, raší a dýchá, a který je věčný a bude věčný.

A když jsem slyšel tuto arabskou píseň, když do mne vstoupila, nějak jsem si uvědomil, že dokud žiji, nic není ztraceno, že snad se znovu dostanu k sladkým pramenům života, a i když ne, že je krásné i vědomí, jak život všude po světě neustále kypí a jde dopředu, chtivý a dravý a nepřemožitelný. S tím se ovšem hned přiživila má chuť nedat se jen tak od jeho stolu odstrčit a držet se, abych se zas podílel na jeho hostině. Vidíte, tohle způsobila ta arabská píseň, které jsem nerozuměl, ale které jsem myslím přesto porozuměl dobře. To byla ta píseň, o které jsem se tuším zmínil ve své úvodní kapitole.

Bylo podivné, že na druhý den vynesli žaláři milého zpěváka — mrtvého. Byl již ztuhlý, takže zemřel asi týž večer, co svou píseň zpíval. Asi vydechl svou písni duši. Nevím jak, ale věděl jsem, že to byl šťastný člověk. Nestačili ho udržet v žaláři. Svou písni jim unikl tam, kde ho již nemohli dostihnout. Protože všechno lze uvěznit, utrýznit, zdeptat a zničit, jenom jedno ne — to, co nevím, jak označit, snad jako duši, ducha, myšlenku, touhu, lásku k životu. Hle, zemřel a odnesli ho a to, co vyzpíval, tu zůstalo, v nás, ve mně jistě, a ponesu si to s sebou, o to silnější a bohatší. Jako bych dál žil zmnožený o touhy zesnulého Araba.

Nedlouho potom se nám konečně otevřela vrata bagna a byli jsme vyvedeni ven. V denním světle jsme byli zprvu jako slepí. Ale hole a pěsti dozorců nám už dovedly při chůzi pomoci.

Byli jsme hnáni k přístavu, a když jsem doklopýtal na nábreží, zastavil se a zvedl hlavu, poprvé jsem spatřil moře. Ať mi při tom tělesně bylo jak bylo, byl jsem ohromen a nemohl jsem oči odtrhnout. Jako když se had zadívá na ptáčka a ochromí ho svým pohledem, tak jsem strnul já, když jsem se octl tváří v tvář oceánu.

Nikdy nebudu umět tento svůj dojem vylíčit, a i kdybych uměl, kdo moře neviděl, nepochopil by mě. Jak to jen říci? Najednou člověk vidí, jak je lidská řeč chudá a neschopná.

Toho dne bylo moře poměrně klidné, rozvlněné v mírných hřebenech, které přibíhaly rozkadeřené po jeho hladině k břehu, na nějž narážely s pěnivým rozstříkem; a přitom celé lehce dunělo, jako nesmírná, ale vzdálená bouře, která je ztlumená a uchu zní jen slabým trvalým hučením. A ta jeho nedohledná pláň! Samá voda až po obzor a pro nás suchozemce snad na tom bylo nezvyklé to, že ta nekonečná hladina vod byla v neustálém pohybu, živá a proměnná. Tady jsi stál ještě na zemi, která pokračovala nehnutá a věčně stálá za tvými zády; mohl sis na ni lehnout, posadit se, kráčet po ní, nějak jsi s ní mohl počítat jako s něčím bezpečným, ale před tebou byla rozloha mnohem ohromnější, protože jednodušší než pestrý povrch, a přitom živá, měnivá, prostupná, nejistá, záludná i lákavá najednou. Jako, ohromný beztvary živočich, který se hravě provaluje u břehu, nabíhá na něj a uniká, hluboký do bezedna a rozlehlý do nedohledna. Moře...

Nenechali nás však dlouho věnovat se tomuto pohledu. U jedné přístavní hráze stála připoutaná veliká loď, ke které nás teď vedli. Dosud jsem viděl jen říční lodi a těch by se bylo do téhle vešlo několik.

»Je to galéra,« řekl Kryštůfek.

Byla dlouhá, strašně dlouhá, a poměrně neširoká. A celá byla plochá. Když jsme se k ní blížili, mohl jsem si ji pořádně prohlédnout. Vpředu měla dlouhou špici, která vybíhala z ploché trojúhelníkové paluby, opatřené stříškou; také menší stěžeň byl na této palubě vztyčen. Od přídě k zádi se táhl krytý ochoz, že se jím mohl pohybovat sehnutý člověk, a co je za ním, uvnitř lodi, to jsem z břehu nespapřil. Jen hlavní stěžeň se tam tyčil trochu blíž k zádi. Tato záď se pak opět zdvihala nad obrys lodí, měla podlahovou palubu a na ní byly zbudovány kajuty s plochou střechou a se zábradlím. Také velké kormidelní kolo se špicemi na ručkování jsem zahlédl na zadní palubě. Co mě však nejvíce ohromilo, bylo jistě přes dvacet vesel, která visela z boku lodi, a každé bylo nejméně čtyřikrát tak

dlouhé jako já vysoký! Jestli těmi máme veslovat...

Zatím lodníci položili prkna z břehu na okraj lodního ochozu a už nás po nich hnali. Klopýtal jsem po této nejisté a houpavé stezce. Tu jsem poprvé nahlédl do nitra lodi a spatřil místo svého budoucího určení. Galéra byla osmkrát tak dlouhá jak široká a mezi malou přední palubou a zádi byla spousta příčných lavic, vždy dvě a dvě proti sobě, ale nestály kolmo k lodní ose, nýbrž trochu šikmo jako jehličí na snítce smrku. Nad každou dvojicí lavic trčel konec vesla, které bylo provléknuto lodní stěnou. Čtyřadvacet vesel z levé a tolikéž z pravé strany. Mezi lavicemi od zádi k přídi probíhal vyvýšený chodník z prken, který dělil lavice na pravoboční a levoboční.

Naši popoháněči nás drsně strkali a my seskakovali, slézali i padali z ochozu do nitra lodi. Tam nás rozdělovali dozorcí, kteří už na nás čekali, do skupin po sedmi a rozváděli nás mezi lavice. Na lavici, která byla obrácena k zádi, posazovali čtyři muže, na lavici proti ní tři. Jak jsme dosedli, nesměli jsme se již pohnout a museli jsme trpělivě čekat, až budeme připoutáni. Na ploché podlaze vždy těsně před lavicí byly přibity trámky, zřejmě proto, abychom se o ně zapřeli nohama, až budeme zmáhat váhu tak těžkého vesla. Ale nesloužily jen k tomu. Teď nám k těmto trámům — nohy přikovali! Kolem kotníků nám zavěsili železné kruhy, které uzamkli na zámek, a od těchto pout vedly krátké řetězy, které napevno přikovali k trámům v podlaze.

Bušilo to kolem jako v ohromné kovárně a za chvíli jsme byli všichni připoutáni. Teď teprve se z nás stali opravdoví galejníci.

Byl jsem připoután na lavici k zádi spolu s dvěma Araby a jedním černochem. Kryštůfek byl přikován proti mně a měl po obou stranách dva bělochy, z nichž jeden tu byl zřejmě z trestu, poněvadž měl hlavu ostříhánou dohola jako my, druhý měl vlasy vystříhány vysoko nad uši a ostatní uvázaný v chochol; to tedy nebyl trestanec. Záhy jsme se s ním dohovořili; byl sice Francouz, ale uměl dost německy a bylo to naše velké štěstí, protože měl již značné zkušenosti a nebyl na galejích poprvé. Jeho rady nám v budoucnu ušetřily četné rány bičem od dozorců.

Jestli jsme mysleli, že teď již brzo vyplujeme, škaredě jsme se mýlili. Zdálo se, že jsme jen vyměnili žalář v kobce za uvěznění v nitru lodi. Ovšem prese všechno to byl veliký zisk. Aspoň se nám tak zprvu zdálo a nemohli jsme se ani dost nalokat čerstvého vzduchu, který se k nám snášel z moře, neboť celá dlouhá střední část lodi byla nekrytá a otevřená k nebi.

Na břeh a na moře samo jsme sice vidět nemohli, protože nám v tom bránily vyvýšené ochozy, které lemovaly loď, ale už vidět modrou oblohu, sledovat pohyb mraků, let racků zdálo se nám vykoupením ze slepoty temného vězení. Francouz se však našemu nadšení šklebil:

»Poznáte i druhou stránku věci. Až bude pršet, nebo až se dostanem do studené bouře.«

»Cožpak nás nedají u vesel vystřídat? A neodpoutají nás na noc?« divili jsme se.

»Co si všechno nepředstavujete!« uchechtl se trpce. »Jen při daleké plavbě vás vystřídají, po šesti i deseti hodinách. Jinak není proč vás odpoutávat. Galéry se málokdy pouštějí od břehu daleko, a tak po několika hodinách je vždy čas, abyste si trochu oddechli. V noci pak loď vždy zakotví; to přes nás přetáhnou plachtu a máte dost volné řetězy, abyste se položili na lavici nebo na zem. Dnes večer dostanete ostatně každý jednu příkrývku; když budete mít štěstí, tak bude dokonce asi před rokem vypraná.«

Kryštůfek přece jen při tom trochu pobledl:

»Ale přece se nemůže všechno odbývat tady?«

»I může,« odpověděl Francouz. »Co si myslíš, to by se dozorcí uběhali, kdyby každou chvíli měli někomu jít odmykat okovy. Všimni si podlahy, je vyhoblovaná a napuštěná lojem. Jednou za den ji polejí ze džberů a vodu se vši nečistotou spláchnou k odpadovým dířám. Tak se to dělá. Zkrátka si zvykněte, že se ze svých pout dostanete až toho dne, kdy nebudou loď potřebovat a poženou vás do bagna. Na kolik let jste odsouzení?«

Nevěděli jsme, ale když jsme Francouzovi řekli, jak a z kterých příčin k tomu došlo, pokývl jen hlavou a řekl klidně:

»Tak to je na doživotí. Ale s tím si hlavy nedělejte. Stejně málokdo vydrží na galejích víc než dva roky.«

Myslel jsem, že toho chlapa za jeho odpovědi zabiji, jaký jsem dostal na něj vztek, když jsem se probral z prvního ohromení. Ale pak jsem si uvědomil, že vlastně nemyslí nic zlého, že prostě říká to, co poznal, a ani ho už nenapadne, že by někdo nebyl ještě tak otrlý jako on. Později se vskutku ukázalo, že vůbec není necitelný, naopak, že má dobré srdce, jenže ho život už tak otřásl, že mu ani na mysl nepřišlo něco přikrášlovat nebo zaobalovat. Časem jsme dokonce přišli na to, že je pro nás pravým požehnáním, neboť takto jsme přece jen byli trochu připraveni

na všechno, co nás čekalo.

Hned příští dny jsme se přesvědčili o pravdě Francouzových slov. Klidně nás nechali trčet u našich vesel a první noci na dubových fošných lavic a podlahy byly mnohem horší než noci na slámě v přístavním žaláři. Pokrývky, které jsme dostali, byly chatrné, děravé, a dalo velké přemáhání zabalit se do jejich špíny. Na mé byly nadto nepochybně skvrny od krve. Plachta, kterou přes nás na noc přetáhli, chránila pak velmi málo před chladnem, zato se dobře postarala o dusný vzduch.

Zatím jsme mohli pozorovat, jak se konají na galéře další přípravy před odjezdem. Jednoho dne přenesly jeřáby na příď lodi dosti slušné dělo, které bylo vsazeno do bednovité lafety na kolečkách. Posadily je na konec chodníčku, který probíhal mezi našimi lavicemi až k hrotu příde; ta část chodníku, která vedla od předního menšího stěžně až k přídi, byla po stranách pobita prkny, takže tvořila takový mohutný mělký žlab. Zároveň obložili přední část stěžně pytli s vlnou a Francouz nám hned vysvětlil, k čemu to je: Když se dělo, které stojí na přední palubě, odpálí, trhne jím to zpětným nárazem dozadu a ono jede žlabem, až narazí na pytle menšího stožáru. Pak se nabije a znovu vystrká na příď.

»Také jsem už jednou zažil, že je nějaký nešika přebil a milé dělo přerazilo stěžně a vlétlo mezi veslaře.«

Co bylo dál, neřekl, ale dovedli jsme si to představit.

Pak přivlekli ještě několik menších děl a ta upevnili na ohoz po bocích. Vypadala však jako neškodná štěňata proti tomu na přídi. Tato děla byla vsazena do pevných lafet, jež lodníci přibíjeli k podlaze ohozů, protože neměla, kam by couvala, a proto nemohla také dávat tak silné rány.

»To dělo vpředu je dvanáctiliberní. Do postranních obyčejně nabíjejí rozsekané železo a tím se kropí jen nablízko.«

Pak se začaly na loď dopravovat zásoby a to jsme teprve viděli, co je asi pod palubami prostoru.

»Ona se taková galéra nezdá, ale vpředu máte kajuty pro padesát až šedesát vojáků, spíže a skladiště střeliva jsou pod zádí a zadní kajuty na vyvýšené palubě jsou pro kapitána, pro důstojníky, kaplana a lékaře. Pro vás ovšem lékař není,« dodal honem na vysvětlenou, »to je jen pro vojáky. A pod kajutami je kuchyně a přístřešky pro dozorce a lodníky.«

Koncem týdne opravdu vpochodoval na loď oddíl padesáti španělských střelců s poddůstojníky a důstojníky a za nimi jejich velitel s kaplanem a

nějakým vousáčem, jenž byl asi lékařem, o němž se Francouz zmínil. Docela poslední vstoupil na galéru její kapitán.

Mysleli jsme, že v něm poznáme Tajflova průvodce, který nás tehdy vykoupil z žaláře v Osnabrücku, ale tenhle vypadal docela jinak. I to nám Francouz vysvětlil:

»Kdepak! To byl jistě jen náhončí, jak je lodní kapitáni posílají po žalářích, aby jim kupovali ty nejlacinější veslaře na světě: odsouzence.«

Když se takto galéra plnila, všimli jsme si, že náš zkušený poučovatel vůčihledně ztrácí náladu. Pošilhával po pokračujících přípravách a při příchodu vojáků se šklebil jako ďábel. Když jsme se ho ptali po příčině, odpověděl:

»Hoši, páchne to krchovem — totiž mořským dnem. Chystáme se do bitvy. A s touhle starou rachotinou nejsem vůbec na žádný boj zvědav. Je dobrá tak na převážení zboží, ale první pořádná bitevní loď, která nás potká, pošle nás, abychom nakrmili ryby. Je vidět, že vojna trvá tak dlouho, až již dochází na takovéhle lodní vysloužilce. Aby to čert vzal!«

Představa námořní bitvy byla pro nás dvakrát hroživá: Jednak jsme si ji vůbec nedovedli představit, jednak jsme si uvědomili, jak trpně a bezmocně ji budeme prožívat — připoutáni k lodi jako kterákoli její mrtvá součást.

Toho dne se konala na zádi lodi veliká hostina, na kterou se dostavili i hosté z přístavního města. Spatřili jsme několik velmožů a důstojníků. Jen

dámy si žádné nepřivedli a později jsme pochopili proč. Slavnost se zvrhla v tak bohapustou pitku, jakou jsem v žádném městě a krčmě za celou dobu války neviděl!

Muselo to být nedlouho po tom, co jsme usnuli, když nás vzbudil řev z kapitánské kajuty, kde hodovali nejvznešenější hosté. Když jsme se probrali z těžké první dřímoty, otevřely se právě dveře kajuty a z ní vyrazili dva opilci s kordy v pěstích a začali spolu šermovat. Jejich pohyby byly potácivé a mátožné, ale jejich seky vzteklé a prudké zuřivostí podroušených. Za nimi se vyhnula spousta hodovníků, kteří na ně křičeli, snad aby je odradili od souboje. Ale všechno domlouvání bylo marné, a pak ti, kdo z té povedené společnosti byli ještě trochu střízliví, začali zápasící polévat vínem, až vypadali, jako by byli celí zalití krví; ale ani to je nezchladilo. Tak po nich začali házet mísami, omáčnický a kusy pečené, při čemž asi zapomněli, proč to dělají, a začali se tím náramně bavit a vypukli v řehot, kdykoli nějaká kýta nebo kapoun zasáhl některého ze zběsilců do obličeje.

Sem tam některé z jídel slétlo na dno lodi mezi nás, zvláště k těm veslařům, kteří seděli poblíž zádi. Tu se hned desítky rukou po nich vztáhly, křik a rvačka se přenesly mezi galejníky a ti, kdo byli přikováni dál od míst, kam kusy masa dopadly, marně a zoufale rvali svá pouta. Mohlo nám pak srdce utrhnout, když jsme viděli nějaké to sousto přelétnout přes okraj galéry a když jsme slyšeli, jak žbluňklo do vody. Všichni jsme se dívali na to divé bláznovství na zadní palubě, Kryštůfek bledý, s hněvem v očích, Francouz se zařatými pěstmi, jejichž klouby sevřením zbělaly, a mně mimovolně vyrazila z hrdla kletba. Tak moci vzít naše velké veslo a třísknout do toho opilého chumlu a smést ho se vší jeho ničemností do moře!

Mezitím se výjev na zádi měnil. Zazněl odtamtud ostrý výkřik a jeden ze šermujících klesl na zem. Najednou vše strnulo a utichlo. Jen kapitán na vratkých nohou přistoupil k padlému a naklonil se nad něj. Napjatě jsme čekali, co bude. Ale kapitán se již namáhavě narovnal a dal se do smíchu:

»Je opilý, pánové, je úplně opilý. Pojd'te, nechme ho, ať se vyspí. Zpátky do kajuty k vínu! K vínu, pánové!«

A vskutku ho všichni se smíchem a halasem uposlechli, a nestarajíce se o ležící tělo, hrnuli se zpět ke stolům. Náhodou jsem si všiml, že druhý šermíř šel najednou zcela pevným a bezpečným krokem. To tak rychle vystřízlivěl?

Šťouchl jsem Francouze, abych ho na to upozornil, ale on sám to také viděl.

»Je to zvláštní. Podle šerpy je to první lodní důstojník.«

Nic víc neřekl, ale asi si myslil leccos, co si nechal pro sebe.

Sotva se zavřely dveře za hodovnický, vyběhli na zadní palubu naši dozorcí, rychlostí blesku strhali z ležícího pláště, opasek, boty a pak podivného spáče přitáhli k okraji lodi a — temně plesklo těžké tělo o hladinu. Uslyšeli jsme, jak vytryskla voda a dopadla na bok galéry. To dozorcí již v rychlosti utírali palubu, na kterou vychrstli džber vody.

Než jsme se nadáli, byla záď prázdná, jako by se vůbec nic nebylo stalo a jako by vše byl sen.

Ráno přišli sluhové z města s nosítky a odnášeli své zmožené pány na souš. Sluhům toho, kdo se již nemohl vrátit, řekl první lodní důstojník, že jejich pán již dávno sám z lodi odešel. A sotva poslední host galéru opustil, dal kapitán povel k zdvižení kotvy a odpoutání lodi. Dozorcí horlivě pobízeli lodníky a za chvíli jsme ucítili, jak loď pod námi se uvolňuje a začíná přijímat pohyb vlnícího se moře.

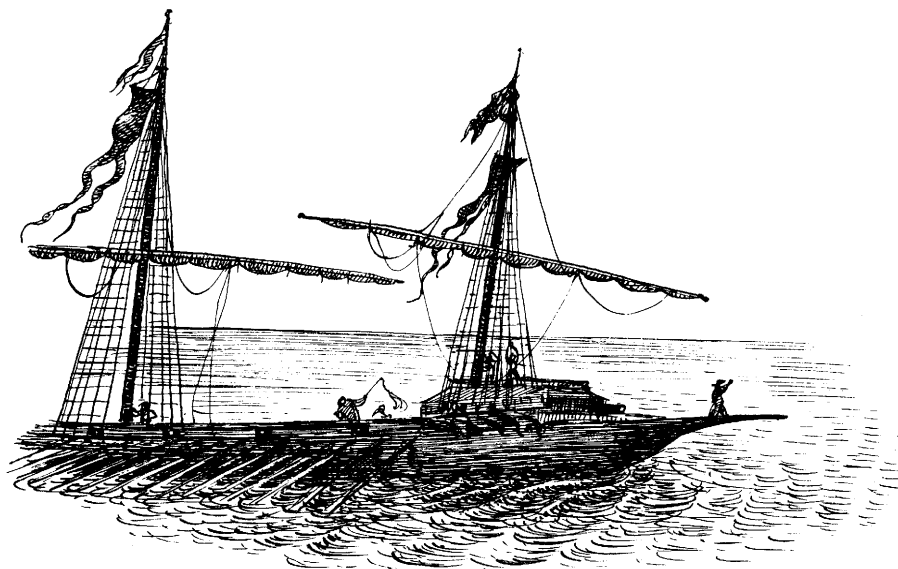
To bylo najednou spěchu, když jsme předtím tolik dní zaháleli!

Ale již ve chvíli, kdy lodníci odpichovali galéru bidly od břehu, poznali jsme příčinu všech těch rychlých příprav k vyplutí. Na nábřeží právě dorazila skupina mužů, jeden s odznakem velitele městské stráže, ten vedle něho byl ve zvláště bohatém městském šatě, zřejmě to byl nějaký zámožný kupec, a kolem nich se to hemžilo sluhy a strážníky. Křičeli a mávali pěstmi i zbraněmi.

Kletby a hrozby lítaly ve vzduchu, ale na zadní palubě stáli kapitán s prvním důstojníkem, rozkročení a s rukama založenýma, jako by se jich to vůbec netýkalo. Jen si něco mezi sebou šeptali a ušklíbali se.

Tu se k nám naklonil náš Francouz, a teprve teď nám vysvětlil, co se tu vlastně před našima očima včera událo a čemu jsme nerozuměli:

»Víte, jak to bylo? Kapitánovým hostem byl jeho věřitel, který si přišel pro peníze. Kapitán mu vzkázal, že je má pro něj na lodi připraveny. Nu, a milý kupec přišel i s podepsaným dlužním úpisem a — ostatek víte. První důstojník byl ovšem střízlivý a opilost jen předstíral, stejně jako uměle vyvolal spor, když jeho vyhlédnutý soupeř již dobře nevěděl, co vlastně dělá. Takže to, co jste viděli, bylo jen — konečné účtování našich lodních pánů. Teď si aspoň můžete představit, s kým máme tu čest!«

KAPITOLA DRUHÁ,

*kteřá ukazuje, že nekonečná řada všedních dnů
může být nekonečně nevšední, kdy se nemusí
nic zvláštního stát, aby se přece mnoho dělo*

Naši pozornost však zaujalo něco jiného: Vyploovali jsme, a tím měla začít naše práce. Nikdo se o nás nestaral, nikdo nám nic neřekl, co a jak máme dělat. Naše skupina měla aspoň to štěstí, že mezi námi seděl francouzský galejník, který všechno znal a mohl nám poradit. A hned s tím také začal:

»Vy čtyři, kteří sedíte čelem k zádi, vždycky najednou povstanete, uchopíte držák vesla, které bude v té chvíli ponořeno do vody, a silou si ho přitáhnete, až sami zas dosednete na lavici. Pak povstaneme zase my tři, stiskneme držák dolů, až se veslo vynoří nad vodou, a potáhneme je k sobě, až také dosedneme zpět na lavici; pak povolíme tíže vesla, a necháme je zaseknout do vody. No, a to už zase vy budete stát, připraveni táhnout je k sobě. — To všechno musí dělat veslaři na celé galéře najednou, a proto se

podívejte tamhle!»

Po chodníku mezi veslaři šel právě k zádi jeden z dozorců, ohromný ramenatý chlap. Došel až ke konci prkna a usedl tam za něco velikého, kulatého. Ukázalo se, že to je z dubu vydlabaný velký dřevěný buben. Muž měl v ruce dvě palice, ty si položil na buben a čekal. Zatím pobíhali po chodníčku dva další dozorcí — bylo nepříjemné, že měli v ruce dlouhé dűtky z tlustých řemínků — a dozírali, jestli galejníci jsou již na lavicích připraveni.

»Dozorce u bubnu,« pokračoval Francouz, »začne tlouci palicemi do bubnu. Teď jsou již všechna vesla ponořena do vody. Na první úder vyskočíte a chopíte se držáku, na druhý úder potáhnete veslo, na třetí držadlo pustíte, a to se ho už chopíme my tři. Podle jeho bubnování to budou dělat všechny čtveřice a trojice na celé lodi. Uvidíte, jak se za chvíli sehrají. Jen musíte pořád dávat pozor na údery prvního dozorce; když je bude zrychlovat, budete veslovat rychleji, když zpomalí, zařídíte se i vy podle toho.«

Připadalo mi to strašně složité, a tak jsem visel očima na Francouzovi a zase pomrkal po prvním dozorcí, který pořád ještě seděl za bubnem, žvýkáje tabák a hledě před sebe netečně do prázdna.

A pak to začalo.

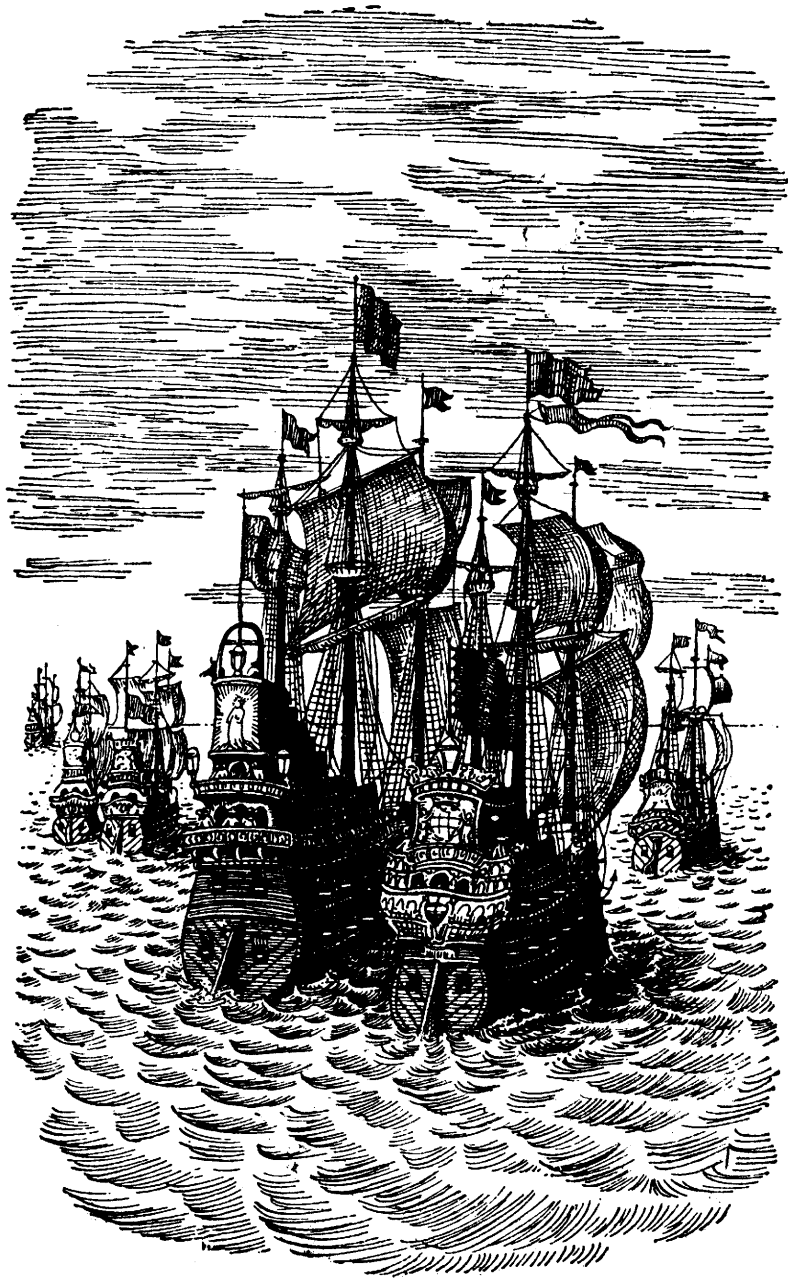
První důstojník vykřikl španělsky nějaký povel, první dozorce zvedl vysoko palici pravou rukou a už uhořila palice do dubové desky. Vyskočili jsme, jako když nás bodne, popadli jsme držáky a táhli. V témž okamžiku mě sekly dűtky do žeber, že jsem myslil, že mi je přerazily. Francouz zavrčel:

»Počkat s táhnutím na druhý úder!«

Teď zazněl a my jsme zabrali.

Při třetím úderu se chopil Francouz s Kryštůfkem a třetím galejníkem vesla a přesně podle úderů smáčkli držák dolů, zabrali a pustili. A už byla zase na nás řada. Teď jsme si už dávali pozor a za chvíli jsem se zbavil rozčilení a jen jsem si úzkostlivě říkal: teď — vstát, teď — táhnout, teď — sednout a pustit.

Koutkem oka jsem viděl, jak druhý a třetí dozorce pobíhají chodníčkem mezi lavicemi a bijí dűtkami napravo, nalevo, všude tam, kde někdo popletl pořadí veslařských úkonů. Vzduchem zněl svist řemenů, křik zasažených a tvrdé úhozy vesel, jejichž dřevo na sebe naráželo, když některá skupina se zpozdila a zkřížila vesla se sousední.

Ale bylo až kupodivu, jak rychle se počáteční zmatek srovnal, jak brzy se všichni nováčci naučili podřídít se pravidelným úhozům bubeníka.

»Jaképak dlouhé vysvětlování,« ušklíbl se Francouz, »důtkami to vpravíš nejrychleji i do nejzatvrzejší palice.«

A opravdu: Za chvíli již všechny čtveřice a trojice povstávaly jako stroj a člověk měl dojem, že jsou připoutány na jedno veliké pero, které je vždy naráz pozvedne, dá jim zabrat a zase sklesnout na lavici. Také svištění důtek již mohlo umlknout a netrvalo hodinu a my jsme již nemuseli myslet na to, co máme dělat, šlo to nějak přirozeně za sebou, zkrátka přišli jsme na ten celý vtip, který připadal najednou zcela prostý. A za další hodinu jsme byli již tak daleko, že jsme mohli při veslování zase už myslet na jiné věci, a dokonce i hovořit. Hned jsme propadli opaku, přehnané sebedůvěře, kdy se nám zdálo, že to vlastně není ani tak zlé. Práce to sice byla namáhavá, ale naše těla už zažila horší věci.

Ale Francouz nás zase zchlادil:

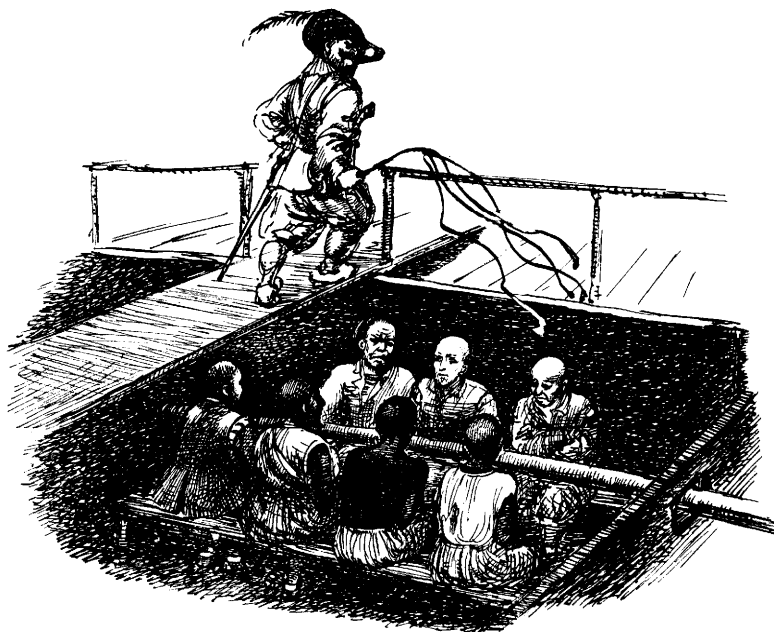
»Takhle mluvíte až za týden, jen počkejte, jak vás budou za chvíli bolet záda, svaly v břiše a celé tělo. To si chce zvyknout! A to ještě veslujeme jako na procházce, žádný spěch. Však ještě zažijete, co je to galéra. Nestraším vás zbytečně, a hlavně si pamatujte: Šetřte co nejvíce svými silami. Nevkládejte do toho ani krapítek víc námahy, než je nejnuteněji třeba. Však ji ještě budete potřebovat.«

Co nám říkal německy, snažil se i oběma Arabům a černochovi sdělovat lámanou arabštinou; líbilo se mi, jak se o ty mouřeníny stará stejně jako o nás.

Milý Francouz vůbec ukázal, že zná přemnoho věcí, nejen že uměl něco ze všech řečí přímořských pronárodů. Nejvíc to asi vrtalo hlavou Kryštůfkovi, takže se konečně na něj obrátil přímou otázkou, co je zač a proč tu je, když — podle účesu — není trestanec.

Francouz nebyl sice zvlášť hovorný, ale na přímou otázku také přímo odpověděl:

»Jsem až z Bretaně, rybář. Proto jsem na moři jako doma. Jak jsem se dostal poprvé na galeje, po tom vám nic není. Ale poprvé mi také oholili hlavu, tak si můžete myslet, oč šlo. No, a pak jsem si odbyl trestanecká léta a řekli mi, že jsem zase svobodný. Jenže co teď? Domů jsem nemohl, protože — nu, zkrátka jsem nemohl. Tak jsem hledal práci. Nejdřív u sedláků, ale ti se mě báli, a na panstvích, kam jsem přišel, mě hned vyhnali, když poznali, že přicházím z galejí. A tak mě země sama zase

začala zatlačovat zpátky k moři. Konečně, vždyť jsem u něho a na něm vyrostl. Ale v přístavu bylo hladovců, že jsem jen na jejich vystouplých žebrech mohl spočítat, jak malou mám naději se obživit.

Chtěl jsem se dostat na loď. Ale zas: Každý kapitán, kterému jsem se hlásil, chtěl, abych mu ukázal dlaně. Mrkl na mé mozoly, pak na mne a řekl vždy jen jedno slovo: »Galeje?« Nemohl jsem zapřít. — »Tak ať už jsi z mé lodi pryč!« Tak skončil každý můj pokus. Ale žaludek chce své. Co jsem měl dělat? Nakonec jsem si zamířil do bagna a hlásím se: „Chci dobrovolně na galeje.“ Tam neměli nic proti tomu. Ale dobrovolně nebo nedobrovolně, od té chvíle s člověkem nedělají žádné rozdíly: na slámu do bagna a pak do želez u vesla. Nevěřili byste, ale je to už má čtvrtá dobrovolná plavba na galéře. Dobrovolná, říkám, ale jak je dobrovolná, to jsem vám právě vysvětlil. No — zvykl jsem si. Člověk zvykne všemu.«

Šla z toho hrůza. Hrůza z osudu, který člověku nedovolí, aby unikl peklu, když se jednou do něho dostal. Ale jakýpak osud! Lidé to nedovolí. Negalejníci už nikdy nedopustí, aby se mezi ně dostal galejník.

»A můžete mi říkat Jacques*,« dokončil Francouz stroze svůj výklad.

Veslovali jsme, veslovali, ale už se začaly hlásit svaly, které nebyly tomuto druhu námahy zvyklé. Nebylo nic platné, že nás už nenamáhaly pochody, že jsme uvykli nést na zádech a ramenou tíž, protože zvláštní pohyby u vesel napínaly zase jiné části našeho těla a jiným způsobem.

Za chvíli se stalo každé povstání, každý tah veslem, ba i konečné dosednutí pravým utrpením. Zvláště břišní svaly bolely, jako by nás noží rezal. Začali jsme polevovat. A hned měli oba dozorcí, kteří pobíhali mezi námi s důtkami, plno práce. Řemeny se rozsvištěly, na žebrech veslařů začaly naskakovat rudé pruhy a netrvalo dlouho a celá loď skučela jako smečka psů bičovaných psáři. Pot nám vyvstal na celém těle, oslepoval oči, údy chably, v uších hučelo. Ale stačilo zaslechnout blížící se kroky dozorce a člověk se ještě jednou napjal a ještě jednou a ještě...

Po počátečním sebevědomí zachvátila nás vlna zoufalé beznaděje. Polo v mdlobách jsem se zachytával pohledem Kryštůfka, který byl bledý jako smrt, a z něho jsem zas rychle klouzal očima na Francouze, který jediný stále stejně a pravidelně vesloval. V té chvíli se najednou vedle mne zhroutil černoch. Právě ten, který se zdál z nás všech nejsilnější. Ruce mu sklouzly z držáku vesla, svezl se z lavice s hlavou vyvrácenou k nebi, pěna mu vystupovala ze rtů. Hned se k němu seběhli oba dozorcí. Ale bylo by chyba čekat, že ho budou snad křísit nebo ošetřovat. Jen se nad ním začali rozpřahovat důtkami, a jako by se desítky řemínkových hadů zahryzly do jeho potem lesklého ebenového těla. A dozorcí měli už své zkušenosti, neboť hle: Stal se zázrak. Tělo, které bylo vlastně již bez sebe, znovu se namáhavě vztyčilo, polo bezvědomě se přichytilo vesla a znovu začalo pracovat.

Tohle tedy byly galeje!

Kdybych měl popisovat první týden naší plavby, musel bych opakovat stále totéž. Jacquesovy předpovědi se doslova vyplnily, stále jsme zůstávali ve svých okovech a postupně jsme poznávali hroznou krutost svého postavení, která působila o to hůř, že se zdálo, že bude trvat — do věčnosti.

Naše těla však pomalu uvykala námaze, svaly se měnily v ocel a i duch zatvrdl. Je zvláštní, že skutečné utrpení člověka neláme, když se naučí

* *vyslov žak — Jakub*

pohledět mu přímo tváří v tvář, když je prohlédne a prohlédne jeho příčiny a zdroje. Pak z toho totiž nevzroste zoufalství, ale zloba a nenávist, dobrá a požehnaná nenávist proti těm, kdo všechno to utrpení zavinili. Jen si člověk nesmí myslet, že vinen je osud, nýbrž musí přesně vidět všechna co, kdo a proč. Pak ho to nezlomí a řekl bych naopak, že ho to posílí. Teprve tady na galejích se mi zdálo, že přesně vidím, kdo byl rychtář u nás v Mlčechvostech, který nás podvedl, a aby vyhověl lobkovickému knížeti, podvodem nás dostal do Beřkovic a z Beřkovic na vojnu; odtud jsem teprve odhadl beřkovického správce, lajtnanta Tajfla, saského důstojníka, který dal zvěšet vzbouřené sedláky, i kapitána naší lodi a jeho důstojníky, lodní dozorce. A za nimi jsem prohlédal do tváří pánů, o kterých nám vypravovali sedláci v Durynském lese, a měl jsem dojem, kdybych teď viděl před sebou všechna ta knížata, krále, ba i samého císaře, že by mi již nic nemohli namluvit a že bych správně odhadl jejich dravčí tvář.

A stejně i naopak: Teprve zde na galejích jsem viděl v pravé kráse jejich lidskosti a lásky tváře Matouše Pětiokého, Šimona Zejtratomů a tváře sta sedláků našich i německých, k nimž se přiřadila i neurvalá a uzavřená tvář bretaňského rybáře Jacquesa. A cítil jsem láskou, cítil jsem nenávistí.

A ještě pak na někoho jsem vzpomněl; na nebožtíka plukovníka Pompeja. Na nemilosrdného velitele, kterému voják nebyl ničím, a přece to byl na míle jiný člověk než lajtnant Tajfl. Sloužil panskému řádu, byl u něho, ale sloužil mu proto, že mu sám věřil a dal za něj poctivě svůj život. Také Pompeja jsem nemohl zařadit než mezi nepřátele, ale nebyl bych dovedl ho nenávidět. Potírat ano, ale nenávidět ne. Je zvláštní, jak veliké strasti dají člověku rychle vyspívat.

Když jsme několik týdnů hlídkovali podle španělského pobřeží — v tomto jediném se Francouzova předpověď nesplnila, nedostali jsme se totiž do žádného boje — zakotvili jsme jednoho dne na zcela opuštěném místě, kde jsme si marně lámali hlavu, proč zde trčíme. Teprve třetí den nám svítlo. K pobřeží se sunula dlouhatánská karavana kár, naložených, až praskaly. A všechno to zboží, bedny, pytle, sudy se pak stěhovaly na naši loď. Byly to zásoby uzeného masa, sušených a nakládaných ryb, vína, mouky a střeliva.

»Tak teď to půjde na dalekou plavbu,« odhadl ihned Jacques a tvářil se náramně starostlivě.

Nakládalo se celý den a celou noc, a když se prázdné káry obracely na cestu domů, odrazili jsme i my.

Bylo to za svítání. Moře nebylo zvlášť klidné, ale nedalo se říci, že bylo rozbouřené. Z břehu šuměly borovice, které sestoupily v písku až k hladině, a jejich jehličí, probírané větrem, připomínalo zemi, na kterou kdoví kdy a zda vůbec ještě vstoupím. Vlny se hnaly po povrchu ve výši muže, jejich bílé hřebeny, protáhlé do nedohledně dlouhé linky, se na vrcholcích pěnivě překocovaly a spadaly sprškou krůpějí do smaragdově zelených a jako sklo hladkých výdutí, které se obloukem vypínaly pod nimi. Hukot příboje zněl temně a pravidelně, a když jsi povstal v lavici a prohlédl otvorem vedle malých děl v ochozu, viděl jsi moře až k obzoru nakrabacené, bujné a vzrušené.

A toto vzrušení se přeneslo i na nás.

V té chvíli znovu zaduněl buben prvního dozorce a kormidelník na zádi rychle ručkoval po držadlech svého kola, natáčeje loď od břehu na oceán.

Téhož dne odpoledne jsme spatřili vynořovat se daleko na obzoru několik vrcholků stěžňů a záhy i bílé plachty několika lodí, které se k nám vůčihledě blížily. Ale kapitán a důstojníci nikterak neztratili klid, a tak jsme vyrozuměli, že to nejsou lodi nepřátelské.

Záhy pak Jacques vskutku poznal podle vlajek španělské koráby.

To byly jinší kusy než naše těžkopádná galéra. Šinuly se k nám jako obrovské vodní paláce, a přestože jsme seděli na dně galéry a ochozy nám bránily ve výhledu, nesly se kolem nás ve své výšce, pyšné a strmé, že jsme valnou část jejich trupů přece zahlédli.

Jacques ochotně vysvětloval:

»Vidíte ty dva kolosy nejbliž k nám? To jsou bitevní karavely. Mají po celé délce tři paluby nad sebou a z každé z nich trčí střílnami na dvacet děl, o hodně větších než to naše na přídi. Takového obra by žádná vesla neutáhla, těmi pohnou jen plachty. A mají jich na čtyřech stěžních k nespočítání! Všimněte si jejich lodních boků pobitých kovovými pláty a na přídi mají ostré zobce. Když jimi najedou v plné jízdě do boku nepřátelského korábu, nabodnou ho jak žábu. A vedle nich ty bachraté, to jsou karaky, jaké nejdříve stavěli Portugalci; mají velký obsah a jsou klidné i na hodně rozbouřeném moři. Ach bože, děti, to jsou lodi! A pohleďte tamhle galeona a za ní fregaty... Na takové být lodníkem,« oči bretaňského rybáře se rozzářily; zcela zapomínal, jakou práci by i na takových krásných korábech musel vykonávat a pro koho, a jen viděl svým

zrakem přímořského dítěte důmyslně postavené lodní kolosy, které mají moc zmáhat dálky oceánu i jeho bouře.

A byla to vskutku uchvacující podívaná, při níž člověk nemyslí, že tu kolem plují vražedné pevnosti též panské války, kterou jsme na souši tak proklínali, nýbrž obdivoval se jen umným výtvorům lidského důvtipu, který si osedlal i moře.

Na stěžních lodí nebyly vytaženy veliké plachty, jak jsem je vídal na říčních plachetnicích na Labi, nýbrž u všech čtyř stěžňů byla v ráhnoví napjatá celá pole větších a menších plachet, čtvercových, podélných a kosých, každá z nich ovládaná svým vlastním ráhnem a lanovím, takže bylo téměř vidět, jak si loď může vybírat z větrů a vánků jednotlivé proudy, které právě potřebuje. Stožáry také nebyly z jediného kmene, tak veliký by se ostatně v žádném lese nenašel, nýbrž byly sestaveny z dílců a na každém jejich předělu byl umístěn strážný koš s pozorovatelem a se střelci. A což paluby: široké, pohodlné, se spoustou kladek, válců, rumpálů, kolů, jejich okraje byly vyřezávané a zlacené jako u zámeckých schodišť; zvláště ozdobné byly přídě s velkými dřevěnými sochami svatých, mořských panen nebo všelijakých oblud. Když se kolem nás nesl jeden zvláště veliký koráb — Jacques nás upozornil, že nese admirálskou vlajku —, tu jsme mohli oči nechat na té řadě děl, jež trčela z jeho lodní stěny. Jedinou salvou mohl z jednoho svého boku naráz vychrlit na dva tisíce liber železa.

Zkrátka dostali jsme se mezi flotilu skutečného bitevního loďstva Jeho Milosti krále španělského.

Záhy se ukázalo, jaké to bude mít pro nás neblahé následky. Lodi, všechny opatřené plachtami, pluly mnohem rychleji než my, i když dal kapitán také honem vytáhnout velké kosé plachty na naše oba stěžně. A tak připadlo nám silou svých svalů nahradit sílu větru, abychom jakžtakž zůstali v závěsu hlavního loďstva.

Ted' teprve se roztancovaly paličky na dubovém bubnu prvního dozorce a sami jsme nevěřili, co síly dovedeme ještě ze sebe vydat.

Vypluli jsme zatím na širé moře a již záhy po poledni jsme každý den ztráceli plachetnice z dohledu. Zatímco ony v noci vyčkávaly se skasanými plachtami, pohupující se na místě, my jsme museli veslovat skoro až do půlnoci, abychom je zase dostihli. Nadto jsme byli ráno první; vyrazili jsme ještě před rozbřeskem dne, abychom si naveslovali nějaký náskok.

Teprve ted' se také ukázalo, že naše galéra chová vedle nákladu zásob a

střeliva ještě další, o kterém jsme dosud nevěděli. Když jsme totiž byli již zcela vyčerpáni, přivedli dozorcí odkudsi z podpalubí pod přídi zástup podobných chudáků, jako jsme byli my. Lišili se od nás jen tím, že byli sinavě bledí až do zelena, neboť zřejmě celou dobu naší dosavadní plavby nebyli na vzduchu.

Dozorcí odemkli naše pouta, uzamkli je kolem nohou našich následovníků a nás nahnali tam, odkud tyhle vytáhli na světlo boží. Teď už jsme se nedivili, že ti ubožáci vypadali tak bledě zeleně. Dozorcí nás nahnali do plochého podpalubí bez oken, kam se dalo vlézt jen po čtyřech a kde jsme pak mohli jen ležet a lapat po vzduchu. Když se každý uskrovnil, zrovna jsme tak zaplnili podlahu této bídné, nevětrané špeluňky. Přitom na nás prkenným stropem padal písek a někdy i stříkala voda a horší věci, neboť nad námi měli svou společnou kajutu vojáci, jejichž dupání a křik by nám byly jistě braly spánek, kdybychom nebyli bývali k smrti unavení.

Od té doby jsme se vždy po šesti hodinách střídali s druhou skupinou galejníků a věru nevím, co bylo horší, jestli ležet tu ztuhlý a bez možnosti pohybu na tvrdých prknech v dusnu a puchu, nebo si rvát poslední síly z těla u těžkých vesel pod zběsilým taktem lodního bubeníka.

V té době jsme si odnavykli mluvit, protože i na slova spotřebováváš trochu síly, a hlavy nám přestaly myslet, snad proto, abychom se nezbláznili.

I pojem času jsme úplně ztratili; měli jsme dojem, že už takto veslujeme několik měsíců. A když nám jednou Jacques řekl, že tak dlouhá plavba nemůže vést jinam než ke španělským ostrovům na druhé straně oceánu, tak nám to bylo také jedno.

Všecko už nám bylo jedno.

Tak jsme už ani nevnímali, když jednoho dne Jacques začal být nepokojný, věřil jako honící pes a upozorňoval nás, že se něco zvláštního chystá.

Tupě jsme poslouchali, když nás upozorňoval na zvláštní ruch na kapitánské palubě nebo že vojáci opouštějí své kajuty a radí se na přídi a jak dělostřelci začínají pobíhat kolem svých kanónů.

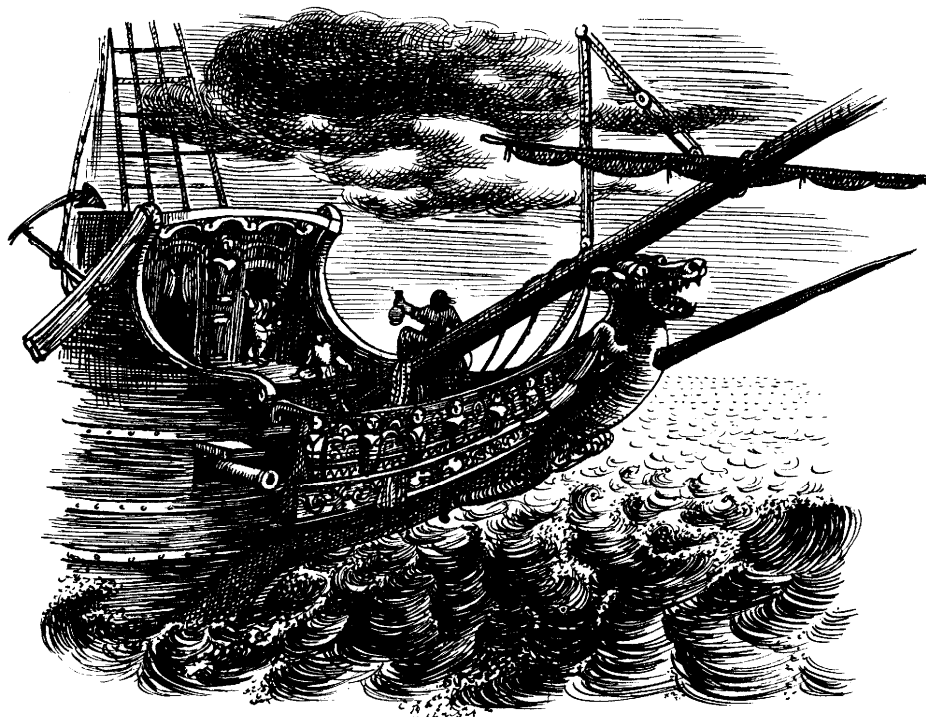
Jacques už nadával:

»Nebud'te tak tupí, u všech čertů! Zvláště my, kdo jsme tak bezmocní a vydáni všem a všemu na milost a nemilost, musíme být ostražití jako lišky. Protože nám zbývá vždy jen setina možnosti záchrany proti ostatním. A tu

nesmíme u sta hromů propást!«

Jeho láteření nás trochu probralo, ale pak jsme znovu upadli do bývalé netečnosti a jen jsme se opírali do vesel! — raz, dva, tři — raz, dva, tři...

A tak nás z toho probrala teprve rána z pistole, která najednou zahoukla z kapitánské paluby.

KAPITOLA TŘETÍ,

*která líčí, jak Kornel s Kryšťůfkem vyjeli
s galérou na širé moře; co vše na ní zažili a jak ji opustili,
i když nakonec zůstali na její palubě*

Teprve teď vjel do posádky život, neboť výstřel z kapitánovy bambitky byl povelom celé lodi, že se má připravit k boji!

Na přídi nasypávali otvorem v zadní části děla — v jeho hlavici — prach, zpředu je dlouhou tyčí ucpali kusem koudele, kterou pevně udusali, a pak do něho vpravili dělovou kouli.

Obtížnější to měli dělostřelci u malých děl na bočních ochozech. Ti si nemohli dělo odtáhnout, nebylo kam, a tak zavěšeni na provazech přes

zábradlí museli pracně nabíjet dělové hlavně, houpající se sami nad mořem.

Ale nejen dělostřelci a vojáci na přídi, nabíjející své muškety, měli teď práce nad hlavu. Stejný shon měli i dozorcí a lodníci, kteří jim pomáhali. Rozběhli se mezi našimi lavicemi a každému z nás zavěsili na krk kus dřeva v podobě jakési nevelké hrušky. Když jsme se Jacquesa ptali, nač to je, odsekl nevrle:

»Raděj se neptejte, dozvíte se to včas.«

Sám se pak snažil při každém povstání z lavice zahlédnout něco z toho, co se zatím dalo na moři. Naše plachetnice byly jako obvykle na hony před námi a dávaly prý nám signály kouřem. Podle toho se náš kapitán zřejmě řídil. Byl tedy někde na obzoru nepřítel? Který? Nikdo nevěděl.

Na kapitánův pokyn zrychlil první dozorce údery bubnu. Vyskakovali jsme teď z lavic, prudce zabírali a divoce táhli, abychom vyčerpání dopadli na těch několik vteřin zpět, když nás zase vzápětí vymrštila další rána dozorcovy palice do bubnu. Pot nám vyrazil na celém těle a dech nám vyrážel z prsou drsný a hlučný. Ale kapitán jen dál vztekle dupal po palubě a křičel: »Rychleji! Rychleji!«

Aby ho d'as vzal, d'ábla. Kapky potu nám stékaly do očí, pálily a zamlžovaly zrak, ale v stínech tohoto polovičního oslepení, v mlhách vědomí, které se kalilo horečkou, stále jsem viděl poskakující přízrak tohoto vzteklouna.

Cítili jsme, jak loď zrychluje svůj běh, ale ani to zřejmě nestačilo. Začaly pracovat biče dozorců. Dozorcí si nevybírali a bili vpravo vlevo, pobíhající po celé délce vyvýšeného chodníku.

Raz, dva, tři...

Ráz, dva, tři ..

Rychleji! Rychleji!!

Zdávalo se nám, že galéra po hladině zrovna letí, ale zatím jsme se přiblížili plujícím plachetnicím jen o málo.

Z jejich strany zalehlo k nám teď první zarachocení děla. Pak druhé a třetí. Ale byly to jen ojedinělé rány.

A do toho jsme jeli, nevědouce ani, oč jde, ani, nač narazíme.

Sem tam některý z veslařů se zapotácel a klesl, aniž jeho druhové měli čas si ho všimnout. Tu přibíhali dozorcí a začali padlého bičovat, ale někdy už ani tento lék nepomáhal.

V takovém případě přispěchal po ochozu kapitán a zuřivě dozorcům

nadával:

»Nemazlete se s těmi psy! Jestli je nepostavíte na nohy, dám uvázat na jejich místo vás.«

Prvního dozorce kapitán ohrožoval bambitkou, jestli nezrychlí své bubnování. I z bubeníka už tekla pot, ale bál se urychlit tempo veslování nad míru, které by už lidé nemohli stačit. Protože kdyby se v takové chvíli zmátla vesla a narazila na sebe, roztříštila by se na kusy.

Konečně dali dozorcům lodníkům rozkaz, aby přinesli poslední povzbuzující prostředek. Myslil jsem, že to bude nějaký ještě ďábelštější nástroj na trýznění, a byl jsem velmi překvapen, když se záhy poté rozběhli lodníci mezi lavice a podávali každému přímo do úst sousta chleba, která předtím namočili ve víně.

To už opravdu museli vážně potřebovat naše síly, když nám tohle obětovali!

Chléb nasáklý vínem nás vskutku trochu vzpamatoval, ale bubeník toho ihned využil a ještě zvýšil rychlost svých palic. Teď už to bylo pravé šílení.

Jeden z Arabů, který seděl na mé lavici na samém konci vesla, najednou přepadl přes jeho držák a z úst mu vyrazil proud krve. »Z plic,« poznamenal Jacques.

A už tu byli oba dozorcí, kteří — když zkušeně poznali, co s nebožákem je — už se ani nepokoušeli ho bičovat, ale rychle přiklekli a odemkli mu pouta. Čekal jsem, že ho buď odvedou do podpalubí, nebo aspoň odsunou pod podélný chodník, zkrátka vše možné jsem si představoval, že udělají, jen to ne, co pak vskutku učinili. Uchopili Araba za nohy a za ruce, vyvlekli ho na ochoz — ještě jsem viděl, jak nešťastník stáčí své oči po nás, jejich bělma zasvítily ze snědé pleti — pak ho rozhoupali a mrštily jím daleko do moře. V nejbližším okamžiku jsem cítil, jak něco tvrdě narazilo právě na naše veslo a sesmeklo se to po něm.

Bylo to hrozné. Teprve ostrá rána bičem mě probírala z děsivého ohromení, zatímco lodníci již poutali nového galejníka k opuštěnému místu našeho vesla.

Jediný z nás, komu tato strašná příhoda nevzala krev z lící, byl náš Francouz, kterému zřejmě i tohle bylo běžné, asi to neviděl poprvé. Věnoval se zatím jinému pozorování, o kterém nám pak sděloval hlasem rozčilením ochraptělým:

»Plachetnice se rozjíždějí do bitevní linie! Najíždějí do polokruhu.

Nepřítel se tedy blíží od západu! Ale stále ještě ho nevidím!«

Z našeho strážního koše, který byl upevněn při vrcholu hlavního stěžně, viděli však lépe. Hlídka se odtamtud rozkřičela hlásnou troubou:

»Tři pirátské lodi! Uhýbají plachetnicím! Stácejí se na nás!«

Všichni jsme pohlédli v té chvíli na našeho Francouze, jako by samozřejmě dovedl všecko vysvětlit.

»Vypadá to nepěkně,« vyřázel ze sebe mezi namáhavými předklony a tahy vesla. »Narazili jsme na piráty nebo oni na nás. S bitevním loďstvem se do křížku nepustí, ale nás si vyhlédli, protože jsme pomalí. Teď půjde o to, kdo bude rychlejší, zdali oni, nebo my a královské plachetnice, které se asi obrátí naším směrem.«

Ale odpověď přišla z nečekané strany: Náš kapitán se zatím vyšplhal po provazovém žebříku do strážního koše a teď odtamtud řval na důstojníky — Jacques nám to hbitě překládal:

»To první překládat nemusím,« ušklíbl se, »to pořád nadává a kleje. A víte na koho? Na španělské královské loďstvo« — ale vtom se přerušil a začal láteřit také: »Ach, ti lotři, bídní, mizerní, proklatí! Víte, co dělají? Vůbec nám nejdou na pomoc, naopak ujíždějí dál a klidně nás nechají pirátům napospas. Zatím se pohodlně stácejí do půlkruhu a čekají, až se do nás pirátské lodi zahryznou, a že je pak budou mít obklíčeny. Nechávací nás jako návnadu, jako jehně při lovu tygra. Bídáci! Vrahové! Psi prašiví!«

Ještě nikdy jsme neviděli Jacquesa takto rozlíceného.

Zatím kapitán slezl a dal rozkaz kormidelníkovi, aby natočil příď proti pirátským lodím, které se k nám rychle blížily. Byly tři a jely ve velkém rozestupu. Mířili jsme lodí proti té prostřední. Ale předtím jsme zažili ještě něco neočekávaného. Ještě jednou se rozběhli dozorcí a lodníci mezi naše lavice, a než jsme se nadáli, nacpali nám dřevěné hrušky, které jsme měli na řetízcích kolem krku — do úst! Že to v tom chvatu nedělali zvlášť šetrně a že leckdo spolkl po jejich drsném zákroku vlastní vylomený zub, to nemusím ani připomínat.

Tak, teď jsme měli roubíky, byli jsme umlčeni a nemohli jsme vydat ani hlas, a to byl také účel celé věci, aby nikdo nemohl křičet, kdyby byl raněn nebo zachvácen hrůzou.

V té chvíli vypálilo dělo na naší přídi a rozjelo se žlabem zpět, až narazilo na pytel vlny u paty malého stěžně. Celá loď se otřásla. Odpověď přišla naráz. Podle boku galéry vystoupil vysoký gejzír vody, jak tam dopadla kule z nepřátelského děla. Co se dalo vpředu, nevím, ale najednou

jsem viděl, jak se po obou bocích naší lodi pomalu sunou dva koráby s černými vlajkami na stěžních. Zdály se hrozně blízko a kapitán vskutku také křičel na dělostřelce v ochozech, aby odpálili svá ubohá dělíčka. Jejich rány však téměř zanikly v rachotu nevím kolika děl, která po nás vypálila z obou stran pirátské lodi ve dvou salvách.

Ucítil jsem hrozný otřes, kterým se celá galéra zachvěla, a zároveň ulétlo půl hlavního stěžně, jako když ho nožem odřízne, a z jednoho ochozu bylo vyřazeno dělo, jež dopadlo mezi naše veslaře, drtíc je svou hroznou váhou. Sotva jsem se probral, viděl jsem, že sedím nějak šikmo, lavice pode mnou byla podivně nakloněna a podle toho jsem poznal, že se naklonila celá loď. Zábradlí jednoho jejího boku bylo teď v úrovni hladiny a vzápětí se z ochozu na zasažené straně utrhla děla a spadla do moře. Tím se loď zase trochu vyrovnala. Ale potácela se teď sem a tam, neboť několik vesel na pravém boku trčelo mrtvě držáky vzhůru. Jejich veslaři byli pobiti jednak zřítivším se dělem, jednak asi dalšími dělovými zásahy, které jsme si ani neuvědomili.

Obě pirátské lodi mizely za naší zádí, ale třetí, prostřední, kterou jsme zřejmě nijak účinně nezasáhli, nás teď objížděla a natáčela svou příď proti našemu poloponořenému boku. Tehdy si několik veslařů vyrvalo roubíky z úst — teprve později jsme se od Jacquesa dozvěděli, že na to byl trest smrti — a začalo řvát na dozorce, aby nám odemkli pouta.

Odpovědí na to byly rány z obou kapitánových bambitek, které vypálil bez rozmyslu po veslařích, aniž však koho zasáhl, neboť jednak neměl ve svém slepém vzteku klid na míření, jednak měl důležitější věci na práci. Křičel na důstojníka, aby stáhl všechny vojáky z přídě na ohroženou stranu, kde by blížící se loď přivítali ze svých mušket.

Lezli přes lavice a veslaře, bijíce pažbami kolem sebe, jen aby slepě uposlechli rozkazu, i když byl směšný a bezhlavý. To bylo přece totéž jako házet hrachem proti ženoucím se býkovi.

Viděli jsme již docela jasně příď pirátského korábu; byla ozdobena figurkou draka s rozevřenou damou.

Nikdo už nevesloval a neměl roubík v ústech, křičeli jsme na dozorce, na kapitána, někdo klel, jiný vzýval boha.

A pak jsme viděli smečku dozorců, kapitána a důstojníky, jak úprkem běží na záď a — spouštějí pomocný člun. Tak! Krysy opouštějí ztracenou loď! A ani nás už v naší smrtelné úzkosti nemohlo potěšit, jak se přitom rvou o místo, srážejí jeden druhého; důstojníci bodali kordy po dozorcích a

dozorci se bránili důtkami. Přesto se nakonec kapitánovi, dvěma důstojníkům a několika lodníkům podařilo odrazit v přeplněném člunu od galéry. Posílali jsme za nimi všechny hromy a prokletí!

Z dvou dozorců, kteří se do člunu nedostali, jeden skočil za ním do moře, snad aby se pokusil k němu doplovat — což bylo jistě beznadějně — druhý, štván nevímjakým nápadem, rozběhl se chodníkem mezi našimi lavicemi k přídi. A jak běžel právě kolem nás, vymrštil se Jacques rychlostí blesku z lavice a zachytil ho za nohu. Dozorce padl mezi nás jako podřátý a již byl Jacques na něm, jednou rukou mu svíral hrdlo, druhou mu rval na opasku. V té chvíli jsme pochopili: klíče!

Rázem jsme přestali myslet na vše ostatní; nevzpomněli jsme, že pirátská loď musí již být tak blízko, že každým okamžikem na nás najede. Jen na jedno, jediné jsme se upjali každou myšlenkou — zmocnit se klíče, který otevře naše pouta! Neslyšeli jsme ani vzdávající se řev ostatních veslařů, neuvědomili jsme si ani, že mezi námi a přes nás běží a klopýtají vojáci, řítící se bezhlavě k opačnému boku lodi, nic, nic pro nás nebylo na světě než vidina spásného klíče.

A již ho Jacques také vskutku třímal v ruce a už klečel u Kryštůfkových nohou, jedno cvaknutí a železné kruhy se rozevřely a vzápětí jsem cítil, jak spadávají i z mých kotníků, jižž jsem se nadechoval k jásavému výkřiku, když vtom se mi sevřelo srdce prudkým návalem neznámé úzkosti; ještě jsem stačil vzhlednout, ještě jsem zahlédl nad hlavou hrozný železný hrot, který trčel z hrudi draka na pirátské přídi, a v nejbližším okamžiku jsem byl vymršťen z lavice strašným nárazem. Před očima mi přeletovaly lavice, trámy, lidská těla, přelámaná vesla, celá zadní část lodi se najednou vzepjala k nebi, nevím, jak jsem byl v tu ránu ve vlnách, něco mě udeřilo do hlavy, div jsem neztratil vědomí, a jen zoufalou vůlí, kterou jsem si nakazoval: Nesmíš, nesmíš omdlít! dosáhl jsem toho — a podobalo se to zázraku — že se začala mráкотná tma před mýma očima pomalu zase rozptylovat.

Ale co se stalo, zprvu jsem vůbec nevěděl. Jen jsem si stačil uvědomit, že plavu, že galéra někam záhadně zmizela a téměř na dosah ruky přede mnou přelouvala ohromná pirátská fregata!

Pyšně plynula nedotčená a vítězná a před mým zrakem mýjely jícný jejích děl, trčící z opancéřovaných boků. Její vodní výtlak mě odsunoval od její dráhy a za chvíli mě minulo její kormidlo. Teprve teď se mi objevila hladina moře, a co jsem na ní spatřil, bylo věru hrozně: V nevelké

dálce se právě ponořovala do hlubin zadní část naší galéry, viděl jsem kajuty na zadní palubě, kormidelníka, držícího se křečovitě kormidla, několik vojáků při zábradlí a nejbližší řady lavic s veslaři. Ale to vše se neustále zvedalo, až to stálo téměř kolmo k mořské hladině, a pak to do ní vklouzlo jako dýka zaražená do pochvy. Rychle jsem se obrátil na druhou stranu, ale po přídí nebylo již ani stopy.

Teprve teď jsem porozuměl: Pirátská loď přeřízla naši galéru a projela jí jako nůž máslem.

Moře bylo rozvířené a v bližším okruhu jsem neměl přehled, neboť do dálky se mi občas výhled otevřel, ale nepřehlédl jsem hřebeny nejbližších vln, s kterými jsem ostatně měl dost co dělat, aby mě nepotopily. Aspoň teď se ukázala výhoda toho, že nám nechávali hnit jen hadry na těle — nebylo nic, co by mě zatěžovalo a táhlo ke dnu.

Naštěstí jako kluk narozený u řeky byl jsem dobrý plavec a další štěstí bylo v tom, že v takovém postavení, v jakém jsem právě byl, člověk nemyslí do budoucna, co a jak bude, nýbrž stačí svým vědomím zrovna tak přelézat z okamžiku na okamžik nejbližší příští, jako když leze z jámy po žebříku. Tak se sám neoslabuje předčasnými starostmi a myslí jen na přítomnost a možnost záchrany v nejbližší chvíli.

A právě v tom okamžiku se z boku vlny, která se ke mně řítila, vynořila ruka. Černá lidská ruka. V příštím okamžiku zmizela, neboť hřeben vlny se přes ni překotil, ale směr jsem již nezapomněl, a když mě vlna, která se zatím dostala pode mne, vyhoupla, usilovně jsem hleděl na vyleštěnou hladinu, která se přede mnou propadala před útokem další vlny. A již jsem také zahlédl nějaký stín, po kterém jsem ještě stačil se vrhnout, a zatímco jsem měl plné oči i ústa pěny tříštícího se hřebenu, jenž se na mých zádech rozpadal, hmátl jsem pod sebe a zachytil něčí vlasy. Snad to bylo vskutku dílo okamžiku, i když se mi zdálo, že to trvá věčnost, ale nakonec jsem plaval naznak a v lokti svíral hlavu černocho, který byl poloutopený. Mělo to tu výhodu, že se již nebránil, jak většina tonoucích dělá, a přinese tak záhubu i svému zachránci. Tento chudák byl klidný a nijak mě v mém sevření nemohl ohrozit, i když byla otázka, zda jsem zachránil něco víc než mrtvolu. A dokonce jsem poznal, že je to můj druh, který vesloval vedle mne a kterému Jacques zřejmě ještě stačil odemknout pouta.

Jacques — kde je ho asi konec? Nás osvobodil, a sám...

Ale ne, tyhle myšlenky nebyly zdravé. Teď bylo třeba se poohlédnout, není-li někde něco, co by slibovalo aspoň stín naděje na záchranu. Co by to

ovšem mohlo být, nedovedl jsem si představit, jen jedno jsem věděl, že takhle plavat dlouho nevydržím. Začalo mi být zima a mdlo z přestálé hrůzy a cítil jsem, jak se mě zmocňuje taková nebezpečně svádívá únava, jako přepadává člověka, který zabloudí ve vánici. Vším tělem začne najednou toužit na chvíli, jen na chvíli si odpočinout a ta chvíli odpočinku bezpečně znamená — smrt.

První, co mě napadlo, když má hlava zase začala trochu myslet, bylo, že přece tu musí někde kolem plavat nějaké dříví. Vždyť z galéry lítaly třísky na všechny strany a něčeho takového se chytit nebylo by pro první chvíli tak špatné. Začal jsem se proto soustavněji rozhlížet kolem sebe.

První, co jsem uviděl, byly čtyři plachetnice, které se v dálce hnaly k jihu, tam, kde zmizely pirátské lodi. To mě teď věru vůbec nezajímalo. Pak plavalo kolem nějaké prkno, ale to bylo tak krátké a slabé, že jsem se ani nepokoušel ho dosáhnout. A pak — pak nic. Vůbec nic! Ale to přece není ani možné.

Zase mě přepadla taková nebezpečná úzkost, až jsem na okamžik zapomněl plavat, a už jsem šel se svým černým břemenem ke dnu.

Prudkým odrazem nohou a jedné ruky jsem se vymrštil k hladině a — prásk ho! Dostal jsem do hlavy takovou ránu, až se mi i pod vodou před očima zajiskřilo. Voda mi vnikla do úst, začal jsem se dusit a počínal jsem si zřejmě jako pomínutý. Naštěstí pracuje tělo plavce za něj i tehdy, když on sám ztratí nad ním vládu. A tak jsem se v příštím okamžiku dostal na povrch a pomohla mi vlna, která mě nejdřív vynesla a pak mhou smýkla dopředu — nosem zrovna do celého kusu palubní podlahy, kterou jsem takto drsně dohonil. To byla ta nepříjemně tvrdá věc, kterou jsem před chvílí nevědomky podplaval.

Volnou rukou a bradou jsem se křečovitě přichytil kraje plovoucího dřevěného ostrova a teď teprve jsem přehlédl jeho úctyhodně velkou plochu. Uprostřed se na ní temnily obrysy dvou těl, z nichž se jedno pohybovalo! Lidé! Lidé a jeden z nich je živý!

Začal jsem křičet, aspoň jsem si to myslel, ale zřejmě mi nevyšel z hrdla ani hlas, nebo ten druhý nebyl při plném vědomí a neslyšel mě. Už mi slábla ruka a černocho mě tížil, neboť visel teď kolmo podle mne a jeho váha mě táhla dolů.

Tělo uprostřed plošiny se neustále pohybovalo, ale nějak podivně, nehýbalo se z místa. Konečně se jeho hlava pootočila směrem ke mně. Byl to Jacques!

Viděl jsem, jak na mne nechápavě zírá, jistě jsem mu připadal jako zjevení. Pak jsem poznal, jak namáhavě usiluje sebrat své myšlenky, a konečně — konečně! — se začal těžce vzpínat — proč se jen neopře o ruce? — teď se již dostal do kleku a nyní lezl po kolenou ke mně. Ruce mu však bezvládně visely podle těla.

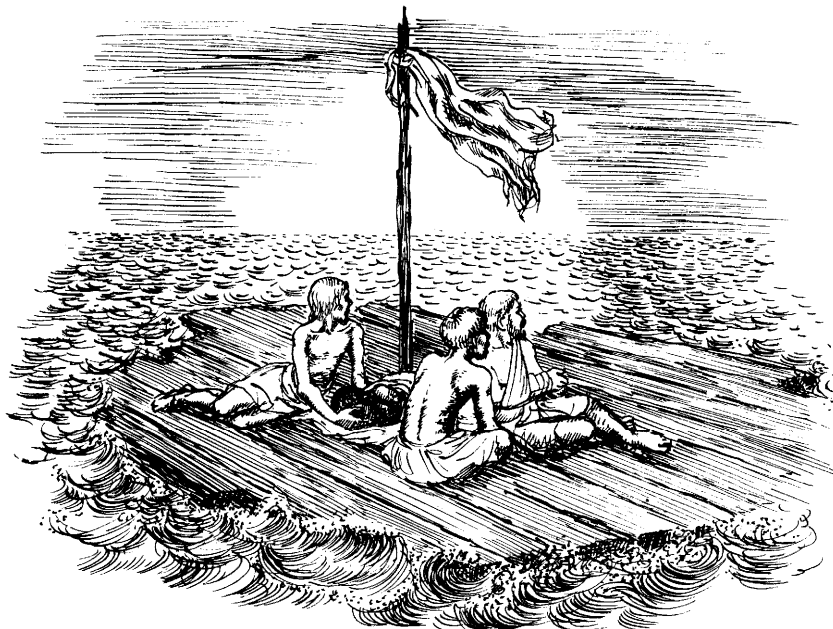
Tak se přišoural až k okrajovému trámu, něco mi chtěl říci, ale bylo z toho jen nesrozumitelné zasípání. I tak beze slov jsem vše pochopil: Měl obě ruce přeraženy.

Když se doplazil až ke mně, těžce dosedl a natáhl nohu, abych se jí chytil. Dodnes vlastně nevím, jak jsem se dostal na ten plující vor, vytržený ze dna galéry. Jen se nejasně pamatuji, že jsem nejdříve zaklesl jednu černochovu ruku pod Jacquesovu nohu a pak — zkrátka nevím jak, ale nakonec jsem ležel na břiše na prknech a držel černochovi hlavu za vlasy nad vodou.

Snad jsem v té poloze naráz usnul. Jen vím, že mě vzbudilo Jacquesovo lehké kopání do boku. A i když jsem spal sebekratčeji, přece jen mi to vrátilo tolik síly, že jsem milého černouška vytáhl na palubu a podle návodu Jacquesova, kterému se zatím vrátil aspoň stín zuboženého hlasu, začal jsem ho křísit. Když jsem z něho dostal vodu a pořádně mu procvičil paže a hrudník, zaškubalo mu to nepatrně víčky a poprvé vydechl.

Teprve teď jsem se otočil po druhém těle, které celou tu dobu zůstalo stejně nepohnuté a bezvládné uprostřed vorové plošiny. Ale zarazil mě Jacquesův pohled, pohled, jaký bych byl v tváři tohoto drsného námořníka nebyl nikdy čekal. Usmíval se jako — jako dobrá máma — a je třeba uvážit, že přitom stále musel se svými přeraženými rameny zkoušet jako zvíře — nuže, teď se však usmíval měkce a blaženě a řekl jen tři slova:

»Kryštůfek — zdrav — spí.«

KAPITOLA ČTVRTÁ,

*kde Kornel pluje se svými druhy jisté smrti vstříc,
čemuž v poslední chvíli zabrání šťastná náhoda;
přesto však vidí Francouz Jacques budoucnost černě*

Čtyři mužští, ať jsou v sebesvícelnější situaci a ať jsou sebevíce zmoření a potlučení, vždycky jsou dohromady aspoň natolik silní, že jim to stačí, aby se pokusili přinejmenším — zůstat naživu. Není to moc a je to moc, jak se to vezme.

V našem případě, kdy jsme byli zesláblí jak mouchy a jeden z nás se zlomenýma rukama, nadto o hladu a žízni, opuštěni uprostřed širého moře, bylo vskutku dost, že jsme vůbec byli a ještě dýchali.

První, co jsme udělali, když aspoň dva z nás — já a Kryštůfek — byli jakžtakž pohromadě, bylo, že jsme všechno ze sebe svlékli a zabalili do

toho našeho černocho, který byl na tom nejhůř, protože ho roztřásla horečka a stále blouznil. Pak jsme vyštípli z jednoho roztřepeného okraje palubního zbytku několik rovných delších třísek a s pomocí nadlouho roztrhaných košilových hadrů jsme zavázali Jacquesovy ruce do dlah, aby jimi nemohl pohnout, a Kryštůfek se pokusil — za strašného řevu nebohého Francouze — dostat jakžtakž pažní kosti proti sobě, aby ruce nesrostly křivě, budou-li mít ovšem vůbec čas srůst. Protože to záleželo na tom, jak dlouho se udržíme naživu, a to zas záleželo na tom, čím toho zázraku dosáhneme. Poněvadž když jsme udělali nejpodrobnější průzkum svých pokladů, zjistili jsme, že k jídlu nemáme nic a k pití druhé nic. Takže nám zbýval k udržení života právě jen vzduch a vůle žít; to obojí je důležité, ale samo o sobě, žel, nestačí.

Copak hlad, ten člověk vydrží hodně dlouho, zvláště když nespotřebovává své síly tělesnou námahou a pohybem, ale nedostatek vody byl horší. Jacques říkal, že za tři dny s námi bude konec. A přitom kolem nás nebylo nic než voda! Jenže se nedala pít.

Tak tedy tři dny...

Co se může do té doby stát?

Kdybychom aspoň věděli, kde jsme. Ale neměli jsme vůbec představu, jak dlouho jsme vlastně na moři, kolik času z toho jsme projížděli podle španělského pobřeží, jak dlouho brázdíme volný oceán. Jacques říkal, že je docela dobře možné, že jsme už někde blízko Západní Indie* a že se co chvíli může na obzoru ukázat nějaký ostrov. Jenže i když se ukáže — dostaneme se k němu? Čím budeme veslovat? Rukama? Nebo plaňkami utrženými ze zbytku paluby? Stačí, aby se jen slabý vítr opřel do vln, a zažene nás to, kam bude chtít.

Tahle možnost tedy padá. Zato však navrhl Francouz něco jiného: uštípnout co nejdelší třísku z některého uvolněného prkna a vztyčit ji jako stožárek na voru s uvázaným bílým hadrem na hrotu. Kdyby plula nějaká loď kolem, aby nás spíše spatřila.

Tohle jsme tedy udělali, i když to nebyla žádná lehká práce bez nožů a bez provazů.

A co dál?

Dál — nic. Ležet a čekat.

Nejdřív se to ve mně bouřilo; přece nebudeme jen takhle nečinně čekat

* *Ostrovky při Střední Americe, které objevil Kolumbus. Pokládal je za součást Indie a domníval se, že se k ní takto dostal obeplutím zeměkoule. Odtud název.*

na smrt? Ale pak jsem dal Jacquesovi za pravdu. Opravdu jsme nemohli nic dělat.

Bylo štěstí, že moře bylo neustále mírné. Vlastně ode dne vyplutí jsme nezažili bouři, a to je co říci. Teď by byla bývala ovšem nejnepříjemnější. První velká vlna by nás smetla z naší plošiny, jako když hospodyně hadrem přetře stůl.

Řekli jsme si, že nebudeme o hladu a žízni mluvit, a přesto jsme nemohli na nic jiného myslet. Jacques nám poradil lehnout si rovně na záda, rozložit ruce a nohy a pomalu a klidně dýchat. Tak se nejvíc ušetří tělesné síly.

Poslechli jsme a asi jsem usnul. Protože když jsem otevřel oči, bylo tma a nade mnou zářily hvězdy. Blyštily se vzdálené a netečné a musel jsem vzpomenout na Kryštůfkův hovor s Matoušem Pětiokým. Můj bože, kolik miliónů světů tu svítí, krouží a věčně, věčně trvá — copak je na tom důležitého, že tady čtyři chlapi plují po nepatrné loužičce jedné z těch miliónů planet? Celý náš život netrvá víc než jedno mrknutí oka vesmírného času. Takové jedno neviditelné nic. A přitom je to pro nás velká tragédie, a bůhvíjak důležitá. Byly to podivné myšlenky, které mi šly hlavou, a ani teď po letech, kdy všechno leží dávno a dávno za mnou, netroufám si naplno se k nim přiznat. Rozprávěl si tehdy ve mně život se smrtí, měřil malichernost a nicotnost jepičího lidského života a odhaloval věci, které by žádnému lidskému tvorů snad ani nedovolovaly žít, kdyby si je uvědomil. A tenkrát jsem do toho všeho prohlédal — a vydržel jsem to. Vydržel jsem to, protože jsem myslel, že stejně za chvíli zemřu. Ale do života se takovéhle myšlenky nehodí, život potřebuje takovou zdravou částečnou slepotu, potřebuje neschopnost příliš všecko vnímat a vidět.

Hrom do toho, tisíc láter, co tu povídám? Zapomeňte na to, to je nesmysl! Ne, opravdu, tyhle hlouposti tu nechávám jen proto, abyste viděli, že jsme byli již napůl šílení hladem, žízni a beznadějí. Vždyť to všechno bylo proto, že nám každá vteřina přibližovala smrt a my ztráceli pojem, co to je — život! A já tu teď nahlas a se vší odpovědností říkám: Život je velká věc a my, každý z nás, si ho musí strašně vážít! Teď mě poslouchejte! A zrovna proto, že je hvězd, planet a světů na milióny, zrovna proto je každý jednotlivý živáček náramně důležitý. Vždyť je nositelem života, který sahá od Země přes Mléčnou dráhu do nekonečna! A kus jeho majestátnosti nosíme každý sám v sobě a přidáváme k ní každým svým činem, pohybem, myšlenkou! To, to je dobré, požehnané a

veliké, velmi veliké. Ani bohy by si lidé nebyli museli vymýšlet, kdyby si byli uvědomili, jaká to člověku na světě náleží veliká úloha.

Dny se střídaly s nocemi a my jsme čím dál tím více slábli. Bylo pro nás už namáhavé vstát, ústa, hrtan, vše nás nesnesitelně řezalo a neustále častěji jsme ztráceli vědomí, a byly to spíš mdloby než spánek. Také se mi začaly zjevovat všelijaké vidiny, obrazy lodí, které nebyly, nebo jsem byl zas u nás doma u řeky, po které jsem bruslil — to když se o mne pokoušela zimnice, nebo zase jsem pobíhal o žních po polích u nás na Širokém nebo ve Škarechově a slunce pálilo... to když mě roztřásla horečka. Nevěděl jsem už, co je sen, co skutečnost, a nebýt palčivých bolestí v útrokách a ve vyschlých ústech, nebylo to ani tak nepříjemné. Jen ty závoje černých mlh, které se neustále častěji na mne valily a potápěly mě do tmy, byly tísnivé a svíraly srdce úzkostí.

Občas dolehlo ke mně nějaké slovo, jak snad promluvil Jacques nebo Kryštůfek; nevím, rozuměl jsem čím dál tím méně a pak mi začalo hučet v uších, neustále, bez přestání, a neslyšel jsem už nic.

Nevím, kdy a za jak dlouho jsem si uvědomil, že mě něco tahá za ruku. Bylo mi nepříjemné vracet se do vědomí a vím, že jsem se tomu bránil. Ale tahání nepřestalo a pak se začal přece jen do mých hučících uší prodírat nějaký zvuk — slovo — až jsem konečně poznal, že někdo na mne volá: »Tam — země!«

A to jsem se teprve dozvěděl, co síly je v člověku, který si o sobě myslil, že už vůbec žádnou nemá. Nevím jak, ale už jsem byl na všech čtyřech a díval se směrem, kam ukazoval Jacquesův pohled.

Vskutku — na samém obzoru trčela nad hladinou malá temná homole. Nemohlo to být nic jiného než skála na nějakém ostrůvku.

Aniž jsme si co řekli, začali jsme všichni kromě černocho, který se však také aspoň opřel na lokty, lézt k té straně našeho voru, kde byla uvolněna prkna. Potáceli jsme se jako opilí, ale po kolenou, po rukou jsme se k nim konečně dostali. Ovšem teď teprve nastala dřina: Svaly jsme měli ochablé, ani prsty jsme pořádně nemohli sevřít, ale co všechno nedělá vůle, když svitne naděje zachránit si život! Za chvíli jsme seděli při okraji voru a veslovali jsme utrženými kusy prken.

Kdybychom byli bývali plně při smyslech, byli bychom toho nechali. Protože našimi chabými rázy se ta naše přece jen dost veliká plošina nemohla pohnout ani o píd'. Ale to jsme si vůbec neuvědomovali a měli jsme

pocit, že konečně něco pro svou záchranu děláme. Nespouštěli jsme oči ze skalního hrotu, a když nám ho některá vlna zakryla, sevřel nás strach, že už ho neuvidíme. Také se mi zdálo, že se neustále zmenšuje a ponořuje pod hladinu. Napínal jsem zrak, co jsem mohl, a říkal jsem si, že se mi to také jen zdá ze samé úzkosti, ale — ale nezdálo se mi to! Opravdu mizel, a když nám ho opět několik vln zakrylo, už jsme ho nespátřili. Asi nás mořský proud odnášel pryč a my svým ubohým veslováním jsme nic nezmohli.

Ještě chvíli jsme v něm pokračovali, ale spíše ze setrvačnosti, a hlavně proto, že jsme se báli — přestat. Tím bychom byli přiznali to, co vskutku bylo, že jsme opět v bývalém beznadějném postavení, a teď tedy už odsouzení a ztraceni.

Nakonec nám však přece jen vypadly plaňky z ruky, nebylo v nás, co by je ještě pohánělo. Pořád jsme dále tupě zírali týmž směrem jako dřív a cítili jsme ukrutnou lhostejnost — ke všemu.

Tu zazněl — právě z opačné strany, za našimi zády — krátký, dálkou tlumený zvuk. Kdo byl vojákem, nemohl ho nepoznat, a také námi všemi pořádně trhl, neboť to byl výstřel. Výstřel!

Obrátil nás jako na obrtlíku a spatřili jsme, ani ne zvláště daleko, velikou plachetnici, která k nám mířila. Musela se k nám blížit celou tu dobu, co jsme veslovali obráceni k ní zády, protože teď jsme již na ní mohli rozeznat plachty, stěžně i tvar fregaty. Případlo nám proto, že se snad vynořila z hloubi moře.

Výstřel, který jsme uslyšeli, byl nepochybně znamením pro nás, že jsme byli spatřeni.

Teď teprve do nás vjela nová chuť do života. Smrt byla z našich myslí setřena, jako když záček smaže křídlo ze své tabulky, a dali jsme se do brebentění, která to asi loď je, zda španělská, anglická, pirátská, a co z toho pro nás vyplývá, ale vlastně nám tohle všecko bylo jedno; pro nás to byla zkrátka loď, která nás zachrání, a mluvili jsme celkem jen proto, že jsme rozčilením nemohli mlčet.

Potom Jacques rozeznal španělskou vlajku, ale to ještě nemuselo nic znamenat, piráti používali jakékoli a teprve při útoku vytáhli na stožár vlajku svou. Teď už nám Jacques mohl dokonce říci, že to je obchodní fregata, velká, ozbrojená obchodní fregata s několika děly na palubě a v prvním podpalubí.

Pak jsme jen umkli, když už byla blízko a nebylo již pochyby, že jede pro nás. Na přidi jsme viděli část posádky, jak nás zvědavě vyhlíží, a z boku

začali spouštět osmiveslici. Všecko se nám teď zdálo, že jde nekonečně pomalu, ale přece jen jsme se už brzo dočkali okamžiku, kdy na náš vor vstoupili lidé! Živí, skuteční lidé, kteří přišli, aby nám pomohli. V té chvíli nám teprve vypověděly síly a vědomí a vše, co se pak s námi dalo, vnímal jsem jen jako v mrákotách.

Naložili nás do člunu, pak vím, že jsem visel někomu přes ramena na záda, někam se mnou stoupal nahoru, pak jsem zase ležel a tu přišel nejblaženější okamžik — mých rtů se dotkla voda!

Od té doby jsem vnímal jen chvíle, kdy jsem pil a jedl, neboť mezitím jsem neustále spal. Ovšem jídla bylo zprvu jen po troškách. Pamatuji se, že jsem slyšel nějaký rozzlobený hlas, který říkal: »Nedávejte jim tolik! Copak je chcete zabít?« A vím, že jsem měl na ten hlas hrozný vztek. Ale asi měl pravdu.

Vůbec nevím, jak to dlouho trvalo, až jsem se jednoho dne probudil a shledal, že jsem se už pořádně prospal a že jsem někde nevím kde a že vůbec se s námi leccos pozoruhodného událo. A začal jsem mít zájem, co tedy vlastně s námi je. První, co jsem zjistil, že tu jsme všichni čtyři. Tak to bylo dobré. Dokonce Jacques vypadal už téměř jako zcela ve své kůži. Kryštůfek byl sice bledý ažaž, ale zubil se na mne jako jezule, a i černochoz, z nás nejzuboženější, seděl zády opřen o prkennou stěnu prostorné kajuty, kde jsme leželi a seděli na žíněnkách. A nebyli jsme spoutáni. To předstihlo všecko mé očekávání. Vždyť jsme si tu jeli jako páni — i se zaopatřením!

»Hola, hoši,« ozval jsem se, ale nepoznával jsem svůj hlas, jen jsem sípal, »co je a co bude?«

Ovšemže mi první odpověděl Jacques (teprve teď jsem si všiml, že má ruce odborně převázané a zavázané do bělostných roušek):

»Vypadá to, synku, znamenitě, ale ještě jsem nepřišel na to, jaká čertovina za tím vězí. To víš, tolik dobrodiní a péče zbůhdarma — to se mi nezdá.«

Tím jsme obnovili povídání, které nabývalo délky úměrně s tím, jak nám přibývalo síly, ale nedovedli jsme si to vysvětlit.

Pán lodi, ať to byl anděl nebo ďábel, staral se o nás obdivuhodně. Teď nám nosili jídla, co jsme ho zmohli, trochu vína také nechybělo a na Jacquesovy ruce pravidelně dohlížel ranhojič. Ale ani od tohoto felčara, ani od černochoza, který nám nosil jídla, nic jsme se nedozvěděli; oba konali jen uložené úkoly a jinak zůstávali němí, ať už nerozuměli, nebo ať měli zakázáno s námi mluvit. Ven jsme nemohli, poněvadž jsme byli zamčeni.

Avšak jinak se nám vedlo znamenitě, i Jacques říkal, že se mu ruce hojí, neboť už neměl vůbec bolestí.

Ale pořád jsme pluli a pluli. Francouz z toho vyvozoval, že jsme v té srážce s piráty asi ztroskotali ještě dost blízko pevniny a skála, kterou jsme viděli vyčnívat z moře, to že byl asi nějaký ostrůvek z Kanárského souostroví, takže teprve teď přeplováme asi Atlantický oceán. No, když přeplováme, přeplováme. Co se dalo dělat!

Jednu noc a den jsme zažili také ošklivou bouři, i když o ní Jacques říkal, že to vůbec nic není. Ale pohazovalo to s námi v kajutě jako hrachem v hrnku. Kryštůfek s černochem dostali mořskou nemoc, já kupodivu ne; u Jacquesa ovšem vůbec nebylo divné, že to dobře snášel.

Teď jsme měli konečně příležitost dozvědět se něco i o našem černém druhovi. Řekl nám, že se jmenuje Selim a že už jeho rodiče byli otroky v Turecku u jednoho námořního důstojníka. V jeho domě vyrostl i on, a proto byl již od mládí určen k loďní službě. Říkal, že se měl celkem dobře, jak v domě svého pána, tak později jako loďník. Říkal také, že se o Turcích mluví jako o krvelačných a krutých ďáblech, ale že tolik nikdy nezkusil jako od křesťanů. V jedné námořní bitvě padl do španělského zajetí a od té doby již kolik let živořil jen v poutech na galejích nebo v bagnetu. Zajatce prý často vyměňovali — proto jim ani na galejích nestříhali hlavy dohola — ale na něj nějak nikdy nedošlo.

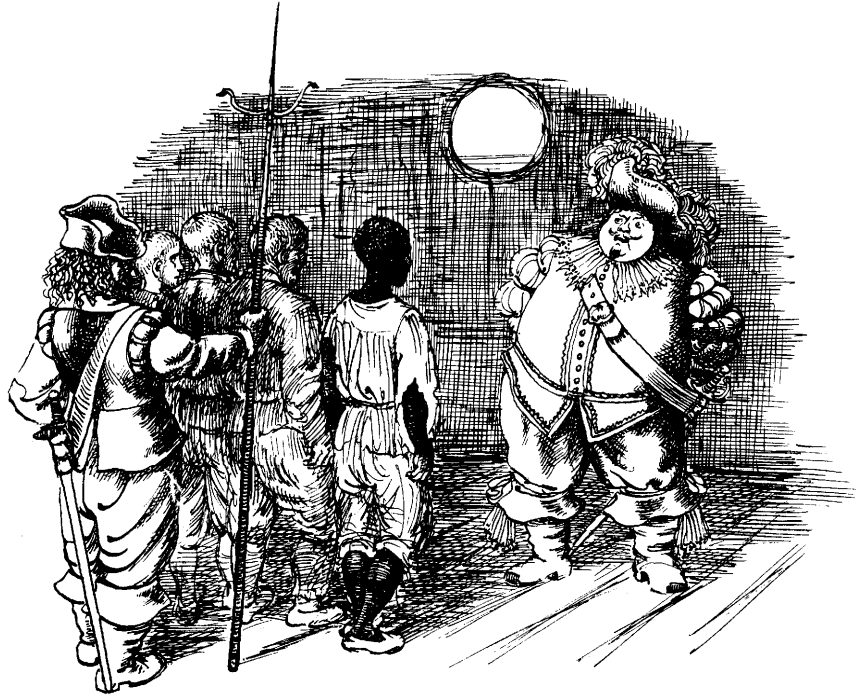
Byl to celkem prostý a jednoduchý příběh, ale co v něm ve skutečnosti bylo těžkého života! Selim uměl španělsky a jeho vyprávění nám Jacques překládal. A jednoho dne jsme se konečně dozvěděli, co nás čeká. Přišli pro nás dva ozbrojení muži a vyvedli nás po schodech na palubu a pak na vyvýšenou zád' lodi, kde otevřeli dveře střední kajuty a nechali nás před ní stát, postavivše se za nás.

Kajuta, která zřejmě patřila kapitánovi nebo majiteli lodi, zdála se nám na první pohled prázdná. Pak se odněkud z kouta k nám začalo něco valit, byl to nějaký ohromný zavalitý člověk, a když jsem spatřil jeho obličej, měl jsem dojem, že zírám na rozpůlený meloun.

Zastavil se těsně před námi a podrobně si nás prohlížel, pochrochtáváje si zřejmě docela spokojeně. Netvářil se nijak nevlídně, ale oči měl studené, jako rybí.

»Nu, amigos*,« řekl, když skončil obhlídku, »nevypadáte zrovna nejhůř.

* přátelé (španělsky)

Je vidět, že jsme se o vás dobře starali, co? Ale na světě není nic zadarmo, to snad víte. Snad neznáte španělské námořní zákony, snad ano. Na tom nezáleží. Platí i bez toho. A říkají, když za někoho zaplatím přeplavbu ze staré dobré Evropy do Západní Indie, tak mi za to musí tři roky sloužit. Nebo tomu, koho já určím. Je to jasné?« A hned dodal, nečekaje na naši odpověď: »Je. Tak, teď to víte, a to ani nepřipomínám, že mi vděčíte za své životy. Abyste věděli, jaký jsem caballero*, udělám vám další výhodu: až do našeho přistání nebudete muset na lodi pracovat. Až mě to samého děsí, jak jsem k vám milostivý. Ale je mi vás líto a mám dobré srdce.«

S tím se otočil a práskl nám dveřmi před nosem.

V téže chvíli nás stráž posunky vyzvala, abychom šli zpátky.

Když jsme byli opět mezi sebou v naší kajutě, já ještě celý z toho všeho zhlouplý, dal se Jacques do smíchu.

* *kavalír, šlechtic (španělsky)*

»To je opravdu dobrák od kosti! Jen co je pravda. Jediné, co bych mu přiznal, že mluvil jasně, zatraceně jasně.«

Mně se to právě nezdálo, a tak jsem se ptal Francouze, jak tomu mám rozumět?

»Takhle,« řekl Jacques, »je opravdu nějaký takový zákon, o jakém on mluvil. Jenže platí pro toho, kdo si to s majitelem lodi nebo s kapitánem dobrovolně sjedná. Samozřejmě že nemůžeme nic dělat. Kdyby nám dal vybrat, zdali se chceme plavit dál na našem víku od bedny, nebo tohle, tak jsme mu stejně kývli.«

S tím se nedalo nesouhlasit a já byl k tomu pořád ještě tak hloupý a málo vyučený životem, že jsem nadto řekl, že je aspoň od toho břicháče slušné, že nás nenechá už odteďka na lodi dělat. Že by na to asi měl právo.

»To by měl,« ušklíbl se Jacques, »ale pak bychom dorazili k cíli ztahaní a vyhublí a nic by za nás nedostal.«

»Jak to — co má za nás dostat?«

Teď už se Francouz rozčertil:

»Cožpak jsi takové telátko z měsíce? Nač myslíš, že dal léčit mé ruce a proč nás vykrmoval? Přece nás prodá, ty jehně jedno, prodá na tři roky, vždyť o tom sám mluvil! Jenže ti to neráčil říci po lopatě.«

Najednou jsem ztratil radost ze všeho, co mě dosud překvapovalo a dělalo mi dobře. Tak nás čekalo — zase otroctví.

Ale tu zasáhl Kryštůfek:

»Nerouhejme se, v té chvíli jsme dávno už mohli plout po oceánu jako mrtvé usušené tresky. To za první. Za druhé: nemyslím, že tam, kam se dostaneme, to může být ještě horší než na galejích —«

»A za třetí,« vybuchl Jacques vztekle, »mluvíte tady o věcech, o kterých nemáte ani zdání.«

»Ty to tam znáš, kam jedeme?« obrátil se na něj Kryštůfek docela klidně.

»Tak trochu,« usykl Jacques mezi zuby a tvářil se při tom jak ďábel.

KAPITOLA PÁTÁ,

*v níž Jan Kornel spatří Santo Domingo
a dozví se mnoho překvapivého
o životě v Novém světě*

Ale i naše plavba měla jednou konec a kteréhosi večera, kdy kulatá okénka naší kajuty rudě hořela zapadajícím sluncem, chod lodi se zpomalil a my jsme uslyšeli odvíjení kotvy; pak sebou koráb dvakrát třikrát škubl, jak kotevní zobce zabíraly o mořské dno, a už jsme stáli. Natlačili jsme se k okénkům, ale byli jsme naneštěstí na straně odvrácené od země, u které jsme, jak se dalo předpokládat, přistáli. Ale stejně to ještě nemohlo být v nějakém přístavu, nýbrž hezký kus od břehu.

Noc nato jsme nespali — s výjimkou Francouze — a zdřímli jsme až k ránu, zato tak důkladně, že nás zburcovalo teprve otvírání závor. A to nám již také Jacques řekl:

»Jsme v Santo Domingu.« A když jsme se ho ptali, co to je, dodal, že je

to hlavní přístav a město ostrova Española* . Byli jsme tedy v Západní Indii!

Když jsme se pak octli v člunu, který nás převážel z lodi na břeh, viděli jsme, že jsme se opravdu dostali do jiného světa. Už jen to moře a nebe kolem, obojí modré a líbezné, klidné a smírné, hladina vody jak netknuté zrcadlo a nebe vysoko vyklenuté bez jediného mráčku. A před námi — Zdálo se mi, že vjíždíme přímo do ráje. Od samého břehu stoupala tmavá, sytá zeleň do výše jako šťavnatá stěna bující úrodnosti. Nestačil jsem vnímat podivné tvary stromů a rostlinstva, byl jsem ohromen jeho hustotou, jakoby ze země kypěly stvoly, kmeny, pruty, keře, vypadalo to, že tu život prýští jako zelená šťáva dravě na povrch, překrývajíc se listy, větvemi, šlahouny a výhonky. Uprostřed této bujné nádhery pak svítilo přístavní město s bílými domy, které zářily svými zdmi, až to do očí bodalo. Zdálo se mi obrovské, jak bylo natlačeno mezi pásy ochranných hradeb, a nad jeho ploché střechy se tyčily věže kostelů a bytelná stavba vládního hradu.

Nevěděl jsem, že je to jediná chvíle, která je mi dána, abych tento nevídaný obraz přijal do sebe. Ale i kdybych to byl věděl, nemohl jsem se dívat pozorněji. Když jsme se blížili k břehu, upoutaly mě nejvíce některé stromy, které jsem jakživ neviděl; měly silný kmen, jako ohromný sloup, někdy, že ho dva muži neobemkli, a přitom zcela hladký bez jakýchkoli větví, a teprve při samém vrcholku hustou kyticí velkých listů, rozložených do kruhu. Byly přitom ukrutně vysoké jako — jako stožáry, na jejichž konci vyrostl širokánský keř. Netrpělivě jsem dotíral na Jacquesa, aby mi řekl, co to je, ale Francouz nebyl ovšem vůbec vzrušen ničím z toho, co nám připadalo tak mimořádné. »To jsou přece palmy,« odpověděl suše. Palmy —

Když jsme pak vystoupili na přístavní hráz a byli vedeni do města, tu mě opět udivovala bělostná čistota domů, které měly hladké pravoúhlé zdi, jež se skládaly tvary krychlí a kvádrů, s úzkými okny s ozdobným černým mřížováním, se schodišti a krytými terasami, jaké jsem letmo zahlédl při jízdě Španělskem. Ulice byly plné lidí, bělochů vesměs ve španělských krojích, a poněvadž byli většinou beze zbraně nebo měli jen ozdobný kord, považoval jsem je za kupce a kramáře. A to mi také Jacques potvrdil. Santo Domingo je prý jediný veliký trh, kde se soustřeďuje obchod s tuzemskými plodinami, kávou, kakaem, banány a dalším mně zcela neznámým ovocem, stejně jako se zvířecími kůžemi a různými exotickými indiánskými výrobky;

* *Nynější ostrov Haiti, kde r. 1492 poprvé přistál Kryštof Kolumbus.*

to všechno se tu nakládá na lodi a vypravuje se na dalekou zaoceánskou cestu.

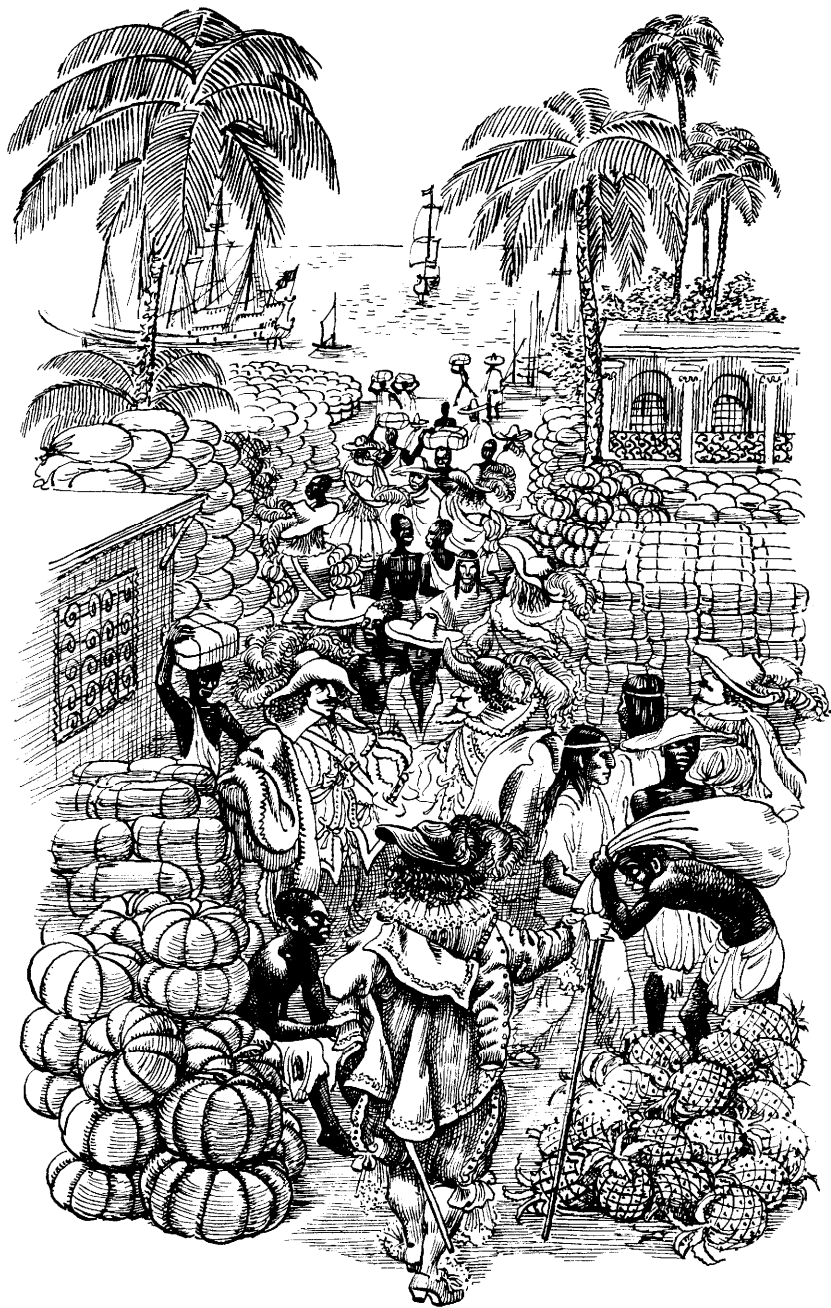
Ted' si vzpomínám, co bylo v přístavu lodí, neboť byl výborně chráněný a značně rozlehlý, ale lodi mě nezajímaly, ty jsem znal.

Mezi bělochy se proplétalo velké množství lidí temné pleti, od zcela tmavé kůže černochů, po hnědou ve všech odstínech, až do lehce nazlátlé. Mísí se tu — vysvětloval nám Jacques — kolikero plemen, zbytky domorodých Indiánů, dnes již téměř Španěly vyhubených, černochů a bělochů, a jak se ženili dál kříženci, rodili se potomci všech odstínů světlých i tmavých barev. Všiml jsem si však nesmírného rozdílu v ošacení těchto lidí; běloši vesměs měli ústroj bohatý, kdežto Indiáni, černoši a míšenci chodili v hadrech nebo polonazí.

Pak jsme přecházeli velikým tržištěm, které se podobalo louce u nás doma při sklizni sena. Hory a hory balíků nějakého sušeného listí a zase pyramidy pytlů, svazky koží, vyšší než člověk, hromady melounů, ananasů, kopce banánových hroznů, vše tu bylo naskládáno, obsypáno lidmi, kteří tu něco přinášeli a skládali, jinde zas odnášeli nebo se smlouvali a hádali.

Připadalo mi, jako by nějaká ohromná síla ždímalá celý ostrov a ted' z něho crčelo všechno bohatství sem na toto tržiště. Nebylo to ještě zlato vyražené v mince, ale obratem se ve skutečné zlato změnilo. A ti, kdo ostrov ždímají a vytlačují z něho jeho plody, jsou asi ti blahobytně vypadající Španělé, kteří se tu netečně a povýšeně procházejí ulicemi k přístavu, kdežto ti ostatní — Na jednom nároží jsem spatřil Indiána; byl to ještě mladý člověk a krásný jako bůh. Jeho svalnaté, pružné tělo bylo plné síly, podobal se jelenu nebo něčemu takovému přírodnímu, pod čím si představujeme volnost, rychlost, rozlet a radost. Stál tu s očima hledícíma do prázdna a — žebrol. On a jeho bratři byli kdysi pány ostrova, než přišli Španělé. A ted' patří Španělům Jeho katolickému Veličenstvu španělskému králi, který sedí v svém chladném paláci někde daleko, daleko za mořem, nikdy tuto zemi ani neviděl, ale jeho pokladna z ní tyje a tloustne, aby bylo víc peněz na války, na námořní bitvy a na všechno to vraždění k větší slávě koruny španělské.

V té chvíli — při pohledu na žebrajícího Indiána — jsem pojal strašnou nenávist ke Španělům. Tehdy jsem ovšem ještě nevěděl, že k nim přiřadím záhy i jiné a že nebude dlouho trvat, než poznám, že Francouz, Holanďan, Angličan mi dá touž příčinu k nenávisti.

Ale tehdy jsem ještě nepřišel na to, že vše vězí v jednom společném znaku, který se neohlíží na národnost, nýbrž který souvisí s dravou nenasytností, s níž se »vzdělaní« a »vyspělí« evropští mocipáni vrhají na nově objevené země jako na svou samozřejmou kořist.

V průčelí tržiště jsem spatřil nádhernou katedrálu, jakou jsem rovněž doma neviděl. Měla jedinou mohutnou věž, ale nevybíhala do štíhlého hrotu, jako je to u kostelů u nás doma, nýbrž končila jakousi kopulí a zato byla od země až po vrchol olepena nepředstavitelným množstvím sošek, říms, obloučků, věžiček, medailonů a ozdob, že na ní nebylo kousička klidné rovné plochy. A stejně tak byl přecpán všechen povrch chrámové lodi i její do trojhranu vybíhající štít. Byla to vskutku neklidná a řekl bych honosně nafoukaná a zpupná stavba. Vůbec se mi nelíbila.

Naše procházka městem však netrvala dlouho. Naši ozbrojení průvodci s námi zahrnuli v jedné postranní uličce do malých vrátek, a když jsme jimi prošli, octli jsme se na nevelkém dvorku, který byl rovněž téměř zavalen ohromnou hromadou nějakých balíků. Čpěly nepříjemně ostře — Jacques v nich ihned poznal tabák, připravený k odeslání. Tam nás tedy nechali a opět jsme slyšeli jen zacvaknutí závor. Tenhle zvuk se mi už po čertech přejídal.

Horší bylo, že si nikdo nevzpomněl dát nám něco jíst. Ani ráno na lodi, ani tady, kdy slunce už pomalu stoupalo vzhůru k nadhlavíku. Jacques měl o tom své mínění, proč už o nás tak nedbají, ale brumlal si je jen pro sebe a na nás se pouze utrhoval. Jediné, co jsme udělali, bylo, že jsme se odstěhovali ze slunce pod stříšku mezi ty pronikavě čpící balíky.

»Jen si zvykejte!« zavrčel Francouz, »budete to potřebovat.«

Věděli jsme, že se nezlobí na nás, ale pravou příčinu své rozmrzelosti nám neprozradil. Teprve později jsme pochopili — nechtěl nás zbytečně předem strašit.

Až kvečeru téhož dne si na nás vzpomněli. A poctil nás svou přítomností dokonce náš »zachránce«, tlustý majitel lodi. Sotva jsme ho však poznali — byl oblečen v podivnou směs šatových dílců všech druhů, od prosté lodnické kazajky, těžkých bot, bílých plátěných kalhot až po široký slaměný klobouk na hlavě.

Vůbec s námi nemluvil a jen dal pokyn svým šesti průvodcům, kteří byli nejrůznější pleti a oblečení jak trhani — jen bambitky a nože se jim rýsovaly pod plátnem lehkého šatu —, aby nás obklopili a vyvedli za ním.

Vypadalo to všechno tajemně a nebudilo to důvěru.

Šli jsme rychle uličkami až k nějaké menší bráně v hradbách, kterou nás strážce propustily, jakmile jim náš pán ukázal nějaký papír.

A vzápětí nás pohltila temnota houštin a stromů, do níž jsme vstoupili úzkou stezkou, prošlapanou zřejmě jen lidskýma nohama.

První v čele naší řady nesl pochodeň, další šli těsně za sebou, každý nespouštěje oči ze zad toho, kdo šel před ním. Ostatně nebylo možné se ztratit nebo uhnout z cesty, protože každý krok stranou by byl narazil na nepropustnou stěnu kamenů, nízkých větví, křoví a vysokého rostlinstva. Temnoty kolem byly plny hluku; podivné skřeky ptactva, ostré i kvílivé, provázely nás i předbíhaly, občas to zaharašilo v listí úprkem nějaké těžší zvěře, a poněvadž to vše mi bylo neznámé a nedovedl jsem si ani představit zvířata, která tyto zvuky a skřeky vydávají, měl jsem tísnivý pocit, že tu kráčíme vydání napospas dravému životu, který si o nás dává signály a připravuje se vrhnout se na nás. Ale naši domorodí průvodci šli zcela klidně a ničeho si nevšímalí.

Jako po celou poslední dobu, byl i zde vzduch mírný, teplý a bylo by se dobře dýchalo, nebýt značného vlhka, které ho prosycovalo. Nešli jsme dlouho, a byl jsem zmalátnělý a bušilo mi srdce. Nadto vedla naše pouť neustále vzhůru jako po nějakých velikých terasách, kdy po úseku rovinou vždy čekalo další stoupání. Také nás obtěžoval dotěrný hmyz, který bzučel jako naši komáři, jenže mnohem silněji. Neustále jsem se musel ohánět rukama, až si toho všiml jeden muž strážce a podal mi ulomenou větévku, naznačuje mi, jak ji mám použít.

Jednou jsem se pořádně lekl, když jsme se náhle octli mezi celou záplavou kroužících světýlek. Podobala se svatojánským muškám, jenže jejich záření bylo rovněž větší než u nás. Pak jsme se ještě několikrát potkali s těmito světélkujícími hmyzími houfy.

Byl jsem již zpoceny až na kůži a cesta neměla konce. Teprve za hodně dlouhou dobu poručil náš pán zastavit. Při tomto odpočinku nám podali naši průvodci kulaté dřevěné džbánky s úzkým hrdlem a naznačili nám, že se máme napít.

Nedali jsme se dvakrát pobízet. K svému překvapení jsem zjistil, že ve džbánkách byl nápoj, který měl zcela zvláštní chuť, takže mi zprvu vůbec nechutnal. Protože jsem však měl žízeň, nutil jsem se pít dál a záhy jsem si zvykl. Přitom jsem pozoroval, že nápoj působí lehce opojně. Zvláště na náš prázdný žaludek stoupal asi do hlavy. Jak mi později Francouz vysvětlil, bylo to palmové víno; později jsme je nejednou sami »vyráběli«.

Nedali nám však odpočívat dlouho a brzy nás hnali dál. Ztratil jsem již zcela představu o čase — dusný vzduch a požité víno mě otupily — a šel jsem jako stroj.

Ani jsem si skoro nevšiml, že se kolem nás rozsvětlo, les začal řídnout a pak rázem přestal. Octli jsme se na stepní rovině, kde jednotlivé stromy stály ve velkých vzdálenostech od sebe jako osamělé stožáry. I vzduch tu byl trochu sušší a dalo se lépe dýchat. Přestaly i skřeky ptáků, a dokonce i to protivné komáří bzučení, jen šelest v travinách kolem nás prozrazoval, že tu ve tmě a krytu listů pobíhá, prchá a skrývá se stále bdělý noční život neviditelných tvorů.

Bylo zvláštní, že po celou tu dobu nikdo z nás nemluvil. Snad byli všichni tak zaujati nezvyklými zážitky, snad ani nebylo možno mluvit, protože člověk nevěděl, nač by se vlastně ptal, když vše bylo tak tajemné a nezachytitelné představou.

A najednou zůstala naše pěší karavana stát. Muž, který šel vpředu,

začal velkými rozmachy kroužit svou pochodní a ve veliké dálce jsme spatřili, že mu odpovídá malinké světélko týmiž pohyby.

Naši strážci usedli na zem a my ochotně následovali jejich příkladu. Tak jsme čekali, zatímco se vzdálené světélko pomalu k nám blížilo. Podle dlouhé doby, která při čekání uplynula, uvědomil jsem si, jak asi bylo vzdáleno a jaký tu je asi nesmírně čistý a průzračný vzduch.

Konečně se světlo natolik přiblížilo, že jsme v něm poznali pochodeň, a záhy jsme rozeznali i muže, který ji nesl. Byl to veliký, statný černochoch. Když se zastavil, vystoupili ze stínu noci do záře pochodně další lidé; běloch s dvěma ozbrojenými míšenci. Běloch byl menší, hubený, s tenkým prošedivělým knírkem a s očima, které svítily z jeho vyzáblé, kožené tváře pichlavě a zle.

K němu vykročil náš pán, a když se s ním pozdravil, popadl ho pod paždím a vedl ho k nám čtyřem, kteří jsme seděli pohromadě na zemi. Rázným kopnutím nám naši strážci dali najevo, že máme vstát. A tu si náš pán s cizincem přitáhl každého z nás do světla pochodní a hubený mužík nás přeměřoval očima, prohmatával naše svaly, otáčel nás, bušil nám do hrudníku a do zad, i zuby nám prohlížel. Zkrátka docela jako na koňském trhu. Teprve teď mi bylo jasné, proč jsme byli na lodi tak dobře ošetřováni a krmeni. Při prohlídce oba muži brebentili podivnou směsí španělštiny a francouzštiny — aspoň se mi zdálo, že to byla franština — a všiml jsem si, jak se Jacques při prvních cizincových slovech napjal a pozorně poslouchá. Já z toho vyrozuměl, jen co bylo zřejmé ze spádu hlasu a z pohybů hovořících mužů. Náš pán očividně vychvaloval, druhý zase haněl. Jedině já a černochoch jsme prošli zkouškou celkem rychle. Zato u Jacquesa, který sykal bolestí, když mu cizinec hrubě ohmatával ruce, došlo k zjevnému sporu s naším pánem a u Kryštůfka zase ohrnoval cizinec nos nad jeho drobnou a slabou postavou.

Nakonec si však plácli do dlaní a cizinec začal lodnímu pánu vyplácet peníze. Byli jsme tedy — prodáni. Takto si dal pán lodi zaplatit za naši záchranu a za přeplavbu přes oceán, o kterou jsme se ho neprosili.

Když náš — teď už musím říci: bývalý — pán strčil peníze do kapsáře, nedbale pozdravil našeho pána nového, a aniž nám věnoval jediný pohled, obrátil se se svými průvodci na zpáteční cestu. Teď už o nás neměl zájem, jak se to ostatně projevilo, když nám poslední den ani jídlo nedal. Tohle všecko asi jediný Jacques tušil, a proto byl po celou dobu tak nevrlý.

Tu k nám přistoupil náš nový velitel a řekl krátce, provázeje drsně

usekávaná slova příslušnými pohyby rukou:

»Travailler — tobacco — trois ans, comprenez?«*

Tomu jsme rozuměli. Nato Jacques bez dlouhého rozmýšlení vystoupil o krok a řekl:

»Jsem Francouz.«

Cizí muž po něm blýskl očima:

»Ah! Krajan.«

A v příštím okamžiku se jeho pěst vymrštila, a byť byla drobná, udeřila Jacquesa tak prudce do tváře, že se překvapený nebožák svalil na zem. A zatímco ho zasypával příval cizincova klení, namířili na nás míšenci své bambitky a začali křičet:

»Allez, allez!«**

Tak jsme byli hned zpočátku poučeni, že se od té chvíle nebudou s námi nijak mazlit a že nám začne snad ještě tvrdší škola, než kterou jsme dosud procházeli. Za chvíli jsem se osmělil zeptat se Jacquesa, proč ho ten člověk uhodil, když přece neřekl nic, co by ho bylo mělo podráždit. Naopak se jen přihlásil jako Francouz k Francouzi.

»To mi právě ten ničema řádně vysvětlil, když jsem se sbíral ze země,« odpověděl vztekle Jacques, proplétaje svou řeč šňavnatými kletbami. »Abych prý si uvědomil, řval na mne ten čubčí syn, že krajanství nic neznamená, abych si nedomýšlel, že z toho budu mít nějaké výhody, tady že nejsme Francouzi, ale pán a otrok!«

Začalo již svítat, když jsme došli na jakousi planinu, kde stálo několik velikých dřevěných budov, které jsme si však v šeru nestačili ani prohlédnout, a už nás zavedli do jedné kolny, kde nás — a to už jistě nemusím dodávat — zase zavřeli pod závoru.

Jedině že nám pak strčili džbán s vodou a několik placek, které i když nám nechutnaly — byly nahořklé —, jsme ihned snědli.

A tu se Jacques, aniž čekal na naše otázky, dal do řeči a vysvětlil nám, v jakém postavení jsme se octli, i všecko, co jsme si dosud nedovedli vyložit:

»Už do toho vidím jak do obrácených karet a řeknu vám, že je to horší, než si můžeme pomyslet. Ale neznáte to tady, a tak vám to musím vyložit od prababičky.

* *Pracovat — tabák — tři roky, rozumíte? vyslov: Travajé, tobako — troa zán, komprené? (směs francouzštiny se španělštinou)*

** *Jděte, jděte! (Vyslov: alé)*

Tenhle bohem prokletý ostrov patří napolovic Španělům, napolovic Francouzům. Španělům náleží přístav, město a všechno všude, až kam dosáhnou jejich děla a moc jejich mušket a posádek. Tady nahoře a po celém málo přístupném severním pobřeží se usadili Francouzi. Nalezli sem jako vši do španělského kožichu a Španělé nemají tolik moci, aby je odsud vypudili. Zatímco zdejší španělský místodržící a jeho vojáci pobíjejí Francouze, když některého dopadnou, páni španělští obchodníci s nimi tajně obchodují. Kupují od nich tabák a prodávají jim otroky. Proto nás sem dopravil náš milosrdný zachránce v noci a touhle krkolomnou cestou. A teď tu budeme pro toho francouzského rasa dřít tři roky, po tu dobu na nás má právo, jak mu to každý guvernér uzná a potvrdí, i kdybychom se mohli odvolat k čertu a ďáblu. My ovšem tu možnost nemáme. Ale tady už platí takový všeobecný zákon, že běloch nesmí být držen při nucené práci u jednoho pána déle než tři roky. A jestli si myslíte, že to tedy není tak nejhorší a že zkrátka ty tři roky přečkáme a odpracujeme si je, tak se náramně mýlíte, že to bude, tak jednoduché. Na tohle si páni vymyslili moc dobrý způsob, aby — — Ale ne, co bych vám maloval čerty na zeď. Však se sami dočkáte, jaký háček v tom vězí. Radši si myslete, že to všechno vydržíte, protože teď vám musí záležet na jediném: neklesat na mysl a nedat se zlomit a utahat. To byste jen hráli pánům plantážníkům do rukou. A pokud budu moci, tak vám v tom pomohu. Sice jsem sám dosud u plantážníka nepracoval, ale přece jen o tomhle tady vím trochu víc než vy. Pamatujte si: Bude to stálý boj mezi tím kníratým lotrem a námi; on bude chtít dostat všechnu naši sílu, až z nás vymačká život jako z citrónu. A my? Nu, my mu přece nesmíme udělat to potěšení — chcípnout ve prospěch jeho kapsy. Já sám bych ostatně ani nemohl klidně umřít, kdybych mu nesplatil to dnešní krajanské přivítání. Tak, a teď se natáhněte a spěte, za chvíli pro nás přijdou, abychom šli na pole.«

KAPITOLA ŠESTÁ,

*kde se mluví nejdříve o pěstování tabáku,
později to ustoupí starostem jiným,
naléhavějším*

Tak jsme se stali otroky na tabákových plantážích. To se pěkně řekne a snad by si někdo pomyslel, že to ani nebylo tak zlé. Ale ať si nikdo nepředstavuje, že nás poslali na pole, abychom tam pěkně zahradničili. Kdepak, museli jsme začít hezky od začátku. Dali nám každému sekeru,

motyku a mačetu^{*}, k tomu kotlík, menší pytel fazolí, pak nějaké bobule, které jsme si měli nasázet, a houf dobrých rad a naučení, z nichž každé bylo zakončeno hrozbami nejstrašnějších trestů. Takto zatížené jako soumary poslali nás s týmiž dvěma míšenci, kteří nás předtím provázeli, přímo do lesa!

Nebyl to sice les, jakým jsme procházeli na pobřeží, ale čím tam bylo méně stromů, tím tam bylo víc křoví, trní, hloží, lián, vysokých tuhých trav, zkrátka jediná souvislá spleť všemožného porostu. Každý krok jsme si museli prosekávat mačetami. Míšenci nás vedli tímto peklem asi den a pak nám jeden ukázal rukou před sebe a řekl:

»Tady.«

»Co tady?« zeptal se Jacques.

»Udělat pole — tabák,« odpověděl míšenec, překvapen otázkou podle něho zcela zbytečnou.

My zas nemohli pochopit, jak lze z tohoto spletitého zeleného pekla udělat pole. Časem jsme se však přestali divit vůbec všemu.

Míšenci s námi zůstali asi čtrnáct dní a pomohli nám zaučit se do nové práce. Dělalí to ovšem s náramnou nechtí, poněvadž to byli »plantážní dozorcí« a sami nepracovali; pán si je vydržoval jako honící psy otroků a záměrně v nich pěstoval pohrdání »bílými otroky«. Než nás opustili, řekli nám, že několik hodin na západ pracuje dalších několik pánových skupin, a když si nebudeme vědět rady, že máme hledat pomoc u nich. Ostatně do roka, když si pospíšíme, že se všechny pracovní úseky k sobě přiblíží a spojí, což je vůbec úkol otroků vyslaných do toho kraje. Tak tu vznikne nová velká plantáž, která bude hustým porostem pěkně chráněna a ukryta slídívým zrakům nepřátel.

Dívat se na tu sítinu houžví, kmenů, větví a travin kolem a slyšet přitom o práci vypočtené na léta, to věru dovedlo vzít dech i hodně otužilému muži. A vydržet to tři roky? To jsem si vůbec nedovedl představit. Ukázalo se pak vskutku, že nás tu čekají mnohem krutější dobrodružství než v bitvách a na galejích. Byla to dobrodružství všední a každodenní, kdy se zápas s rostlinstvem, půdou a počasím stával bojem o život, a i když navenek to nebyl boj nikterak okázalý a zajímavý, byl tím tvrdší pro naše svaly, plíce, srdce a krev. Neboť to vše bylo neustále sterým způsobem ohrožováno.

^{*} asi půl metru dlouhý, široký, šavlovitý nůž na přesekávání lián, stvolů cukrové třtiny a pod.

Vidím však, že to, co bylo mnohem silnější než jakékoli bitevní vzrušení, vypadalo by na papíře šedě a jednotvárně. Čtenáře dovede upoutat vylíčení hrdinné smrti na bojišti, ale sotva by měl trpělivost sledovat naše pomalé umírání trvajícím měsíce, když jsme vlastně nehlučně a všedně hynuli v zápase s přírodou, jež nám pomalu vysávala naše síly.

A proto chci jen stručně říci, do čeho všeho jsme se pustili a co jsme přitom museli podstoupit.

Míšenci nám záseky na stromech vyznačili veliký čtverec, který jsme tedy měli změnit na pole. Ale ze všeho nejdříve jsme si postavili srub, co říkám srub! Byla to až hrůza neumělá stavba z větví a roští, pokrytá svrchu palmovými listy, které nám jeden z míšenců — když vylezl na palmu rychle jako opice — milostivě osekal a sházel.

Potom jsme ve vyznačeném čtverci začali nejdříve vysekávat všechen nízký porost, jen stromům jsme se vyhýbali. Byla to nekonečná práce a měli jsme záhy ruce až po ramena samou krev. Vysekané keře, chrastí a trávu jsme snášeli na malé hromádky, aby to dobře proschlo. Pak přišly na řadu stromy, které jsme museli všechny vykácet; počínali jsme si při tom tak, že by každý drvoštěp musel puknout smíchy. My však spíše kleli a někdy div nebrečeli vztekem a únavou. Stromům jsme osekali větve a ty jsme pak s těmi uschlými hromádkami pálili. Kmeny jsme však nechali ležet tam, kam padly, ani s jediným bychom nebyli my čtyři pohnuli. Naštěstí jich bylo velice málo.

Když už jsme byli zedření jako psi, čekala nás zdánlivě lehčí práce: zpracovat motykami získanou půdu. Ale o tom radši ani nebudu mluvit, jaká to byla rasovina. Nikdo, kdo zná jen naše orné a luční půdy, by mi nevěřil. Když i to jsme měli za sebou, oseli jsme ji fazolemi a natlačili jsme do ní ony hlízy, které jsme si s sebou přinesli — zatím jsem se dozvěděl, že se jim říká bataty. Tím jsme si založili vlastní zelinářskou zahradu a základní špižířnu.

Teď teprve nás čekalo to hlavní: takto vymýtít a připravit pole pro tabák; mělo být ovšem několikrát větší. A nezbývalo nic jiného než dát se i do toho.

Pod tímhle, co jsem zde v několika řádcích napsal, je však třeba si představit:

Stále vlhký a dusný vzduch, který zmalátnuje;
nesnesitelnou únavu s bolestmi ve svalech i kloubech, které si jen velmi, velmi pomalu zvykají na nadlidskou námahu;

nezvyklou bezmasou stravou, kterou jsme si záhy museli doplňovat své docházející zásoby fazolí a kterou shledat dalo dost práce;

neustálé obtěžování hmyzem, a to večer a ráno moskyty, malými červenými komáry, přes den a v noci zase docela malými muškami; to všecko dohromady bodalo, sálo krev a zaněcovalo kůži a moskyti nadto přinášeli žlutou zimnici.

Člověk si zvykne na hodně, ale nejvíc utýrají takové stálé, neodstranitelné a věčně se opakující bolesti a strasti.

Kromě toho jsme se ještě v mnohém nevyznali; jednou nás k smrti vyděsil velký had, o kterém jsme netušili, že není jedovatý — neboť jediná požehnaná zvláštnost tohoto ostrova je, že vůbec nemá jedovatých hadů, ani škorpiónů, ani jedovatých pavouků — jindy to byli právě pavouci, kterých jsme objevili velký počet, jak se procházejí po střeše našeho větvového srubu. Měli těla velká jako vejce, odporně chlupatá, nohy jako raci a hrozná kusadla.

Ale ještě větší strach než všechna zvířata, která jsme viděli, naháněla nám ta, která jsme neviděli a která jsme tušili, když les a křoví kolem zvláště v noci oživily šustotem a kroky neviditelných bytostí. Teprve když

jsme se později setkali se zkušenějšími druhy, spadla z nás každonoční tíseň, neboť tak jako tato země nechová jedovatých potvor, nemá ani větších dravců. Jediný nebezpečný živočich je tu — člověk.

Dozorci, kteří vždy jednou za čas přišli obhlédnout naši práci, občas nám — když měli náhodou na to náladu — poradili, jak si doplnit náš výběr jídel. Tak jsem se naučil jíst banány, malé, strašně kyselé citróny, pak zvláštní bílé nebo černé plody podoby švestek, které rostly na stromech, jež se plazily větvemi zcela při zemi, nebo zas melounovité ovoce vysokánských stromů, na jejichž španělské pojmenování si do smrti nevzpomenu; stejně jsem přišel na chuť našim batátům, dužnatým a nasládlým, manioku a jiným a Jacques se naučil různé plody vařit a všelijak upravovat, takže hlad jsme nikdy neměli, jenže jsme postrádali věci z mouky, maso i tuk. Všecko ovoce a plody to nestačily nahradit a my jsme cítili, jak nás práce, místo abychom si na ni zvykli, namáhá neustále víc.

Po mnoha týdnech jsme byli tak daleko, že jsme mohli začít s vysazováním tabáku; předtím jsme jej hustě naseli do kusu půdy, který jsme celý pokryli palmovými listy, aby slunce nemohlo na malé výhonky. Když pak vzrostly v pěkné sazeničky, vysázeli jsme je do řad, aby každá rostlina byla od druhé vzdálena tři stopy.

Pak teprve začalo nekonečné pipání. Když nepršelo, bylo třeba tabák zalévat a neustále okopávat. A když dorostl do výše asi půldruhé stopy, zase jsme mu museli zaštípnout všechny vrcholky, aby se zarazil ve vzrůstu a hnal sílu do listů.

Jednoho dne však přitrhla na pole pohroma. Připlazila se v podobě odporných zelených housenek, tlustých jako prst. A tehdy nás čekala bitva, tak hnusná, jakou jsem ještě nezažil. Ještě teď se mi zvedá žaludek, když si vzpomenu, jak jsme housenky sbírali, rozšlapávali, drtili v prstech a kameny — brrr! A přesto jsme jejich příval nestačili zvládnout.

Naštěstí — i naneštěstí — zatoulal se k nám právě v té době opět jeden plantážní dohlížitel, který když viděl tu spoustu, na místě se otočil a pelášil pryč. Ještě před nocí přiharcovalo jich na koních asi deset a první, co udělali, bylo, že nás nemilosrdně zbičovali. Proč prý jsme ihned neběželi pro pomoc! A na druhý den — zatímco jsme leželi v horečce na břiše, nemohouce se pohnout, jak jsme měli od důtek rozbitá záda — svolali, nevím z kterých pekel, další otroky a asi padesát lidí se pustilo do pole, aby zachránili, co se dalo.

Když pak tabákové rostliny dorůstaly, dostali jsme nakázáno stavět z větví velké sušáky se stříškami z palmových listů. To byla hromská práce. Sušáky byly vlastně kolny, dlouhé padesát stop a jen o něco málo užší, které jsme museli od země až ke stropu opatřit řídkými rošty, svázanými z větrových tyček, na něž se pak kladly tabákové listy, otrhané z uříznutých lodyh. Rostliny se ořezávají čtyřikrát do roka a z pahýlu vyrazí vždy celá nová lodyha.

V té době k nám přibyli noví pracovníci. Byli to zvláště na to cvičení otroci, kteří brali vysušený list po listu, stahovali ho z řapíku žeber a svinovali ho do smotků. Smotky pak byly svazovány do balíků a tak připraveny na odvoz.

Teprve když jsme se dočkali první usušené sklizně, dostali jsme první plat! To bylo přece velkorysě od našeho pána, ne? Když si přece již koupil naši práci na tři roky a zaplatil ji!

Jenže i tato velkomyslnost měla svůj účel. Platem totiž byl — menší balík smotků. Nejdřív jsme nevěděli, co s tím, ale na světě je, zdá se, vše navzájem spořádáno. Když nastaly »tabákové žně«, objevil se zčistajasna u

našeho pole chlapík, jako by ze země vyrostl. Byl zarostlý a vypadal jako loupežník. Byl oblečen v cárech a v nevydělaných kůžích, ale měl dlouhatánskou pušku a na tenkém provaze navlečeny usušené pláty uzeného masa. Bez řečí vlezl do naší chajdy, tam smekl z ramenou čtyři provazce navlečených uzených plátů, a popadnuv naše balíky, zmizel s nimi opět, jako by se v houští propadl.

Jeden z míšenců, kteří svinovali tabákové listy, řekl Jacquesovi španělsko-francouzskou hatmatilkou, to že je v pořádku, že se nemusíme bát, ten člověk prý nás jistě neošidil. Lovci v tuhle dobu obcházejí takhle všechny plantáže a vyměňují lidem maso za tabák.

Tak takhle to bylo. Náš plantážník nám dal tento ubohý podílek na sklizni, protože věděl, že za něj nic jiného nemůžeme dostat než masité vylepšení naší stravy a toho že právě zase je potřebí, abychom již první rok nezašli. Měli jsme mu zkrátka ještě vydržet.

Přestože jsme tedy získali tyto vzácné masité houžve, tvrdé jako podešev, trvalo to dlouho, než jsme se je naučili ukuchtit, aby se daly jíst: přesto jsme věděli, že to s námi jde z kopce. Jacques a Selim, kteří tento život snášeli z nás nejlépe, byli vyhublí na kost, já se ploužil jako mátoha a nejhůř byl na tom Kryštůfek. Od moskytů dostal dárkem zimnici, která ho občas uvrhla na lože, kdy horečkami až blouznil. Nebýt jednoho Indiána — byl to jeden ze »smotkařů« — který mu vařil čaj z kůry nějakého zvláštního stromu, což mu vždy ulevilo, byl by snad zašel.

Někdy, když mu bylo zvláště zle, sedával jsem aspoň na chvíli u něho, dával jsem mu mokré obklady na čelo a všelijak ho utěšoval. Také jsem si začal vyčítat, že se sem dostal vlastně mou vinou. Vždyť to bylo proto, že mě chtěl tehdy z osnabrúckého vězení zachránit, jenže Tajfl mu na to přišel a od té doby musel chudák Kryštůfek sdílet můj osud.

Ale Kryštůfek mi tyhle myšlenky vylouval, že prý za nic nemohu, on to přece udělal o své vůli, dobrovolně, a kdyby ho nebylo potkalo tohle, tak by to bylo něco jiného. Ostatně že si to nemám tak brát, jednou každý z nás musí umřít a jemu že to ani nepřípadně tak zatěžko, když o to, co měl nejdražšího, stejně přišel, a tak nebude čeho litovat. Jak bylo vidět, pořád tedy ještě nezapomněl.

Byl bych teď potřeboval mít výřečnost Pětiokého. Vzpomínal jsem, jak ten dovedl Kryštůfka vyburcovat k životu, a právě v jeho nejtěžších chvílích. Ale nebylo ve mně ještě tolik životní moudrosti, jak jí měl starý mušketyr, a tak jsem se jen smutně díval na horečnatý Kryštůfkův obličej,

až jsem se někdy rozbrečel. A to už vůbec nikomu nepomůže a nakonec Kryštůfek musel utěšovat mne.

Nejspíš nám měl a mohl být oporou Jacques, i když byl drsnější než starý dobrák Pětioký. Byl také hodně vzteklý a snadno propadal špatné náladě. Ale měl velké zkušenosti a byl prost vší změkčilosti, jež stále ulpívá i na zdravém mládí (a my zdraví nebyli). Přitom měl určitě dobré srdce a svým hrubým způsobem už často pomohl. Ale i na Jacquesa padla nějaká slabost, smutek, čert ví, co to bylo. Projevovalo se to ovšem jiným způsobem: Naučil se vyrábět víno!

Nebylo to zvlášť obtížné. Bylo třeba jen vypátrat k tomu příslušný druh palmy. Má zcela zvláštní vzhled: je jen asi čtyřicet stop vysoká a něco nad polovičku zcela utlá, horní část je však ztloustlá tak, že vypadá jako bečka. Když se podetne — a to jde pro štíhlost spodního kmene velmi lehkou — vyseká se do ztloustlého vrcholku otvor a odtud se rovnou ždímá, rukama tlačí a nohama vydupává palmová šťáva, kterou je třeba jen u otvoru zachytit do podstavené nádoby. Má účinek jako naše skutečné víno, i když není zdaleka tak dobrá. Ale Jacquesovi nešlo ani tak o chuť jako spíše o tu chvilku opojení, při kterém zapomínal, jak je vzdálen od domova, nebo mu naopak jeho Francii přibližovalo aspoň v neskutečných snech. Že mu to odolnosti nepřidávalo, je samozřejmé.

Tak zbýval jako naše nejpevnější opora Selim, který také nejlépe snášel zdejší ničivé podnebí. S ním však byla zase ta obtíž, že jsme se s ním těžko mohli dohovorit, zvláště když u toho nebyl Jacques. Sedával také u Kryštůfka, cenil na něj své krásné bílé zuby v přátelském úsměvu a někdy mu zpíval. Bylo to dojemné, jak tento syn vzdálené Afriky, dávno odtržený od své rodné země a přesazený na cizí půdu, znovu se uchyloval k písňím a k řeči své domoviny, když chtěl vyjádřit své nejkrásnější city. Jeho zpěv byl podivný, sladký i naříkavý zároveň, a člověk cítil někde pod tím strašnou a divokou silou. Nevím, nikdy jsem v Africe nebyl, ale když jsem naslouchal Selimovým písňím, viděl jsem před sebou kraj krásný až strach — s prudkým sluncem, nevidaným rostlinstvem a zase s hlubokými stíny, odkud znějí skřeky šelem, kde život a smrt se rvou, vítězí, rostou, prostupují se — nevím, samozřejmě že to všechno říkám popleteně.

Jistě jsme byli na té prokleté tabákové plantáži už aspoň rok, když to přišlo na nás všechny najednou: že když tu zůstaneme, zahyneme.

Snad by se někdo mohl divit, proč tedy jsme už dávno neutekli, když

přece nás nikdo nehlídal a jen občas přišel některý dozorce. A když nás nemučili — až na výjimky — lidé, nýbrž příroda a samo místo, kam nás plantážník poslal.

Ale s útekem to nebylo tak jednoduché. Utéci — to nebylo těžké, avšak — co dál?

Pustit se se sekerami a mačetami do pralesních houštin? To nebyla menší námaha než dělat na plantáži, naopak větší, a čím jsme se měli živit. Ovoce? Ano, i v tomto hrozném porostu a v lese se dalo nějaký čas žít, ovšem když člověk měl pušku. Jako ten muž, který nám nyní pravidelně chodil vyměňovat uzené za tabák. Ale natrvalo také nemá smyslu vězet v houštinách, a jakmile z nich člověk vyjde, nevyhne se lidem. A příliš mnoho jsme se zatím dověděli o těch, kdo se o takový útek pokusili a byli dopadeni. Nemuseli ani padnout do rukou svému vlastnímu plantážnímu pánu. Stačilo být polapen na území kteréhokoli plantážníka vůbec. Každý si už dal práci, aby se posly dotázal sousedů, komu nějaký otrok utekl, a pak ochotně vydal utečence pánovi, aby si tím zajistil propříště obdobnou protislužbu. Kdyby se člověk i probil až na španělské území, Španělům dělalo radost odpravit otroka francouzským plantážníkům anebo ho zapřáhnout do otrocké práce pro vlastní potřebu. Takového nešťastníka pak o to víc využívali a týrali, že to byl — jakožto uprchlý otrok — zločinec, který si zasloužil přísného trestu.

»Tak, jak tu jsme,« uvažoval Jacques, nahlas, »plantážník si nás nevšímá. Dává nám jen takovou práci a tak nás dává honit, aby z nás dostal všecku práci a sílu, co nám vůbec vězí v těle. Všimli jste si, oč domorodí otroci vypadají lépe než my? A není to jen v tom, že tu jsou zvyklí žít! Kdybyste byli na pánově farmě, viděli byste, že mohou pracovat pomaleji než my, nehoní je tolik a nechávají jim čas na odpočinek, lepší jídlo dostávají. Proč? Protože plantážník potřebuje, aby mu dělali celý život. Má zájem na tom, aby déle vydrželi. Kdežto my? Bělocha si nesmí plantážník zavázat déle než na tři roky. A za tu dobu z něho chce dostat všecko a pak ho odhodí. Ale jdou dokonce na to chytřeji: Kdybychom tu dočkali třetího roku, to byste teprve viděli, jak by nás začali ten poslední rok prohánět. Slyšel jsem o tom. To bychom tu měli dozorce na krku od rána do večera a padali bychom vyčerpáním. Takhle to dělají proto, aby se nakonec takový ubožák na kolenou připlazil k pánovi s prosbou, aby ho pro všecky svaté postoupil a prodal jinému pánovi. V takových případech se plantážník dá chvíli prosit, ale pak vždy milostivě dovolí, aby se chudák

znovu dal zjednat na tři roky k sousednímu plantážníkovi. A tam to začne od počátku znova: dva roky jakžtakž, že to je málo na život, ale málo i na smrt, a třetí rok zase rasovina. Takhle si hrají do ruky, jednou já tobě, podruhé ty mně.«

Vypadalo to, že tedy není z tohoto pekla úniku. Jako z uzavřeného kruhu. A tak se znovu a znovu vtírala myšlenka na útěk. A znovu se připamatovávaly výstražné a odstrašující příklady:

Z jedné plantáže utekl mladý muž; pocházel ze zámožné anglické rodiny a bůhví, co si myslel, že tady na Española udělá za štěstí. Netrvalo dlouho a španělští obchodníci ho připravili o všechny peníze a jemu nezbylo než dát se najmout na plantáž. To se ví, ten teprve nebyl zvyklý téhle práci. Asi po měsíci zmizel. Dva dozorcí se vypravili za ním se psy. Když se vrátili, oznámili, že ho nenašli. Ale netrvalo dlouho a přišel na plantáž lovec a hlásil, jestli jim nechybí člověk, že přišel v lese na tělo rozsápané od psů. Další se snadno domyslí.

Jindy dopadl plantážník uprchlíka živého. Přivázal ho ke stromu a nejdřív ho poručil zmrskat a pak mu dal namazat zkrvavená záda mastí z citrónové šťávy, španělského pepře a soli. Nešťastník do rána zemřel.

Jednou překvapili dozorcí skupinu otroků ještě na plantáži, právě když si chystali věci pro útěk. Překvapení ubožáci slibovali hory doly, jen když to dozorcí na ně neprozradí, a také se zapřísáhli, že budou dál pracovat. Dozorcí to naoko slíbili, ale hned to ohlásili plantážníkovi. Co se na plantáži v noci dělo, nikdo se nedozvěděl. Ale ráno svolal plantážník sousedy, vedl je k chýším těch otroků, kteří chtěli prchnout, a spustil lamento*, co to ty nešťastníky potkalo, když přece o ně pečoval jako o vlastní děti. Asi prý nějaká hrozná náhlá nemoc. Bylo jich pětadvacet. A všichni leželi ve svých chatách mrtví a u jejich těl stály mísy s masem a s vejci a džbány s vínem, na které plantážník zvláště sousedům poukazoval na důkaz, jak se staral o své otroky.

Uvažovali jsme důvody pro i proti, váhali jsme, jižjiž jsme se rozhodovali a zase couvali před představou hrozících nebezpečí, až to jednoho dne za nás rozhodla příhoda, po které nemohlo následovat nic jiného než útěk.

* nářek

KAPITOLA SEDMÁ,

*v níž Jan Kornel opustí se svými druhy plantáž,
když se předtím rozloučili s plantážníkem,
a v níž se setkají s bukanýry, i mnoho jiného
pamětihodného zažijí*

Bylo to v době nezvykle dlouhého sucha, kdy nebe bylo kolik dní do modra rozžhavené a nikde ani mráčku. Již tím byl člověk mimořádně podrážděný a kolem Jacquesa jsme v takových chvílích obcházeli jako kolem sudu prachu, který může každou chvíli vybuchnout.

Zrovna přijely volské káry, aby odvezly poslední balíky tabákových smotků, neboť počasí aspoň posloužilo k tomu, že listy rychle schly. Tentokrát s nimi přijel sám plantážník, ten podivný kostroun s knírkem. Nejdřív proháněl kdekoho, všechno mu šlo pomalu, křičel, a běda tomu, kdo

se dostal na dosah jeho bičíku. Pak se však rozvalil ve stínu naší chýše a usnul.

Vozy zatím byly naloženy a odjely. Neodvážili jsme se plantážníka budít, a tak nám tu zůstal a my se snažili pracovat co nejdále od spáče, abychom ho nevhodně neprobudili. Jacques mimoto nedovedl po celou tu dobu o jiném mluvit než o nejrůznějších způsobech, jak by ho bylo možno ve spánku zabít, jak by to zasluhoval a jaké by měl on, Jacques, z toho potěšení. Měli jsme také škodolibé uspokojení, jak se na spáče vrhne poleující hmyz, který nejvíce útočil kvečeru, a k tomu nebylo již daleko.

Vskutku ho také moskyti vzbudili. Probudil se s hrozným láteřením a hned nás svolal k sobě. Poznali jsme, že si u nás zřejmě vyspával nějakou předchozí pitku, protože i teď bylo na jeho hlase znát, že není ještě střízlivý. Tím byl však zuřivější. Nadával nám, proč jsme ho nevzbudili, a my měli co uskakovat před šlehy jeho bičíku.

Ještě to mohlo všechno dobře dopadnout, kdybychom ho byli šťastně dostali do sedla jeho koně. Ale když jsme ho už jakžtakž měli nahoře, nedbajíc jeho kleteb a ran, najednou se nám převážil na druhou stranu, a kdybych ho nebyl náhodou zachytil do náručí, mohl se zle potlouci.

Zato si ovšem vylil všechnen vztek — na mně. Začal mě zuřivě bít, ale to jsem toho už měl právě dost, vytrhl jsem mu bičík, zlomil a hodil mu ho pod nohy. Vztek se mnou lomcoval nad vší jeho nespravedlivou krutostí a stál jsem proti němu jako socha hněvu, rozhodnut neustoupit ani o krok. Začal jsem vidět jako skrz clonu krve.

Díval se na mne tupýma očima, překvapen, že se mu vůbec může otrok takhle zpupně postavit. Ale v nejbližším okamžiku se nakrčil jako kočka, a než jsem se vzpamatoval, zableskl se v jeho ruce nůž a už se mi mihl před očima. V poslední chvíli jsem napřáhl před sebe paži a zachytil hrozivou ránu, takže mi rozřízla jen kůži na paži. Čekal jsem, že mě teď ten lotr dobije, ale najednou přede mnou zmizel, jako když ho země pohltí. Zezadu po něm totiž skočil Jacques, držel ho teď koleno pod sebou a bil ho do tváře střídavě oběma pěstmi.

Rychle jsme ho odtrhli, aby nedošlo k neštěstí, ale udržte bouři, když jednou vyrazí z tak dlouho týraného a pokořovaného člověka. Jacques nás setřepal ze sebe jako smetí, znova popadl plantážníka, který se probíral právě z mrákot, a vlekl ho k nejbližšímu stromu. Tam ho přidržel a zařval na Selima, aby přinesl provazy. A jak jsem zahlédl pohled černochoových očí, rázem jsem v něm poznal něco z toho, co temného a divokého hrozilo

i z jeho afrických písní. V té chvíli bych byl nedal za plantážníkův život zlámaný groš.

Když byl připoután břichem ke kmenu, strhl mu Jacques košili ze zad, odepjal si řemen od kalhot a začal ho vyplácet. Plantážník řval bolesti a Jacques zase řval své nadávky a kletby a zkrátka všechno, co mu leželo na srdci. Neboť konečně se dostal k tomu, aby se svým milým krajanem zúčtoval nejen za první přivítání tehdy, nýbrž i za všechno, co jsme tu pro něj zkusili, a vlastně nejen my, ale vůbec všichni jeho otroci.

Jacques se rozvášnil téměř k šílenství, až pak přece jen na nás přišel strach, jak to skončí, a já s Kryšťůfkem jsme se něj vrhli, a přestože se bránil, podařilo se nám ho odtáhnout od jeho oběti, ovšem teprve za přispění Selima, který kupodivu — ač divoch — rychleji vystřízlivěl než náš rozběsněný Francouz.

Přivázaný plantážník snad omdlel nebo se bál, zkrátka byl tichý jako pěna.

Konečně se nám přece po delší době podařilo přivést Jacquesa k rozumu.

»Je, hoši, stejně už pozdě,« funěl chraplavě, jak byl vyčerpán námahou a rozpálen vztekem, »nezbývá nám než vzít nohy na ramena. Protože za chvíli se jistě pro něj vrátí a pak — pánbů s námi!«

Tahle vyhlídka nás popohnala. Každý z nás popadl mačetu, sekeru, zavěsil si pytlík s fazolemi, pak ještě svinutou deku přes rameno, Selim vzal kotýlek a Jacques vytáhl plantážníkovi z opasku obě bambitky. Podíval se přitom, jestli chlapík zůstal naživu. Dýchal. Odvázat ho však Jacques nedovolil.

»To mu moc poslouží, až jeho otroci uvidí, jak jejich pán dostal výprask a že mu někdo oplatil, co tolikrát způsobil svým lidem. Tak, a teď pojďme!«

A v příštím okamžiku nás pohltila houština.

Záhy jsme se mohli přesvědčit, jak oprávněné byly naše obavy před putováním zarostlým porostem. Spěchali jsme, abychom se co nejrychleji prosekali co nejdál od plantáže, neboť jsme počítali s tím, že nás budou pronásledovat. Aspoň v tom jsme měli trochu štěstí. Poměrně dosti záhy jsme se dostali na kus volné stepi, který jsme přeběhli, abychom se znovu vrhli s mačetami do boje s houževnatou houštinou. Ještě důležitější bylo, že se vzápětí spustil strašný liják, jaké nás dříve často znenadání překvapovaly; trval dlouho a zaručeně smyl naše stopy a tím možnost, že

by nás psi vypátrali.

Zato všechno ostatní bylo mnohem horší, než jsme si mohli představit. Z promoklé půdy začalo vystupovat velké dusno, které dusilo plíce, ač jsme právě potřebovali co nejvíce sil, když každý krok musel být v houštinách doslova mačetami vybojován. Bylo marné, že jsme se střídali na vedoucím místě naší malé karavany. Vždy přišla na každého práce s prosekáváním dřív, než si odpočinul a nabyl sil.

Když se setmělo, padli jsme na zem na místě, kde jsme se právě zastavili, a bylo nám to jedno, že ležíme zpoceni na půdě, z které stoupal mokrá chlad, a byli nám lhostejní i moskyti a snad bychom se nebyli ani dravým šelmám bránili, kdyby tam byly bývaly.

Kryštůfkovi se vrátila zimnice a museli jsme ho příští den střídavě podpírat, vůbec se již neudržel na nohou. O jídle pak ani nemluvíme. Neměli jsme sílu rozdělovat oheň a vařit si fazole, které nám ostatně zvlhly a přes noc nabobtnaly, a tak jsme si stačili jen utrhnout sem tam nějakou bobuli, za kterou jsme se nemuseli zvláště prodírat. Jedli jsme namátkou, co nám přišlo pod ruku; bylo toho ovšem málo, a ještě jsme měli obzvláštní štěstí, že jsme nepřišli na žádný jedovatý plod.

Také jsme ztratili vůbec představu o směru své pouti. Bylo docela dobře možné, že jsme se otáčeli, vraceli a že třeba vyjdeme u naší plantáže!

Třetí den jsme skoro celý proleželi. Neměli jsme sil Kryštůfka dále takto vléci, a tak jsme doufali, že se mu snad delším odpočinkem uleví. Když ne, bude to znamenat svázat z větví nosítka, dva ho ponese a třetí bude prosekávat stezku.

Kryštůfek přece jen i v horečkách poznal, jak je s ním zle a že kvůli němu nemůžeme z místa. Zavolal si nás všechny k sobě a začal nám domlouvat, abychom se s ním nezdržovali, že cítí, že už mu stejně není pomoci. Nač tu mají proto zbytečně zahynout další tři lidé? Ovšemže jsme na jeho řeči nic nedali, a když mu ani druhého rána nebylo lépe, přidali jsme si další den odpočinku. Mohli jsme se aspoň věnovat nasbírání trochu výživnějších plodů, za kterými se střídavě vždy dva z nás vypravili, kdežto třetí zůstal u nemocného.

Ale Kryštůfkův stav se nezlepšil. A třetího dne si mě Jacques vzal stranou a řekl: »Má pravdu.«

Nerozuměl jsem.

»Kryštůfek má pravdu,« opakoval Francouz zamračeně. »Co mu

pomůžeme, když tu umřeme s ním?»

Věděl jsem, že to tak je a že nemá smysl marně tu zůstat, ale nedovedl jsem si představit, jak bych tu mohl nechat ležet přítele ještě živého, ještě při smyslech — to by bylo, jako bych ho kladl vědomě do hrobu. Odmítl jsem.

Jacques kupodivu neláteřil. Asi to chápal. A tak se k polednímu rozhodl jinak. Nanesl mi se Selimem hromadu bobulí, i jeden nezralý banánový trs tu sehnal, dva dužnaté vrcholky palem, které našel vyvrácené, ut'ál a položil k ovoci.

»Tohle ti stačí na čtyři pět dní. Ten chudák ti moc neují. A tady máš jednu bambitku. Já se Selimem půjdu, a jestli se dostaneme někam, kde to bude lepší, vrátíme se pro vás.«

Proti tomu se nedalo nic namítat, bylo to rozumné, i když na mne padla velká tíseň, že tu zbudu v té hrozné pustině sám s nemocným. Ale snažil jsem se nedat na sobě nic znát a rozloučili jsme se, ujišťující se o nejrůznějších nadějných možnostech, kterým jsme, to se ví, vůbec nevěřili.

A pak jsem se za nimi díval, jak mi oba pomalu mizejí, prosekávající se dál do nitra zelených houštin. Byl jsem přesvědčen, že je vidím naposled.

Minul den, noc a rozbřesko se další ráno. Kryštůfkovi bylo o něco lépe, ale pořád chtěl jen pít. Také mě znovu a znovu prosil, abych zavolal Selima, aby mu zpíval, a vždy znovu jsem mu musel vykládat, že Selim odešel s Jacquesem, aby nám sehnali pomoc. Ale snad bylo lepší, že Kryštůfek nebyl zcela při smyslech. Takhle aspoň na mně nepoznal mou beznaději, a hlavně mou lítost nad ním. Tolika bitvami prošel, válka ho nezdolala, ani galeje, až tady, kde byl lakotnými chamtivci prodán a vysát až do posledních sil.

Z mého trudného zamyšlení mě najednou vytrhla střelná rána. Nevěřil jsem svým uším. Ale pak mě vzrušení samo pozvedlo, a aniž jsem uvažoval, vytáhl jsem bambitku a rovněž jsem vystřelil. Jednal jsem rychleji, než jsem si myslel. Udělal jsem však dobře, byl-li tu nablízku nějaký střelec, ať už to byl kdo byl — uslyší můj výstřel a snad — —

Čekal jsem napjat jako struna a zaposlouchal jsem se do zvuků kolem, nadávaje v duchu na rámus cvrčků a hlasy ptáků, které mi možná zastřou zvuky důležitější. Netrvalo však dlouho a zaslechl jsem zřetelně volání lidského hlasu. Nabral jsem zhluboka dech a zařval jsem, jak nejvíce jsem mohl. Pak se již hlasy blížily. Křičeli jsme na sebe teď v stále kratších

přestávkách. A pak se ozvalo dokonce — moje jméno!

Tak to byl Jacques! Jacques a Selim!! Vracejí se pro nás.

Vynořili se pak z houští jako zjevení a za nimi se ukázal muž s dlouhou puškou, podobný lovcí, který si k nám chodil vyměňovat tabák.

Jacques začal hned halasně nadávat mně a Kryštůfkovi a z toho jsem poznal, jakou má radost, že nás našel ještě naživu. Selim pak hned začal připravovat nosítka z větví pro Kryštůfka.

Když jsme se trochu vzpamatovali, vyprávěl nám Jacques, že druhý den narazil na stanoviště tří bukanýrů*, z nichž jeden byl právě muž, který přišel s nimi. Bukanyři byli dva Holanďané a Španěl; Španěl zběhl kdysi také z plantáží, Holanďané utekli ze svých lodí. Teď se živili lovem kanců a divokých koní. Žijí si prý docela dobře, a když vyslechli Jacquesovo vyprávění, nabídli se, že nás vezmou k sobě. Že nám sice nebudou moci nic platit, ale jídla že u nich budeme mít dost a budeme se za to jen starat o jejich psy a chodit s nimi na hon. Ale budeme mít po starosti, že bychom se dostali do drápů plantážníků nebo španělským úřadům.

Byl jsem jako u vidění nad tak nenadálým a šťastným obratem osudu. A ještě víc jsem valil oči, když už byl Kryštůfek naložen na nosítka a my vykročili houštinou — na docela pohodlnou vysekanou stezku, která byla jen asi deset kroků vzdálena od místa, kudy jsme se tak pracně prodírali!

Zkrátka zázračný den! Šlapalo se nám jako po silnici a zdálo se mi, že i ti ptáci nad hlavou docela jinak a veseleji zpívají. Teprve teď jsem viděl jiskrně barevnou krásu mihotavých kolibříků a pestrou nádheru papoušků. Šlo se nám jako rovnou do ráje.

Bukanýr, který nás vedl, byl Španěl. Vypadal morousově, vůbec nemluvil, ale jak jsme se později přesvědčili, byl to obvyklý zjev u těchto světem opuštěných lovců, kteří byli stále odkázáni jen na vlastní společnost a pomalu si odvykli mluvit. Ale stejně se ukázalo, že mají správná, chlapecká srdce, byť drsně oschlá; celý život vlastně trávili v trvalé vzpouře proti řádům, které je kdysi tiskly k zemi, a nyní žili volní, nikomu se z ničeho neodpovídající, jak dovedli a jak sami byli obratní a odvážní. Navenek tvrdí, ale bez oné krutosti pánů posvěcených úřadem nebo mocí.

Nejprve nás přivítal štěkot krátkosrstých hafanů, kteří vypadali

* *Jméno lovců, kteří se sdružovali v malé skupinky. Pojmenování bylo odvozeno od slova boukan, kterým bylo označeno lovecké sídliště střelců.*

krvelačně, že by snad dovedli býka zadávit. Ale vzápětí je již rozháněl bukanýr, který nám vyšel vstříc ze srubu, velmi bytelně postaveného v samém okraji houštiny.

Němě nám kývl na pozdrav a ukázal nám ke krytému přístavku, který se opíral o srub. Tam jsme zanesli Kryštůfka, a to již za námi přišel třetí bukanýr s pořádným hrncem masa, plackami z manioky a džbánem vína. Ani ten s námi nemluvil, jen něco zabručel, co mělo být snad pozdrav. Tady poprvé nezaklapla za námi žádná závora!

To se ví, neměli jsme ani pomyslení utíkat, byli jsme rádi, že jsme tady.

Večer dokonce přišel jeden z Holanďanů, přisedl ke Kryštůfkovi, zkusil, jak má horečnaté tváře, a zkoumal mu tep. Za chvíli přinesl nějaký lektvar, ale všiml jsem si, jak se mračí a nespokojeně kroučí hlavou. Kryštůfkův stav se mu valně nelíbil.

Hned druhý den nám začala práce a bukanýři ani nechtěli, aby jeden z nás zůstal u nemocného. Z jejich posunků jsem vyrozuměl, že to považovali za zhoľa zbytečné. Ostatně mu postavili na zem na dosah ruky jídlo i pití, a tak nezbylo než se podřídít jejich vůli.

Od té doby jsme s nimi chodili každý den na lov nebo jsme zpracovávali úlovky, stahovali kůže, udili, sušili, krmili psy, zkrátka čeho bylo zapotřebí.

Hlavní zvěř, po které bukanýři šli, byla divoká prasata. Tento lov vypadá nebezpečně, ale není tak zlý a pracuje se při něm především se psy, kteří jsou cvičeni na vystopování kusů zalezlých v křoví nebo v bahně. Vyplašený kanec vyrazil obyčejně v poslední chvíli a řítil se vždy jako vystřelený přímým směrem; je jen třeba dbát o to, aby se mu člověk nepřípletl do cesty. Jinak se nikdy na nikoho nevrhá, jen když je špatně postřelen. V takových chvílích je nejlépe schovat se za strom; jakmile zvěř jednou přeběhne, už se nevrací, aby na člověka útočilo.

Naším úkolem bylo vodit psy, včas je pouštět z řemenů a křikem a tlučením klacky do větví keřů jim pomáhat zvěře zvednout. Někdy se stalo, že bukanýři postříleli až dvacet třicet kusů za den. Ale ze složených úlovků si vybírali jen bachyně*, poněvadž jsou tučnější. Zvláštní pochoutkou je kanec samotář, snad proto, že všechen svůj zájem věnuje žrádlu, a proto bývá zvláště vypasený.

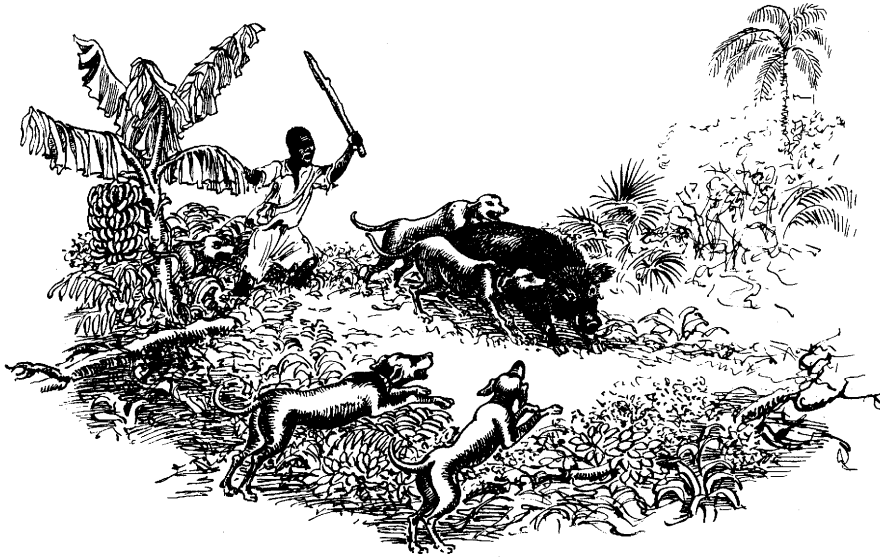
Když jsme se vrátili z lovu, měli jsme všichni plné ruce práce. Ze zvířat jsme nejdříve stáhli kůže, pak jsme dobyli kosti z masa a maso jsme nařezali na pruhy přibližně zděli lokte. Takto nařezané maso se posype solí a nechá se dvě až tři hodiny uležet. Potom se pruhy zavěsí na tyče ve zvláštní kryté a dobře uzavřené chýšce, která je vlastně udírnou, neboť se tam rozdělá pod masem oheň ze zvláště k tomu zvoleného dříví. Maso se udí tak dlouho, až je náležitě suché a tvrdé. Takto vyuzené pláty se balí do svazků nebo se pláty probodávají a provlékají provázky, aby se daly dobře nosit. Za libru uzeného kančího masa vyměňuje si bukanýř dvě libry tabáku a ten pak prodá dole v přístavu nebo ještě spíše překupníkovi, protože málokterý se odváží do města, aby nepadl do rukou Španělům.

Španělé se totiž považují za pány a vlastníky ostrova, a kdo se tu zdržuje bez jejich povolení, je v jejich očích lupič a lotr. Přesto nemají prostředků, aby celou Espaňolu ovládli, a tak skoro přes polovinu ostrova je v rukou francouzských plantážníků a divočejší náhorní kraje jsou zas volnými lovišti bukanýřů.

Občas se stává, že skupina španělských vojáků podnikne hon na tyto lovce, ale málokdy se potká s úspěchem. O tom se dověděl Jacques od našich bukanýřů jeden zajímavý příběh, který nám dal k lepšímu:

Dvanáct španělských jízdních vojáků padlo náhodou ve zcela otevřeném poli na jednoho bukanýra a jeho pomocníka. Hned se rozjeli do

* *svině divokého vepře*

kruhu a obklíčili je ze všech stran. Když bukanýr poznal, že jim neunikne, nasypal si prach a kule do klobouku, který si položil k nohám, aby ho měl na dosah, a v ruce držel svou hroznou dlouhou pušku. Jeho sluha učinil totéž a oba se postavili zády k sobě, aby měli výhled na obě strany.

Tak stáli uprostřed kruhu Španělů, kteří měli jen jezdecké bambitky, jež nenesly daleko tak přesně a na takovou vzdálenost jako bukanýrská puška. Jejich dlouhá kopí jim rovněž nebyla nic platná. Křičeli, hrozili, slibovali, jen aby se jim bukanýr vzdal. Ale ten příliš dobře věděl, co by ho čekalo. A tak si klekl, pomalu zvedl pušku a zalícil. Španělé v tu chvíli otočili koně a zmizeli, jako když je vítr odfoukne. Zkrátka, bukanýrská dalekonosná puška je zbraň nad zbraně.

Vedle honů na kance vyšli jsme si někdy na lov divokých koní. To bylo spojeno již s větší námahou. Trvalo někdy dlouho, než jsme v dálce objevili pasoucí se stádo, které jsme pak my honci museli obejít velkým obloukem, držíce se stále po větru, aby nás koně neucítily, a pak jsme je nadháněli ukrytým střelcům. Z koní bukanýři vyřezávali jenom tuk, který pak vyškvařili a připravovali z něho olej do lamp. Za hrnec tohoto oleje dostávali až sto liber tabáku.

Neměli jsme tedy, jak je vidět, nijak lehkou práci a trvala od slunka do

slunka a i ještě večer a někdy dlouho do noci bylo co dělat, ale přece to bylo zcela jiné. Nikdo nikdy na nás nevztáhl ruku, nikdo nám neutrhoval na jídle a bukanýři pracovali s námi, jenom nám nikdy nesvěřili pušku a nedávali nám peníze. Také jsme věděli, že jsme tu svobodně a že bychom mohli kdykoliv odejít, kdybychom chtěli. Jenže jsme nevěděli, co bychom si jinde počali, všude na nás číhalo nebezpečí; jedině tady jsme se neměli čeho bát, zejména ne lidí.

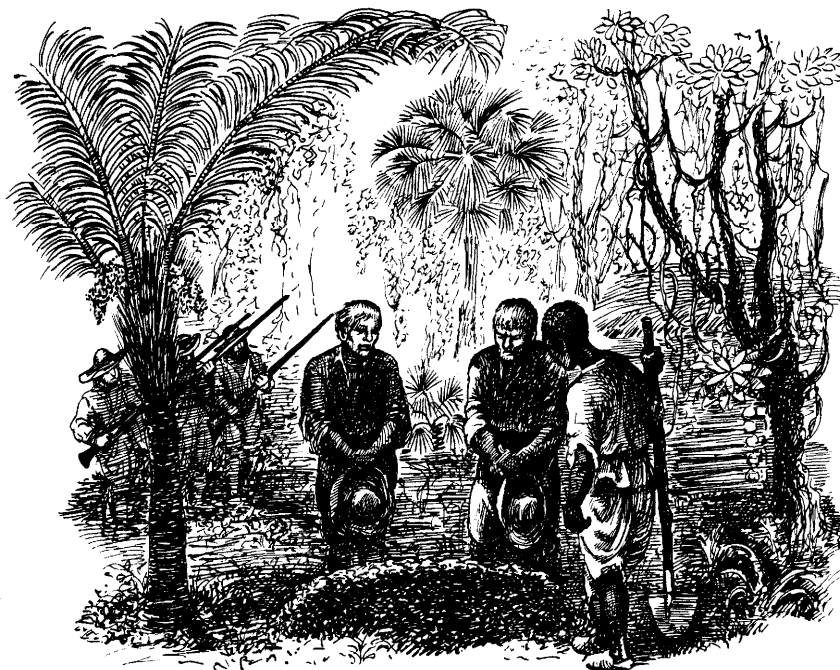
Zvláště první dobu jsme si moc vážili příznivého obratu osudu, než na nás začal lézt *cafard*^{*}, který se zmocňuje začas každého člověka, je-li odtržen od své domoviny a přesazen do jiného prostředí.

Aha, vy nevíte, co je to *cafard*! Je to francouzské slovo a naučil jsem se mu od Jacquesa. *Cafard* je takové veliké tesknění; nejdřív člověk neví, co mu chybí, třeba si přitom ani na domov nevzpomíná, jen začíná být smutný, zamklý, věší hlavu, nic ho netěší, o všechno ztrácí zájem. A pak to najednou zvnitřku vyrazí a člověk chce jen a jen domů. Na nic jiného nedovede už myslit, jen kde nechal tesař díru. Pak takový záchvat přejde a zase je třeba kolik týdnů dobře. Jenže *cafard* se vrací znovu a znovu.

S námi to bylo o to horší, že jsme si vůbec nedovedli představit, jak, kdy a zdali vůbec odsud vyvážneme. A když jsme si tak pomyslili, že se tu máme takto s bukanýry potloukat léta a léta až do smrti, bylo nám hrozně a nebylo nic platné si uvědomovat, oč se nám vedlo hůř na tabákové plantáži a že nám tady koneckonců nic nechybí, ba ani slušné zacházení.

Ale pak nám tyto úvahy odsunuly starosti naléhavější, a z nich především starost o Kryštůfka.

* *čti: kafár*

KAPITOLA OSMÁ,

*kteřá vypravuje, jak Kornel přišel o pŕítele
a o ruku téměř najednou
a jak se svými druhy opustili Espaňolu*

S nebohým Kryštůfkem to šlo z kopce. Den ode dne. Vždy, když jsme se vrátili z lovu, má první cesta byla k němu. Často jsem si říkal, jaké by to bylo, kdyby mě najednou překvapil a sám mi vyšel naproti. Dřív se přece jeho zimničné záchvaty střídaly s obdobími, kdy vypadal zcela zdrav. Ale nalézal jsem ho vždy znovu ležet na loži a vůči hledě se trafil.

Holand'an mu přestal dávat lektvary, a když jsem mu ukazoval prázdnou lahvičku a naznačoval rukama, že je zapotřebí dalšího léku, jen

máchl rukou a zavrtěl hlavou. Porozuměl jsem.

Kupodivu byl teď Kryštůfek stále při vědomí a to bylo snad to nejhorší, protože se člověk musel před ním přemáhat, předstírat, že ho nalézá lepšího a zdravějšího, čemuž mlčky naslouchal, nikdy neodporoval, ale bylo mu vidět na očích, že ví své. Tak mi nakonec připadalo, že hraji tuto komedii spíš sám sobě než jemu. Začal mít takový vědoucí pohled.

Jednoho večera jsem si všiml nápadné změny. Horečka zmizela, i dech měl Kryštůfek volnější. Zmocnila se mě bláznivá naděje a letěl jsem k Jacquesovi; musel se mnou k našemu španělskému bukanýru a ten na Holand'ana, kterému jsem takto přes tři tlumočnický vysypal radostnou novinu. Ale Holand'an kupodivu nakrabatil čelo, spěšně se zvedl od své práce a spěchal se mnou ke Kryštůfkovi. Avšak ani nevešel do přístavku, na prahu se zastavil, a sotva se na nemocného podíval, již se zas otočil, vzal mě pod paží. Když jsme se opět octli pod večerní oblohou, světlo na západě rychle zhaslo. Holand'an se zastavil, těžkou rukou mi poplácal po rameni a pak ukázal ukazováčkem k nebi.

Ani teď po tolika letech se mi nechce líčit, jak tu noc Kryštůfek v mém náručí skončil. Poslední chvílky začal něco povídat, ale neslyšel jsem slova, i když jsem mu přiložil ucho až ke rtům. Jen jedno jsem zachytil: »Markétko!« To posledními dechy své pomalu se utišující hrudi mluvil s ní, se svou láskou.

Pochovali jsme ho u paty krásné mladé palmy, která mu snad dodnes zpívá šuměním svých štíhlých listů. Všecky poslední služby jeho tělu až do zaházení hrobu vykonal Selim. Nedal si to vzít. Jacquesova tvář byla jako z kamene a týž večer se hrozně opil. A já — ne, neprolil jsem ani jedinou slzu, ale kus mne samého tehdy umřelo.

Bukanýři stáli po celou dobu obřadu opodál, a když bylo po všem, vypálili ze svých pušek na počest salvu nad čerstvým hrobem.

Příští dny jsem chodil a pracoval jako tělo bez duše. A tím jsem si také na sebe přivolal pohromu, snad největší ve svém životě.

Nemyslil jsem totiž ani pořádně na to, co dělám, a tak se mi jednou stalo, když jsem právě stahoval zastřeleného kance, že mi z nepozornosti uklouzl nůž a zajel mi do ruky. Rána mnoho nekrvácela, ani jsem si ji valně nevšiml, natož abych si ji byl vymyl. Teprve druhý den mě začala ruka bolet, ale kdo by měl čas dbát takových maličkostí? Večer však jsem měl ruku již trochu oteklou a rána byla zanícená. Koupal jsem si ji ve studené vodě a to příjemně chladilo. Dokonce jsem usnul jako obvykle.

Ale ráno už bylo s rukou zle. Byla opuchlá, a ačkoli rána byla u samého zápěstí, nemohl jsem už bez bolesti ani ohnout loket. Nezbylo než se obrátit na Holanďana, o kterém jsem se již přesvědčil, že má nějaké ty ranhojičské znalosti. Teprve z jeho obličeje jsem poznal, že je to asi vážnější, než jsem předpokládal. Obalil mi ruku nějakými dužnatými listy a poručil mi, abych zůstal ležet. To tedy už muselo být!

Tak jsem tedy ulehl na místo, kde odpočíval ještě nedávno — Kryštůfek. Že mě to nepřivádělo na veselé myšlenky, je pochopitelné. A v poledne jsem už cítil, že mám horečku.

Večer byl u mne Holanďan jako na koni, a když mi dal zavdat několik doušků nějaké ostré kořalky, polil jí také ránu — ach, to páliło jako peklo! — namočil do ní svůj nůž a rázným řezem mi zapálené místo prořízl. Myslíl jsem, že bolestí omdlím, ale zařal jsem zuby a ani jsem nehlesl.

Tímhle tvrdým zásahem se mi na noc ulevilo, avšak ráno mi to zase v ruce škubalo. No, a co mám dlouze vypravovat: Ruka mi začala černat a otékat v lokti i v podpaží. Ten večer se nade mnou všichni bukanýři sestoupili, pak něco brebentili s Jacquesem. Zahlédl jsem, jak najednou zbledl, ale když ho Holanďan rýpl do žeber, odhodlal se a vykročil ke mně:

»Milý brachu,« povídá a jeho hlas byl přiškrcený, sám se mi pak nedíval do očí, »říkají, že musíš, jestli nechceš — no víš, já na tvém místě — zkrátka, u všech hromů, vyber si: Buď se rozluč s rukou, nebo pojeděš ke všem čertům rovnou do pekla.«

Tak takové to bylo!

I když jsem měl pořádnou horečku, hned se mi sešikovaly myšlenky a všechny se hlásily o slovo: »Ne, ne; nedám si ruku vzít!«

Ale než jsem to mohl říci nahlas, bukanýři se asi rozhodli, že je pitomost na něco takového se postiženého maroda ptát a že úplně stačí, když mi bylo oznámeno, co mě čeká. Hned se totiž pustili do příprav. Byly podivuhodné, ale uprostřed divočiny, v které jsme byli, asi jediné možné a správné.

První, co udělali, bylo, že do mne nalili nemožné množství kořalky, takže jsem opravdu skoro o sobě nevěděl. Pak si mi klekl jeden k hlavě a držel mi podle levého spánku kabát, abych neviděl na zraněnou ruku, kterou mi druhý odtáhl od těla a u ramene něčím — čím nevím — podložil. Potom si mi sedl Jacques se Selimem každý na jednu nohu a na

pravou ruku se uvelebil třetí bukanýr. Holand'an zmizel za roztaženým kabátem.

Byl jsem tak omámen pitím, že jsem se zrovna propadl do mrákot, když v tom mě probudila hrozná a prudká bolest v rameni. Vím jenom, že Jacques se Selimem spadli z mých nohou jako kuželky, jak jsem sebou asi škubl, ale vzápětí jsem omdlel.

Kořalka nepochybně způsobila, že jsem z mdloby přešel v dlouhý spánek, protože právě zapadalo slunce, když jsem se probudil. Spal jsem tedy celou noc a den. Ruka mě bolela dál a cítil jsem na ní každý prst až do samých konečků! Mrzutě jsem na ni pohlédl a spatřil jsem — že ji nemám! U samého začátku ramene se bělal veliký balík ovinutého plátna, který trochu mokval krví.

Stačil jsem snad jednou mrknout, a už jsem omdlel podruhé. Ale to mě už Selím křísil, postříkal mě vodou a znovu mi ke rtům přisadil kalíšek kořalky.

Řeknu vám — rána se mi hojila dobře, především Holand'anovým přičiněním a Selimovou péčí, ale duch se hojil mizerně. Mrzák! Jednoruký! Mrzák! — tahle slova se mi v hlavě mlela jako v mlýnici. Snad nebýt Jacquesa, který mi chodil každý večer nadávat, byl bych tenkrát skoncoval se životem. Jacques to ovšem uměl, snad dovedl klít celou hodinu, aniž se jednou opakoval. A bylo to rozhodně lepší, než kdyby mě byl utěšoval a litoval. Vůbec nestačím na to, abych jen malou částku z toho dovedl opakovat. Ale podstatou jeho kleteb asi bylo, že jsem nevděčné zvíře a ničema a nevím, co ještě všecko, když za všechnu péči a starost a dřinu, co měli s mým pařátem, nedovedu mít jiné než takovéhle myšlenky. Proto že se se mnou nemordovali a nezachraňovali mě, abych se jim pak oběsil na větvi, to že jsem měl udělat dřív a mohli si ušetřit námahu. Také kořalky, kterou jsem vypil, bylo škoda a přišla by nazmar. A cože to jsem za mužského, který si chce zoufat pro kousek zbytečného masa, o které přišel. Ze jsem fňukna a nejraději že by mě sám dodatečně zabil...

A tak to šlo dál a dál, ale ze všech těch hrubostí bylo slyšet tolik opravdové dobré vůle mi pomoci a postavit mě na nohy, ba dokonce i tolik opravdového chlapského soucitu, že to na člověka působilo jako posilující balzám. Nakonec jsem se jeho láteření musel dát do smíchu.

A od té chvíle bylo vyhráno.

Dodnes vděčně vzpomínám na Jacquesovo podivné »zaříkávání« mé

nemoci a sebevražedných myšlenek. O ruku jsem byl chudší, ale bohatší o velkou zkušenost: jak je třeba držet se života jako klíště. A když člověk už má na kahanu, nebo dokonce když se už odhodlává sám udělat krok do tmy, a pak přece jen v poslední chvíli ucukne, tu vám pak život zachutná tak divoce sladce, jako když jste vyhladovělí a zakousnete se do šťavnatého pomeranče. Ne, ještě lépe: Jako když umíráte žízni a teď přijdete na čirý, studený pramen. To pak začnete pít a pít, na nic jiného nemyslíte než na tu nádhernou, čarokrásnou vodu, která vás zachránila před smrtí. A tak začnete pít plnými doušky i život. Teď už mi ani nepřijde, že mi jedna ruka chybí, a vůbec bych nyní nevěděl, proč bych měl opustit tento, i pro mé již staré oči, stále zajímavý svět.

Holandan se divil, jak se rychle zotavuji. Když jsem pak již zase chodil, začal jsem hned zkoušet, kolik z bývalých prací dovedu ještě zatat. Při tomhle jsem ovšem ještě zažil nejednu trpkou chvíli, kdy mě někdy přepadala i beznaděj, ale když se člověk jednou setká hezky zblízka se smrtí, naučí se skromnosti. A tak jsem zeskromněl i já, nehledíc na to, že časem jsem se naučil dělat jen pravičkou mnohé, nač jsem dříve potřeboval obě ruce.

Často si člověk dělá starosti marně dopředu. Co jsme se jen napřemýšleli, jak se s tím smířit, že jsme už asi natrvalo odsouzeni potloukat se těmito pustinami a houštinami! A zatím se to vyřešilo všecko jinak a dřív, než jsme si pomysleli.

Jednoho dne řekl španělský bukanýr Jacquesovi, že zdejší loviště začíná chudnout. Zvěř už je tu hodně probrána a přeplašena, takže se rozhodli změnit místo. Jakmile roznesou a rozprodají zásoby nasušeného masa a koží, vyjdou si vyhledat nové a lepší stanoviště.

Nu, a co se nás týče, že nemají nic proti tomu, abychom šli s nimi. Že jsou s námi spokojeni a že se jim s námi dobře dělalo. Ovšem že to nechávají zcela na naší vůli. Hledání loviště je značně namáhavá věc, která trvá někdy kolik týdnů a nijak se neliší od svízelného putování, jaké jsme zažili při útěku z tabákové plantáže. To že je tedy na pováženou, když tomu nejsme zvyklí; a nadto že teď jeden z nás — to myslili mne — je přece jen oslaben zmrzačením. Když se pak místo najde, tak zařizování, stavba srubu, udírny a všecko, co s tím souvisí, není také žádná maličkost. Bukanyr říkal, že nechce, abychom si mysleli, že se nás snad chtějí zbavit; naopak, bez nás jim práce přibude, jen že nám chtěli

poctivě říci, co nás čeká, když zůstaneme s nimi.

Když jsme se o tom pak sami ve třech radili, také jsem měl zprvu dojem, že se nás možná bukanýři přece jen chtějí nějak slušně zbavit. Potom však jsme tuto domněnku svorně zamítli. Dost jsme je už poznali, abychom věděli, že takovouhle věc by nám dovedli říci rovnou a nijak by se neostýchali. Ne, je to tak, jak to ten Španěl řekl, a jediné, nad čím je třeba se zamyslet, je to, stačí-li na to naše síly. Bukanyři měli o tom zřejmě pochybnosti a jsou jistě tak zkušení, aby měli pravdu.

Zatím jsme sice dosti přivykli zdejšímu podnebí, ale něco jiného bylo potulovat se po stepích a pracovat na volném vzduchu a něco jiného prodírat se zase tím zeleným peklem, jak jsme to už jednou zažili. Ostatně i tady, když přišlo období velkých lijáků, zase se nám vrátily staré obtíže s dechem.

Ale zase na druhé straně: Kam se sami vrátíme? K některému plantážníkovi? Nikdy! A do přístavu — rovnou Španělům do rukou?

Byly to úvahy, které nikam nevedly. Ani jedna.

A tak se Jacques znovu vypravil k bukanýřům, zda by snad oni nevěděli nějakou radu.

Dlouho se nevracel. Byli jsme již se Selimem netrpěliví, ale zároveň to byl zase důkaz, že ho asi bukanýři nechtěli lacino odbýt a že si se svou radou dávají práci.

Pak konečně přišel a opravdu potvrdil, že se celou tu dobu ti tři s ním radili a poctivě namáhali mozky. Ovšem co mu nakonec poradili jako jediné východisko, překvapilo nás jako blesk z čistého nebe. Nebylo to nic víc ani míň, než že se máme dát — k pirátům!

Tohle se nám přece jen zdálo trochu divné, ale Jacques nám to hned začal vysvětlovat. Řekl, že byl nejdřív stejně překvapen návrhem bukanýřů jako my, ale při delším uvažování, že se mu to v hlavě rozleželo a nyní prý mu to opravdu již nepřipadá nijak nemožné; myslí dokonce, že je to naopak docela rozumný návrh.

»Kdo myslíte, že vlastně piráti jsou? Většinou právě takoví lidé jako my a k svému řemeslu se dostali skoro všichni tímž způsobem, ke kterému jsme na nejlepší cestě my sami.

Jak to vypadá s námi? Loďař a obchodník nás prodal plantážníkovi, a když jsme nechtěli, aby nám vydřel duši z těla, nezbylo nám než utéci. A od té chvíle jsme se stali psanci. Sami v lese a na stepi bychom beze zbraní zahynuli a život, který vedou bukanýři, jak se ukázalo,

nevydržíme. Musíte tedy jít a hledat obživu jinde. Ale kde? Jít zpátky na plantáže? Víte, co se dělá s uprchlými a dopadenými otroky. A zpátky do města, do přístavu? Tam padneme ihned do rukou Španělů, a když to dobře dopadne a nepřijdou nám na to, že jsme psanci, tak to začne od začátku, jak už to známe.

Co tedy zbývá? Jít na moře. To také nejlépe známe. Ale žádný kapitán nás nevezme, dokud se nedoví, co jsme zač a kde jsme sloužili dřív. Až se nás na tohle zeptá, nebudeme mít ani čas utíkat. Kde se nás jediné nebudou na nic ptát a vezmou nás, bude zase — galéra. A to je jako jít dobrovolně do hrobu, zvláště pro Selima a pro tebe s tvou jednou rukou...

Tak jestli vymyslíte něco lepšího, než co nám poradili bukanýři, ať jsem papež.«

Papežem se ovšem Jacques nestal, protože jsme opravdu na nic nepřišli a ani nemohli přijít.

»Vidíte,« pokračoval pak, »a tohle byl osud většiny lidí, kteří se dostali na pirátské lodě. Pirátem se nikdo nevyučil, ale skoro každého tam zatlačili plantážníci, kupci, loďaři a Španělé. Nejdřív vezmou člověku každou možnost, aby se uživil, a pak křičí: „Vidíte ho, lotra! Dal se k pirátům! Stal se z něho lupič a vrah!“«

Bylo to tak; kdekoli bychom se ukázali a hledali práci, čekal nás buď žalář, anebo taková práce, že se rovnala pomalému umírání. Mně však přece jen leželo pořád v hlavě, že piráti — ať se to vezme jak chce — jsou námořní lupiči. Když jsem konečně s touhle námitkou vyrukoval, Jacques měl na ni ihned odpověď:

»A co mohou dělat jiného? Jen se ptej sám sebe! Nebo se ptej toho, kdo utekl z galejí nebo unikl ze žaláře! Ale teď mi řekni, kdo je větší lotr: člověk, kterému nic jiného nezbyvá než se živit na vlastní pěst, anebo ti, kdo ho k tomu dohnali? Přitom všichni ti kupci, majitelé lodí, dodavatelé, španělstí úředníci, plantážníci, guvernér tohoto ostrova, ti všichni o sobě prohlašují, že jsou počestní lidé. Ale dopustili se, a stále dopouštějí, mnohem horších a větších krádeží, loupeží a násilí než ten nejvykřičenější pirát. Jenže tomu říkají obchod, zakládání kolonií a šíření pravé křesťanské víry.

Když doma ukradneš z hladu kus chleba, zmrskají tě a dají do želez. Když některý král, admirál, generál, místodržící zabere nic netušícím Indiánům celou jejich zemi a přitom jich většinu vyvraždí, tak je to chvályhodné zvětšení křesťanské říše. A co za tím vězí? Trhy, zlato,

žoky kávy, cukrová třtina, zkrátka peníze a zase peníze.

Kde se usadil Španěl, tam se cpe Francouz, Angličan závodí s Holanďanem a všichni se rvou se všemi, aby toho co nejvíc urvali. Kde se jejich lodí potkají, vrhají se na sebe, navzájem si dobývají přístavy a pevnosti. Jenže to všechno je čestný boj! A zatímco těm potentátům, kramářům a šlechticům jde jen a jen o moc, o majetek a peníze — což jsou nepochybně náramně počestné a ctihodné pohnutky k vraždám a zápasům — jde pirátům toliko o krk. A prát se o život, rvát se o holé živobytí, od kterého tě ostatní odhánějí, to je podle všeho ubohá špinavost!

Jen se na to takhle podívejte, u všech hromů, a uvidíte, že je to přesně tak.«

Ještě nikdy jsem neslyšel Jacquesa tak dlouho a vášnivě mluvit. Ano, bylo to opravdu tak, a hlavně — nic jiného nám nezbývalo.

»Ostatně,« dodal nakonec, »pro nás to bude znamenat jen pokračování boje s našimi nejnebezpečnějšími nepřáteli, se španělskými pány tohoto ostrova, protože jak mi bukanýři řekli, piráti mají na mušce především Španěly; s těmi mají vyřizovat nejvíc účtů, ti se tu zmocnili první vlády, země i lidí a mají na svědomí nejvíce zla a křivd.

A není to s námi totéž? I když vím, že ani ostatní mocipáni by nebyli o nic lepší, kdyby měli touž moc jako Španělé, přece jen příliš ještě cítím na kotnicích odřeniny od okovů španělské galéry a tuze rád bych se ještě jednou v životě setkal s naším milosrdným španělským loďářem, který nás tak obětavě zachránil, aby nás pěkně draho začachroval na tu proklatou plantáž, jež stála Kryštůfka život.«

Právě tato poslední slova snad mě nejvíc přesvědčila a zaplašila mé poslední pochyby a váhání. Piráti bojují proti Španělům — člověk má bojovat proti zlu — a zlem na této zemi jsou Španělé, na zemi, kde před jejich příchodem žil volný, svobodný Indián. Ten teď žebrał na nároží tržiště anebo dávno zetlel pod hustým porostem Španěly.

Na druhý den oznámil Jacques bukanýřům, že se zařídíme podle jejich rady, a oni nám slíbili, že nám pomohou vyváznout z Španěly.

Ještě tři, týdny jsme zůstali na místě; bukanýři se zatím zbavovali svého zboží.

Pak jsme si naložili na hřbety vše, co stálo za to, aby se to odneslo — a věru nebylo toho mnoho — a vypravili jsme se stepí podle okraje

houštiny. Nechci se zdržovat líčením dalšího putování. Nevedlo vždy otevřeným krajem a volnou cestou, ale úseky, kde jsme se znova museli prosekávat mačetami, byly přece kratší, než kdybychom byli šli sami, protože bukanýři znali spoustu již prošlapaných stezek, které usnadňovaly pochod. Přesto bylo to putování namáhavé, a hlavně dlouhé.

Jednoho dne však přece mělo konec. To se nám zdálo, že již větříme ve vzduchu blízkost moře. Naše karavana se zastavila a přišla chvíle rozloučení. Bukanyři ukryli část svého a našeho nákladu v křoví, které si dobře označili, a oba Holanďané měli zabočit stranou, znova do zeleného porostu, kdežto Španěl, jak jsme se teprve tady dozvěděli, hodlal nás svést na břeh.

Snad se to bude někomu zdát podivné, ale neloučili jsme se lehce. I když jsme s oběma Holanďany za celou tu dlouhou dobu slovo nepromluvili, neradi jsme je opouštěli. Chovali se k nám vždy slušně, Kryštůfkovi dosloužili k smrti, mne před ní zachránili, i když jsem na to dopltil rukou, a hlavně: Jednali s námi jako s lidmi.

Stiskli jsme si ruce a pak nám dali každému po pěti velkých a tvrdých stříbrných penězích. Nerozuměli jsme sice jejich hodnotě, ale podle váhy bylo vidět, že to byly cenné mince. V příští chvíli nám zmizeli oba bukanýři v porostu a my se vydali na cestu ve stopách třetího.

Na cestu k moři!

Moře budí v člověku vždy pocit svobody. A to i ve mně, suchozemci. A zažil jsem tento pocit znova, když jsem je viděl na druhý den hluboko pod sebou, jak se rozprostírá až na konec obzoru.

Moře!

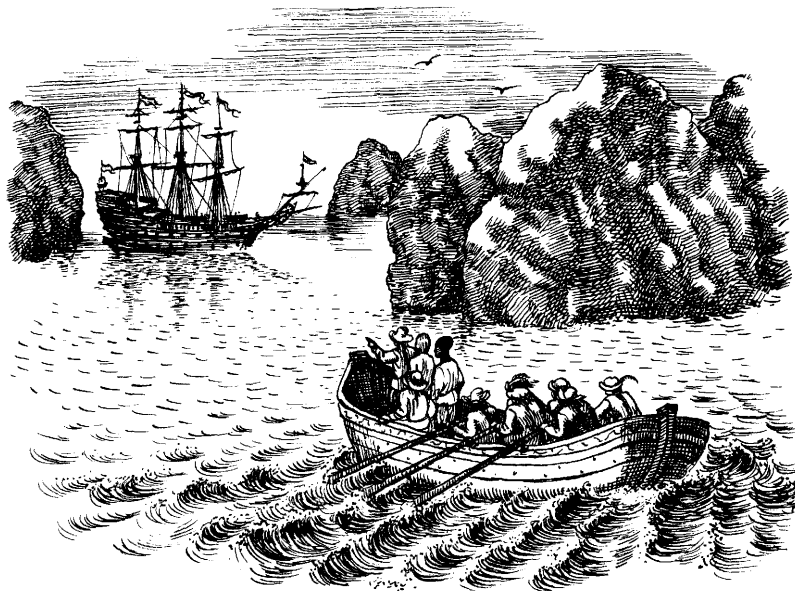
Trvalo však ještě půl dne, než jsme sestoupili k jeho břehu.

Tam nás Španěl zavedl k malé jeskyni, která měla vchod polokrytý převislými větvemi stromů, složil k našim nohám balík uzeného masa a placek a dal nám poslední ponaučení. Nemáme se od jeskyně ani hnout. Masa je tolik, že nám vydrží hodně dlouho. K tomu si máme nasbírat ovoce, kterého tu bylo dostatek v nejbližším okolí jeskyně. Ať neztratíme trpělivost. Možná že budeme muset čekat jen několik dnů, možná dva tři týdny. Ale určitě se tu během času zastaví člun, z kterého vyjde muž, aby si zašel do jeskyně. Je to smluvené místo, kam si přicházívá pro zprávy nebo pro jiné věci. Až ho spatříme, ať jeden z nás vyjde hned z jeskyně, aby nás uviděl a nenarazil, nic netuše, na nás až uvnitř. Mohl by hned začít střílet. Ten, kdo vyjde před jeskyni, ať přitom hned zvedne v obou

rukou dvě zkřížené větve. Tak muž určitě přijde blíž a bude možno se s ním dohovorit. Když mu řekneme, že nás posílá Miguel, který loví s dvěma Holanďany, uvěří nám vše, s čím se mu světíme.

A pak se i Španěl s námi rozloučil a my osaměli tváří v tvář moři, očekávání, předtuchám a nadějím.

KAPITOLA DEVÁTÁ,

*která začíná příběhem slavného piráta Frangoise Lolonoise
a v níž se dále líčí, jak byli Jan Kornel
a jeho druhové přijati na pirátské lodi*

Vše se pak stalo, jak to Miguel předpověděl. A měli jsme dokonce štěstí, že k tomu došlo již třetího dne.

Muž, který vystoupil z člunu a který, všimnuv si smluveného znamení, bez váhání se k nám přiblížil, byl Francouz, a tak se rychle s Jacquesem domluvil. Pustili se do živého hovoru, jako by nás tu ani nebylo, a já pochopitelně z toho nepochytil ani slova. Mluvili spolu dlouho, pomáhajíce si pohyby rukou po způsobu Francouzů; občas se Jacques i zasmál, zkrátka byla z toho živá beseda dvou ohnivých krajanů.

Pak se cizí muž zase vrátil k svému člunu a odrazil od břehu. Jacques se na nás rozzářeně obrátil:

»Kamarádi, vezmou nás na francouzskou loď!«

A popadnuv nás pod paží, odtáhl nás do jeskyně, kde ze sebe vysypal vše, co se od cizího plavce dozvěděl: V nejbližších příštích dnech pro nás přijede člun, který nás doveze na třístěžňovou fregatu kapitána Francoise Lolonoise*. Je to jeden z nejslavnějších pirátů v celé západní Indii a velí celé flotile. Vedle tohoto velkého trojstěžníku má ještě dvě menší korvety, taktéž opatřené děly, a mimoto značný počet veslových člunů a kánoí. Tato flotila je vlastně v trvalé válce se španělskými osadami a je postrachem všech španělských kupců, loďařů a guvernérů**.

A pak nám Jacques vypravoval příběh tohoto proslaveného piráta, jak se ho právě dozvěděl, příběh, který podivuhodně potvrzoval to, co bukanýři vykládali Jacquesovi o pirátech.

Francois Lolonois se narodil ve Francii, v nějakém pobřežním městě. Už v mládí, poněvadž doma nebylo co jíst, dal se najmout jako plavčík na loď; prodal se dobrovolně, jako my byli prodáni nedobrovolně, také na tři roky. Peníze dal rodičům a tvrdou službu — přestože byl tak mladý — vydržel. Loď, na níž byl, zajížděla většinou na Karibské ostrovy.

Když si tři léta odsloužil, dostal se — na Španělsko! A zase tak jako my uchytil se u bukanýřů. Ale byl příliš dítětem moře a cafarad na něm hloidal, že také nevydržel na souši a — to Jacques nevěděl, jakým způsobem — dostal se k pirátům. Žil u nich a bojoval s nimi tři roky a záhy vynikl svou divokostí i válečným štěstím. Tu si ho povšiml francouzský guvernér ostrova Tortugy*** a řekl si, že by se ho dalo použít, aby pořádně pozlobil Španěly. Tehdy byla mezi Francií a Španělskem válka. Svěřil mu menší ozbrojenou loď a Lolonois začal přepadat španělské obchodní lodi, kde na kterou přišel, a o získanou kořist se dělil s Francouzi. Lolonois a jeho lidé nasazovali svou kůži, ale Francouzům museli odvádět tři čtvrtiny všeho, čeho se zmocnili. Jaký div, že s ním byl guvernér spokojen a ujišťoval ho, že ho vždy bude chránit a nikdy mu jeho služeb nezapomene.

Jednoho dne však narazil na dvě válečné korvety Španělů, které mu loď rozstřílely, takže se jen stěží zachránil s částí svého mužstva na

* Vyslov: *fransua lolonua*

** *Tj. místodržících, zástupců španělské koruny v zámořské kolonii, kterou spravovali, vedli ji a veleli tam ve jménu krále.*

*** *Malý ostrov severně od Haiti. Podle tvaru ho Francouzi nazvali Želvím. Želva = franc, tortue. Tortuga je španělské přetvoření tohoto francouzského názvu.*

pobřeží Španělska. Ale tam na něj už číhali španělské pozemní střelci a zasypali je střelami svých pušek, takže téměř všichni zůstali na místě mrtví. Lolonois, když viděl, že je vše ztraceno, vrhl se na zem a vklínil se mezi postřílené, když se předtím celý pomazal krví, která mu unikala z rány v rameni.

Španělé si ani nedali práci mrtvé zahrabávat a odešli, jsouce spokojeni, že vykonali čistou práci. V noci, když už kolem nikdo nebyl, Lolonois se zvedl a prchal do zarostlých houštin, prosekávaje si cestu šavlí. Tam se skrýval několik dní, zatímco Španělé na Španělsko dali sloužit v kostelích děkovné mše, že obávaný pirát byl konečně utracen.

Když pak severní pobřeží ostrova nebylo již tak úzkostlivě střeženo, neboť nikoho nenapadlo, že by Lolonois zůstal naživu, odvážil se přiblížit opět k břehu a pátral tam po nějaké opuštěné kánoji, aby se dostal zpět na Tortugu. To se mu také zanedlouho podařilo; když dorazil na francouzský ostrov, dal se ohlásit guvernérovi, ale ten ho kupodivu najednou neměl čas přijmout ve slyšení.

Zatím totiž došla na Tortugu z Evropy zpráva, že byl uzavřen mír mezi Francií a Španělskem a že se francouzští guvernéři a posádky mají zdržet jakýchkoli nepřátelských skutků vůči Španělům. To bylo zrovna ve dnech, kdy se Lolonois skrýval v houštinách Španělska.

Jednoho dne měl Lolonois právě dost věčného guvernérova odmítání, když přece pro něj tolik udělal, a vynutil si k němu přístup tasenou zbraní. Guvernér však, chráněn strážemi, ho stroze odmítl: Nyní již není válka, ať si tedy hledá pokojnou práci, a jestli se ještě jednou ukáže se zbraní kdekoli na půdě ostrova, pak on, guvernér, ho dá pověsit. Lolonois ovládl svůj hněv a ptal se guvernéra, jakou to práci by si měl hledat a zda by guvernér nějakou pro něj měl. Guvernér se však jen ušklíbl a řekl, že práci najde u každého plantážníka a že by mu vlastně měl ještě zaplatit za lodici, kterou mu guvernér k jeho válečným podnikům půjčil. Této náhrady že se však milostivě zříká. A s tím ho rozkázal z komnaty vyvést.

Jak už to bývá: Mouřenín vykonal svou povinnost a může jít.

Každý si domyslí, co se asi dělo v duši takto odkopnutého muže.

Onen den rozhodl o jeho budoucím osudu. Místo zkušeného lodního kapitána — k tomu ho mohl guvernér použít jistě na velký prospěch francouzské plavby — stal se z něho pirát, do zuřivosti naplněný rozhořčením a vztekem.

Zvláštní byl také způsob, kterým si pomohl k nové lodi a k majetku. Nedělalo mu obtíže sehnat několik podobných ztroskotanců života, jako byl sám, a sestavit z nich skupinu mužů ke všemu odhodlaných. První, co udělali, bylo, že si vyrobili vlastní kánoe. Udělali to tak, jak to činí domorodci. Vybrali si urostlé cedrové stromy, které jsou tak tvrdé, že je téměř nelze porazit sekerami. Proto se to dělá jinak: Kolem kmene, hned u země, zapálí se hranice a udržuje se tak dlouho, až se oheň uchytí i na dřevě kmene. Přitom se trochu výše dřevo neustále zavlažuje vodou, aby oheň nepostupoval vzhůru. Strom nakonec prohoří nad zemí a padne. Podobně se postupuje při vyhlubování kmene, aby se vytvořil po jeho délce prostor pro veslaře. Na padlém stromě se opět po jeho délce zanítí oheň, který se propaluje dovnitř, a hadry a mechem, nasáklými vodou, vymezují se hranice, kam až žíznivé doutnání smí kmen vyhlodat. Když se takto získá dostatečně vykotlaná kláda, dlouhá mnoho stop, začistí se a vysekají se načisto její stěny a konce a kánoe je hotova. Tohle všechno se sice lehce říká, ale je třeba veliké dovednosti, aby se dílo podařilo.

Takto si tedy Lolonoisovi lidé vyrobili tři kánoe a vydali se na moře. To už měli zároveň svůj plán. Zásobili se potravinami, jaké skýtala příroda, a vypravili se k perlovým mělčinám, kde právě byli perlolovci v nejpilnější práci, střežení jedním španělským bitevním korábem, který si zjednali španělští obchodníci na ochranu svého podniku. Museli překřížit celé ohromné Karibské moře, neboť nejbohatší loviště perlorodek byla u Ria de la Hache*.

Piráti vyčkali večerního šera, kdy se mohli téměř nepozorovaně přikrást k člunům perlolovců, a jeden po druhém přepadli. Rybáři, překvapení nenadálým útokem, vůbec se nebránili a dali se celkem bez odporu spoutat. Roubíky umlčely jejich hrdla. Samozřejmě že piráti sebrali všechny vylovené perly.

Pak je čekala horší práce: Jak se vypořádat s bitevní lodí? Nebyla velká, měla jen asi deset děl a šedesát mužů ozbrojené posádky. A pirátů bylo — šestnáct. Přesto se Lolonois rozhodl, že se pokusí zmocnit se korvety, protože loď potřeboval především. Vymyslel si důmyslný plán.

V noci se k lodi neodvážil, protože věděl, že právě v té době bude nejpozorněji střežena. Naopak, vyčkával ranního rozbřesku a zamířil s člunem přímo ke korvetě, jako by neměl, proč by se skrýval. Vzal s

* na severním pobřeží Jižní Ameriky, přibližně na hranicích Kolumbie a Venezuely

sebou také dva z lovců perel a donutil je hrozbou smrti, že vykonají, co od nich bude žádat.

Stráže na palubě spatřily člun osazený muži zdánlivě neozbrojenými, který se blížil k lodi. Podle šatu posádky se vojáci domnívali, že to jsou perlolovci, kteří přivázejí svůj úlovek. Proto spustili ochotně provazový žebřík, po kterém mužové z člunu vystoupili na palubu. První šli oba skuteční perlolovci, těsně sledováni piráty; kdyby byli promluvili jediné slovo, mohli být jisti, že jim zezadu projede nůž žebry.

Jak jim to Lolonois nařídil, obrátili se rovnou k zádi, kde měl kajutu velitel korvety. Zadní paluba byla prázdná, jen dva Španělé stáli na stráž u kapitánových dveří. Než se vzpamatovali, omráčily je pěti pirátů, kteří vzápětí vpadli do velitelské kajuty. Kapitán a jeho poboční důstojník se překvapeně pozvedli na lůžku, ale to již měli nože nasazeny na prsou. Vše ostatní bylo hračkou. Pod hrozbou, že Lolonois kapitána probodne, donutil důstojníka, že vyšel na palubu a dal posádce rozkaz, aby se shromáždila až na další povel v podpalubí. Tím okamžikem se stali piráti pány lodi. Nejdříve vybrali lodní zbrojnici a ozbrojili se po zuby meči, šavlemi, bambitkami, puškami a ručními bombami. Stačilo pak vojákům pohrozit, že hodí ruční bomby do podpalubí; a celá posádka složila zbraně a vzdala se.

Tak tu stáli proti sobě — šestnáct pirátů s namířenými puškami a bambitkami a se spoutaným kapitánem a důstojníkem mezi sebou, a na druhé straně šedesát odzbrojených vojáků a lodníci.

Lolonois vyzval vojáky a lodníky, aby bez obav vyslovili, mají-li nějaké stížnosti na své velitele. Když se zajatci osmělili, všichni jednosvorně prohlásili, že kapitán byl celkem jako každý jiný, ani lepší ani horší, zato že první důstojník byl krutý, nelítostný a na posádku jak pes. Tu Lolonois dal pokyn svým lidem a v příštím okamžiku se první důstojník houpal na oprátce na ráhně zadního stěžně. Pak řekl Lolonois zajatcům, kdo z nich chce, že se může přidat k jeho mužstvu; v něm že vládne dobrovolná kázeň, všichni společně rozhodují o všech podnicích a společně se dělí o kořist. Nikoho že však nenutí; kdo s ním nechce jít, tomu neublíží a dá ho vysadit na břeh.

Přihlásilo se asi patnáct mužů, a ostatní poslal Lolonois vskutku v člunech na pevninu i s jejich kapitánem.

Nyní, když měl ozbrojený koráb, dostatek zbraní a jádro mužstva, ke kterému přibral další muže, mohl se pustit již do odvážnějších podniků a

byly to věru krkolomné kousky, které rychle šířily slávu a hrůzu Lolonoisova jména po všech ostrovech Západní Indie. A stejně jako odvážný, byl i neslýchané krutý. Jen v jednom zůstal důsledný: Útočil výhradně na lodí, přístavy a města, která náležela Španělům. I když mu francouzský guvernér tolik ublížil, přece Lolonois nikdy neobrátit zbraň proti svým krajanům.

V této době, jak jsem se již zmínil, byl Lolonois velitelem celé flotily a na jednu z jeho lodí jsme tedy měli být přijati.

Došlo k tomu za tři dny.

Tentokrát dorazil k našemu břehu větší člun o šesti veslařích, ale byl s nimi i Jacquesův známý. Když jsme pluli delší dobu podle břehu, zahnuhli jsme najednou do neširoké, skálami obklopené zátoky, kde stála zakotvena pěkná korveta, že by nedělala hanbu žádné španělské obchodní kompanii*. Měla okutý zobec a nad ním vyřezávanou sochu Poseidona**, jehož trojzubá zbraň se zlatě leskla v slunci. Podle přídě k nám obrácené trčely vyleštěné hlavně dvou tlustých děl a další jsme zahlédli na bocích lodí. Když jsme se pak dostali po visutých žebřících na její palubu, překvapila nás velká čistota i vzorný pořádek všude kolem.

Náš průvodce nás zavedl na vyvýšenou zád', kde seděl poblíž kormidla na stočeném laně nějaký mladý muž, oblečený tak, že by se byl mohl v té chvíli procházet mezi šlechtici kteréhokoli evropského města. Dokonce i bělostné krajky mu splývaly z rukávů na štíhlé jemné ruce.

Líně k nám otočil hlavu a pokynul pirátovi, který nás přivedl, a ten nás s pomocí Jacquesa představil jako na nějakém plese. Důstojník — neboť tak vypadal a jistě i na pirátské lodi musí být velitelé — se nás pak velmi podrobně vyptával na naše předchozí osudy, a zvláště se zajímal o zkušenosti, které jsme na Española měli se Španěly. Tu jsme opravdu mohli mluvit od plic a naše odpovědi ho zřejmě uspokojovaly.

Nevím proč, ale nejvíc otázek dal mně; používal přitom španělštiny, které jsem za dlouhou dobu svého pobytu na Española přece jen již dost pochopil a stejně si dovedl vypomoci i němčinou, takže vůbec nepoužil tlumočnicka.

Podívoval jsem se mu čím dál tím víc. Dostal mě do proudu řeči, kterou nepřerušoval, takže jsem se nakonec rozpovídal i o Kryšťůfkovi a jeho smutném konci, a už ani nevím, o čem všem jsem ještě mluvil.

* *sdrúžení obchodníků*

** *starořecký bůh moře a plavby, zobrazovaný s napřaženým trojzubcem v ruce*

Nakonec ukázal na nás postupně prstem a řekl:

»S tebou je to v pořádku,« to mýnil Jacquesa. »Ty u nás dlouho nevydržíš,« řekl, ukazuje na Selima, »příliš ti hledí z očí stesk po domově. A ty,« teď ukázal na mne, »s tebou bude práce, hochu! Jsi trochu měkký na naše řemeslo. Měkký, a přesto máš tvrdou hlavu. To je nepohodlná směs. Nejvíc ovšem pro tebe.«

A zase mě překvapil, jak nás dovedl odhadnout. A to jsme ještě nevěděli, jak se jeho předpověď přesně vyplní.

Pak nás náš průvodce, byl to Portugalec a jmenoval se Diego, jak jsme se záhy dozvěděli, zavedl do podpalubí, vykázal nám lůžka a poté nás nechal volně se potulovat po lodi, abychom se trochu seznámili s ní i s jejími lidmi. Ale využil toho jen Jacques, který neváhal se kde s kým pustit do řeči a nic ho neodradilo, že dostával jednoslabičné odpovědi a nikdo mu nevěnoval zvláštní pozornost. Všichni tu byli zaujati prací, neboť loď se zřejmě chystala k vyplutí. Na lidech nebylo možno rozeznat, kdo je voják a kdo lodník, všichni dělali, co právě bylo třeba vykonat. Byli to muži nejrůznějšího věku — jenom ne lidé staří — a nejrůznější pleti, i Selim tu našel dva krajany aspoň rodem, takže mi to tu živě připomínalo mužstvo na galéře, ovšem bez pout a bez důtek dozorců. To se muselo přiznat, i když to byla loď pirátská.

Odpoledne jsme pak již dělali také a tu jsem si nemohl nevšimnout, že nevrlí, mlčenliví a uzavření mužové na pirátské korvetě nás pozorně po očku při práci sledovali, a kde jsme si nevěděli rady nebo něco bylo na nás těžké, bez vyzvání nám pomohli nebo poradili.

S podivem jsem na to upozornil Jacquesa.

»Bude to asi v tom,« odpověděl mi po chvíli, »že nikdo se tu nad druhé nepovyšuje. Loď a výprava je vlastně podnik jich všech. Vzpomeň si, jak jsem vám vyprávěl, jak se dělí o kořist. A tak tu vlastně pracují tak trochu na svém a mají zájem, aby loď byla co nejlépe připravena a měla v boji úspěch.«

To, co Jacques říkal, mělo se mi pak záhy potvrdit.

Když asi po dvou dnech byly všechny zásoby z pevniny dopraveny na loď a na lodi samé dokončeny všechny přípravy, poznal jsem že vzrůstajícího ruchu, že jsme před vyplutím.

Pozoroval jsem lodníky, jak se připravují kasat plachty, jak zkoušejí jejich závěsy na ráhnoví a dohlížejí, jak jsou svinuta lana, aby se při vytažení plachet nezadrhla.

Tu se kdosi dotkl mého ramene. Byl to důstojník, který nás přijímal.

»Nu, co tomu všemu říkáš?« zeptal se mě svým klidným hlasem, který dělal dojem, jako by byl jeho majitel vždy trochu unavený.

Nevěděl jsem, jak bych odpověděl, a tak jsem začal mluvit o svých pozorováních na lodi a řekl jsem i to, co jsem pověděl Jacquesovi a co mi řekl Jacques.

Důstojník pokývl hlavou:

»Správně. A jestlipak sis všiml těch balíků, pytlů a sudů, které jsme nakládali?«

Řekl jsem, že jsem se divil, odkud se tolik zásob bere a kdo je dodává pirátům — ano, užil jsem tohoto označení a div jsem si vzápětí leknutím jazyk nepřekousl.

Důstojník se ušklíbl:

»Jen si posluž, mně to nevadí. Ovšem jinak tohoto slova nepoužívej. Nemají to rádi. A co se toho zboží týče, to nám dodávají bukanýři, francouzští plantážníci, ale někdy nám prodávají — a teď se budeš divit — i někteří španělští kupci. Nejvíce kupujeme právě od nich prach a kulky.«

»Ale vždyť přece musí vědět, že těchto střel použijete právě zase proti Španělům?«

»No, a co z toho?« zasmál se důstojník řezavě. »To jim je přece úplně jedno, jen když při tom sami vydělají. A vydělají pořádně. Protože my musíme všechno platit dvakrát tak draho, když chceme dostat, co potřebujeme. Dobře vědí, že si nemůžeme jet na trh.«

Pak jsem sbíral na pirátské lodi ještě i jiné zkušenosti než námořnické.

Zanedlouho jsme byli všichni svoláni na palubu. V kruhu jsme obstoupili veliký sud, na který vystoupil důstojník, a začal mluvit k mužstvu:

»Bojovníci svobodných moří, z rozkazu našeho nejvyššího velitele Françoise Lolonoise mám vám oznámit, že zamýšlí vypravit se s celou flotilou přes Karibské moře až k břehům Nové Venezuely, kde bude naším cílem španělský přístav a město Maracaibo*. Je velmi bohaté a jeho okolí je osídleno bohatými plantážníky. Máme přesné zprávy o počtu tamní španělské posádky i o opevnění přístavu. Nebude to lehká práce, ale dokázali jsme již větší. Kdo souhlasí s tímto podnikem a chce se ho zúčastnit, ať zvedne ruku. Kdo ne, může odejít z lodi a vzít si s sebou vše, co mu náleží i co mu zbylo z přidělené kořisti.«

* vyslov: marakajbo

V odpověď vzlétly všechny ruce vzhůru.

Důstojník lehce pokýval hlavou a pokračoval:

»A nyní vám, tak jako před každou výpravou, přečtu návrh, jak se bude dělit kořist, kterákoli nám padne do rukou.

Předně zvedněte dva prsty k přísaze, že si nikdo z vás nic neponechá sám pro sebe, ať se toho zmocní v boji na souši, nebo na moři, nýbrž vše odvede a složí na hromadu k společnému rozdělení, ať jsou to peníze, šperky, zbraně, šaty nebo cokoli jiného. Kdo si sebemenší věc při sobě ponechá, bude s potupou z lodi vyveden a ponechán beze zbraně na souši bez naděje, že by se kdy mohl na loď vrátit.«

Když jsme to všichni odpřisáhli, důstojník pokračoval:

»Po skončení výpravy nebo jednotlivého většího podniku bude kořist rozdělena, a to tak, že peníze budou rozděleny přímo, ostatní věci budou spravedlivě odhadnuty a přiděleny podle jejich peněžní hodnoty.

Až se všechna kořist spočte a odhadne, oddělí se z ní před jejím rozdělením tyto povinné částky: sto španělských tolarů pro tesaře, kteří postavili loď, jež dobyla vítězství, dvě stě tolarů ranhojiči za jeho práci a léky, dále odškodné těm, kdo utrpěli zranění: šest set tolarů, kdo přišel o pravou ruku, pět set, kdo o levou; totéž za ztracenou nohu. Sto tolarů za oko nebo prst na ruce. Komu po ráně ruka zůstane neohebná, dostane tolik, jako kdyby ji byl ztratil. Za těžké zranění na ostatním těle, i když se zhojí, pět set tolarů.

Po výplatě těchto povinných částek se všechna zbývající kořist rozdělí na tolik dílů, kolik hlav má dospělá posádka lodi. Mladí plavčíci a ti, kdo se účastní výpravy poprvé, dostanou po půl dílu. Kapitán flotily pětinasobek dílu, velitelé jednotlivých lodí trojnásobek.«

Dlouho jsem uvažoval o tom, co jsem právě vyslechl, a hned jsem si to spojoval i s jinými zkušenostmi: Jak se k nám, nováčkům, chovali piráti i velitel lodi, jak všichni, dospělí i plavčíci, mužstvo i náš důstojník dostávali totéž jídlo, a dokonce je jedli z dřevěných misek, v ničem se neodlišující.

Když jsem slyšel, že sám Lolonois všechna tato pravidla přísně dodržuje, začal jsem srovnávat, co jsem viděl zde a zažil jinde, ve vojsku a na lodích »pořádných« a »počestných«, a nezbylo mi než přiznat, že mnohý závěr — a snad většina — dopadl příznivě pro piráty.

Ale teď jsem si už pamatoval, že se neříká »piráti«, nýbrž bojovníci svobodných moří«.

KAPITOLA DESÁTÁ,

*kteřá seznamuje čtenáře se životem na pirátské lodi
a s podivným člověkem, lodním velitelem Louisem du Puis;
konečně vypráví o tom, jak by bylo Kornela
málem zabilo dělo, aniž vystřelilo*

Již druhý den po vyplutí jsme se připojili k hlavní flotile, které vévodil nádherný a svou výzbrojí ohromující trojstěžník našeho nejvyššího velitele. Nesl se pyšně s napjatými plachtami a trčel jícny děl jako ztělesněná hrozba.

I tentokrát byla plavba zpočátku klidná a netrvalo dlouho a všichni tři jsme si počínali na lodi jako zkušené námořníky; u Jacquesa, a zvláště u Selima to bylo snad pochopitelné, ale i já jsem se rychle vpravil do každé

práce, snad proto, že se na mne odnikud nespaly kletby ani nehrozilo bití.

Jinak jsem při této dosti dlouhé plavbě zažil mnoho dojmů, často protichůdných, které jsem si někdy těžko srovnával dohromady, než jsem přišel na pravou příčinu.

Tak došlo například hned v prvním týdnu ke dvěma krvavým sporům mezi mužstvem. Jednou se pohádal jeden Holanďan s jedním černochem, oč, to se nikdo nedozvěděl, a rozvzteklý Holanďan vyčíhal okamžik, kdy jeho soupeř stál na ráhnoví, aby tam cosi upevnil, a sestřelil ho jako papouška. Jakmile se to doneslo k veliteli lodi, nakázal Holanďana spoutat, přivázat mu k nohám kus železa a hodit do moře.

Podruhé to byl opět osobní spor, který mezi rozkohoutěnými protivníky vedl ke rvačce na nože. Konala se před očima zvědavých námořníků, kteří zápasící v kruhu obstoupili a povzbuzovali je. Zápasníci si počínali zvláštním způsobem: Před započítím bitky stoupl každý pravou nohou na svůj nůž, ležící na zemi, a obrátil k svému protivníku dlaně, aby bylo vidět, že jiné zbraně nemá. Pak se oba najednou shýbli pro své nože a vrhli se na sebe. Věc skončila rovněž tím, že jeden z nich byl proboden a na místě zemřel. Ale v tomto případě velitel nezakročil a vítězi se nestalo vůbec nic. Po chvilce přemýšlení jsem sám přišel na to, v čem byl ten rozdíl a proč se velitel pokaždé rozhodl jinak.

Jindy, bylo to u kteréhosi ostrůvku, dopadli jsme loď, která vezla náboje a prach nějaké španělské pevnůstce při jihoamerickém pobřeží. Byla opatřena několika děly a na naši výzvu, aby se vzdala, odpověděla výstřely. Její kanónky však byly maloliberní a kromě porouchaného zábradlí na jednom místě nám nijak neublížily.

Náš velitel nalodil do dvou člunů střelce a vypálil ze všech děl výstražnou salvu, která úmyslně přestřelila přes stěžně španělské lodi. Vzápětí se na její nejvyšší stěžně vyšplhala bílá vlajka, neboť za námi se již blížila celá hlavní flotila. Střelci v člunech přirazili pak již bez překážky k lodi, odkud Španělé před nimi včas utekli, a za chvíli se dobytý koráb — již s naší posádkou — připojil k naší flotile.

A zase jindy jsem viděl sám na vlastní oči, jak na širém moři projela doslova mezi námi bachratá obchodní loď, jen slabě ozbrojená, a nikdo si jí ani nevšiml. Měla francouzskou vlajku, a tak ji chránil příkaz Lolonoise, nikdy neútočit na francouzské plavidlo.

Ještě zajímavější než tyto zážitky byly však hovory s naším velitelem lodi, ke kterým nyní za dlouhé a klidné plavby docházelo někdy hodně

často. Obyčejně když měl čas, poslal pro mne Diega a pak se mnou rozprávěl. Byl hlavně nesmírně zvědav na všechny zprávy z evropské pevniny, kterou jsem sice již hezky dávno opustil, avšak on ji neviděl ještě děle. A ani se mě neptal na poslední válečné události, na osnabrücký mír a podobné věci, nýbrž vyptával se na krajiny, které jsem projel, a hlavně na lidi, jak žijí, co je vše potkalo, a když jsem mu vyprávěl o Matouši Pětio kém, o vzpouře německých sedláků, o Kryštůfkově lásce nebo o osudu rodiny erfurtského pasíře, naslouchal mi tak zaujatě, jako kdybych povídal o nejdůležitějších státnických jednáních.

»Všecko mě zajímá,« dodával na povzbuzenou, »jsem sice Francouz, ale mnoho let jsem prožil v Evropě mimo svou vlast. Všude možně.«

Ale víc o sobě nikdy neřekl a já jsem o něm z Diega vytáhl jen několik chudých zpráv: že se jmenuje Louis du Puis*, že je asi nějaký zchudlý šlechtic a říká se — ačkoli doopravdy to nikdo neví — že se dostal na tuto dráhu pro nějakou ženu. To bylo všechno. Tak jsem si někdy myslel, že se se mnou baví proto, že jsem viděl tak veliký kus světa, a možná že mu přitom vypravuji — aniž o tom vím — o krajích, které mu jsou nebo byly nějak blízké. Ale nikdy nedal najevo nic, čeho bych se mohl uchytit.

Někdy jsem to však byl já, kdo při našich hovorech mlčel a poslouchal. To tehdy, když mi du Puis, snad na oplátku, vypravoval o pirátech; a byly to věci, o kterých bych se byl jinak od nikoho nedozvěděl, a byly velmi zajímavé. Zvláště to, jak s těmito opovrhovanými lidmi hrály ty nejpočestnější vlády svou špinavou hru.

Když to všechno, byť neuměle, shrnu, tak mi řekl zhruba toto:

»Když Kolumbus objevil ve službách španělské koruny cestu do Západní Indie, hrnuli se na ostrovy a na americké pobřeží v jeho stopách Španělé jako kobylky, které padnou na úrodná pole. Kam nohou šlápli, každou zemi prohlásili za španělské vlastnictví, a kam nohou šlápli, za chvíli tráva nerostla. Odváželi, nač přišli, hlavně zlato a stříbro, ať je objevili v dolech, nebo v indiánských chrámech a palácích. Přitom zacházeli s domorodci hanba mluvit, a pokud si to Indiáni nechtěli dát líbit, tak je prostě vybíjeli. Poněvadž pak celý podnik platil a vedl španělský král, král zbožně oddaný katolické církvi, a poněvadž utěšeně pomáhal této církvi, aby se šířila v Novém světě, našel v něm římský

* *Vyslov luij dy pyi*

papež zalíbení, a žehnaje spásonosné činnosti španělských zbraní, vyhlásil, že všechny země za oceánem — mimo nějaké drobtý — navěky náležejí španělské koruně.

Tohle se sice moc líbilo Španělům, mnohem méně však Francouzům, Angličanům a Holanďanům, jejichž země také ležely při moři a měly podnikavá loďstva; jejich panovnické a kupecké pokladny byly pak velmi hladové po pokladech Nového světa. Dostali se k nim však pozdě, když za bohatý americký stůl zasedlo již Jeho španělské Veličenstvo a vesele se tam krmilo.

A co z toho?

Kam nemohou páni po dobrém, tam lezou po zlém. Však jsme toho byli sami tady na Španěle svědky, jak sem mí francouzští krajané pronikají a leží si se Španěly ve vlasech. Tam v Evropě jsou z toho každou chvíli války a i teď, když zdánlivě vládne mír, válka o Nový svět nepřestává. Jenže vzala na sebe trochu jinou podobu. A právě to už také souvisí s piráty.

Jak se člověk stane pirátem, dozvěděli jste se na vlastní uši. Vy jste ovšem přišli už k hotovému, ale ti první vyvrženci a ztroskotanci života začínali od píky. Když se nemohli uživit na souši, šli na moře.

Sehnali si člun, lovili, a když to nestačilo, museli si brát, co po dobrém nedostali. A je přirozené, že si to brali od těch, kdo vlastně jejich bídný osud zavínil, od Španělů. Někdy jim padl do rukou větší člun, pak se jim dokonce podařilo zmocnit se některé španělské lodi, a jak plynula desetiletí, začalo již kolik takových korábů pod vlastní samostatnou vlajkou brázdit moře při březích Západní Indie.

Španělé křičeli: „Piráti! Loupežníci! Lotři!“

A víš, co říkali v Anglii, Francii a Holandsku? Tam říkali: „Vida, to jsou nějakí obratní hoši, měli bychom jim pomoci, protože poškozují našeho arcinepřítele a hlavního soupeře, Španělsko. Přikrmujme tedy tuto veš ve španělském kožiše.“ A byli ochotni jim sem tam poslat zbraně, prach a peníze.

Když se pak Španělé rozčertili, jak to, že Anglie, Francie a Holandsko, které tvrdí, že zachovávají mír, dávají za sebe bojovat pirátům a přepadat španělské lodi, přístavy a osady, tu v Anglii a na ostatních dvorech nevinně krčili rameny a rozhořčeně se hájili: „My nic! Cožpak jsou piráti naši poddaní? My je na vás přece neposíláme, ani jim nemáme co rozkazovat!“

Ostatně sám Lolonois by mohl o tom vyprávět z vlastních zkušeností.«

Ale o tom jsem už věděl od Jacquesa, který to opět měl od Diega.

Tak jako mi v tomto novém prostředí a životě bylo mnohé těžko pochopitelné a plné protikladů, tak jsem se nedovedl ani ujednotit na tom, kdo a jaký je tenhle du Puis? Byl klidný, přívětivý a zase někdy netečný a chladný jak led, našel jsem v něm tolik lidské měkkosti, že já sám jsem si proti tomu připadal otrlý, a zase dovedl být tak krutý a bezcitný. Jako kdyby v něm bylo několik lidí najednou. Jednou si na naši besedu přinesl knížku a předčítal mi z ní. Byly to básně. Nevěděl jsem do té chvíle, co vše lze lidským slovem vyjádřit! A i když jsem pochopitelně nemohl všemu rozumět — byly to španělské verše — doplnil jsem si jejich smysl ze spádu předčítajícího hlasu, který, jak se mi zdálo, spíš zpíval, než mluvil, i když tu nebylo melodie. Také jsem se přitom zadíval na útlou důstojníkovu ruku, která držela knížku, ruku, která vypadala, že dovede mluvit jako lidská tvář. A musel jsem si vzpomenout na příhodu, o které mi nedávno vyprávěl Diego.

Jednou pronásledoval du Puis se svou korvetou menší španělskou loď; bylo to poblíž pobřeží a Španělé zahrnuli do ústí kteréśi řeky, aby snad unikli do vnitrozemí. Avšak du Puis zpozoroval včas jejich úmysl, a spustiv rychle malé veslice, vysadil na obou březích střelce, kteří přehající loď snadno předběhli, neboť proti proudu se téměř nehula. Krytí stromy a keři, ostřelovali palubu, až Španělům nezbylo než se ukrýt v nitru lodi, čehož využil du Puis s několika svými muži a vylezl na loď. Na palubě dal ucpat všechny výstupy mimo nejužší, kudy bylo možno vystupovat z podpalubí po strmém žebříku a toliko po jednom. Pohroziv potopením lodi, donutil tak Španěly, aby tímto úzkým otvorem vylézali, přičemž každému, jakmile se objevil nad palubou, du Puis utal hlavu. Jen mu jeho lidé podávali šavle, když už předchozí otupil. Takto sám pobil celou španělskou posádku až na posledního muže, kterého poslal s výhružným a potupným listem tamnímu španělskému guvernérovi.

A nyní táž ruka, která... ta zde drží knížku básní, a drží ji opatrně a jemně, aby se její listy nepomačkaly. A hlava mnohonásobného vraha a kata nad ní se kochá jejími verši. Někdy je člověk prapodivný tvor.

Ještě na volném moři nás pak čekal den, který mě málem stál život. Ráno bylo moře čisté, bez mráček, jen jsem si všiml neklidu v tvářích starších lodníků, když najednou se vítr utišil, jako když utne, takže

plachty visely zplihle z ráhen; přitom se vzduch stával vůči hledě teplejším, jako by ho něco zahřívalo.

Odpoledne se vyhoupl na obzoru malý bílý mráček, boubelatý, nakypřelý, zdálo se mi, že jsem co živ neviděl tak nevinný obláček. To už na palubě bylo všechno v jednom kole. Lodníci stahovali plachty, uklízeli z paluby, kde co bylo nepřipevněno, a naopak upevňovali vše, co tam muselo zůstat.

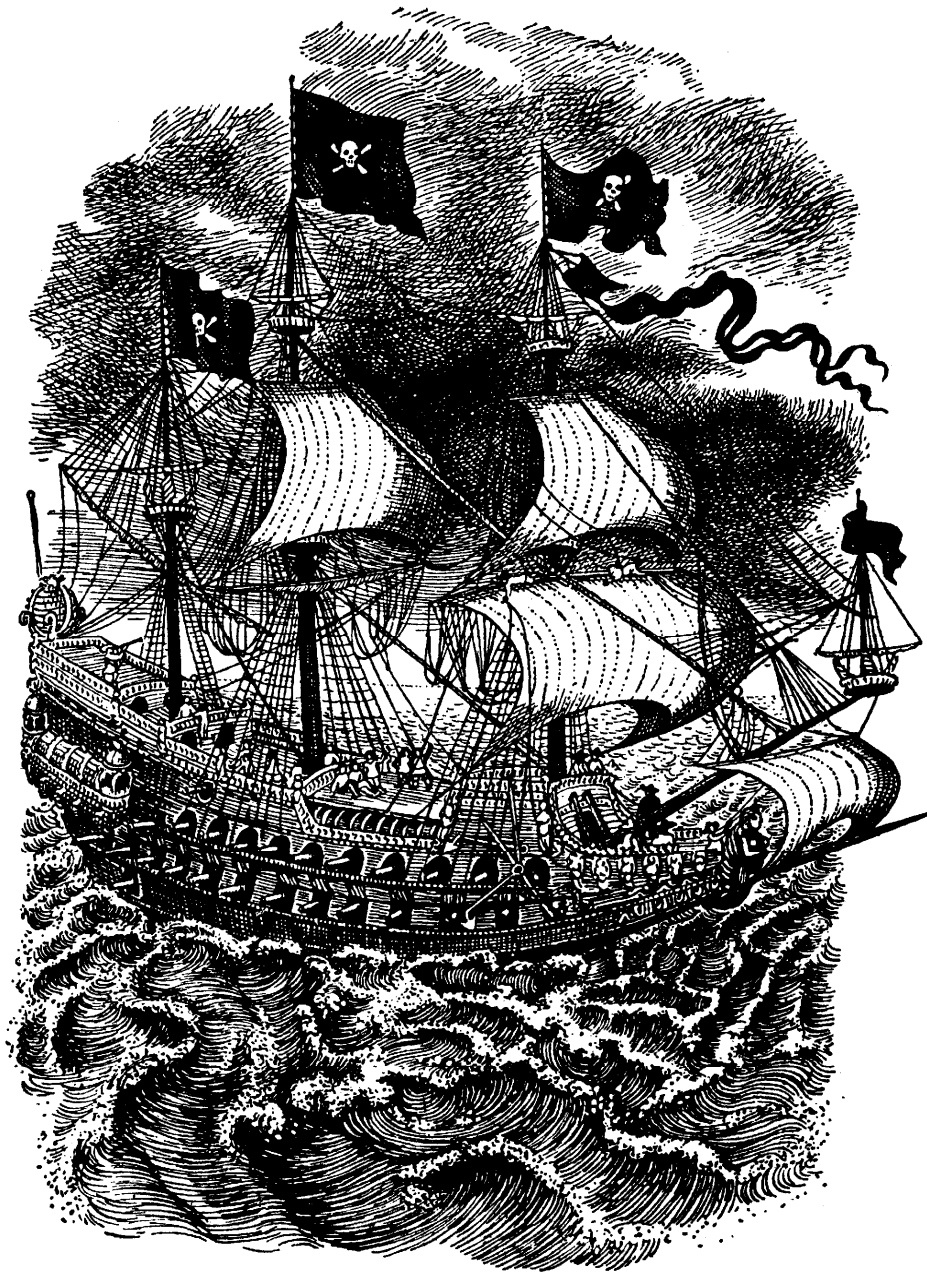
V té chvíli se začal zvedat prudký, suchý větřík, ale to již nás všechny, kdo neměli nahoře co dělat, hnali do podpalubí. Tehda jsem poprvé zažil, co je to bouře na moři. A byla asi opravdu důkladná, protože jsem viděl, jak i zkušené mužové z lodní posádky, kteří přece už leccos zažili, tentokrát přestali vtipkovat a smát se obavám nováčků.

Kdo chodí věčně po zemi, nedovede ocenit štěstí, když člověk má »pevnou půdu pod nohama«. Ta naše nebyla pevná a každou chvíli se stavěla na zadní nohy jako jankovitý kůň. Jednou běžela do kopce, jindy z kopce, a co chvíli se někdo z nás utrl od toho, čeho se dosud křečovitě držel, a sjel po zádech nebo po břiše a po nose k protilehlé stěně, ale třeba ihned se touž nepříjemnou dráhou vracel. Co se pak asi dělo nahoře, kde zůstali nejzkušenější lodníci u kormidla a stěžňů, na to jsem nechtěl ani pomyslet.

Když jsem byl otlučen a usmýkán jak pes, napadla mě pošetilá myšlenka, že se musím dostat do chodbičky, která vedla středem lodi pod námi; její výhodu jsem viděl v tom, že je užší a že se tam spíš udržím na jednom místě.

Z podpalubí jsem se ještě šťastně dostal a ze schůdků jsem byl sice dole dřív, než jsem vůbec na to pomyslel, ale kupodivu bez polámaných údů. Jenže potom!

Jak jsem se vypořádával na nohy, smýkl mnou pohyb lodi proti těžkým dveřím, které však byly zatím bouří povoleny, a přistál jsem po všech čtyřech v prostorné spodní palubě, kde byla postavena děla. A jak jsem tak ležel roztažen na zemi jako žába, spatřil jsem něco, při čem se mi na chvíli snad zastavilo srdce: Děla na lodích, velké, tlusté a těžké bronzové roury, jsou uloženy na lafetách ze silných dubových fošen. Jsou to vlastně neohrabané bedny na špalkových kolečkách, aby mohlo dělo po výstřelu, který jím škubne, couvnout zpět. Samozřejmě že mimo bitvu jsou špalková kola zajištěna klíny a lafety připoutány řetězy, aby děla stála pevně a nehnutě.

Jenže právě strašná nynější bouře, která zmítala lodí, tak dlouho rvala a šhubala pouty děl, až jedno, které patrně nebylo dokonale zajištěno, se utrhlo a nyní bylo na své lafetě volné. Jak se loď nakláněla na jeden nebo na druhý bok, zvedala zád' nebo příď, pojížděl ten těžkánský kovový netvor po podlaze paluby, když jsem jej zahlédl, právě váhal, a pak se pomalu rozjel — rovnou na mne! Smykl jsem sebou jemu z cesty a od té chvíle jsem neustále jen číhal, co udělá dělo a kdy se mi podaří dostat se ke dveřím, od nichž jsem se právě značně vzdálil. A dělo si počínalo jako beran, který dostal motolici: Jednou se rozjelo a narazilo na stěnu, až jsem myslel, že ji prorazí a vletí do moře, jindy při svém smyku zachytilo o lafetu jiného děla a pak se roztančilo jako káča a nebylo možno odhadnout, kde jeho dráha skončí, a já mezitím uskakoval, padal, kutálel se, zpocený a vyděšený, když každou chvíli se jen o vlas kolem mne přehnala ta strašná kupa kovu a dřeva. Nejhorší bylo, jak se loď naklonila, že to námi oběma, mnou i dělem, smýklo týmž směrem. A co dělu na rychlosti smyku ubírala neobratnost jeho spodku, to mu zas přidávala jeho váha. Nemohl jsem se zbavit děsného pocitu, že utržené dělo je živý tvor, že mě vidí a pronásleduje. A když pak konečně, konečně po době, jež mi připadala věčná, přišel spásný náraz, který mnou smýkl ke dveřím, zatímco dělo přerachotilo na dosah ruky kolem mne, tu jsem — již venku, pod schůdky — měl pocit, že jsem zestárnul o deset let. O deset let hrůzy!

A jako naschvál — neboť osud je někdy škodolibý jako opice — sotva jsem byl venku, začalo se moře znatelně utišovat a za chvíli bylo po bouři.

Vypotácel jsem se na palubu. Panebože, tam byla spoušť! Na pravém boku chyběl kus zábradlí, část střechy na zádi byla pryč, přední stěžeň byl přeražen, provazy byly téměř všechny rozvinuty, plazily se po palubě jako hadi a zdály se beznadějně spleteny, ale z lodníků se nikdo netvářil zvlášť udiveně, a tak jsme se všichni dali do díla, kterého tu čekalo požehnaně.

Zvláštní bylo, že z mužů, kteří přečkali bouři na palubě, ani jeden nebyl smeten do moře.

Jak jsme tak pracovali, rozmotával jsem právě s Jacquesem jeden provazový propletenec; Jacques se dá najednou do smíchu, plácne mě po rameni — zvíře jedno, nepočítal s tím, jak jsem otlučen a jak mě všechno bolí — a povídá: »Můj ty světe, ty jsi zešedivěl! Nad čelem máš pramen vlasů bílých jako mléko.«

Natáhl jsem si tu nešťastnou čupřinu před oči — byla to pravda.

Tak jsem vyprávěl Jacquesovi, jak jsem si hrál s lodním dělem na

honěnou, a pak se už přestal divit. Ještě se mi dokonce omluvil:

»Odpusť, myslil jsem, že ti to jen ta bouře nahnala strach.«

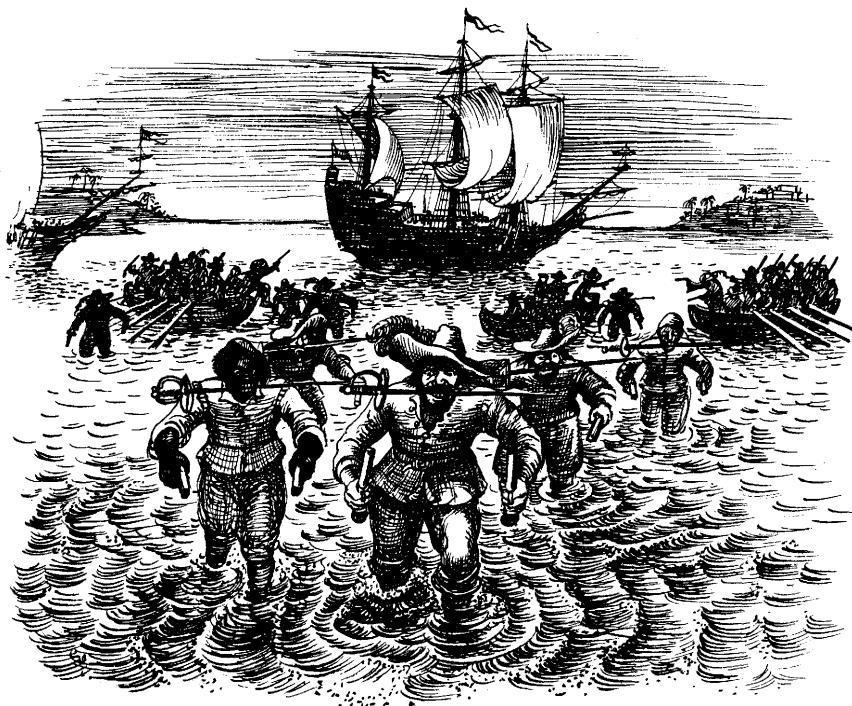
Lodní mužstvo bylo tak sehrané, že za půl dne vypadala loď, jako kdyby nebyla žádnou bouří prožila. Jen zábradlí se nedalo jinak vyspravit než nouzově prkny a z předního stěžně se stal zkrátka trpaslík.

A ještě něco: Při podrobnější obhlídce jsme najednou překvapením zjistili, že zoban přídě osiřel! Náš Poseidon zmizel — vrátil se do vodstva, jehož byl bohem. Nepochybně ho smetl do moře přeražený přední stěžň při svém pádu. Škoda, moc se mi ten vousatý pánbůh s pozlaceným trojzubcem líbil.

Zbytek plavby pak již proběhl klidně a kteréhosi rána hlásila hlídka na strážním koši středního stěžně:

»Země na obzoru!«

Netrvalo to pak již dlouho a i nám na palubě začaly se v dáli vynořovat modravé obrysy nějakých skal nebo kopců. Nedalo se to ještě rozeznat. Byl to však cíl naší cesty, cíl, kde budeme účastni prvního velkého podniku pirátů. Neboť tam v dálce je a čeká — Maracaibo!

KAPITOLA JEDENÁCTÁ,

kteřá líčí, jak piráti dobyli Maracaiba

Pirátská flotila se v té chvíli začala seskupovat těsněji k sobě, s bitevními loděmi uprostřed. Podle nás se pomalu sunul trojstěžník hlavního náčelníka, a tak jsem spatřil na vlastní oči nejproslulejšího a nejobávanějšího piráta své doby, Françoise Lolonoise. Stál na vyvýšené zádi lodi, sám nepohnut, jen občas si přikládal k oku dalekohled. Vzdálenost mezi našimi oběma plavidly nebyla velká, a proto jsem si ho mohl dobře prohlédnout.

Byl střední postavy, ani hubený, ani silný, i všecko ostatní bylo na něm nějaké prostřední, všední. Byl oblečen v obnošený důstojnický kabát, po boku mu visela stará šavle, nikde žádná krajka ani ozdoba nebo zlatý

prýmek. Náš du Puis vypadal vedle něho jako velkovévoda. Hlavu měl nepokrytou a rovné vlasy mu splývaly přes límec. Vždy jsem si ho představoval, jak vypadá hrozivý, s orlím nosem. Ve skutečnosti však měl nos sice velký a zahnutý, ale poněvadž neměl téměř obočí a pod nosem knírek tenký jako nitku a maličkou bradku pod dolním rtem, která mu nesahala ani na konec vlastní brady, tak celek vypadal nevýrazný a bez síly. To jsem se na něj díval ze strany.

Ale pak, když kolem nás projížděl, otočil po nás hlavu a pomalu nás přešel očima. Pánbůh s námi a zlé pryč! To jsem teprve viděl jeho pravý kukuč. Jako když se v letním parnu sune ledovec. To nebyly vůbec lidské oči a všechny titěrnosti knírku a brady byly najednou bezvýznamné před tímto mrazivým výrazem smrtonosné lhostejnosti. Ano, právě ta lhostejnost byla na něm to nejhorší, lhostejnost, která se zřejmě dovedla rozhořet jen zkázonosným ničením a zapřením všeho živého. Brr, tak s tímhle pánem bych rozhodně nechtěl jíst z jedné mísy!

Když trojstěžník přeplul, připadalo mi, že teprve znovu vyšlo slunce.

A pak již byl břeh jasně na dohled a zjevoval se v svém složení a podrobnostech.

Maracaibo!

Přístav, který leží uvnitř kruhového zálivu na pobřeží Venezuely jako drahokam obráceně vsazený do vnitřku prstenu. Tento prstenec je ovšem k moři otevřen, ale velmi úzkými průchody, neboť před vjezdem leží dva ostrůvky. Oruba a Monges. A podobné ostrůvky jsou i uprostřed zálivu — Isla de la Vigía, Hlídkový ostrov, neboť ční k nebi vysokou skálou, na jejímž vrcholku je malinká strážní pevnůstka, a Isla de la Palomas, ostrov Holubí, který je dosti velký. Průjezd mezi těmito ostrovy je tak úzký, že se loď octne v dostřelu i menších pobřežních děl. Byl to tedy ořech s důkladně pevnou skořápkou, který Lolonois jel nyní rozlousknout.

Na Holubím ostrově si Španělé vybudovali opevnění, neboť kterákoli loď, jež tudy pluje, nemůže než se dát nést proudem dosti těsně kolem tohoto ostrova. Při druhém břehu jsou totiž značně mělce pod hladinou táhlé stupně, na kterých by kýl každého většího plavidla beznadějně uvázl. Maracaibo září jako kýžený cíl až za všemi těmito překážkami v nejzápadnějším klíně zálivu. Svítí bělostnými domy, jež jsou vystavěny v několikánásobných dlouhých pásech podél břehu; počítá se, že tam bydlí i s otroky na čtyři tisíce duší. Zdátky vystupují nad úroveň domů pyšné stavby hlavního chrámu a několik klášterů. Již na tomto pohledu zdálky bylo vidět,

jak tam kypí a kynou peníze z plantáží a z obchodu jako bujný kvásek.

Když jsme se přiblížili k zálivu, dal Lolonois zakotvit mimo dohled Hlídkového ostrova, kryt západními návršími, aby vykonal přípravy k útoku. Téměř všichni jeho lodníci se teď změnili ve válečníky. Vyzbrojili se všemi možnými zbraněmi, většina se jich však opásala toliko šavlemi a za pás si zastrčila po dvou bambitkách.

Já — s jednou rukou — jsem pochopitelně zbraň nedostal a du Puis mě určil ještě s několika ostatními k námořnické službě, poněvadž lodím byl vykázán při celém podniku rovněž velmi důležitý úkol. Selima poslal k dělostřelcům.

Abychom se vůbec do zálivu dostali, bylo třeba zneškodnit nepřátelská děla při jednom břehu úzkého vjezdu a na Holubím ostrově, kde byla i menší španělská posádka.

Proto dal Lolonois ještě v noci vysadit asi sto pirátů v několika člunech na břeh, za kterým jsme byli ukryti, a smluvil s nimi, že se do ranního svítání přiblíží k pobřežní baterii, která byla jen chatrně opevněna nízkým valem z proutěných košů, naplněných pískem a obsypaných zemí. Současně, až piráti zaútočí za prvního rozbřesku na pobřeží, vjedou bitevní lodí do ústí zálivu a pokusí se zneškodnit obranu Holubího ostrova.

Noc před útokem — noc před bitvou! Kolik jsem jich už prožil a ani jedna se nepodobala druhé. Jen v jednom si byly blízké: všechny byly zlé, s potrháním spánkem nebo bez něho nebo se sny horšími než skutečnost. Ale přitom jsem nějak cítil: Kdybych jednou šel do bitvy a věděl, že bojuji za věc dobrou, spravedlivou, za svou — určitě bych předtím usnul klidně a tvrdě. Než i tentokrát zítřek, který se měl rozsvítit nad východním obzorem moře, i ten mě vtáhne opět a znovu do zápasu cizích lidí, cizích zájmů, kdy nepřítel bude sice i mým nepřítelem, ale přítel a spojenec, který bude zítra po mém boku — ne, do jeho boje jsem se nemohl vložit srdcem a přesvědčením. Teď jsem se sice díval na piráty jinak, než když jsem o nich poprvé slyšel, nemohl jsem je již za vše odsuzovat, chápal jsem, jak se většina z nich dostala k tomuto krutému řemeslu, ale na druhé straně jsem musel vidět, že se jejich cílem stalo jen zmocnit se co nejvíce peněz, majetku, kořisti, a tak se nakonec velmi málo odlišovali od těch, proti nimž vypluli.

Ovšem zítra se mě nikdo nebude ptát po těchto mých úvahách, ani já sám nebudu na ně mít čas a budu si přát, aby to vyhráli piráti, s nimiž byl nyní spjat můj osud i má nejbližší budoucnost.

Ráno jsem byl tedy zase jako obvykle nevyspalý a byl jsem vzhůru z prvních na lodi. Den se zrodil s čiperným větrem, který vanul od moře, a tak byl příznivý Lolonoisovým plánům.

Ozbrojené lodi — menší čluny se tentokrát kryly pod jejich boky — vypluly neslyšně podle pobřeží a pak natočily své okované zobce do úzkého ústí zálivu. I tady ještě provázelo piráty štěstí: Na ostrovech ani na břehu si jich nikdo ještě nevšiml. Snad si strážce na přechodu noci v den bezstarostně zdřímly nebo snad v tu dobu ani nehlídkovaly, zkrátka čekali jsme poplach, ale všude bylo ticho.

Tu vyrazily osmiveslice ze zákrytu velkých lodí, a obtíženy piráty, že byly ponořeny téměř až k okraji, zamířily k Holubímu ostrovu. Současně zarachotily rány z pušek a bambitek ze strany pobřeží, kde byla španělská baterie. To tam již zaútočili piráti, které večer předtím Lolonois vysadil na souš. Nepochybně narazili na Španěly zhola nepřipravené, neboť baterie k našemu údivu vůbec nezačala po nás střílet, jak byla zřejmě zcela zaměstnána útokem z vnitrozemské strany. Tak pirátské lodi propluly místem, odkud mohly být nejméně ohroženy, aniž je zasáhl jediný výstřel. Když pak konečně asi tři děla zahoukla, dopadly kule daleko za cílem a bylo vidět, že byly vypáleny v chvatu a bez míření. Z té strany to také byly rány poslední a pak se odtamtud už ozývaly jen bambitky, a vzdálený řev. A bambitky byly zbraněmi pirátů; pušky vojáků již nezahovořily, neboť došlo tam již k boji zblízka, k boji muže proti muži.

Vtom začala střílet i děla pevnosti na Holubím ostrově. A to na cíl, který je nejvíc upoutal — na pirátské koráby. Lolonois dokonce rozkázal zpomalit plavbu, aby jim lodi přidržel jako terče. Protože na tuto vzdálenost málokterá dělová koule zasáhla, většina jich padla do vody, a i když některá dopadla na loď, škoda, kterou způsobila, byla mnohem menší než jiná výhoda: Zatím se totiž posádky osmiveslic dostaly k břehu ostrova, vyskákaly na něj a hnaly se jako smršť k vrcholu a k pevnosti. Vedl je du Puis a po tom, co jsem o něm slyšel, dovedl jsem si zcela dobře představit, jak divoce řádí.

Střelba z děl, když jich není větší množství, aby se střídala, nikdy dlouho netrvá. Neboť je to vždy značná doba, než se dělo znovu nabije. Je třeba nejprve protáhnout a vyčistit hlaveň, znovu nasypat prach, utěsnit ho koudelí, která se musí dobře udusat, zasunout na to kouli a konečně zase opravit polohu děla, které se při výstřelu vychýlilo, a namířit. Na to padne čtvrt hodiny i víc. Lolonois měl tedy dost času, když donutil děla vypálit

salvu, aby pak zcela pohodlně obeplul Holubí ostrov, kde se mezitím již rozpoutala bitva mezi piráty a vojáky z pevnosti. Jak dopadne, dalo se na prstech vypočítat. Pirátů bylo víc, byli obratnější a divočejší a vedl je — du Puis.

Proto jsem se zcela nic nedivil, že naše koráby za ostrovem zastavily, aby vyčkaly návratu vítězných oddílů.

Zatímco nad námi, v prostoru ostrova, houkaly rány a zazníval útočný křik pirátů, blížily se k nám veslové čluny od pobřeží, kde španělská baterie nadobro zmlkla. Když čluny dorazily ke korábům, vyšplhali se piráti mžikem na palubu a naplnili lodě řevem; jeden přes druhého vykřikovali, jak se bitka zběhla. Byli jako opilí, s očima rudě podlitýma, a potřísnění krví vlastní i cizí. Mávali nad hlavami ukořistěnými zbraněmi, opasky s míšky a mnozí byli postrojeni do ukořistěných vojenských kabátů. Na mne z nich šla hrůza — znal jsem je většinou jako mlčenlivé, uzavřené, usilovně zabrané do těžké lodnické práce, celkem nijak se valně nelišili třeba od našich tří bukanýrů, jen byli drsnější, což se dalo přičíst i na vrub drsnějšího způsobu jejich života. Nyní jsem viděl tytéž muže, když — nemohu to jinak vyjádřit — se napili krve. To byli najednou zcela jiní lidé a vlastně nebylo na nich nic lidského kromě — lidského těla.

Zanedlouho se vrátil z také již ztichlého Holubího ostrova du Puis se svými muži. I v jeho rysech jsem spatřil touž hroznou změnu jako u ostatních pirátů, byť zůstal jeho obličej napovrch nevzrušený a ledově klidný; avšak oči prozradily vše.

Tu mě kdosi mocně udeřil do ramene. Otočil jsem se — byl to Jacques. Chechtal se na celé kolo a cosi na mne křičel. Nerozuměl jsem mu, protože v rozčilení vůbec zapomněl, že mluví francouzsky a že mu tedy nemohu rozumět. Ale to mu bylo zřejmě jedno. Já pak jsem spíš zkoumal jeho tvář. Ne, neměl ještě výraz, který mě tak vyděsil u ostatních; vypadal spíš jako opilý člověk, pořád tedy ještě jako člověk. Avšak jak dlouho to bude trvat a nabude téže nelítostné podoby dravce jako všichni kolem?

Raněných bylo několik; jen málo pirátů přišlo o život. Kde je nechali? Na místě ovšem! Copak je teď čas zdržovat se zahrabáváním?

Vskutku dal Lolonois rozkaz plout dál. Nyní se nám již nic nepostaví v cestu a bezpečně projedeme celou zátokou až k hlavnímu cíli výpravy, k Maracaibu! Bylo vzdáleno již jen šest mil plavby.

Teď byl čas narychlo opravit škody, které napáchalo těch několik dělových zásahů. Jedna roztržitá zadní kajuta, uražený kus kormidelního

kola, nějaké potřhané plachty a naštipnutý přední stěžeň. Ale dalo se do pořádku, jen co bylo k další plavbě třeba: Zpevnilo se kolo, aby se nerozpadlo, nahrubo se sešily díry v plachtách a upevnil se zasažený stožár.

Jak jsme se blížili, připadalo mi, že lodi stojí a že břeh nám připlouvá naproti. Teď všichni čekali nejprudší boj.

Kromě vlastního přístavu bylo celé pobřeží porostlé nízkými keři. Tam je tedy nepochybně ukrytá španělská posádka a všichni mužští obyvatelé města, aby nás přivítali střelbou a zabránili člunům přistát. Jestli se dosud nic na břehu nepohnulo, bylo to jen tím horší znamením. Přístav i ulice, pokud do nich bylo vidět, i domy se zdály pusté, vymřelé. To byla jasná léčka. Kdoví, jestli sem Španělé nepřivlekli i děla, která tu jsou někde ukryta.

Lolonois přikázal bitevním korábům přiblížit se k břehu až na dostřel našich děl. Pak se lodi natočily bokem, a když byly seřazeny ve velkých odstupech za sebou, vypálily na znamení z pistole ze všech svých bočních děl najednou salvu do pobřežních křovin. A v témže okamžiku vyrazily veslové čluny. Většina z nich mířila k břehu, aby tam vysadila piráty, na ostatních člunech stáli střelci, kteří zatím nepřetržitě pálili na zarostlý břeh.

Piráti vyskakovali z člunů, ještě než se veslice dotkly pobřeží, a se šavlemi v zubech a s bambitkami v obou rukou brodili se k přístavišti. Ale ani jediná rána neodpověděla z křovin, a když piráti dosáhli souše, našli — pobřeží prázdné, prázdný byl i přístav, i ulice. Rozběhli se tedy do města a uviděli, že celé Maracaibo je vyliďněno, vyklizeno!

Zpráva o naší flotile nás od Holubího ostrova a od pobřežní baterie předběhla.

Jako prudká záplava vrhli se piráti na opuštěné město. Na korábech zůstala jen nejnnutnější posádka, na naší lodi jsem zůstal se Selimem a asi s třemi raněnými, menší čluny byly vůbec opuštěny. Jak jsem později slyšel, rozdělili velitelé lodí celé město tak, že vždy na skupinu pirátů připadla jedna až dvě ulice. A tu probírali dům od domu důkladně od sklepa až po střechu. Víno a pálenka v sudech i ve džbánech, chléb, mouka, drůbež, prasata, šaty, nádobí — ovšem jen z cennějšího kovu, vše se stěhovalo z nitra příbytků na ulice a náměstí, hromady rostly, kořisti bylo k nepřehlédnutí. A ovšem to, co se dalo na místě pít a jíst, plnilo nyní hrdla a žaludky, sycené dosud jen lodní stravou.

Za chvíli se ozývaly opilé hlasy, zpěv a křik, znovu a znovu vbíhali piráti do domů, aby se přesvědčili, zda jim ještě něco neušlo, a na několika místech vzplanul v městě oheň.

Tu musel sám Lolonois zakročít, aby se mu mužstvo nezbláznilo opojením z tak snadného vítězství. S lodními veliteli pobíhal ulicemi s karabáčem a bambitkou a bylo prý potom v Maracaibu víc zastřelených, než kolik jsme jich ztratili v bitkách na Holubím ostrově a u pobřežní baterie.

Posléze však byl tímto nelítostným způsobem zjednán pořádek. Lolonois rozestavil stráže kolem města a v hlavní katedrále zřídil hlavní stan. Již jen zlato z její výzdoby mu zaplatilo celou výpravu!

Toto dobývání Maracaiba bez boje zabralo celý zbývající den. Noci použil Lolonois k přípravě dalších plánů.

Hned zrána druhého dne je začal provádět, neboť nesměl ztrácet čas. Svým rychlým úderem Maracaibo překvapil a mohl počítat, že určitou dobu bude trvat, než se Španělům podaří z odlehlých a roztroušených pevnůstek soustředit tolik vojska, aby se mohli odvážit protiútok. A toho času bylo zapotřebí využít, aby se vyždímalo z dobytého města vše, co se dá. Neboť to, co dosud bylo pobráno — kromě zlata z chrámů a klášterů —, byly jen potraviny a šatstvo. Peníze ani šperky se nenalezly téměř žádné. Neboť obyvatelé, kteří byli včas varováni, jistě toho před svým útekem využili a vše, co mohli vzít s sebou, odnesli, ostatek pak ukryli a zakopali. Ale kde to hledat? Bylo potřeba skryše vypátrat a Lolonois měl na to osvědčený recept.

Vyslal asi sto padesát ozbrojených mužů do plantáží, houštin a lesů v okolí města. Hladoví po kořisti a zatížení jen svými zbraněmi byli mnohem pohyblivější než uprchlíci.

Vskutku také, když se navečer ze své výpravy vrátili, přivedli na dvacet pochytaných obyvatel Maracaiba, a nadto nabrali mnoho kořisti, kterou měli naloženu na pochytaných mezcích, v penězích pak dvacet tisíc španělských tolarů. Ovšem tyto peníze byly jen svědectvím, jaké asi poklady ještě v úkrytech na piráty čekají. A na tyto úkryty se teď Lolonois začal zajatců vyptávat.

Způsob tohoto »vyptávání« nemohu líčit. Byl to výslech na mučidlech tak důmyslných, že si je lze představit jen v nejhorsích snech. Mezi zajatci byli muži i ženy, staří i mladí, ale o tom všem řeknu jen jediné: Když mučení nepřinášelo dost rychle výsledek, Lolonois sám rozšavloval jednoho zajatého muže tak, že nebožákovo tělo ztratilo vůbec lidskou podobu.

Tehdy konečně jeden z mučených slíbil, že dovede piráty tam, kam se uteklo nejvíc uprchlíků. Avšak buď že se utečenci obávali zůstat na jednom místě, buď se nějak dozvěděli, že jejich tajemství je prozrazeno, zkrátka když piráti našli podle výpovědi mučeného jejich tábořiště, bylo již prázdné.

Nešťastníka, který je vedl, to ovšem stálo život.

Pak se piráti již nespolehli na to, co jim kdo slíbí na mučidlech, nýbrž vzali psy — po celou plavbu jsem nevěděl, proč jsou na lodích chováni psi — a vydali se s nimi na hledání uprchlíků. Byla to skutečná štvanice, jenže štvanou nebyla divoká zvěř, nýbrž lidé.

Trudno je vzpomínat, v jakém stavu byli do Maracaiba přiváděni takto ulovení obyvatelé. A opět začala svou práci mučidla, a to se již otvíraly dlouho utajované skrýše, země vracela zakopané poklady, zabeďněné otvory byly odkrývány a studně vydávaly svá tajemství. Zlato, šperky, peníze vystupovaly na světlo, aby zmrzačeným tělům zajatců zachránily aspoň bědný život.

Nevím, kolik dní tohle všecko trvalo. Ale zdálo se mi, že jsem po tu dobu v pekle mezi d'ábly. Lolonois a du Puis byli hlavními satanáši.

Pak nám však došla zpráva — neboť při všem nezanechal Lolonois opatrnosti —, že se blíží ze dvou stran španělské oddíly, a to značně velké. Lolonois svolal piráty a řekl jim, že je pro to, aby se nyní odplulo. Je sice pravděpodobné, že bychom Španěly odrazili, ale jaký by byl z toho užitek? Na vojácích není co ukořistit a bez kořisti je škoda i škrábnutí na kůži. Piráti s tím souhlasili, a tak začalo spěšné nakládání na loď, a to ve dne v noci. Teprve při tom se ukázalo, jak byla kořist veliká! Měl jsem dojem, že se koráby pod ní snad potopí.

A třetího dne jsme vypluli!

Díval jsem se ze zádi naší fregaty na Maracaibo, které se nám vzdalovalo. Zářilo zdálky v slunci stejně bílé jako dřív, ale nemohl jsem je již vidět jinak, než jak jsem ho vídal zblízka, s vyvrácenými dveřmi, rozbitými okny, se zdmi potřísněnými vínem, krví a nečistotou, s ulicemi zanesenými troskami nábytku a vším možným neřádkem. Připadalo mi, jako by se celé město podobalo vyvrženému dobytčeti, z kterého řezník vše cenné vyňal, a teď odchází od neživého, ztuhlého těla, sám zkrvavený, se sytou, zvířecky spokojenou tváří.

A vzpomínal jsem Kryštůfka, který této zkušenosti ušel; byl jsem rád, že Selim zůstal většinou na lodi se mnou, vázán službou, a rmoutil jsem se čím dál tím víc nad Jacquesem. Neboť Jacques — byl spokojen. Velmi spokojen...

KAPITOLA DVANÁCTÁ,

*jež je zcela krátká, ačkoli mluví
o poslední dlouhé pouti Jana Kornela,
a to ze Západní Indie až do Mlčechvost*

Přes tři týdny trval náš návrat. Lolonois nespěchal a nechal si na zpáteční cestě ujít dvakrát i jistou kořist, která by byla jen vyžadovala pustit se za dvěma koráby, které se ukázaly na dohled. Ale přesycený hroznýš je milostivý k bezbranné myšce. Právě že je sytý a líný.

První zastávku jsme učinili až u ostrova Kravího, kde se piráti obvykle zásobovali masem ze zvěře naložené bukanýry. Tam také došlo k dělení kořisti. Na penězích, stříbře a špercích vydala dvě stě šedesát tisíc španělských tolarů. A to nepočítám sukno, hedvábí a nejrůznější drobnosti, které byly také rozděleny. Při třídění kořisti došlo k zvláštní nehodě, která měla ještě zvláštnější důsledek. Říkám nehoda, ale bylo to pro mne vlastně neštěstí, a to značně vážné; ale v takových jatkách, které mě stále

obklopovaly, považoval jsem to sám vlastně jen za nehodu.

Došlo k tomu takto:

Když se přepočítávala hromada ukořistěných zbraní — a já při tom pomáhal — podával mi jeden z mužů bambitku, která byla ještě nabita; a jak spěchal a nedíval se, jak ji drží, popadl ji tak hrubě za spoušť, že z ní vyšla rána a mně rovnou do stehna. Poranilo mě to, a když se mě ujal lodní ranhojič, zjistil, že střela sice nezasáhla kost, ale jeden sval byl tak pošramocen, že zkrátka dodnes kulhám. Mohl jsem být ostatně rád, že se rána nezanítila a nechytla sněť; to bych byl přišel o nohu, ne-li o život. Byla to smůla. Vší střelbou jsem prošel bez zranění, a teď tohle! Pro nešikovnost!

Ted' však přijde to nejzajímavější: Jak jsem zpočátku řekl, bylo ještě před rozdělením kořisti vypláceno odškodné raněným. A tu du Puis prohlásil, že mi náleží čtyři sta tolarů za prostřelenou levou nohu, nerozhoduje prý, že to nebylo v bitvě, stalo se to však při rozdělení bitevní kořisti, a ne mou vinou. Tyto peníze jsem pak vskutku dostal. Takový zas také dovedl být du Puis!

Když byly vyplaceny náhrady a podíly lodním tesařům a felčarovi, jak jsem o tom již jednou mluvil, byli vyplaceni ostatní piráti, přičemž nováčkům, to jest mně a Selimovi, připadlo půl dílu. Jen Jacques, ačkoli se poprvé podílel na pirátském podniku, dostal plný díl, poněvadž du Puis uznal, že si ho svým chováním zasloužil. Věřu že jsem mu to nezaviděl.

A pak již zamířila flotila k Španělsku.

Rána v noze se mi hojila pomalu a nebylo pomýšlení, že bych se na nohu mohl hned tak brzo postavit.

Jednoho večera, byl to právě poslední večer, než jsme dorazili k cíli, přisedl k pryčně, na které jsem ležel — du Puis!

Ptal se mě, co zamýšlím dál. Nevěděl jsem, co na to odpovědět, ani jak dalece tu vůbec rozhoduje má vůle.

Zavrtěl hlavou:

»U nás je každý svobodný. Kdo chce, může kdykoli odejít. Jenže málokdo, kdo jednou přičichl k našemu řemeslu, toho nechá. S tebou je to ovšem něco jiného; máš jen jednu ruku a nyní noha — sotva už budeš chodit jako dřív.«

»Jenže kam jít?« namítl jsem.

Usmál se:

»S penězi můžeš jít kam chceš, a dělat co chceš. S penězi jde všechno.

A těch máš nyní dost.«

Je divné, že jsem tomuto člověku, ačkoli se mi ani trochu nelíbil a měl jsem z něho spíš hrůzu, přesto věřil všechno, co řekl. A první, co mi blesklo hlavou, div mě nevymrštilo z lože:

»A mohl bych — domů?«

»Proč ne?« odpověděl se samozřejmým klidem. »Ovšemže bys mohl.« Pak se na mne zadíval a tehdy poprvé jsem viděl, že jeho oči dovedou být lidské. »Zakotvíme na francouzské straně Španělska. Jestli chceš, dám tě převést na Tortugu a tam přijíždějí francouzské obchodní lodi. Nebude těžké domluvit se s některým kapitánem, aby tě vzal do Evropy. Když se mu pořádně zaplatí, nebude se na nic ptát.«

Myslel jsem, že mě zadusí nával radostí, který mi naplnil srdce. Již jsem se viděl, jak jedu, přistávám, putuji, překračuji hranice, jednu, druhou, až — až konečně tu poslední, naši!

»Ovšem, tvoje noha,« zamyslel se du Puis. »Potřeboval bys někoho s sebou.« Jak ten člověk, o kterém jsem věděl, že dovedl být nelítostný a zvířecky krutý, dovedl stejně i — myslet na druhého!

»Selim chce také domů,« vyhrkl jsem. »Vezmu ho s sebou!«

»Toho černocho?« zeptal se du Puis překvapeně.

»Ano.«

Nechápal jsem, co by na tom bylo divného, až když zase promluvil:

»To je přece otrok, ty nepouštíme.«

»Proč?«

»Bože můj, vždyť je přece černý!«

Ted' zase já nerozuměl:

»Ale vždyť jste mu také dali podíl na kořisti.«

»Ovšem,« du Puis začal být netrpělivý, »tím musíme lidi povzbuzovat, a dokud nám slouží, neděláme výjimky. To ovšem neznamená, že by mohl o sobě rozhodovat.«

Najednou jsem cítil, že každý mluvíme jinou řečí a že si nemůžeme rozumět. Ale byl jsem již příliš v zajetí své myšlenky a hnán touhou užít domluvit vše, co by zajistilo můj návrat, že jsem nepřestal na svého velitele dotírat, nic nedbaje jeho rostoucí rozmrzelosti, až jsem z něho vymámil, že pustí Selima se mnou, když ovšem vrátí vyplacený podíl.

»Když už jsi takový podivín,« uzavřel du Puis stroze tento rozhovor, »máš konečně dost peněz, abys sis toho otroka od nás koupil.«

Všecko další jsem pak už prožíval jako v horečném snu, ve snu, který

neustále na míle předbíhal skutečnost, jak mě vidina domova táhla svou sladkou silou.

Vše se vskutku odvíjelo, jak du Puis slíbil, a tak jsem se dočkal i dne, kdy jsme se Selimem stáli na palubě bachraté francouzské lodi jako dva počestní cestující a toužebně čekali na zvednutí kotvy.

Du Puis se nepřišel se mnou rozloučit. Snad mu nebylo po chuti, jak jsem vymohl svobodu i pro Selima, vlastně jak jsem ji vykoupil, aniž jsem to ovšem Selimovi prozradil, ale spíše myslím, že nechtěl vidět odjíždět člověka do vzdálených krajů, odkud kdysi uprchl a které již nikdy nespatří. Divný, podivný du Puis! Podivný a nakonec přece jen takový — marný!

Co říkat o všem, co přišlo potom?

Celá plavba i cesta Francií, německými zeměmi až k našim hraničním horám nebyly než nezřetelné obrazy zastřené jediným zřetelným a jasným: domů!

Ještě ve Francii jsem se rozloučil se Selimem. Objali jsme se i smáli i plakali zároveň. Sbohem, bratře, šťastně dojed!

Teď si vzpomínám, že jsme prožili na moři i jednu hroznou bouři, při které loď div neztroskotala, ale co to všecko bylo proti tomu, že se vracím, co to znamenalo v nejbližším okamžiku, jakmile to bylo za mnou!

A pak jsem šel silnicí a ta stoupala do kopců, a když se začala svažovat na druhé straně, věděl jsem, že jsem v Čechách. Viděl jsem to na jedlích, na trávě, na slunci, číchal to ve vzduchu, ale hlavně to pocítilo mé srdce.

Až — až jsem stanul na Mezníku, to je přece ten kopec nad naší vsí, a spatřil jsem Mlčechvosty.

Tento poslední kousek cesty jsem šel pomalu, krok za krokem, zbožně a tiše, jako bych překračoval práh vznešeného chrámu. A vstupoval jsem vskutku do chrámu, do chrámu dětství, lásky, do chrámu srdce. Do svého domova.

První, čeho jsem si všiml, bylo, že se ty moje Mlčechvosty nějak scvrkly. Bože, to je maličká vesnička! Měl jsem ji v paměti o mnoho, o mnoho větší. A teď se dívám a vidím, chalupy jsou drobné, úvozová cesta mělká, topoly v rokli — to přece byly velikáni?

I vzdálenosti se smrskly; když se podívám ke Škarechovu, odkud k nám vždycky chodívaly bouřky, to bývala dálka pro nás kluky, když jsme se tam vypravovali na hříbky do novoveských lesíků! A teď vidím, že bych tam byl za chvíli, i Pod vinicemi u Jeviněvse nebo na Holém vrchu.

Než jsem to mohl domyslet, zavalily mne nové dojmy, a to s takovou silou, že jsem se celý roztrásl. Už tehda, když jsem z Mlčechvost odcházel, byly zle pošramoceny a vyhublé jako rejtarská herka, kterou si válka osedlala; přesto však to ještě byla vesnice, ať jakkoli zbídačená. Ale jak jsem je našel teď!

Srdce se mi sevřelo, do očí mi vhrkly slzy —

Šel jsem poli a připadalo mi, že jsem zase v jihoamerické džungli, jenže tahle byla více při zemi a její spleť tvořily vysoké metlice lebedy, jedovatý durman, blín, kopřivy a divoký heřmáněk. Sem tam, jako by zaplevelené houštiny dostaly pleš, krčilo se malé políčko a zrovna bylo z něho vidět ten hlad kolem mísy, na kterou vysype svou hubenou úrodu.

A což teprve chalupy! Kdepak chalupy — trosky chalup! A to ještě bylo dobré, kde vůbec zbyly stěny stavení, někdy jen naplocho přikryté trámy s vrstvou slámy, nebo kde seděla střecha rovnou na zemi, podobná psí boudě, v jejímž štítu byla vyražena dvířka pro lidi. Ale co bylo míst, kde místo chalupy byla jen hromada ohořelých dřev, přerostlých sláčkem a ptačím rdesnem.

Jak jsem měl bývalou vesnici před očima, viděl jsem přesně, kde co chybí — tamhle přece byli Petříkovi! A vedle Justova chalupa je také pryč a zahrada Nového-Jednoručky, kam jsem chodil na jablka, ani strom ani stavení po ní nezbyly — A tak jsem to bral chalupu po chalupě a byla to truchlivá probírka.

Na své dlouhé pouti jsem viděl nespočet vesnic, které poznamenala válka, a pokaždé jsem si vzpomněl na domov, ten že jistě vypadá podobně, ale přitom mi zůstával obraz Mlčechvost v paměti týž, jak jsem si jej při odchodu vzal s sebou. Jako by láska k domovině, kterou jsem nosil v srdci, nedovolovala, abych si představil skutečnost tak, jak mi ji rozum našeptával. Jako by se válka k mé vesnici zachovala jinak než k chalupám, které jsem potkával zpustošené při své cestě!

Teď jsem to tedy měl před očima. A teprve teď jsem poznal tu pravou nenávisť vůči všemu, co ničí dobrý a usilovný život lidí.

Ovšem, ať jakkoli zničený — byl a zůstával to domov, který jsem v té chvíli znovu objímal do náruče, syn téměř již ztracený.

Málo chybělo do dvaceti let, kdy jsem odcházel z míst, kam jsem se teď vracel. Umíte si představit, jak mi při tom bylo? Neumíte. Nemůžete. Jako já nedovedu o tom nic napsat, i kdybych se o to sebevíc pokoušel. Jenom jedno řeknu: bylo to tak krásné, až to bolelo.

Když je chlap dojatý, tak si nejspíš pomůže, když si najde něco, nač by se zlobil. A hned jsem si teď něco našel: Vidím, že jsem psal a psal, jako by šlo všechno rychle za sebou, a vy si pak třeba myslíte, že to mohlo zabrat nejvýše tři čtyři roky. A přece jich bylo o tolik víc.

To je tím, že jsem mnoho vynechal, abych mluvil jen o tom, co jsem považoval za zajímavé nebo důležité. A také ještě, že zkrátka nejsem vyučený literát a básník, který sice leccos přeskočí, ale přitom dovede naznačit, jak čas šel.

No ale s tím si už hlavu lámat nebudu; náš bakalář chtěl, abych vypsál svá dobrodružství, a tak jsem je napsal a tady je máte.

UZAVŘENÍ,

jímž se Jan Kornel loučí se čtenáři i se svým dílem

Dopsal jsem a měl bych být samá radost a štěstí, že to mám za sebou. A vidíte — nejsem. Najednou je kolem mne prázdno, všichni ti, kdo ještě nedávno se mnou křičeli, zpívali, rvali se — zmizeli a jsou tady někde mezi papíry, tiší jako vylišované kytky v herbáři. V sobě pak mám také prázdno. Jsem jako stodola na jaře, křikneš, a nikdo se neozve, jen tvůj hlas houkne dutou ozvěnou. Je to zvláštní řemeslo, tohleto řemeslo pera. Člověk si myslí: No, popíšeš si trochu pro potěchu, a zatím je to někdy horší než horečnatá nemoc a krev přitom teče, srdce puká, i když není nic vidět.

Ale přitom vím, že byl právě čas, abych přestal. Neboť vše další už nebylo žádné velké dobrodružství, nýbrž docela všední věci, které se přiházejí každému z nás.

Doma jsem našel bratra Jakoubka, jenže z toho štěněte už byl Jakub jako hrom a sám už měl děti. Tátu a mámu — o těch mi už mohl jenom vyprávět a dovést mě k nim na hřbitov. Kolik večerů jsem tam proseděl a povídal si s nimi. Jim jsem snad dovedl vyprávět, co bych se tu marně snažil napsat, ale jsem si jist, že mi rozuměli. Máma, táta — — —

Nějak špatně najednou vidím, safra, zamlžily se mi oči, to mě asi

ofoukl vítr s prachem z vinice.

Také o Kiliánu Kartákovi jsem se dozvěděl, že se vskutku šťastně vrátil. Přiženil se však z kraje pryč, až někam do jižních Čech.

Nu, a pak jsem se začal ohlížet po práci a našel přítom Apolenku, dobré děvče, dobré jako chléb s medem. (To nepíši proto, že vím, že to bude číst!) Potom přišel první syn, druhý syn, rostli vzhůru a já pomalu dolů. A jak jsem se stal hlídačem na mělnické vinici, to už víte.

Ne, tohle už nebylo dobrodružství, to bylo lepší, to byl opravdový život a při takovém se člověk často dozví mnohem důležitější a ohromnější věci než třeba ve všech bitvách na souši a na moři.

Sedím nad posledními popsány listy a dávám odpočívat svým očím v zeleni kolem.

Podé mnou spadá vinice až k řece a tyčky, huňatě obalené révovím, stojí tu ve vyřízených řadách po celé stráni, že by sám plukovník Pompejo lépe své soldáty neseřadil, a ten si hromsky potrpěl na přesné zákryty svých čtverců. Ale pryč s válečnými strašidly, tady nejsou ani arkebuzíři, ani kyrysníci, ani bukanýři, ani piráti, tady se vypínají k slunci vinné keře, zdravé, bujné, s dlanitými listy, modrozelenými jak matný smaragd, a v jejich stínu se tísní bobule vedle bobule v kyprých hroznech. Pokryty něžným stříbřitým pylem podobají se modrým perlám, nabobtnalým všemi sny, jež později v našich hlavách vykouzlí jejich rubínová krev.

Přede mnou se otvírá širý výhled, na který mě nikdy neomrzí se dívat. Nejdříve se zachytí oči na stříbrné stuze řeky, která ovíjí patu mělnického kopce. A je to pořádně široká stuha! Stačí jen malinko pootočít hlavu a hned uvidíte proč. Tři proudy se u nás slévají: Labe a dvě ramena Vltavy. Viděl jsem na své pouti světem mnoho velkých řek, ale žádná se mi nezdála tak líbezná a při vší mohutnosti tak hebká a mírná jako ta naše pod Mělníkem. Však její vody, než k nám doplynuly, nasbíraly odlesk tisíců a tisíců moudrých stromů, tolik barev lučního kvítí, třepotavé stíny vrboví, ševel rákosí, odraz letících vážek, svítících jak drahokamy, zkrátka tolik krásy, že přilnula k jejím vlnkám a prostoupila až do jejích hlubin.

Za řekou pak země otevřela doširoka ohromný plochý vějíř polí, luk, hájů, alejí a houštin až po obzor, kde si jen malinko pozvedla okraj mírnými kopci, aby se vůbec náš zrak mohl zastavit. A přes tuto obrubu k nám nakukuje oblý vrcholek Řípu. Odtamtud se asi zahleděl kdysi praotec Čech až k nám a nemohl jinak než rozhodnout: »Tak tady je to, synáčkové, pěkné, tady zůstaneme.« A to ještě ani nemohl vědět, jaké že víno dovede

zplodit tato země právě u nás na Mělníku.

Jsem rád, že to praotec Čech tak vybral, a jsem rád, že jsem tady. A daleko, daleko odtud, v Osnabrücku, sedí možná Matouš Pětioký a pozvedá číši vína; však počkej, já si také pochutnám na tom, co mi zraje před očima. Někde — a ze srdce si to přeji — sedí možná právě s brkem v ruce ten bratrský biskup Komenský a snad zrovna píše některá ze svých krásných a moudrých ponaučení, která mi říkal a na která jsem nezapomněl. A někde ještě dál snad zpívá Selim svou podivnou písničku. Daleko po světě jsou roztroušeny kousky mého srdce. A když vzpomenu ještě tolika jiných, které jsem ani ve svých příbězích nestačil uvést, bylo by to velké vojsko dobrých lidí; zdá se mi, že mám po všem světě bratry. I vojsko mrtvých by bylo velké, dobrých lidí Kryštůfka, Šimona Zejtratomů, durynských sedláků, řady a řady — to se ví, že nejsou mrtví. Copak ve mně nežijí? A nevložil jsem je do srdce vám, kteří jste tohle četli?

Protože my živí a mrtví musíme všichni dát hlavy dohromady a říkat, volat, křičet na vás: »Hle, oči nás tisíců viděly na světě to a to zlé a to a to dobré, naučte se i vy vidět a rozeznávat, abyste dobrému pomáhali a proti zlému bojovali. A srdce nás tisíců cítilo bolest i radost a naučilo se milovat a nenávidět; to obé je nutné pro člověka, jinak nic nezmuže a nespraví. A ruce nás tisíců pracovaly, bránily se i bojovaly, i vaše ruce tak musí činit.«

A proto a jen proto jsem tohle psal — ať už se to bude bakaláři Václavu Donátovi líbit nebo ne — aby k vám v tom promluvili lidé z celého světa, o životě na celém světě. To, co vám pod mým perem řekli a ukázali, kéž i vám pomůže popadnout život pořádně do rukou, vytřást z něho nešvar a smetí a pěkně a vesele jím hnout kupředu!

OBSAH

UVEDENÍ, v němž pisatel vykládá, proč začal vypisovat svá dobrodružství a jak k tomu přispěl bakalář Václav Donát7

I. DÍL — DOBRODRUŽSTVÍ JANA KORNELA NA SOUŠI

KAPITOLA PRVNÍ, která vypravuje, jak byl Jan Kornel sebrán na vojnu, a o starém mušketýru Matouši Pětiokém..... 13

KAPITOLA DRUHÁ, ve které mušketýr Matouš Pětioký vzpomíná, jak se jako nově naverbovaný soldát zúčastnil památné bitvy u Prahy roku 1620 na Bílé hoře.....27

KAPITOLA TŘETÍ, v níž Jan Kornel se svými druhy táhne k Sázavě a vyslechne vyprávění písaře Kryštůfka o ztracené lásce 40

KAPITOLA ČTVRTÁ, která šťastně začíná na soběslavském náměstí a špatně končí ve sklepě..... 48

KAPITOLA PÁTÁ, kde se líčí, jak Jan Kornel hrál v kostky o svůj život55

KAPITOLA ŠESTÁ, která vypráví, jak se Jan Kornel poprvé dostal do bitvy.....61

KAPITOLA SEDMÁ, v které se Jan Kornel setká podruhé s lajtnantem Tajflem a spolu se svými druhy se stane dezertérem..... 72

KAPITOLA OSMÁ, kde se mluví o hvězdách a kde erfurtský pasíř vypravuje, jak vyvázl se svou ženou z dobytého města.....	79
KAPITOLA DEVÁTÁ, v níž se vypravuje, jak si paní Apolena dala předčítat Janem Kornelem, co napsal, i co k tomu řekla; taktéž je tu vylíčena příhoda s lakotným mnichem františkánem	90
KAPITOLA DESÁTÁ, kde císařští zběhové padnou do zajetí a znovu se stanou vojáky, jenže u zcela zvláštního vojska	97
KAPITOLA JEDENÁCTÁ, která líčí, jak sedláci dobyli kláštera v lese a jak potom byli obklíčeni vojskem, i co z toho pošlo pro Kornela a jeho druhy.....	104
KAPITOLA DVANÁCTÁ, kde dojde k dvěma podivuhodným setkáním a k stejně podivuhodnému hovoru a kdy se ozve jedno z nejázračnějších slov lidské řeči	113
KAPITOLA TŘINÁCTÁ, kde Jan Kornel provází muže, který se mu zalíbí a s nímž pak hovoří o věcech, na které už nikdy nezapomene	121
KAPITOLA ČTRNÁCTÁ, kde se vypravuje, jak přišel Jan Kornel o dva své kamarády a jak se potřetí a naposled setkal s lajtnantem Tajflem a jak to skončilo	130

II. DÍL — DOBRODRUŽSTVÍ JANA KORNELA NA MOŘI

KAPITOLA PRVNÍ, v níž se Jan Kornel dostane s Kryštůfkem na galéje a stane se svědkem příhody, která ho poučí o tom, kdo mu nadále bude vládnout 138

KAPITOLA DRUHÁ, která ukazuje, že nekonečná řada všedních dnů může být nekonečně nevšední, kdy se nemusí nic zvláštního stát, aby se přece mnoho dělo 150

KAPITOLA TŘETÍ, která líčí, jak Kornel s Kryštůfkem vyjeli s galérou na širé moře; co vše na ní zažili a jak ji opustili, i když nakonec zůstali na její palubě 161

KAPITOLA ČTVRTÁ, kde Kornel pluje se svými druhy jisté smrti vstříc, čemuž v poslední chvíli zabrání šťastná náhoda; přesto však vidí Francouz Jacques budoucnost černě 170

KAPITOLA PÁTÁ, v níž Jan Kornel spatří Santo Domingo a dozví se mnoho překvapivého o životě v Novém světě 179

KAPITOLA ŠESTÁ, kde se mluví nejdříve o pěstování tabáku, později to ustoupí starostem jiným, naléhavějším 189

KAPITOLA SEDMÁ, v níž Jan Kornel opustí se svými druhy plantáž, když se předtím rozloučili s plantážníkem, a v níž se setkají s bukanýry, i mnoho jiného pamětihodného zažijí 199

KAPITOLA OSMÁ, která vypravuje, jak Kornel přišel o přítele a o ruku téměř najednou a jak se svými druhy opustil Španělsko 209

KAPITOLA DEVÁTÁ, která začíná příběhem slavného piráta <i>Frangoise Lolonoise</i> a v níž se dále líčí, jak byli <i>Jan Kornel</i> a jeho druhové přijati na pirátské lodi.....	219
KAPITOLA DESÁTÁ, která seznamuje čtenáře se životem na pirátské lodi a s podivným člověkem, lodním velitelem <i>Louisem du Puis</i> ; konečně vypráví o tom, jak by bylo <i>Kornela</i> málem zabilo dělo, aniž vystřelilo	229
KAPITOLA JEDENÁCTÁ, která líčí, jak piráti dobyli <i>Maracaiba</i>	238
KAPITOLA DVANÁCTÁ, jež je zcela krátká, ačkoli mluví o poslední dlouhé pouti <i>Jana Kornela</i> , a to ze <i>Západní Indie</i> až do <i>Mlčechvost</i>	246
UZAVŘENÍ, jímž se <i>Jan Kornel</i> loučí se čtenáři i se svým dílem.	252

Knihy odvahy a dobrodružství
Řídí Eva Dolejšová
Svazek 44

M. V. Kratochvíl

PODIVUHODNÉ
PŘÍBĚHY
A DOBRODRUŽSTVÍ
JANA KORNELA

Ilustrovala Milada Marešová. V Klubu mladých čtenářů vydal v Mezinárodním roce dítěte a v roce 30. výročí svého založení jako svou 5676. publikaci Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, v Praze roku 1979. Odpovědná redaktorka Hana Krubnerová. Výtvarný redaktor Zdeněk Kudělka. Technická redaktorka Zoe Blahová.

Ze sazby písma Nikis vytiskla Stráž, n. p. 17,29 AA (text 14,91, ilustrace 2,38), 17,34 VA. Náklad 85000 výtisků. 8. vydání, v Albatrosu 5.

13-234-KMČ-79 14/64 Vázaný výtisk 24 Kčs

Pro čtenáře od 12 let

„Podivuhodné příběhy a dobrodružství Jana Kornela, jak je zažil na souši i na moři, mezi soldáty, galejníky, piráty, Indiány, lidmi dobrými i špatnými, sám vždy věren svému srdci“ — tak zní plný název této knihy.

Příběhy a dobrodružství prostého chlapce z malé středověké vesnice jsou vsuktku podivuhodné a neuvěřitelné. Jan Kornel je proti své vůli vržen do ohromného víru, který od základů vyvrátil a zpusťošil jistoty, jež měli lidé té doby kolem sebe i v sobě. Tomu víru se v našich dějinách říká třicetiletá válka. Byla nelítostná a krutá jako každá válka, jen o to víc, že trvala plných třicet let. Janu Kornelovi dala zažít a poznat tolik událostí, že v jiné době by to nebylo možné. Prošel nejrůznějšími kraji Evropy, připoután řetězy a vydávaje ze sebe poslední síly plavil se na trestanecké galéře nekonečným oceánem, téměř holýma rukama zakládal jako otrok v neprostupných pralesích tabákové plantáže na jednom z nejkrásnějších a nejbohatších ostrovů světa — na jihoamerické Española, dnešním Haiti. Kolik neobyčejných setkání, kolik příhod, kolik náhod utvářelo jeho zvláštní osud! Kolika proměnami prošel! Posuďte sami:

Nejdříve je tu Jan Kornel, chudý vesnický chasník.

Proměna první: císařský voják.

Proměna druhá: dezertér.

Proměna třetí: vzbouřenec.

Proměna čtvrtá: galejník.

Proměna pátá: ztroskotanec.

Proměna šestá: plantážní otrok.

Proměna sedmá: pirát.

Proměna osmá a konečná: hlídač na viničních polích.

V osmi životních proměnách, v ohni a palbě i za tichých přemýšlivých nocí pod milióny hvězd poznáte tohoto člověka. Člověka, který přes všechna dobrodružství, úskalí a nástrahy zůstal „sám vždy věren svému srdci“.

A autor? Jeho jméno čtete na titulní stránce knihy. Ale pro nás (mezi námi) jím je Jan Kornel sám. A to, že tomu všichni pevně věříme, budiž tomu opravdovému (titulovému) autoru největší odměnou za jeho práci.

13-234-KMČ-79 14/64
Vázaný výtisk 24 Kčs

Z VYŠLÝCH SVAZKŮ:

M. Leblanc: Arsène Lupin kontra Sherlock Holmes — E. T. Seton: Dva divoši — J. Fabricius: Tajemství starého venkovského sídla — Z. Davydov: Zajatci ledu a noci — F. Steuben: Tekumseh II. — L. McGiffinová: Lovci mustangů — B. Bartosová-Höppnerová: Pozor, laviny! — R. Armstrong: Zakleté moře — J. F. Cooper: Lodivod — J. O. Curwood: Kočovníci severu — M. Pašek: Muž pro Oklahomu — W. Morey: Sever, můj domov — L. Düngel-Gillesová: Knud Rasmussen, výpravy za Eskymáky — P. d'Ivois — H. Chabrilat — S prázdnou kapsou kolem světa — K. M. Staňukovič: Muž přes palubu — V. Ananjan: Zajatc Pardálí soutěsky — E. Salgari: Město malomocného krále — E. Hiob: Novou zemi pro divoká zvířata — W. Makowiecki: Tři útoky z Korintu — M. Pašek: Ztracená prérie — W. Meinck: Mexické drama — F. Steuben: Tekumseh III. — J. Kjølgaard: Lovce kuguárů — V. Šustr: Dobrodružství malého Indiána — M. Pašek: Nesmrtelný kovboj — F. Flos: Albatros. Nad Tichým oceánem — N. Smirnov: Říše slunce — N. Čukovskij: Čtyři kapitáni — W. Legère: Sám mezi korzáry — F. Flos: Lovci kožešin — W. Morey: Zima v kaňonu — J. Broskiewicz: Trosčníci z řeky Meteorů — G. R. Richter: Lvi přicházejí — J. Pecháček: Ostrov tisíce vůni — H. Burtonová: Bez doprovodu bubnů — M. V. Kratochvíl: Podivuhodné příběhy a dobrodružství Jana Kornela.

PŘIPRAVUJEME:

F. Steuben: Tekumseh IV.
M. Pašek: Děvče pro Oklahomu
J. Alex: Černé lodě
S. O'Dell: Pětina pro krále
T. V. Olsen: Léto bubnů